

GELECEK SAYI

Demokratik Entegrasyon:Devlet ve Toplum

- Kavramsal Olarak Pozitif ve Negatif Entegrasyon
- Tarihsel Süreçler; Toplumsal Temaslar ve Pozitif Entegrasyon
- Devlet Kurmaya İndirgenen Tarih: Tarihsiz Kılınan Kadın ve Halklar
- Ulus-Devletin Homojenleştirme Pratiği: Negatif Entegrasyon
- Demokratik Ulus ve İnançların Demokratik Entegrasyonu
- Ulus-Devletin Negatif Entegrasyonu ve Kürtler
- Yerelde Komünalizm ve Entegrasyon
- Komünal Oluşum Bileşiklerinin Özü: Entegrasyon
- Kadının Demokratik Entegrasyondaki Rol ve Misyonu
- Demokratik Toplum ile Ulus-Devletin Demokratik Entegrasyonu

DÜŞÜNCE VE KURAM DERGİSİ

NİSAN-MAYIS-HAZİRAN 2026

SAYI 55

200 TL

DEMOKRATİK MODERNİTE YEREL YÖNETİMLER VE KOMÜN

Yerel Yönetimler ve Komün

55

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 55

Nisan-Mayıs-Haziran-2026

ISSN: 2147-1703

Meşe Yayınları Adına Sahibi

Murat Kalmaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Hasan Ali gül

Yayın Kurulu

Haydar Ergül

Leyla Atabay

Michael Löwy

Eşber Yağmurdereli

Nasrullah Kuran

Fatma Özbay

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Meşe Yayınevi

İletişim

Kocatepe Mahallesi Tarlabası Bulvarı
Güzel İzmir Apartmanı No:20 K:2 D:6
Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0212 293 95 98

Whatsapp: 0535 348 37 99

Telegram: 0535 348 37 99

Signal: 0535 348 37 99

www.demokratikmodernite.org
facebook.com/demokratikmodernite1
twitter.com/dmodernite
instagram.com/demokratikmodernite
demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı

Newal Bulut

Mizanpaj

Rojdan Erez

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 1200 TL (Kargo Dahil)

Yıllık Cezaevi Abonelik Bedeli: 400 TL (Kargo Dahil)

Yurtdışı Abonelik Bedeli: 150 Euro (Kargo Dahil)

Banka: Türkiye Ziraat Bankası

Şube: Esenyurt/İstanbul

Hesap Sahibi (Alıcı): Murat Kalmaz

Hesap No: 2574-92379294-5001

IBAN: TR 04 0001 0025 7492 3792 9450 01

Basım Yeri

Ceylan Matbaacılık Reklam Film
Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.
B Blok Zeytinburnu, İstanbul
Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

4	Editör	74	Eşbaşkanlık Stratejisi Yaşamı Eşit ve Özgür Kılar
Rotinda Engin
6	Kadının Gerçek Tarihi Tüm Toplumun Komünal Tarihidir
Abdullah Öcalan	82	Özgür Beledi Politika Vakti
Mesut Yurtsever
15	İçkinliğin Politik İlkesi Kadın ve Komün
Cengiz Baysoy	90	Devlet İdareciliği ve Toplumsal Yabancılaşma
Veysi Biçen
21	Tarihsel Özgürlük ve Demokrasi Mücadelesi...
Hüseyin Ali	95	Belediye Komündür
Rojbin Çetin
28	Hiç Susmayan Nağme: Komün
Süheyla Taş	98	Kültür-Sanat ve Estetiğin Toplumsal İnşada Rolü
Şiyar Amed
34	Yıkım Çağında Birlikte Yaşamının Siyaseti
Özgür Amed	106	Komünaliteye Doğru Yerel Yönetimin Dönüşümü
Metin Yamalak
40	Yerel Yönetim ve Komün Bağlamında Kadın Öncülüğü
Eylem Saruca	110	Yerelde Siyaset; Yönetici Seçme ve Geri Çekme Felsefesi
Erdal Karakuş
45	Bir Kez Daha Paris Komünü'nü Düşünmek
Mehmet Karakuş	117	Siyasette Komünal Bir Deneyim: Eşbaşkanlık
Çiğdem Kılıçgün Uçar
52	Komünalizm ve Yerel Yönetim
Ramazan Çeper	123	Demokratik Komün Toplumun Kendini Varetme ve Savunmasıdır
Zilar Stêrk
60	Toplumsal İhtiyaçların Karşlanması ve Komün Çalışmaları
Seher Tümer	132	Ekonomi Merkezli Üretimde Ekolojik Temel Arayışı
Derya Akyol
66	Kuzey Kürdistan'da Yerel Yönetimler Deneyimi
Emrullah Yalçın	140	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Üzerine Bir Değerlendirme
Bülent Aşa

Toplumsal Mücadele

Komün İnşası ve Özgürleşme

Editör

Dergimizin bu sayısının dosya konusunu “Yerel Yönetimler ve Komün’e ayırdık. Abdullah Öcalan’ın 27 Şubat 2025 tarihinde yaptığı tarihi Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı’yla birlikte Demokratik Toplum Manifestosu’nun önemli başlıklarını daha anlaşılır hale getirebilmek için dergimizin çeşitli sayılarından yararlandık, yeni cümleler kurduk.

Demokratik toplum inşasında yerellerin belirleyici olması bilgisi ve deneyimiyle yerel yönetimler ve komünü bu sayıya içkin kıldık. Bu yönüyle yazılan makaleleri konu ve anlam betiği izleğiyle okuyucunun ilgisine sunduk.

Kom ve Komünden bahsederken önce bu olgu ve kavramların anlam bilgisine bakmak gerekir. Komün kelimesi “Kom”dan (Kom: Topluluk) türetilmiştir. Kürtçe ve kardeş dillerin etimolojik kökeninde olduğu gibi, güncel olarak da varlığını korumaktadır. Denilebilir ki Kürt, etimolojik ve epistemolojik kökenler itibarıyla komün doğmuş bir etnisitedir. Böylece komün Kürt’ün yaşamında temel belirleyicilerden biri olarak var olagelmıştır. Komünden uzaklaşan Kürt asimile olmuş, kendinden yabancılaşmıştır.

Özgürlük Hareketinin temel özelliği baştan itibaren komün pratikleriyle bezelidir. Özünde Özgürlük Hareketi çıkışı itibarıyla bir komün hareketidir. Günümüzde bunu inşa edebilecek maddi-manevi düzeye ulaşmıştır. Çıkışı da vardığı nokta da semantik olarak yataydır. Çünkü üzerine bina olduğu zemin (toplum) yatay bir karaktere sahiptir. Özcesi yerel yataydır, merkezleşme dikeydir. Toplum yataydır, iktidar ve devlet dikeydir. Dikey merkezden geneli ve yereli yönetir. Fakat merkezin dikey yüksekliği

yerelden, dolayısıyla toplumdan uzaklaşır ve topluma yabancılaşır. Yani iktidar ve devlet özünde topluma yabancılaşmadır. Anti-toplumcu oluşu da bu kaynaktan beslenir.

Peki ‘topluma yabancılaşma’ ne anlama gelir? Toplumun ihtiyaçlarına, toplumun önceliklerine yabancılaşma olarak tarif edilebilir. Toplumun bütün tarihsel birikimlerine, maddi ve manevi değerlerinden uzaklaşma da denilebilir. Merkezde veya tepede yer alanların önceliklerini, toplumun önceliğiymiş gibi algı manipülasyonu yaratır. Bunu reddeden ve kabul etmeyenleri hizaya getirmek için de şiddete başvurur. Temel çelişme budur. Özünde dikey ve yatay çatışmasıdır olanlar. Çünkü toplum yereldir, sahadır. İhtiyaçları sahalar belirler ve üretim araçları ile o araçları kullananlar yereldedir. Dolayısıyla yaşanan çatışmalar da buradan kaynaklanıyor.

İktidar-devlet uygarlığının son temsilcisi kapitalizm, finans çağı kapitalizm yaşıyor. Adeta zıvanadan çıkmıştır. Anti-toplumcu karakteri insan kişilikleriyle, zihniyetiyle oynayan, kişiliksizleştiren ve insan bedeninin ihtiyaçlarına odaklayan ve çıldırtan bir döneme girilmiştir. İşte Epstein Adası gibi olaylar buradan çıkıyor. ABD-İsrail ve İran’da hatta son gaz süren savaşın zirve yapması, Epstein türü yozlaşmaların bir tezahürü olarak okunabilir.

3.Dünya Savaşı en son İran’a saldırılarla yeni bir evreye girdi. Amerikan devlet başkanı Trump; “Ben savaşları bitireceğim, Amerika’yı büyük yapacağım, dünya jandarmalığını yapmayacağım” diyerek iktidara geldi. Ancak savaş en çok yayan kişiye dönüştü. Bu tarz kişilikler neden seçiliyor peki? Bu aslında uygarlığın geldiği düzeyin, muktedirlerin çıldırması

olarak nitelendirilebilir. Bu çıldırma hali de toplumu çıldırtıyor ve tümünden tasfiye etmeyi hedefliyor. Savaş böyle genişliyor ve yayılıyor. 3. Dünya Savaşı'nın bu kadar karmaşık, kompleks, eski ölçülerle anlaşılır olmaması, merkezi uygarlığın zirvedeki ortaya çıkan temel sorunları ve toplumsal kesimlerin derinliğine nüfuz etme haline dönüşüyor. Verili sistem, kendi varoluşu için dahi çözüm üretmiyor artık. Saldırılarak ve imha ederek çözmeye çalışıyor. Bunun için her türlü teknolojiyi kullanıyor. Nükleer teknolojilerden söz ediliyor. Hiçbir defans noktası, hiçbir ahlaki bariyer kalmamıştır. Günümüz devletlerini artık eski ölçülerle anlamak, anlamlandırmak mümkün değildir. Bütün mümkünlerin kıyısından dönülmüştür.

3. Dünya Savaşı eski ölçülerle çözümlenemez ve anlaşılır kılınamaz. İnsanlık ya buradan çıkacaktır ya da sonunu hazırlayacaktır. Çıkış nasıl olabilir peki? Mümkündür ki öze dönüşle olacaktır. Yani devletçi uygarlığın ve onun son temsilcilerinin, tarihteki bütün kötülüklerine, çirkinliklerine ve toplumu parçalayan, ayırtıran ve çatıştıran hallerine son vermekle olabilir. Bu da bir kez daha topluma dönmekle olur. Bilinir ki ilk toplumsal yarılma aşağı yukarı günümüzden 20-30 bin yıl öncesine dayanan avcı erkeğin kastik saldırılarına, kadın katliamlarına başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Neden kadın katliamları? Toplumsal varlık kadın eksenli kendini inşa etmiştir. Kadının düşürülmesiyle zamanla farklı sınıflaşmalara gelinmiştir. Sınıflaşma toplumun parçalanmasıdır. Toplumun güçten kudretten düşürülmesidir. Güçten kudretten düşürülen toplumun tepesine işte iktidar ve devlet yapısı yerleştirilmiştir.

Toplumun tekrar güç ve kudret kazanması demokratik topluma dönüş ile mümkündür. Bu anlamda Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat çağrısının tarihselliği değer buluyor, anlam kazanıyor. Öcalan; evrensel boyutlara ulaşan sistem krizinin çıkışın yolunu komün inşasıyla aşmak istiyor, açılım sunuyor. Sosyalizm kaynağının komün olduğu bilgisini bir kez daha hatırlatıyor dünyaya. Yaşadığımız Post-Gerçekçi çağa, toplumun özünün sosyalist olduğunu gösterip, paradigmasını oluşturduğu demokratik toplumun kaynağının tarihsel kom-komünden aldığını; tarihe, güncele ve geleceğe bu perspektifle bakmak gerektiğini tekrar tekrar hatırlatıyor.

Peki “Demokratik Toplum” nedir, nasıl, nerede kurulur? Hiç kuşkusuz yerelde kurulur. Çünkü toplum yerelde, coğrafyada yaşar ve yataydır. Devlet dikeydir. O halde dikeyden kurtulma yerelleşme, öze dönme; savaştan, çatışmadan, sömürü ve baskıdan çıkış yaparak toplumsallaşmayı gerçekleştirmeye mümkündür. Bu da komün inşasıdır, komün dayanışmadır, paylaşım ve birlikte üretimdir. Bu yerelde, yerinde yönetimdir ve yerel demokrasidir. Yerelde demokrasi ve yerinde yönetimi sadece belediyeler olarak algılamamak gerekir. Eşbaşkanlık ve Eş Yaşam pratikleri paradigmasal insanın sac ayakları olarak kurulsa da genelde toplumun kendi kendisini yönetmesi temel içtihatır. Çünkü komünün kendi kendisini demokratik tarzda yönetme halidir. Bu da öze dönüştür. İnsanlık ya bunu gerçekleştirecek ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

O halde tarihin temel akışı budur. Komün ve yerel yönetim öze dönüşün özüdür. Kendi kendisini yönetmesidir. Bu sayımızda komünü ve demokratik toplumun inşasını düşündük, tartıştık, irdeledik ve bu bağlamlara içerik sunan konuları ele aldık, tartışmaya çalıştık. Bu bağlamda kurgulanan makalelerin sürece katkı yapacağına inanarak iyi okumalar dileriz...

Kadının Gerçek Tarihi Tüm Toplumun Komünal Tarihidir

Abdullah Öcalan

Komünal toplumun gelişimine karşı rol oynayan iki kurumdan birisi devlet iken, diğeri ailedir. Aile hem devletin hem de komünal toplumun değerlerini içine alan bir beşik gibi temel rol oynamak istese de, sonuçta devletçilikle iç içe geçip anti-toplumcu bir rol oynamaktadır. Aileciliğin bu rolünde, İbrahimi dinler öncülük etmişlerdir.

Aile hem kabile biçiminde örgütlenen komünal toplumda hem de devlet yapılarında varlığını sürdürür. Her iki formun ortaklaştığı noktalardan biri ailedir. Aile klandan türeme olsa da, yeni formu kendi köklerine tamamen yabancılaşmıştır. Çünkü içinde hem kabilenin hem de devletin kimi değerleri vardır. Keza milliyet ve ulus formları içinde de temel bir kurum olarak korunur. Toplumsal form değiştikçe, aile de yeni forma göre yeni bir biçim alarak kendini uyarlar.

Bunda tek tanrılı din geleneğinin önemli bir rolü vardır. Özellikle İbrani din geleneği aile ideolojisinin ve kurumlaşmasının öncü gücüdür. İbrani geleneğin yarattığı bir devrim varsa, o da aile kurumunun teorik ve pratik temellerinin atılmasıdır. Aile kurumu bu temel üzerinden dünyaya yayılır. Ailenin son formu olan çekirdek ailenin böylesi köklü bir tarihsel mirası vardır.

Devlet ile ailenin ve komünün aralarındaki ilişkiyi iyi anlamak gerekir. Aile kurumu hem devletin hem komünün değerlerini taşıyan bir kurum olarak özgün bir formdur. Baskı toplumu geliştikçe aile komünü yadsır ve devletin temel bir birimi haline gelir. Tersine

devlet zayıfladıkça da komünün temel bir birimine dönüşür.

İbrani dinlerde, Hindistan'da ailenin ikili karakteri bu gerçeği gösterir. Hindistan'da Budhacılık, kastik gruplara karşı en açık tepkiyi ifade eder. Budhacılığın taşıdığı komünal karakterin özü de bu topraklarda ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde aileciliği devletin hizmetine sokan İbrani dinler geleneğidir. İsrail hem komünal hem de devletsel geleneğin somut formudur. İsrail için bir komün devleti de denilebilir. İbrani komünalitesi olmasaydı İsrail devleti, devlet olmasaydı İsrail toplumu olmazdı.

Kapitalist modernite aileyi de parçalayarak çekirdek aileye indirger. Toplumun en küçük birimi diye lanse edilen çekirdek aile, esasta komünal toplum karşısında, bir anti-toplum unsuru olarak konumlandırılır. Günümüzde iflasın eşiğinde bulunan aile kurumu, toplum karşıtı rolünü derinleştirerek oynamaya devam etmektedir.

Toplumsal sorun, bir taraftan ailecilik diğer taraftan devletçilikle derinleşiyor. Ailecilik ile devletçilik birbirinden ayrı değildirler. İç içe rol oynayarak toplumsal sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedirler. Devletin ve ailenin bu çifte baskısı altında komünal toplum hem alan hem de anlam kaybına uğramıştır. Toplumsal varoluş karşısında böylesine güçlenmiş iki kurum ile mücadele eden modernite, kadın kırımından ve köleliğinden ekolojik kırıma, her alanda en saldırgan politikaları uygulamaktadır. Günümüz kapitalist modernite

hegemonyası doğanın altından üstüne, toplumun tüm gözeneklerine kadar sızılmadık tek bir birim bırakmamıştır. İnanılmaz bir tempoda toplumu yıkıyor; havayı, toprağı, suyu kirletiyor. Tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanamayacak bir toplumsal çöküşle, neredeyse dünyayı yaşanmaz hale getiriyor.

Demokratik Toplum Komünal Toplumdur

Demokratik toplumun temel ilkelerinden birisi, inşa çalışmalarında kadınların temel dinamik güç olarak yer almasıdır. Özgür ve demokratik komünal sistemin inşasının irade kazanmış kadın katılımı olmadan gerçekleşme imkanı da olmayacaktır. Böylece demokratik toplum özgürlük ve demokrasiden de yoksun kalacaktır.

Tarihsel olarak kadın, toplumun kök hücresi olan klan formunun yaratıcısıdır. Sadece dişil doğurgan varlık nedeniyle değil, bizzat öncülük ederek klanı yaratmış olmasıdır. Anacıl klan toplumu, tarihsel toplumun kök hücresi olduğundan, sonraki toplumsal ve tarihsel süreçleri derinden etkilemiştir. Kadın, klan toplumunun yaratıcısı olduğu gibi, zamanla eliteşen ve kast haline gelen erkek avcı yapılarının anacıl-toplumuna saldırısıyla ilk köleleştirilen de olmuştur. Böylece kadın hem ilk yaratan hem de ilk köle, ilk sömürge, ilk hizmetçi, ilk alınıp satılır hale gelmiştir.

Sonraki tarihsel süreçlerde kadınlar siyasal yaşamdan dışlanarak, özel ev sınırlarına hapsedilmiştir. Denilebilir ki, sonraki çağların özgür ve demokrasiden yoksun, hep savaşımlara sahne olması, kadınların dışlanmasıyla bağlantılıdır. İlk ve orta çağda kadın ev sınırlarında yaşama dahil edilirken, kapitalist modernite çağında özel evin dışına çıksa da, bu kez sistem tarafından üretilen metaların tüketimi için pazarlayıcı obje haline getirilmiştir.

Demokratik toplumun kurumsallaşarak inşası, kadınların kendi özgür irade ve katılımıyla olacaktır. Siyasal ve toplumsal yaşamın her alanına kadın katılımı olmazsa ne inşa çalışması başarılı ne de özgürlük ve demokrasiden bahsedilebilir. Bu nedenle demokratik toplumun inşa çalışmasında kadınların kendilerini örgütlü irade haline getirmeleri olmazsa olmazdır. Böylece kadınlar kendilerini yerel ve ulusal demokrasi zemininde güçlü kurumsallaşma

ile katılım sağlar. Bu da hem genel toplumun hem de erkek yapısını demokratik zihniyet ve karakter kazanmasına önemli katkı yapmış olacaktır.

Demokratik toplum komünal toplumdur. Komün ilkesi, bütün toplumsal birimlere uygulanması gereken bir ilkedir. Aileden siyasete, sağlıktan dil ve kültüre kadar tüm toplumsal birimler komünal olarak örgütlenilmek durumundadır.

Bu ana perspektifle demokratik moderniteyi demokratik ulus, komünal/demokratik toplum ve eko-ekonomi/ eko-endüstri üzerinden tanımladık.

a) Demokratik Ulus

Ulus-devlet bir iktidar örgütlenmesi iken, demokratik ulus bir toplumsal yönetim örgütlenmesidir. Ulus-devlet tek tip homojen toplum yaratımı mühendisliğine dayanırken, demokratik ulus çok kimlikli, çok kültürlü, heterojen toplum doğasına dayanır. Ulus-devlet kimlikleri iktidara araç kılarak çatıştırmaya, birbirine kırdırmaya dayanırken, demokratik ulus farklı kimlik ve kültürlerin demokratik ilişki ve dayanışmasına dayanır. Kimlikleri iktidar aracı olmaktan çıkarır.

Özetle ulus-devlet iktidarcı iken, demokratik ulus toplulukların dayanışmasına ve özyönetimine dayanır.

b) Komünalite

«Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu»nun odağını komünalite oluşturmaktadır. Dolayısıyla komünalitenin insan varoluşunda ve mücadele gerçekliğinde sahip olduğu anlam ve önemin üzerinde durmak gerekir.

Komünaliteyi «Üçüncü Doğa» olarak ele almamız işin doğasına daha uygun olacaktır. Üçüncü doğa, insan toplumsallığının çıkış noktasıdır. Komünal bir ilişki olmadan insan toplumsallaşması mümkün değildir. Komünalite yalnızca insan türüne ait bir evrimleşmenin sonucu olarak, insan türünü oluşturan ve ontolojik gelişimini koruyan ilişkilendirir.

Komünalitenin Kapsamı

Komünalite demokratik komünler sistemi olarak ikisini de kapsar. Demokratik komünalite denince,

demokratik komünler birliği anlaşılmalıdır. Onun sistemleşmiş halidir.

Komünizm ile komün arasındaki fark da önemlidir. Komünizm adına uygulanan temel stratejiler komün temelli değil, ulus-devlet temelli oldukları için başarılı olamadılar. Sosyalizmin doğası komünlere dayanmasıdır.

Komünalitenin gelişip olgunlaşması ve bütünlüklü bir yapıya bürünmesi sonucunda toplum oluşur. Yani, komünal ilişki oluşmadan önce bir toplumdan söz edilemez. Dolayısıyla komün eşittir toplumdur. Komün ilişkiselliğinin olmadığı bir toplumsal gerçeklik yoktur.

Komünal ilişki evrensel varoluşun da temelindedir. Bilimsel olarak ilişkisellik, var oluşun temel koşuludur. Özellikle kuantum fizik felsefi ufku muza yepyeni boyutlar kazandırırken, evrendeki her şeyin birbirinin var oluşunda rol oynadığını, hiçbir şeyin kendi başına oluşmadığını da göstermektedir. Tekil olan evrensel, evrensel olan tekildir; parça olan bütündür, bütün olan da parça. Zıtlar birlikte var olur, karşıtlar birbirini bütünler. Bütün bu diyalektik süreçlerden anlaşılmaktadır ki, evrenin işleyişi de komünaldır. Her varlık bu evrensel var oluşun içinde ve onun yasalarına göre oluşmakta, var kalmakta ve dönüşmektedir.

Komünalite, sosyal varoluşun ve bu varoluştaki bütün kavram ve kategorilerin temelidir. Örneğin etik değerler komünalitenin bir ürünüdür. Bir şeyin iyi veya kötü olduğunu belirleyen toplumun kendisidir. Toplumdaki ilişki, davranış, alışkanlık ve amaçlar bize o toplum için neyin iyi veya kötü olduğunu gösterir.

Estetik değerlerimizi belirleyen de komünalitedir. Güzele duyduğumuz hayranlığı, estetik hazlarımızı ve sanatsal dışavurum kodlarımızı aldığımız zemin toplumsal var oluşumuzdur. Akımlar, üsluplar, teknikler, stiller vs. en iyi anlatımın, en iyi dışavurumun yolunu açmak içindir. Dolayısıyla estetik değerlerimiz komünalite üzerinde şekillendiği gibi, tüm estetik yaratımlarımız da belirli bir toplumdaki, belirli bir kültürel paylaşımı yaşayan insan grubu veya gruplarının beğenisine sunulur. Estetik yaratıcının pusulasını belirleyen, içinde yaşadığı toplumsal gerçekliktir.

İnancın temelinde de komünalite vardır. Hatta tüm inançlar başlangıçta komünal olmak zorundadır. İslamiyet bir komünal ilişkidir. Hz. Musa, Yahudi toplumunu komünal ilişki çerçevesinde örgütleyerek «kutsal topraklar»a ulaştırmaya çalıştı. Hz. Muhammed'in ilişki sistemi, toplumsal sorunları çözme biçimi, kendi toplumunu oluşturması ve her kavram ve kategorisini topluma göre oluşturması onun gerçek bir komünar olduğunu gösterir. Hz. İsa da bir komünardır. İlk yaptığı şey kendi toplumunu oluşturmak ve her şeyini onlarla paylaşmaktır. Nitekim Hristiyanlığı oluşturan, geliştiren ve yayan da bu komünal ilişki olmuştur.

İbrani komünalitesi olmasaydı İsrail devleti; devlet olmasaydı İsrail toplumu olmazdı

Komünal yaşamı tüm inançların kökeninde bulabiliriz. Havari, Mürid, Sahabi, Yogi veya adı ne olursa olsun, inanan topluluklar esas olarak komünal yaşayarak kendi ideolojilerini meşrulaştırabilirler. Mezhepler, tarikatlar, cemaatler komünal yaşayarak, toplumun doğasında bulunan gerçekliği yaşanır kılmaya çalışırlar.

Komünal yaşam bireyi ailecilik, hanedanlık, aşiretçilik ilişkilerinden kurtarıp genelleştiren ve insanlık ailesinin bir üyesi yapan yegane ilişki biçimidir. Milliyet, ulus-devlet ve onun versiyonları komünalitenin kaba bir takliti olarak insanlığı gruplara bölüp, kastik katilin eliyle başlatılan yarılmayı derinleştirirler. Komünal ilişki ise toplumun yeniden kendi öz değerleriyle buluşmasının yolunu açar.

Kürt toplumsal gerçekliğinde başarılmak istenen de komünalitenin güncellenmesi ve topluma egemen kılınmasıdır. Komünalite, ulus-devletçiliğin karşı kutbundadır; milliyetçiliğin ve anti-milliyetçiliğin aşılmasıdır. Milliyetçilik bir çıkmaz sokağa doğru sürüklerken, anti-milliyetçilik kendisini milliyetçilik üzerinden tanımladığı için eksik ve bağımlı bir varoluştur.

Komünalite ise kendi varoluşunu kendi doğasına uygun olarak tanımlar. Ki, bu da toplumsal varoluştur.

Milliyetsizlik doğru olamayacağı gibi, kendi varoluşunu yalnızca milliyet üzerinden tanımlamak da aynı oranda yanlışla sürükleyecektir.

Komünalite karşısında en önemli tehlike orta sınıf tuzağıdır. Orta sınıf mezhepler ve tarikatlar, siyasi partiler veya ideolojik gruplar biçiminde karşımıza çıkabilir. Özünde en alt kesimlerle en üst kesimleri uzlaştırma arayışında olan, kendi varoluşunu buna bağlayan bir ara kesimdir. Bu yanıyla sanaldır, varoluşunun toplumsal bir nedeni yoktur. Soyut olan, bir maddi gerçekliğe dayanmayan orta sınıf, pasif bir varoluşa sahip olduğunun bilincindedir. Bunu aşmak için iki aktif sınıfın varlığını kullanarak kendi varoluşunu temellendirmek ister. Yani iki kesimin de enerjisinden beslenir. Toplumun en alt ve en üst kesimleri arasında bir köprü olacağı vaadiyle ortadaki gövdeyi büyütmeyi hedefler. Toplumsal gerçeklikte bir yer edinmiş olsa da, komünalitenin kendisi için bir yıkım getireceğinin bilincindedir. Komünalitenin gelişmesinin yolu orta sınıfın alanının daraltılmasından geçer. Aksi durumda dinlerde ve reel-sosyalizmde olduğu gibi bir mezhep olarak, bir karşıt akım olarak bizzat komünalitenin içinde gelişir; onu en iyi savunan olarak görünüp içten içe anlam yitimine uğratar ve yozlaştırır.

Kürtlüğün birleşeceği tek nokta komünalitedir. Kürt komünalitesinde büyük bir sentez vardır. Tarihin başlangıcında Zerdüştilik olarak bir ideolojiye kavuşan komünalite, esas olarak Zerdüşkten binlerce yıl öncesinden Kürdistan'da toplumsal bir varoluş olarak yaşanmıştır.

Zerdüştlük, Kürdistan toplumunda güçlü olan bu gerçekliğin ideolojisini oluşturur. Günümüzde ulus-devlet ideolojilerinin inkar-asimilasyon politikalarının bu kadar etkili olmalarını sebebi, Kürtlerin bu gerçekliklerinden uzaklaşmalarıdır. Siyasal, kültürel olarak var olmamak, ailecilik, aşiretçilik sınırlarında yaşamak var olmak değildir. Komünal ilişkide uzaklaşma, Kürt yabancılaşmasının temelidir. Komünal yabancılaşma, tüm yabancılaşmaların temelinde yer alır. Toplumsal sorunların çözümü de en iyi komünalite üzerinden tanımlanabilir.

Komünalitenin yara almasıyla başlayan toplumsal sorun, yine komünalitenin iyileştirilmesiyle ortadan kaldırılabilir. Devlete dayalı bir «kurtuluş»u

hedeflemek, komünaliteyi özgürlük adına yeniden yaralamaktır. Komünalite devletle nasıl yaşanacağını somutlaştırabilir, bunun yollarını aralayabilir ama devletli çözümü reddeder. Devlet ilişkisi komünal ilişkinin karşı kutbunda yer alır.

Demokratik toplumun kurumsallaşarak inşası, kadınların kendi özgür irade ve katılımıyla olacaktır

Kürtler devlet sürecini derinliğine yaşamadıkları için komünaliteye daha yatkın durumdadırlar. Bu olumlu yanlarıyla birlikte, ailecilik ve aşiretçilik bağları, doğru birey-toplum diyalektiğini kurmada ve komünalitenin yeniden tesis edilmesinde en önemli engeldir. Birey komünal olmadan toplumun komünaliteye ulaşmasından söz edilemez. Bu nedenle Kürt komünalitesini diriltmenin yolu Kürt bireyinin komünalleşmesinden geçer. Kürt tipi kendisi ve ailesi için yaşadığından, hem Kürt olamıyor hem de komünalleşemiyor. Kürt için komünleşme ile Kürtleşme aynı durumu ifade eder. Siyasal, sosyal, kültürel olarak oluşamayan birey ailecilik sınırlarını aşamaz ve komünalleşemez.

Komünal olmadığı için ailecilik sınırlarına hapsolan Kürt, kendisi gibi yeni köleler yetiştirmede aileyi bir basamak olarak kullanır. Her Kürdün çocukları onun kopyası olmak durumundadır. Siyasal, toplumsal hayalet dönüşen Kürt kişiliği asimilasyona ve oto asimilasyona açık hale gelir. Komünalite toplumsal ve bireysel inşayı gerektirir. Kürt kişiliği parçalayıcı ve dağıtıcı bir kişilik tipidir. Kürt fedakarlığı bile bencillığe dayanan bir fedakarlık haline gelmiştir. Kendinden kaçış toplumsal bir hastalık haline gelmiştir.

Komünalitenin Politikası

Toplum demokratik, ahlaki ve politiktir. Ahlaki ve politik toplum, ahlaki devreye sokarak politik alanı oluşturmaktır. Politik alan bireysel, özel dediğimiz o ilişkileri giderek zayıflatıp, herkesi örgütleyip eğiterek

toplumsal işlerin içine çekerek genişleyecektir. Komünalitenin politik hedefi herkesi temel meselelere bağlama ve ilkeleştirmedir. Yani toplumun işlerini sadece küçük bir gruba değil, dalga dalga toplumun geneline meletmedir.

Komünalitenin politik alanı toplumsal inşa alanıdır. Geçerken, politika ile ahlak arasındaki ilişkiye değinmek yararlı olacaktır. Günlük politikada yararlı hale gelen bir şey, giderek o toplum için ahlaki bir ilkeye dönüşür. Politika irade olarak yarına yansırken, ahlaka dönüşmektedir. Ahlak, politikanın kalıcı iz bırakan yanıdır. Ahlaki politik toplum, bu ikisinin birlikteliğinin toplumun kök hücrelerinden itibaren var olduğunu ifade eder. Politika derken, komünaliteyi inşa edecek demokratik politika kastedilmektedir. Despotik, tekci değil; demokratik komünaliteye uygun politika.

Politik alanda iktidarcılığı aşırp demokratik yönetime geçmek, sosyalizm için hayati bir ilkedir. Bu ilke, ulus-devlet anlayışından demokratik ulus anlayışına ve onun politik araçlarına geçişin ifadesi olacaktır. Sosyalizm için ölüm çukuru demek olan iktidarcılık, devletçilik hastalığına karşı tedbir komünalitedir. Reel-sosyalizmin tarihi boyunca gerçekte komünarlar ile devletçi sosyalistler arasında bir kavga yaşanmıştır. Bu kavgada devletçi sosyalist güçler, sosyalizmi kurmak için her türlü fedakarlıktan geri durmayan milyonları imha etmiş, ardından sosyalizmin içini boşaltarak onu kapitalizmin bir mezhebine dönüştürmüşlerdir. Komünaliteyi hayata geçirmek demek; sosyalizme bulaştırılmış iktidarcılık ve devletçilik hastalıklarını temizlemek, sosyalizmi gerçek demokratik özülle buluşturmak demektir.

Komünalist Kişilik

Demokratik ulusun temel kurumu komündür. Komün toplumsal ilişkiler içindeki herkesi kapsar. Aile özünde bir toplumdur. Aileye karşı verilen mücadele de özünde komünalist bir mücadele olmaktadır. Aile eski bir toplum, hatta toplum kalıntısı olduğundan, aileye dönük eleştiri de büyük bir komünalist olmanın gereklerindendir. Komünalist ruh olmazsa, demokratik ulus bilincine ulaşmak beklenemez. Demokratik ulus bilinci, komünalist kişilik bilinci olarak gelişebilir. Komünalist kişilik gerçekleşmemişse

bunun nedeni, kişilikteki derin liberal yanlardır.

Kürt kişiliğinin neden komünalist olamadığı sorgulanmalıdır. Bu, komünalist kişilik için hayati bir sorudur ve her zaman ve mekanda önemini korur.

Komünalist kişilik yaşadığı hayattan zevk alan bir kişiliktir. Gittiği her mekanda bir komün oluşturma veya var olan komüne katılmayı görev edinir. Komünalist ruhu, havayı kendinde yaşatan kişilik, insanları ruhsal, zihinsel olarak bir komün etrafında örgütlemeyi de başarabilir.

Komün ilkesi, bütün toplumsal birimlere uygulanması gereken bir ilkedir

Devletin alanı daraltmasını gerekçe olarak ileri süren kişilik gerçek anlamda komünar olamamıştır. Devlet komün alanını daraltmaya çalıştıkça, komünar o alanı genişleterek devletin alanını daraltmayı hedefler.

Tarihimiz aynı zamanda bir komünalizm tarihidir. Toplum sınıflaşmaya değil, komünalizme göre oluşmuştur. Toplumun yüzde doksanı boyunca yaşanan bu gerçekliktir.

Komünalizmi Zagros-Toros sisteminin bir yaşam tarzı olarak tanımlarken, bu gerçekliğe dayanmaktayız. Bunu özümseyen bir komünar, komünalizmi yeniden toplumun gündemine sokup yaşamsallaştırmayı kendine görev edinir.

Sağlık, eğitim, akademi, ekonomi vb. alanların tümü birer komün olarak örgütlendirilebilir. İlkokuldan yüksek okula kadar eğitim bir komünal alandır. Demokratik ulus diplomasisi bir komündür. Spor kulüpleri, sendikalar, dayanışma örgütleri, çevre örgütleri, gençlik örgütleri, yetenek kursları, halk eğitim merkezleri gibi toplumun belli kesimlerinin bir araya geldiği her kurum ve kuruluş aynı zamanda birer komün olarak değerlendirilmelidir.

Bu kurum, kuruluş, örgüt ve derneklerde karar belirleyici bir başkan yerine, komünal ilkelerle kurulmuş bir yönetim kurulunun olması, demokratik ilkenin bir gereğidir. Komünlerin bir ağ gibi

örgütlenmesi, aynı zamanda demokratik ulusun kurumlaşmasının da ifadesi olmaktadır.

Komünalitenin Örgütlenişi

Komün bilinci, toplumsal gerçekliğin bir yansıması olarak ifadeye kavuşmuştur. Toplumsal gerçeklik, ilk örgütlenişten bugüne toplumu ayakta tutanın bu komünalite olduğudur. Yaşanan ağır toplumsal sorunlara çözüm üretildikçe, komünalitenin gerçek önemi daha fazla öne çıkacaktır.

Komün örgütlenmesi matruşka gibi, komün içinde komün şeklinde olacaktır. Matruşkaların her biri bir komün iken, hepsi iç içe bir komünü oluşturacaktır. Komünalite sistemi derken böylesi bir ağın göz önüne getirilmesi gerekmektedir. Bir kentin genel komünü kent meclisi biçiminde örgütlenecek, alta doğru genişledikçe, en küçük komün birimi olarak 10 kişiye kadar örgütlenecektir. Kentin milyonluk nüfusu komünlere bölünecek; ilçeye, köye, mezraya, her yerde dikey ve yatay şeklinde komünler örgütlenecektir.

Demokratik komünalitede erkek eski erkeklikten, kadın eski kadınlıktan çıkacak ve giderek özgür eşyaşam ilkesine göre hareket edecektir. Kadın aile kadını, koca kadını değil, komün kadını olacak; erkek aile reisi, kadının kocası değil, komün erkeği, görev insanı olacaktır.

Komün demokratik ulusun hücresidir. Demokratik ulus bedenleşmeyse, komün de onun hücresidir. Hücre sağlam olmazsa beden de sağlam olmaz. Bu açıdan komün hayatidir.

Komünde kaçamak yapan, komünle uyuşmayan kişilikler kanser hücresidir; mensubu olduğu toplumu kemirir.

Komünalitede Birey

Sözünü ettiğimiz kaçış Kürtlüğü, çöplük, çöplük içindeki pislik budur. Toplumun içinde kanserli hücrelerin, pislige bulanmış bireylerin olduğunu bilerek komünü inşaya yönelmeliyiz.

Judenratlık edenler, asi-avare gezenler neredeyse sağlam bir şey bırakmamışlar. Önemli olan bunların komünaliteye nasıl çekileceğini bulabilmektir. Komünal ruh bunu gerektirir. Bu ruhun özü olan

kolektivizm bireyin kişiliğinde sağlanmadan komünalite gerçekleşemez. Birey kolektifleşerek, komünün ruhu ve zekası olacak ve gittiği her yerde komünü yaşatacaktır. Bir komünün halkta karşılığının olması, halkın ona saygıyla yaklaşması ancak özlü bir duruşla mümkün olabilir. Bu şekilde bir çalışma tarzı tutturulmadığı durumlarda kurulan şey dağınıktır. Çünkü her yerde komünaliteyi boşa çıkarmaya çalışan bozguncularla karşılaşılabilir. Komün adına oluşturulan her kurum, kuruluş ve birliğin gerçekte komün olup olmadığını iyi anlamak gerek.

Tekil olan evrenseldir, evrensel olan tekildir; parça olan bütündür, bütün olan da parça

Bunun için gerçekte işleyip işlemediğine, hangi ilkelere bağlı olarak işlediğine bakmak gerek. Güç yoluyla ya da başka saiklerle oluşturulmuş bir kurumun komün gibi işlemesi beklenemez.

Komünler zorla değil, tamamen gönüllülük esaslarına dayalı olarak kurulmalı ve çalıştırılmalıdır.

Komünalitenin karşısındaki engellerden biri de ulus-devlet bireyciliğidir. Ulus-devlet bireyciliği komünalite karşısında bir direnç gösterir. Ulus-devlete göre oluşmuş kişiliğin aidiyet duygusu hayali bir gücün, devlet eliyle yüceltilmiş bir gerçekliğin sınırlarındadır. Topluma göre değil, devletin istediği toplumsallığa göre düşünür. Hayalleri, özlemleri ulus-devletin yarattığı imajlara göre oluşmuştur. Kolektivite karşısındaki tavrı ya korkmadır ya da düşmanca tavırla davranmadır. Çünkü komünalite onun algı dünyasını parçalar, ona ait olduğu söylenen sahte sınırlara saldırıp anlamsızlaştırır ve bireye yeni sınırlar gösterir. Bireyin aslında kendisi için değil, ulus-devlet için olduğu ve düşündüğü gerçeğini açığa çıkarır. Bu da ulus-devlet bireyciliğini saldırganlaştırır. Kendi gerçekliğiyle böylesine acımasızca karşılaşmaktan ürker.

Komünaliteye karşı güçlü direnç göstermesinin en büyük nedeni, aslında olduğunu düşündüğü kişiliğin olmadığını, komünalitenin ona göstermesidir.

Komünal birey demokratik ulusun bir üyesidir. Dolayısıyla algı sınırları, hayalleri, düşünce tarzı buna göre oluşmak durumundadır. Bu, hem birey olarak kendi benliğini oluşturmanın hem de bir ulusal gerçekliğin üyesi olarak görev ve sorumluluklarını belirlemenin temelini oluşturur.

Komünalitede Öz Savunma

Her alanda bir komün oluşturulacaktır. Toplumun kendi öz dinamikleri üzerinde yükselebilmesinde örgütlenme temel bir koşuldur. Bu örgütlerin sağlık, ekonomi, diplomasi, politika gibi tüm demokratik ulus unsurlarına kadar genişlemesi gerekir. İşte öz savunma da bu temel örgütlenmelerden biridir. Komünalitenin üst örgütlenmesi «Demokratik Komünler Birliği» olacaktır. Demokratik ulus çatısı altında aynı tarihsel-toplumsal kaderi paylaşmış farklı milliyetler, inançlar, tabakalar ve cinsler ekonomiden siyasete kadar yayılan bu komünlerde örgütleneceklerdir. Her alanın bir komünü olacak ve bu komün demokratik ulus ilkesine göre örgütlenecektir. Üstten alta doğru giderek genişleyen binlerce komünün bir öz savunmasının olmaması düşünülemez.

Öz savunma toplumun saldırıya açık alanlarını koruma, toplum içinde asayişin sağlama ve komünlerin güvenliğini sağlama gibi temel rolleri üstlenecektir. Kürtler açısından bu durum hayati bir konudur. Kürtlerde öz savunmanın olmaması; halkın her türlü saldırıya açık halde bırakılması demektir. Kürdistan'ın her parçası içinde benzer teşkilatların kurulması ve hepsinin birbiriyle uyumlu olması Kürt varlığının güvenceye alınması için elzemdir. Dört ulus-devletin de Kürtlerin, Kürdistan'ın demokratik komünler birliğini ve onun kendini koruma hakkının olmasını kabul etmeleri temel koşul olacaktır. Kürdistanı bütün güçlerin Demokratik Komünler Birliğine katılması ve ona güç vermesi için de aralıksız çalışmaların devam etmesi gerekir.

Öz savunma konusunda temel şart şudur: Varlık tanınacak. Varlık tanındıktan sonra özgürlük, demokratik siyaset ve hukukla sağlanacak. Özgürlükler siyasetin ve hukukun konusudur. Varlık ancak özgürlük siyaseti ve hukuk ile garantiye alınabilir. Kürt varlığı anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır. Ulus-devletin halkımızın taleplerine karşı tepkisi

kalması veya onları yeniden kriminalize etmeye çalışması karşısında, varlığımız tanınıncaya kadar kutsal direnme hakkımız vardır. Ulus-devletle yürütülen politikanın temelini bu oluşturacaktır. Öz savunma ilkesi budur. Hukukta bunun adı «kutsal savunma hakkı»dır. Varlığımız ve özgürlüğümüz inkar edildiğinde, saldırıya uğradığında kutsal savunma hakkımız her zaman ve yerde geçerlidir.

Komünaliteye dayalı öz savunma silahla sağlanacak bir savunmaya göre kendini koşullamaz. Savunmanın esası örgütlenmedir. Örgütlenmenin sağlam oluşturulduğu her zaman ve zeminde toplumun varlığı güvenceye alınmış olacaktır. Ancak tüm bağlayıcı yasalarına ve hukuki temelin oluşturulmasına rağmen ulus-devletin yeniden şiddete dayalı saldırılarının olamayacağını bir garantisi yoktur.

Komünalite karşısında en önemli tehlike orta sınıf tuzağıdır

Ulus-devlet, doğası gereği sıkıştığı veya kendi varlığının tehlikeye düştüğünü hissettiği anda toplumu gözden çıkarmaya hazırdır. Bunun karşısında komünalitenin kendisini yeniden korumaya almasının garantisi de yine komünal örgütlenme olacaktır. Komünalite güçlü bir örgütlenme ağına kavuşturulursa, ulus-devletin her türlü saldırılarına karşı kısa sürede bir savunma ağı oluşturması da mümkün olabilecektir. Toplumsal varlığın inkar edilmesi veya imha tehlikesiyle karşı karşıya kalması durumunda, toplumun kendisini korumaya alması doğal bir haktır. Öz savunma silahlı bir koruma sistemine karşı çıkmamaktadır, aksine varlığa yönelik bir tehdit olduğunda var olan örgütsel gücü kullanarak en kısa sürede silahlanmayı ve karşı koymayı ahlaki bir ilke olarak kabul etmektedir. Doğru bir komünal örgütlenmenin olduğu zaman ve zeminde bu tamamen pratik bir meseledir.

Komünalitede bırakılan, reel-sosyalizmin ulus-devlet yaratma aracı olarak başvurduğu ulusal kurtuluş savaşı stratejisidir. Bu hassas konunun yanlış anlaşılması gerekir. Terkedilen «ulusal kurtuluş savaş stratejisi» esas olarak ulus-devlet içindir.

Reel-sosyalizm ve onun bir aracı durumunda olan ulus-devlet terk edildiğine göre, ulusal kurtuluş savaşı stratejisi de terk edilmelidir. Demokratik ulus esas alındığında demokratik siyaset stratejisi ve onun hukuku da esas alınacak demektir. Demokratik siyaset stratejisinde silaha gerek yoktur. Müzakere ile, tartışma zeminlerini yaratma ve çoğaltmayla toplumsal sorunlara çözüm aranır. Boş yere savaşa ısrar etmek reel-sosyalizmi tekrar etmek olacaktır. Komünalizmin öz savunması toplumun varoluşuna bağlıdır.

Komünalitede Kadın ve Erkek

Demokratik komün konusunda temel sorun şudur: Kastik katil topluma karşı bir savaş başlatıp toplumsal yarılmaya yol açtığında toplumun ne kadarı devlete ne kadarı aileye taşındı?

Toplumsal sorunun başlangıcında kastik katil eliyle yükselen devletin ve ailenin tuzaklarına çekilmiş bir komünaliteden bahsediyoruz. Anacıl toplum yarılrken, ondan geriye ikiye bölünmüş bir toplumsal gerçeklik kalır. Bir yanda komüne dayalı yeni bir sosyal form olarak kabile ortaya çıkar. Bu organizasyon, toplumun kendini var kılma refleksidir. Diğer yanda ise özel ailecilik ve ataerkil hiyerarşi biçiminde örgütlenen devletli uygarlık ortaya çıkar.

Tarih, komünal toplumun tasfiye edilmesini isteyen güçlerle, toplum adına direnen komünal güçlerin savaşımının tarihidir. Komünal topluma karşı yürütülen bu savaşımında ailecilik ve devletçilik temel araçlardır.

Ailecilik ve devletçilik tuzağı her şeyi yaratan komünaliteyi zayıflatırken, kastik katil toplumsal yarılmada başarı elde edebilmektedir. Bunu da güçten düşürdüğü kadını ailecilik çemberine alarak yapmaktadır. Aileciliğin günümüzdeki işlevi, toplumsal örgütlenmelerin hepsini kendi sınırlarında yozlaştırmak ve etkisizleştirmektir. Devlet komünaliteyi, esas olarak ailecilik sınırlarında boğmak istemektedir.

Kadının gerçek tarihi tüm toplumun komünal tarihidir. Kadının toplumu oluşturması, komünalitenin oluşmasıdır; kadının düşürülmesi toplumun düşürülmesidir. Bütün saldırılara rağmen toplumun otuz bin yıllık direniş tarihinin devam etmesi, esas

olarak anacıl toplumda yaratılan bu toplumsal damara dayanmasındandır. Komünalite kadının emeğiyle, çabasıyla kurulacak ve onun eşitliğini garantiye alacaktır.

Komünal bilinç yükseldikçe de, kadının güçlenmesi sağlanabilir. Kadın irade haline geldikçe, erkeği de komünal yaşamın esaslarına çekmesi mümkündür. Kadın güçlenmedikçe erkeğin toplumsal inşaya katılımı komünal değerlere göre olamaz. Toplumsal inşaya katılım özgür, bilinçli ve iradeli olmayı gerektirir. Kadın komünaliteyi geliştirerek hem doğru bir kadın-erkek ilişkisinin temellerini atabilir hem de kendi doğasına yeniden kavuşabilir.

Komünalitenin Hakikati

Toplumsal sorunsallığın komünaliteyle devletli uygarlığın savaşı olarak başladığı bilinmektedir. Toplumsallığın bu şekilde sorunsallaşması, cinsiyet temelinde olmuştur. Anacıl toplum kastik katilin saldırısıyla ikiye yarılmıştır. Büyük sorunsallık budur.

O günden bugüne bu çatallaşma devam etmektedir. Çatallaşmanın bir tarafında egemenlik kuran, köleleştiren, sömüren bir gerçeklik yer alırken; diğer tarafında ezilen, baskıya uğrayan, sömürülen ve soykırıma uğratılan öteki gerçeklik yer alır.

Komün, bu toplumsal sorunsallıkta toplumun var olma refleksi ve bilinci olarak varlığını korumaktadır. Toplum yeniden komünalite bilincini geliştirmedikçe, varlığı üzerindeki tehlike devam edecektir.

c) Eko-Endüstri

Kapitalist endüstriyalizmi birinci ve ikinci doğaların yıkımı ve krizi olarak tanımladık. Çözüm alternatifine ise üçüncü doğa diyebiliriz. Bu, ikinci doğa olarak toplumun birinci doğa ile uyumunu ifade eder.

Üçüncü Doğa, doğaya yabancılaşan, doğayı yıkıma, krize uğratan egemenlikçi zihniyet ve üretim biçimlerinin aşılmasıyla doğa ile yeniden bir sözleşme temelinde ve uyum içinde yaşamının, buna göre üretim-tüketim kültürünü ekolojikleştirmenin yollarını bulmayı ifade eder. Çevreye duyarlı komünal üretimle endüstri kullanımı bu amacın gerçekleşmesinde olmazsa olmaz gerekliliklerdir.

Sonuç Olarak;

Devletin ve toplumun aldığı formlar çelişkili-çatışmalı sürecin ürünüdür. Toplum kendi diyalektik gelişimini, karşıtı olan devletle girdiği mücadeleye göre yeni formlara kavuşturmak durumunda kalır. Klan toplumunun parçalanmasıyla, komünal toplum kabileler biçiminde örgütlenerek var olmaya çalışır; dinin devletleştirilmesiyle mezhep ve tarikatlar biçiminde karşı koyar; devlet gücünün ovada merkezileşmesiyle dağlara sığınır.

Devletin edindiği formlar da toplumun daha fazla sömürülmesi, toplumsal değerlerin daha fazla gasp edilmesine göredir. Şehir devletleri özgür kabilelerin varlıklarına el koymak için güçlerini birleştirir; konfederal aşiret-kabile örgütlenmelerine karşı devlet bir imparatorluk olarak ortaya çıkar. Roma, ortaçağ imparatorlukları, İngiliz imparatorluğu ve günümüzde küreselleşme adı altında dayatılan yeni güç odakları özünde devletin topluma karşı merkezileşmesini ifade eder.

Yeniçağla birlikte temeli atılan ulus-devlet, devlet eliyle yaratılan bu çözümsüzlüğe çare bulmak amacıyla başvurulan bir modeldir. «Kapitalizm mi ulus-devleti doğurdu, ulus-devlet mi kapitalizmi?» şeklinde devam eden bir tartışma vardır. Bütün göstergeler ulus-devletin kapitalizmi doğurduğunu göstermektedir. Bu ikilemdeki ulus-devletin rolünü doğru kavramak büyük önem taşır.

Günümüze doğru gelindiğinde ulus-devlet faşizmle sonuçlanır. Faşist devlet, ulus-devletin çürüme dönemindeki formudur. Ulus-devlet ister reel-sosyalist, ister liberal kapitalist olsun çöküş aşamasında faşistleşmektedir. Bu gerçeklik, kapitalist sistemindeki yapısal kriz ve çöküş tehlikesiyle ilgilidir. Çöküş korkusu, ulus-devlet faşizmiyle sonuçlanır.

Komünal toplum yapılarının buna karşı direnişlerinin de üzerinde durmak gerekir. Devletin giderek çürümesi ve faşizme kayması karşısında toplum farklı örgütlenme formlarıyla direnmeye çalışır. Buna genel olarak komünleşme demek daha doğrudur. Klan toplumunun yarılmasıyla birlikte toplum devlete karşı kendini öz savunma toplumu biçiminde örgütler.

İçindekiler İçin Tıklayınız

İçkinliğin Politik İlkesi Kadın ve Komün

Cengiz Baysoy

“Tarihi olan halkların tarihinin, sınıf mücadelelerinin tarihi olduğu söylenir.

*Tarihi olmayan halkların tarihinin de aynı ölçüde geçerli olan bir yaklaşımla, devlete karşı mücadelelerin tarihi olduğunu söyleyebiliriz.”**

“Tarih” aşkınlığı, “coğrafya” ise içkinliği ifade ediyor. Aşkınlıkta coğrafya, “devlet”siz hiçbir anlam taşıyor, ancak ve ancak iktidar ve devlet üzerinden bir anlam taşıyabiliyor. Bu bağlamda tarih, egemenlik ilkesi devlet tarafından coğrafyanın tahakküm altına alınmasıdır. Politik olanı yalnızca egemenlik ilkesi devlet üzerinden düşünmenin kavram setinde coğrafya bundan başka bir anlam ifade etmiyor. İktidar için tarih insan, coğrafya doğadır. Aşkınlık için, politik olanın ontolojik ilkesi devlettir. Coğrafyayı devlet dışında, yani insan, toplum ve politik olarak düşünmenin varlığı bilinmiyor ve ulus-devlet altında yok sayılıyor. Artık coğrafyayı ulus-devlet dışında politik olarak düşünmek gerekiyor. Coğrafya, devletsiz halkların politik vatanıdır ve ulus-devlet, bu vatan üzerinde tahakküm ve aşkın bir iktidardır.

Marksist gelenekte kapitalizm iki siyasal döneme ayrılmıştır: rekabetçi dönem ve emperyalist dönem. Rekabetçi dönem kapitalizmin ilericiliğini, emperyalist dönem ise kapitalizmin siyasal gericiğini ifade etmektedir. Rekabetçi dönem, kapitalizmin egemenlik biçimi olan ulus-devletin siyasal sınırları altında emeğin çitlenmesi ve burjuvazinin siyasal mülkü altına alınması, emeğin ücretli emek altında

sınıflaştırılarak toplumsal sermaye birikiminin oluşturulması dönemidir. Ne yazık ki ekonomi-politiğin içinden bakıldığı için, üretici güçlerin gelişmesine bağlı olarak modernizm ve kapitalizmin bir egemenlik biçimi olan ulus-devlet tarihsel olarak ilerici görülmüştür. Bu bağlamda Marksist birikimde kapitalizmin egemenlik biçimi olarak bir ulus-devlet eleştirisi yoktur. Oysa modernizm ve ulus-devlet, ilksel birikim altında üretici güçlerin gelişimiyle emeğin ücretli emek olarak sınıflaştırılarak sömürülmesinin en yoğun ifadesidir. Ulus-devlet, yalnızca emeğin ücretli emek altında sınıflaştırılması değil; devletsiz halkların vatani, coğrafyanın uluslaştırılması ve iç sömürge haline getirilmesidir. Emeğin ücretli emek altında sınıflaştırılması ve uluslaştırılması kapitalizmin egemenlik biçimi ulus-devlettir.

Lenin’in ifadesiyle; emperyalizm kapitalizmin en son aşamasıdır. Emperyalizm, ulus-devlet altında toplumsal sermaye birikiminin tekeli devlet kapitalizmine dönüşümüyle kapitalizmin siyasal gericiliğini ifade etmektedir. Emperyalizm döneminde devrimci söylem anti-emperyalizmdir. Anti-emperyalizmle birlikte devrimin siyasal alanı, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi altında, kapitalist ülkelerden sömürge ve yarı sömürge ülkelere taşınmıştır. Bu bağlamda anti-emperyalizm, ulus-devlet ilkesini olumlamış ve ilerici görmüştür. Anti-emperyalist devrimlerle oluşan reel sosyalizm, kapitalizmin rekabetçi döneminin “ilerici” ulus-devletine devlet kapitalizmi yoluyla geri dönmüştür.

Gerek kapitalizmin rekabetçi döneminde gerek emperyalist dönemde gerekse de reel sosyalizmde ulus-devlet, ilerici olarak olumlanmıştır. Ulus-devletin olumlanması, emperyalizm eleştirisinin modernizm ve ulus-devlet eleştirisine dönüşümünün önünü tıkmıştır. Bugün gelinen noktada, mutlaklaştırılmış iki bakış modernist Marksistleri politik olarak kilitlemiştir: Birincisi, emperyalizmin kapitalizmin son aşaması olarak görülmesi; ikincisi, ulus-devletin ilericiliğinin savunulması. Kapitalizmin, bugün geldiği boyutta, “son aşama emperyalizm”i aştığı ve yeni bir küresel egemenliği, III. Dünya Savaşı içinden kurduğu görülmektedir ve kapitalizm eleştirisi bir modernizm ve ulus-devlet eleştirisine dönüşmektedir. Bu bağlamda Kürt özgürlük hareketinin büyük katkısıyla Marksist bir modernizm ve ulus-devlet eleştirisi artık kaçınılmazdır. Devletsiz halkların vatanı coğrafyalar ve dünyanın yerlileri geleceğin “halk”ları, bugünün ve geleceğin devrimci politik güçleridir.

Anti-emperyalizm burjuva özlü devrimler demektir; burjuva özlü devrimleri üstlenme çağı kapanmıştır. Artık anti-kapitalist özlü devrimler çağına girmiş bulunmaktayız ve bu çağda demokratik toplum, komünalist sosyalizm altında dünyanın yerli halklarının vatanı coğrafyaların politikleştirilmesi yeni bir sınıfsal paradigmadır. Ulus-devlet sınırlarını parçalayan yeni bir politik paradigma ortaya çıkmaktadır. Bu yeni devrimci paradigmanın karşısında anti-emperyalizm ve ulus-devlet savunusuna dayalı direniş artık gericilik ve sosyal şovenizm üretmektedir.

Kapitalizm yeni bir küresel egemenlik krizi içindedir. Bu kriz modernizmin ortaçağıdır. Kapitalizm modernizmin ortaçağından, III. Dünya Savaşı yoluyla yeni bir küresel egemenliğin kuruluşunun içinden geçmektedir. Kapitalizmin egemenlik biçimi emperyalizm, III. Dünya Savaşı yoluyla yeni bir egemenlik biçimi olan “Emperyal Çağ”a doğru evrilmektedir. Emperyalizm çağından “Emperyal Çağ”a geçmekteyiz. Artık ulus-devletler şirket-devletlere dönüşmektedir. Emperyal çağ postmodern çağdır. Halk kavramı ulus-devlet kavramından kopmuştur. Emperyalizm, ulus-devletler üzerinden bir egemenlik biçimini ifade etmekteydi. Emperyal çağ ise şirket-devletler arası bir ilişkiyi ifade etmektedir. Emperyal çağın kralları şirket-devletlerden

oluşmuş politik anonim şirketlerin patronudur. Emperyalizm çağında politik sınırlar ulus-devlet tarafından belirleniyordu. Emperyal çağda politik sınırlar emperyal anonim şirket-devlet ortaklarının ekonomik, güvenlik ve askeri güç çıkarları tarafından belirlenmektedir.

Yeni bir dönemin içinden geçiyoruz. Bu dönemin devrimci ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir kavram setiyle düşünmek ve yapılanmak bir politik ihtiyaçtır. Abdullah Öcalan, geçmiş teorik birikimleri eleştirel bir düşünmenin içinden geçirerek yeni bir kavram setiyle bu döneme devrimci bir müdahaledir ve düşünmeye davettir. Bu davet, mücadele içinde dövüşürken düşünerek yürüyerek, yaşamı yeniden ve yeniden devrimcileştirme ve özgürleştirme pratiği içinden şölenleşecektir.

Potentia ve Potestas

İnsanlık tarihi potentia ve potestas arasında antagonist mücadeleler tarihidir. Potentia içkin güç, potestas aşkın iktidardır. Güç ve iktidar bir ve aynı şey değildir. Güç yapma, yapabilme gücü ve tekilliğin özgürlük pratiğidir. İktidar ise yaptırma gücüdür. İktidar, içkin yapma gücünü politik zorla tasfiye ederek kendi yaptırma gücüne dönüştürmektir. Bu bağlamda iktidar tahakkümdür ve tahakküm içinden düşünülebilir. Tarih, içkin güç komün ile aşkın iktidar-devlet arası bir mücadele tarihidir. Bu hakikat tarihin her döneminde farklı politik mücadelelerin formuna bürünerek görünür olmaktadır.

Tarih “sınıflar mücadelesi tarihidir” ifadesi ile tarih “komün ile devlet arasındaki mücadele tarihidir” ifadesi arasında ciddi bir felsefi düşünmeye dayanan politik bir fark vardır. Bu iki bakış açısı birbirinden üç farklı düzlemde farklılaşmaktadır. Bu düzlemlerden birincisi, içkinlik ve aşkınlık; ikincisi, ekonomi-politik ile etik-politik düşünme; üçüncüsü ise, emeğin, zenginliğin ve özgürlüğün sermayeden ve servetten, tahakkümden ve devletten önce gelmesidir.

Tarihi sınıflar mücadelesi içinden düşünmek ve kapatmak, politik olanı egemenlik ilkesi tahakküm ve iktidar içinden düşünmektir ve ancak aşkınlık düzleminin kavram seti içinden anlaşılabilir. Tarihi “komün ile devlet arasındaki mücadele” olarak düşünmek ise, politik olanı özgürlük pratiği ilkesi

izonomi içinden düşünmektir ve ancak içkinlik düzlemi içinden anlaşılabilir. İçkinlik, tarihi sınıflara ve sınıf mücadelesine gömmek değil, tam tersine, sınıfları ortadan kaldırarak tarihi sınıflara karşı sınıfsızlaşmanın politik pratiği içinden düşünmektir. İzonomi, felsefenin doğduğu Anadolu'nun Ege kıyılarında kurulan Miletos ve 12 İyonya şehrinden oluşan coğrafyadan çıkmıştır. Felsefe genellikle Atina merkezli düşünülmektedir, bu büyük bir yanılsamadır. Felsefenin coğrafyası Anadolu'nun Ege kıyıları İyonya'dır. İyonyada izonomi, hükmeden-hükmedilen ilişkisinin olmadığı politik eşitlik anlamına gelmektedir. İzonomi, Mezopotamya ve Pers tahakkümünün aşkın düzlemine karşı, Anadolu'nun Batı kıyılarında bir içkinlik düzlemi olarak doğmuştur. Komün ve devlet çatışması içinden tarihi okumak sınıflar mücadelesinin reddi değil, sınıflar mücadelesine aşkınlık düzleminde değil içkinlik düzleminde devrimci bir müdahaledir. Komün, sınıfların iktidar savaşlarına gömülmüş olan tarihten çıkmak, sınıfları ve sınıf mücadelesini tarihsel olarak ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda komün, politik olanı egemenlik teorisi içinde aşkın düşünmeyle antagonist bir yerden, politik olanı içkinlik düzleminde özgürlük pratiği olarak düşünmektir. Abdullah Öcalan bizi hükmeden ve hükmedilen ilişkisi içinde aşkın düşünmeden çıkararak, hükmedenin ortadan kaldırıldığı içkinlik, izonomi düzleminde düşünmeye davet etmektedir. Abdullah Öcalan Marx'ı bir egemenlik, iktidar devlet teorisi içinde aşkınlaştıran, Marksist olmayan Marksistlere karşı Marx'ı içkinlik düzleminde yeniden düşünmeyi önermekte ve komün üzerinden Marx'ı Marx'a yeniden döndürmektedir. Marx, aşkınlık değil bir içkinlik düzlemidir.

İkinci düzlem ise ekonomi-politik ile etik-politik düşünme arasındaki farktır. Ekonomi-politik bakış, siyasal mücadeleyi ekonomik çıkarlara dayalı sınıflar üzerinden düşünmeyle sınırlamış ve tahakkümü yalnızca ekonomik sömürüye indirgemıştır. Bu bağlamda ekonomi-politik bakış siyasal mücadeleyi ekonomik çıkarlara dayalı sınıflar mücadelesi olarak düşünebilir. Etik-politik düşünme ise sınıflaşmayı, sınıflaştırmayı yalnızca ekonomik sömürü ve çıkarlar üzerinden değil, içererek aşan bir tahakküm düzleminde düşünür. Etik-politik düşünme, tahakkümü yalnızca ekonomik sömürü içinden okumaz, tam tersine sömürüyü tahakküm içinde düşünür. Ekonomi siyasetin bir türevidir. Bu bağlamda etik-politik

düşünme tahakkümü ve siyasal mücadeleyi toplumsal ilişkilerin her boyutunda düşünürken, ekonomik-politik bakış siyasal mücadeleyi daha ziyade ekonomik sömürünün üretken emek sosyolojisine indirgeyerek darlaştırır. Siyasal mücadele, ekonomik çıkarlara dayalı sınıflar arası mücadeleden çok daha kapsamlı bir düzlemidir. Ekonomi-politik bakış siyasal mücadeleyi ekonomik çıkarlara indirger ve tahakküme dayalı sınıflaştırılmış toplumsal ilişkiler alanını göremez; bu alanları, sınıfı temsil etme iddiasıyla burjuva sınıfından geldiği halde sınıfsal kimliklerini iradi olarak reddetmiş aydın kadrolardan oluşan parti önderliğine tabi olan siyasal bir yedek güç olarak düşünmektedir. "Devletsiz halklar" ve "kadın" sorunu bunların başında gelen toplumsal gerilim alanlarıdır. Bu bakışa göre, devletsiz halklar ve kadın hareketi sınıf hareketi değildir ve bu mücadelelerden sosyalizm çıkmaz. Görüldüğü üzere, ekonomik çıkarlara dayalı sınıflaşma ile tahakküme dayalı sınıflaştırma arasındaki fark politik mücadeleye bakışta ciddi farklılıklar yaratmaktadır. Tarihi "komün ve devlet" çatışması üzerinden düşünmek bu bağlamda etik-politik bir düşünmedir.

Üçüncü önemli ayrım ise, düşünmenin başlangıç ya da çıkış noktasıdır. Aşkınlık ve ekonomi-politik düşünmenin çıkış noktası sermayedir. Sermayenin çözümlenmesi ve mücadeleyi sermayenin krizlerine göre düşünmek temeldir. Varlığın olumlanması "anti"lik üzerine kurulmuştur. İçkinlik ve etik-politik düşünmenin çıkış noktası ise içkinlik, özgürlük pratiği, komün ve emektir, varlığın olumlanması "anti"lik değil içkin kudret artırımıdır. Güç ve hak dışarıdan gelmez ve talep edilerek elde edilmez; güç ve hak içkin ve içeriden kurulur. Bu bağlamda içkin varlık, talep eden değil içkin kurucu güçtür. Böylece sermaye, emeğin yaratıcılığından sonra gelir ve sermaye, emeğin yaratıcılığına tahakküm yoluyla çöken bir aşkınlıktır. Değer, zenginlik, emek ve komün; devletten, tahakkümden ve sömürüden önce vardır. Tarih sınıflar ve devletle değil komün ve zenginlikle başlar. Bu bağlamda bir ilkellik değil tam tersine bir zenginlik olarak komün, devletten çok öncedir. Tarihi sınıflarla başlatanlar politikliği de sınıflara indirger. Buna göre, sınıflar ortadan kalktığında politik olan da ortadan kalkacaktır. Oysa politik olan yaşamın ontolojisi ve bir özgürlük pratiğidir. Politik olan sınıflardan önce komünle başlamıştır ve bir özgürlük pratiği olarak komünle yaşayacaktır. Bu bağlamda komün ve emek

politik varlık, devlet ise komün karşısında apolitik varlıktır.

Aşkın ve Sınıflaşma Pratiği: Sermaye ve Devlet

Emek, toplumsal değer üretme gücü olarak yaratıcı bir güçtür. Sermaye, yaratıcı güç olan emeğin politik olarak mülksüzleştirilmesi pratiğinin tarihsel olarak aldığı biçimdir. Sermaye, emeğin yabancılaşmış biçimidir ve emeği ücretli emek altında sınıflaştırarak metalaştırma pratiğidir. Diyalektikte varlığın kendini olumlama pratiği, olumsuzlamanın olumsuzlanmasına dayalı özdeşliktir. Özdeşlik çelişkiye dayalı karşıtların birliğidir. Bir varlık olarak sermaye kendisini ücretli emekte olumsuzlayarak, ücretli emek de sermayede kendini olumsuzlayarak özdeşlikte kendilerini olumlarlar. Bu bağlamda ücretli emek emeğin sermayeleşmiş biçimidir. Birinin varlığı diğlerinin zorunlu koşuludur. “Aynı zamanda hem ücretli emeğin korunmasını hem de sermayenin ortadan kaldırılmasını istemek, demek ki kendi içinde çelişkili ve kendi kendini çürüten bir taleptir.”¹ Bu bağlamda, sermaye ile ücretli emek arasındaki çelişkiye dayalı ilişki antagonist değil agonisttir. Bu çelişkinin getireceği çatışma, toplumsal bir antagonizmayı oluşturmaz ve reformizmin koşuludur. Modernist Marksistler, emek siyasetini ücretli emek siyasetine indirgemişlerdir. Oysa emek ile ücretli emek aynı şey değildir. Ücretli emek, emeğin sınıflaştırılarak sermayeleştirilmiş biçimdir ve ücretli emek sermaye içi bir sınıftır. Sermaye, emeğin içkin gücünü, onun elbirliği altında kolektif gücünü mülkleştirme ve yönetme gücüdür. Sermaye, yaptırma gücünü yapma gücüne dönüştürmektir. Sermaye, bir sınıf olarak var olduğu sürece vardır. Sınıfsal varoluşu, sınıf üretme gücüne bağlıdır ve toplumsal emeği sürekli ücretli emek altında sınıflaştırmasına içkindir. Bu bağlamda diyalektik, sınıfsallaştırma pratiğinin politik felsefesidir.

Sermayenin kendini olumlama pratiğinin politiklığı, sınıflaştırmanın ve bu sınıflaştırılmış sınıfların arasındaki iktidar çatışmasının ifadesidir. Sermaye, emeği ücretli emek altında sınıflaştırmakla yetinmez. Ücretli emeği, kapitalizmin üretimi ve yeniden

üretiminin gücü olarak özneleştirir. İnsanlar bir emekçi değil çıkarlarına dayalı şirket bireylerdir. Bu bağlamda, ücretli emeğin politiklığı üzerinden yürütülen bir “emek” siyaseti, sermaye sınıfları arası sınıf mücadelesine kapatılmış bir siyasettir.

İçkinlik ve Bir Sınıfsızlaşma Pratiği: Emek ve Komün

Marx’ta, emek kavramı ile ücretli emek kavramı özdeş değildir. “Emek kendine ve ücrete ayırır. İşçinin kendisi bir sermaye, bir metadır. Karşılıklı düşmanca karşıtlık.”² Ücretli emek, sermaye tarafından sınıflaştırılmış sosyolojik bir sınıftır. Ücretli emek, sermayenin üretici gücüdür. Emek, ücretli emek karşısında sınıf olmayan gücü, sermayenin sınıflaştırmasına karşı sınıfsızlaşmayı ifade eder. Emek, sınıflaşmış sermayenin üretici gücü olan ücretli emek ve sermaye karşısında, sınıfsızlaşmanın yaratıcı gücüdür. Bu bağlamda sınıf olamayan güç, sınıflaştırmaya karşı sınıfsızlaşmanın yıkıcı gücü, üretici güçlerin gelişimine içkindir. Emek, başından itibaren sermaye karşısında antagonist bir güçtür. Ücretli emeğe göre kapitalizm ilerici, emeğe göre ise kapitalizm başından itibaren siyasal gericiliktir. Emeğin politiklığı, sınıflaştırmaya karşı sınıfsızlaşma antagonizmasına içkindir. Ücretli emeğin sınıfsallığı sosyolojik iken, emeğin sınıfsallığı politiktir. Bu politik güç, temsil ve aşkın güç parti değil, “işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır” ifadesinde yatan içkin güç komündür. Ücretli emeğin kendini olumlama pratiği, sermayenin olumsuzlanması üzerinden kendini olumlamaktır. Emeğin olumlama pratiği ise, kendini olumlama pratiği üzerinden sermayeyi olumsuzlamaktır. Devletin olumsuzlanması, emeğin komünle kendini değerli kıldığı içkin olumlama yoluyla mümkündür. Sermaye kavramı karşısında, ücretli emek muhalefeti, emek ise antagonist kurucu gücü ifade eder. Sermayenin olumlama pratiğinin özneliği diyalektik iken, emeğin olumlama pratiğinin özneliği anti-diyalektiktir. Emeğin olumlanması, bütün sınıflaştırma pratiğini sınıfsızlaştırma politik pratiğiyle kitlemek ve yıkmaktır.

“Komünist devrim... çalışmayı ortadan kaldırır ve

1 Karl Marx, Grundrisse, Birikim Yay., 1979, s. 399.

2 Karl Marx, 1844 Elyazmaları, Sol Yay., 1993, s. 162.

bütün sınıfların egemenliğini sınıfların kendileriyle birlikte ortadan kaldırır; çünkü bu devrim, artık toplum içinde bir sınıf işlevi görmeyen, artık toplum içinde bir sınıf diye tanınmayan, ve daha şimdiden artık bugünkü toplum içindeki bütün sınıfların, bütün milletlerin, vb. yok oluşunun ifadesi olan bir sınıf tarafından gerçekleştirilir.”³ Marx için proletarya, ücretli emeğe karşı emektir. Proletaryanın politikliği yalnızca kapitalizme değil, bütün sınıflara, bütün sınıflaştırma ilişkilerinin üretim ve yeniden üretimine antagonist bir karşıtıktır. Bu antagonist okuma, sınıfsallaştırmaya karşı sınıfsızlaşma pratiği, emeğin politik öznelliğinin kuruluşu komündür.

Tahakkümle Sınıflaştırılmış Varlık: Kadın

“Patrici”nin Latince karşılığı “patricius”tur, kökü “pater” olan “baba” anlamından gelmektedir. Roma’da patriciler soylulardır ve yönetim soylulardan oluşur. “Pater”, “Papa” baba anlamına gelmektedir. Halkımızın anladığı “baba” kavramı bu bağlamda aile kurumunun maneviyatından gelmez, tam tersine bir hiyerarşiyi, aşkın bir tahakkümü ifade etmektedir. “Patriarkal” sözcüğünün kökü de “patricius” ve “arche” sözcüklerinden gelmektedir. “Arche” kök, başlangıç, her şeyin ölçüsü güç, anlamlarını içermektedir. Bu bağlamda Patriarkal, egemenliğin, aşkınlığın ölçüsü “baba”dır.

Cinselliğin cinsiyet kimliği yoktur. Cinselliğin cinsiyet üzerinden düşündürülmesi politiktir. Erkek’in toplumsal cinsiyeti otorite, yönetici, aşkın egemen güç anlamını ifade eden patricius kelimesinin kökü “pater”, papa, baba anlamlarıyla politik olarak belirlenmiştir. Erkek, bir Papa olarak hükmedendir.

Kadın kavramının toplumsal ve politik anlamı egemenlikten gelmez. Grek mitolojisinde Gaia yeryüzü, toprak, doğurganlık ve canlılığı ifade eder. Bu bağlamda “Kadın” kavramının politik anlam kökü yoktur. Devlet üzerinden “Erkek”in bir anlamı olmasına karşın “Kadın”ın adı yoktur. Kadının ancak politik aşkın egemen güç erkek üzerinden bir anlamı vardır. Kadın erkeğin kaburgasından yaratılan, Âdem’in yasak elmayı yemesine neden olan, başından itibaren

günahkâr ve lanetlenmiş varlıktır. Böylesi köklü ve ontolojik bir problemin tarihsel kökleri bilinmesine karşın ne yazık ki modernist Marksistler tarafından kadın hareketi sınıf hareketine engel görülmüş ve sınıf mücadelesine yedeklenecek ikinci sınıf bir problem olarak düşünülmüştür.

Uygurlik devletle başlatılır. Devlet öncesi toplumsal tarih kendi kendine yetemeyen, zenginliğin olmadığı, toplumsal hayvanın politik olarak toplumsallaşmadığı ve insanlaşmadığı bir ilkeliktir. Bu bağlamda politik olanın, insan olmanın tarihi sınıf ve devletle düşünülmektedir. Sınıfların olmadığı devletsiz ve devlet öncesi toplumlar ilkel komünal toplumlardır. Böylece komün kavramı da ilkel bir kavram olarak algılatılmıştır. Devlet karşısında komün ilkeldir.

Devlet karşısında komün kavramının ilkel görülmesinin en önemli nedeni, ilkel komünal toplumların “Kadın merkezli” toplumsal düzeni ifade etmeleridir. Kadın merkezli toplumsal düzeni ifade eden devletsiz ve sınıfsız komün, izonomi, yani hükmeden ve hükmedilen ilişkisini reddeden bir eşitlik ilişkisi üreten politik bir toplumdur. Bu bağlamda komün yalnızca mülkiyet kavramına bağlı olarak toplumsal mülkiyet ilişkisine göre değil hükmeden ve hükmedilen ilişkisinin olmayışına göre de belirlenmektedir. Komün yoksul bir toplum değil tam tersi zenginlik üreten bir toplumdur. Kendi ihtiyaç ekonomisine göre günde 3-4 saat çalışan ve ürettikleri toplumsal artıyı şenliklerinde harcayan politik ve zengin bir toplumdur. Kadın merkezli politik toplum komünün başına ne geldiyse ürettikleri bu zenginlikten gelmiştir. Bu zenginliğe çöken ve toplumu başkasının ihtiyaçları için çalıştıran, köleleştiren ve yapma gücünü yaptırma gücüne dönüştüren erkek-merkezli kastik katildir. Devlet ve sınıflar kastik katilin ürünleridir. Erkeklik, aile içi özel alan değil toplumsal ilişkilerin sonsuz küçüklüklerine yayılmış egemenlik ve tahakküm ilişkilerini ifade eden politik bir toplumsal düzendir. Etik-politik bakış açısına göre, komünden devlete dönüşüm politiktir. Ekonomi-politik bakış için bu dönüşüm üretici güçlerin gelişiminin zorunlu sonucudur. Politik değil bilimsel ve tarihsel zorunluluktur.

Marx’ın “Etnoloji Defterleri” notlarını da dikkate alınarak Engels tarafından kaleme alınan “Ailenin Özel Mülkiyeti ve Devletin Kökeni” kitabında; “Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkek ile kadın

arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın karı-koca evliliği içindeki gelişmesiyle ve ilk sınıf baskısı da dışı cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla düşümdeştir.”⁴ İfade edildiği gibi kadın sorunun politik bir sorun olduğunun altı çizmiştir. Bu politik sorunun altında yatan temel olgu “Mülkiyet” kavramıdır. Mülk ekonomik bir kavram değil politik bir kavramdır. Komünal mülkiyet özeli değil aidiyeti ifade eder. Değer ve zenginlik toplumsaldır. Bireysel üretilen ürün bir kullanım değeri taşımasına karşın değer üretimi ve zenginlik değildir. Değer ve zenginlik kültür üretimini içerir ve bireysel değil ortak olan elbirliğinin ürünüdür. Tekil emek toplumsal ihtiyacın ifadesidir. Tekillik bir çokluktur, toplumlaşma çokluğun ortak olan el birliğidir. Tekillik, ortak olan değer ve zenginliğe, değer ve zenginlik ise tekil olana aidiyetle bağlıdır.

Mülkiyet, aidiyetin ortadan kaldırılmasıdır. Aidiyetteki tekillik, bireyciliğe; ortak olan, özele; değer ve zenginlik, servete dönüşmüştür. Böylece değeri üreten emeğin elbirliğinin politik gücü komün, politik zorla tasfiye edilmiştir. Değeri üreten emeğin elbirliği politik zorla köleleştirilerek sağlanmıştır. Böylece erkek eksenli toplum aidiyete değil mülkiyete dayanmış ve mülkiyete bağlı olarak tahakküm erkeğe bağlı soy hiyerarşisiyle hukuksallaşmıştır. Mülkiyet ekonomik evrimin değil, politik zorun ifadesidir.

Engels, kadın sorununun politik özünü ifade etmesine karşın; “Kadının kurtuluşunun ilk koşulu bütün kadın cinsinin yeniden toplumsal üretime dönmesidir ve koşul karı koca ailesinin toplumun iktisadi birimi olarak ortadan kaldırılmasını gerektirir.”⁵ ifadesiyle aileyi “iktisadi” birim olarak görür. Ailenin kökü “familia”dır. “Familia”, karı-koca ve çocuklar için değil, yalnızca köleler için kullanılır. “Famulus” “evcil köle” demektir ve özel alanı ifade eder. Özel alan öldürme hakkının olduğu alandır. Bu bağlamda aile ekonomik birim değil tamamen politik birimdir. Aile, devletin toplumsal birimidir.

Ekonomi-politik açısından kadın, üretim alanını değil yeniden üretim alanını ifade eder. Marksist değer teorisine göre, kârdan ücret alan işçiler üretken emektir. Üretim sektörünün dışındaki sektörlerde

çalışanlar ücretlerini üretken emeğin yarattığı artı değerden alırlar. Marx için öncü işçi sınıfı üretken emektir. Hizmet sektörü, devlet sektöründe çalışan emek sömürülse de üretken emek değildir. Üretim dışı emek ise lümpen proletaryadır. Marx’ta sınıfın kendi içinde kategorileştirilmesi ve hiyerarşileştirilmesi özetle böyledir. Marksistlerde evi içi yeniden üretim emeğinin politik karşılığı yoktur. Bu bağlamda modernist Marksistler açısından ev içi yeniden üretimi ifade eden kadının sınıfsal kimliği yoktur. Üretimin içinde olduğunda ise, sınıfsal kimliği var fakat kadın kimliği yoktur. Modernist Marksistler açısından kadın ancak emekçi kadınlar içinden düşünülebilir. Kadın ekonomik olarak sınıflaştırılmadan düşünülemez. Oysa kadın, politik bir sınıflaştırma ilişkisidir ve doğrudan öldürme hakkına sahip bio-iktidar ilişkisidir. Ekonomi-politik içinden düşünen Marksistler açısından ilk sınıflar mücadelesinin devrimci, antagonist kanadı kadın ve kadın mücadelesinin otonom bir politik karşılığı yoktur. Kadın mücadelesi, erkeklerle toplumsal eşitlik ilkesinden öte gidemeyen, sınıf ve sosyalizm mücadelesi içinde düşünülen yedek bir güçtür.

Etik-politik bakış açısı içinden bakıldığında ise kadın, tahakkümle kurulmuş politik bir sınıftır. Kadın sorunu iktisadi çıkarlara dayalı bir sınıf içinde düşünüldüğünde anlaşılamaz. Kadın sorunu, tahakküme karşı doğrudan bedenin özgürlük talebidir. Öldürme hakkının meşru olduğu özel alanın politiklığıdır. Kadın, evcilleştirilmiş köle “famulus”tur. Kadın kurtuluşunun ilk koşulu toplumsal ilişkilerin sonsuz küçüklerinde dolaşan erkek egemen tahakkümün parçalanmasıdır. Patriarkal, toplumsal ilişkilerin ruhundaki devlettir. Reel sosyalizmde olduğu gibi sınıf, devrimden sonra devletleşebilir. Kadın devrimi asla devletleşmeyecektir. Kadın sınıfsızlaşmanın politik gücüdür ve temelden komünalisttir. Kadın, devlete karşı komündür. Kadın hareketi, Marksizmin ekonomi-politik düşüncesinin, etik-politik açıdan devrimci eleştirisidir. Devrimi kadın oluşturmaz ve komün kadındır.

*** Pierre Clastres, Devlete Karşı Toplum**

İçindekiler İçin Tıklayınız

4 F. Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları, s. 27-28.

5 A.g.e., s. 79.

Tarihsel Özgürlük ve Demokrasi Mücadelesi Komünalitenin Merkezileşmeye Karşı Mücadelesidir

Hüseyin Ali*

Yerel demokrasi, Türkiye ve Kürdistan'da en fazla tartışılan konulardan biri olmaktadır. Bu konuda çeşitli konferanslar ve toplantılar yapılmaktadır. Kuşkusuz yerel demokrasi ve yerel yönetimler önemlidir. Yerel demokrasi ve yerel yönetim demokrasinin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Sadece yerelin belli bir yönetim hakkı kazanmasıyla ilgili bir konu değildir. Demokrasiyle ve özgürlükle bağının tarihsel ve güncel olarak ortaya konulması önemlidir. Bu açıdan Rêber Apo'nun daha önceki dönemlerde ve son yıldaki çeşitli görüşmelerde bu konuda oldukça çarpıcı biçimde ortaya koydukları bulunmaktadır. Bunların bilinmesinin yerel yönetimlerin ve doğrudan demokrasinin doğru anlaşılmasını sağlayacağından bu yazımızda bu konuyla ilgili değerlendirmelerine yer vermeyi önemli gördük.

“Demokratik Modernite” kavramı bu çözümsüzlüğün içinde bir çözüm olarak gündemleştirilmiştir. Bunun tarihi köklerine ve yaşanan pratiklere bolca değinmemizin nedeni, gerçek bir çözümünden yana olduğumuzun bilinmesi ve söylemek istediklerimizin doğru anlaşılması içindir. Tarihte yaşanan örnekler bize bunun çözümleyici bir sistematik olduğunu göstermektedir.

Çıkış noktamız şudur: Devlet erkindeki yaygın kanaate göre, devletin gücü ne kadar merkezileşirse o oranda da düzen kurulabilir ve sorunlar çözülebilir. Bu konuda

tarihteki ilk örnek Akad kralı Sargon'dur. Tüm şehir devletlerini bir imparatorluk altında toplayarak kendi hakimiyeti altına aldı. Böylece şehirlerin özerkliğini yok etti, komünleri dağıttı ve tek tip bir siyasal sistem yarattı. Robespierre, Fransız devrimini yapan tüm güçlerin iradelerini kırarak, devrimin komünal ve özgürlükçü yanlarını budayıp tek tip bir diktatörlük yaratarak düzeni sağlayacağını düşündü.

Ulus-devletin bu merkezileşme hastalığı iki büyük dünya savaşına yol açtı. Günümüzde aynı hastalıktan dolayı oluşturulan güç tekeli nedeniyle dünyanın her bir köşesindeki tüm topluluklar aynılaştırılmakta, denetim mekanizmalarıyla sıkıştırılmakta ve adeta nefes alamaz hale getirilmektedir.

Sargon'un, Robespierre'in veya bir başka merkezileştirme heveslisinin çözümsüzlüğü derinleştirmekten ve yeni sorunlar yaratmaktan başka bir katkısı olmamıştır. Aksine, insanlığı kurtaracak ilkeleri belirleyen yine komünal-kabilesele direnişler, felsefi arayış sahipleri, dini, mezhebi arayışlar ve bilimsel arayış sahipleri olmuştur.

Demokratik modernite çözümü günümüze özgü bir kavramlaştırma değildir; merkeziyetçi uygarlığa karşı tarihin her döneminde kabileler, özgür komünal topluluklar, dini gruplar, felsefi gruplar veya siyasal gruplar biçiminde karşımıza çıkan direniş geleneğinin günümüze uyarlanması olarak düşünülmelidir. Daha

anlamalı bir ifadeyle merkezi olmayan, demokratik öz-yönetime, yerel demokrasiye dayanan tüm insanlık pratiğinin güncelleştirilmesidir.

Bu geleneğin temelleri de bölgemizde atılmıştır. Akad, Babil, Asur ve devamında Pers devletleri şahsında somutlaşan merkezileşmeye karşı kent komünlerinde ısrar, kabile özgürlüğünde ısrar bu geleneğin binlerce yıllık bir geçmişinin olduğunu kanıtlamaktadır.

Bir yerde ne kadar merkezileşme olursa, o oranda tutuculaşma, gelişmeye karşı katı duruş ve giderek faşizm gelişir. Merkezileşme, anlatıldığı gibi ilerleme, çağdaşlaşma değil; aksine çürüme, çürütme ve gericileşmeyi yaratır. Söylenenin aksine hiçbir imparatorluk, hiçbir merkezi devlet rejimi topluma özgürlük vermemiştir. Her yerde ve her zaman özgürlük merkezileşmenin zayıf olduğu; birliğin esas olarak toplumsal ilişkilerde arandığı ve yerel demokrasinin olduğu durumlarda yaşanmıştır.

Merkezi iktidar yapılarının inşa edildiği ana mekanlar olan Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Babil, Ninova, Memphis gibi görkemli kentlerden geriye hiçbir şey kalmamışken, kabile-aşiret yaratımları toplumu beslemeye, ona aidiyet kazandırmaya devam etmektedirler.

Devlet yaratımı zigguratların, piramitlerin inşası bile toplumun sırtında bir yük haline getirilmiştir. Yüzbinlerce insanın ölümü, özgür toplulukların geçim kaynaklarına el konulması, ganimet için yapılan sayısız savaşlar pahasına inşa edilen o görkemli yapıların insanlığa ne gibi bir katkısı olmuştur? Bunu nasıl uygarlık olarak adlandırabiliriz?

İktidarın merkezileştirilmesinin en eski örneğini Göbeklitepe'de görürüz. Bilinen en eski örnek olarak Göbeklitepe, Karahantepe gibi yapılarda toplumun köleleştirilmesinin klan yapılarının ve kadının köleleştirilmesiyle başladığı görülmektedir. Bunun yapılabilmesi için gücün merkezileştirilmesi gerekir. Bütün bu yapıların inşa edilmesindeki amaç, kastik tanrı-kralların yüceltilmesidir. Yaşarken kendi güçlerini abideleştiren tanrı-krallar ölürken de mahiyetleriyle birlikte gömülerek insanlığa kötülüğe devam ederler. Bunlara ilk çağların faşizmi demek yanlış değildir.

Gücün merkezileşmesi toplumsal özgürlüğü, aydınlanmayı ve benzerlerini engelleyen en büyük faktördür. Bu gerçeklik iyi anlaşılmadan, ilkesel olarak

buna karşı çıkmanın neden bu kadar önemli olduğu da anlaşılamaz.

Tarihte iki alanda, merkezi iktidar yapılarına karşı direnen ve özgür yaşamını korumaya çalışan kabile-aşiret yapıları söz konusudur.

Birinci alan; bugünkü Arabistan yarımadasıdır. Burada yaşayan Amorit kabileler özgürlüklerine düşkündürler. Yaşadıkları alanda gücün merkezileşmesine veya merkezi bir gücün gelip tutunmasına izin vermezler. Arap dili ve kültürü de bu yapıların eseridir. Son olarak İslam devriminde temel rol oynayan da bu yapılardır. İslam, bir tarafta Bizans, diğer tarafta Sasani imparatorluklarının baskı ve köleleştirme saldırılarına karşı Bedevi kabile ve aşiretlerin ümmet haline gelerek karşı çıkmasıyla doğmuştur. Böylece bugünkü Arap toplumunun da temelini oluşturmuşlardır.

Söylenenin aksine hiçbir imparatorluk, hiçbir merkezi devlet rejimi topluma özgürlük vermemiştir

İkinci alan; Zagros-Toros havzasıdır. Burada Kurtiler olarak tanımlanan kabile ve aşiretler de benzer bir rol oynarlar. Aryen uygarlığı olarak da bilinen bu uygarlık yaklaşık beş bin yıldır merkezileşmeyi dayatan güçlere karşı sürekli bir savaşım içinde olmuştur. Bütün saldırılara rağmen köklü bir kültür grubu olarak direnç içinde yaşayarak varlığını bugüne taşımıştır.

Bu kültürel yaratımların bugünkü dünyaya neler kattığını da iyi görmek gerekir. 20. Yüzyılda kimi faşist odaklar Aryen kültürünün yaratımlarını istismar etmeye kalkıştılar. Ancak bu Aryen kültürünün önemini azaltmaz. Özü itibarıyla Aryen kültürü binlerce yıldan beridir insanlık kültürüne büyük katkılar sağlamış ve geliştirmiştir. Aryen kültürü bağrında Zerdüştilik gibi bir inanç-felsefeyi doğurdu. Devlet dini haline getirilmeden önce Zerdüştilik özgürlüğün, felsefenin ve bilimin başlangıcındaki kültürel birikimi içerir.

Ulaşmak istediğimiz sonuç şudur: İlk çağlardan itibaren gelişmeye temel teşkil eden toplumsallıklarla, bu toplumsallıkları bastıran merkeziyetçilikler arasındaki çelişki, temel ve kadim çelişkidir.

Merkezileşme İle Gelişme Arasında Negatif Bir Bağ Vardır

Grek-Roma uygarlığındaki felsefe, hukuk, siyasal rejim, ekonomi, toplum ve daha birçok alandaki ilerleme, daha onlardan önceki uygarlıklarda gelişmişti. Ne zaman ki merkezileşme gelişir, sözü edilen alanların hepsinde ya tekrar ya da gerileme yaşanır. Grekler Batı Anadolu'da ve Ege kıyılarındaki yüzlerce özerk veya bağımsız kent kültürünün üzerinden yükselir. Özerk kentlerin kaynağı da Anadolu ve Mezopotamya'daki köy ve kent kültürüdür. Grekler kentleri birleştirerek merkezi bir krallığa dönüşmelerinden hemen sonra, istilaya, talana ve gaspa başlarlar. İskender'in bilinen dünyayı Helenleştirme amacı, sayısız merkezi devletin temel düşüdüdür.

Greklere başaramadığını Roma başarır. Muazzam büyüklükteki Roma imparatorluğu dünyayı yutan bir canavara dönüşür. Neron, Sezar ve Augustus gibi sembol isimler bu canavarlaşmanın somut örnekleridirler. Egemen aristokratik kesimin böylesine bir güce ulaşması, insanlık açısından oldukça ağır sonuçlara yol açmıştır. Güç biriktikçe, kümülatif olarak baskı ve zorbalık da artmaktadır. Asur'un, Babil'in yıkıcılığı, Roma'nın yıkıcılığı karşısında cılız bir deneme gibidir.

Roma'da gücün bu denli merkezileşmesi karşısında özgürlüğü için direnen kentler, köyler, özgür topluluklar, inanç grupları olmuştur. Bu muazzam yıkım makinesine karşı yapabildikleri oranda varlıklarını korumaya çalışmışlardır.

Merkezileşme ile gelişme arasında pozitif değil, negatif bir bağ vardır. Bir yerde ne kadar merkezileşme varsa o kadar gerileme vardır. Tersine özgür-özerk toplumun olduğu yerde gelişme, özgürleşme ve aydınlanma vardır. Örneğin Batı Avrupa aydınlanmasının temelinde Avrupa'daki kent komünleri ve özgür topluluklar vardır. Rönesans, henüz merkezi devletin oluşmadığı koşulların İtalya'sında gelişir. İmparatorluklar rönesansı, reformasyonu üretecek potansiyele sahip değildir. Onlar ancak yaratılan değerleri gasp etme peşindedirler.

Atlas kıyılarındaki kentlerde bilim, sanat ve felsefenin geliştiği dönem olan 17. Yüzyılda, söz konusu bölgede bir imparatorluk yoktur. İspanya imparatorluğu ise

bu özgür kent devletlerine karşı savaş halindedir. Buradaki felsefi ve sanatsal gelişimler özgür koşulların ürünüdür. Spinoza, Rembrand gibi kişilikler esasta Hollanda devriminin çocuğudurlar.

Avrupa'daki bilim, sanat, felsefe sıçramasının özgür kent koşullarıyla bağlantısı göz ardı edilemez. Ulus-devlet gelişip de devlet merkezileşmeye başlayınca bu alanları tekeline alır, yaratıcılığı öldürür ve böylece gerilemeye yol açar. Günümüze kadar gelindiğinde, kültür endüstrisi hamlesiyle, kapitalist modernite tüm bu alanları birer kâr kaynağına dönüştürür ve özgür yaşamın sonunu getirir. Artık Avrupa'da soykırımla sonuçlanacak bir ulus-devlet pratiği başlamıştır.

Aryen kültürü binlerce yıldan beridir insanlık kültürüne büyük katkılar sağlamış ve geliştirmiştir

Bu örnekleri, ulus-devletin merkezileştirilmesinin giderek faşizme kadar ilerlediğini göstermek için dile getirdik. Reel-sosyalist kamp da aynı yanlışları arttırarak uygulamıştır. Uygarlık merkezi baskı, kırım ve yok etme dışında bir şey üretecek özellikte değildir. Merkezileşmenin topluma ve toplumsal özgürlüğe bir katkısı olmamıştır. Dolayısıyla bir ulus-devlet ve ulus-devlet merkezileşmesi tercihlerimiz arasında değildir.

Merkezi ulus-devlet çözümünden uzak durmamızın tarihsel nedenleri vardır. Tarihte yerel veya özerk yapıların yaratıcı ve çözümleyici güçleri daha fazla olmuştur.

Komünler, kabile-aşiretler, dinler, mezhepler yukarıda anlattığımız baskı makinesinin karşısında tarih boyunca izledikleri direniş çizgisine, savundukları komünal toplum değerlerine ve var olan dirençlerine rağmen, söz konusu toplulukların istenildiği ölçüde başarılı olamadıkları ortadadır. Başarılı olmamalarının bir nedeni, merkeziyetçi imparatorluk ve devletlerin amansız bastırma savaşlarından kendilerini kurtaramamalarıdır. Merkezi devletçi eğilimden daha geri ya da çözümsüz olduklarından değildir. Despotik rejimler her zaman baskın çıkmış; kabile-aşiret ve

inanç grupları her zaman savunmaya çekilmiştir. Bu da onları sürgit bir savunma psikolojisi içinde tutarak, sağlıklı gelişmelerini engellemiştir.

Siyasi ve Hukuki Boyut Bu Sürecin Olmazsa Olmazıdır

Tarihe bu gözle bakıldığında, Kürt sorunu bağlamında ne söylediğimiz ve nasıl bir çözüm istediğimiz artık daha iyi anlaşılacaktır. PKK reel-sosyalist bir hareket olarak devlet kültürüne dayalı bir çözüm geliştirmek istedi. Küresel dünyada revaçta olan ulus-devlet çözümüne, ulusal kurtuluş savaşıyla ulaşma hedefiyle yola çıktı. Aşma sürecine kadar da geçerli stratejinin bu olduğu söylenebilir.

Ancak Kürtler, derinliğine bakıldığında gerek konjonktürel gerek bünyesel nedenlerle, hatta kapitalist sistemin gadrine uğramış ve diri diri gömülmeye çalışılan bir halk olması itibarıyla ancak ağır bedeller ödeyerek kendi imhasını durdurmaya çalışmaktadır. Kapitalist modernite dönemindeki kültürel ve fiziki soykırımlar ve daha öncesinde Êzidilere ve Ehli Hak kesimlerine karşı geliştirilen fermanlarında olduğu gibi, Kürt toplumunun imhası gerçekleştirilmiştir. Kapitalist sistemin bölgedeki ulus-devletleri olan işbirlikçi Arap rejimleri, Türk ulus-devleti, İran ulus-devleti -bugün artık Afganistan'ı da buna eklemek gerek- hepsi kan deryasına dönüşmüş veya dönüştürülmek istenmektedir. Sistemin çözüm yöntemi budur.

Sıra Kürtlere geldiğinde, “varlığını bile savunma, ortadan kaybol, kendini yok et, mezarını da kendin kaz!” denmektedir. Ermeni, Rum sürgünlerinde, tarihte Yahudi sürgünlerinde, bugün Filistin sürgününde uygulanan yol-yöntemleri aşan bir uygulama Kürtlere reva görülmektedir.

Kürt sorununun çözümünü gündemleştirerek, varlığını kabulünü sağlamada önemli bir mesafe kaydettik. PKK bunu gerçekleştirdi; ancak bunun ötesine geçip, demokratik bir çözümü gündemine aldığı anda sistemin imha saldırılarına uğramaktan kurtulamadı. Anlaşıldığı gibi bölgedeki ulus-devletler değil, esas olarak küresel sistemin kendisi Kürt varlığının tasfiye edilmesinde bölgedeki ulus-devletle birlikte belirleyici bir rol oynamıştır.

Oluşturulan kısır döngüyü kırmak için PKK'nin aşılmasının en doğru adım olduğunu anladık ve bu adımı attık. PKK süreci içinde Kürtlerin varlığını kanıtladı ve demokratik topluma dönüşerek kendini aştı. Bu, PKK'nin en temel kazanımıdır. Mevcut stratejisi ve örgüt yapısıyla artık kendini tekrarlamaya başladığı açıktı. Mühim olan onun yerine konulacak örgütlenme formunun çözüme uygun olmasıdır.

Teorik ve pratik bağlamda reel-sosyalizmden ayrışmanın bir ürünü olarak demokratik modernite; ulus-devlet çözümü yerine demokratik ulus çözümü tarihi bir gelişme olarak gündemleştirilmektedir. Stratejik olarak şiddet ve savaş bir araç olmaktan çıkarılmakta, yerine demokratik siyaset ve hukukun icra edilmesi bir ilke olarak benimsenmektedir. Siyasi ve hukuki boyut bu sürecin olmazsa olmazıdır.

Avrupa'daki bilim, sanat, felsefe sıçramasının özgür kent koşullarıyla bağlantısı göz ardı edilemez

Soruna dar anlamda hukuki düzenleme gibi dar bir perspektiften bakmıyoruz. Yeni hukuki düzenleme, Türkiye'de yaşayan tüm etnik kimlikleri ve inanç gruplarını kapsayacak biçimde demokratik siyaset kanallarının açılması ve yerel demokrasi için elzemdir.

Özcesi demokratik müzakere ve mücadele hukuki düzenlemelerle iç içedir. Demokratik müzakere ile taraflar arasında ulaşılabilecek anlayış birliğinin hukuki güvenceye kavuşturulması, şiddetin bir araç olmaktan çıkarılmasına ve sürecin zehirlenme riskinin ortadan kalkmasına yol açacaktır.

Özellikle son bir yılda devletle ilişkilerimizde sağlanmaya çalışılan dönüşüm bu gerçekliği ifade ediyor. Savaşın, çatışmanın olduğu yerde demokratik müzakere olmaz. Elbette Kürt'e dayatılan “kendi varlığından vazgeç ve terk et” uygulaması da her türlü çözümün önünü tıkar. Şiddetin devre dışı bırakılmasının ardından, demokratik siyaset kanalları açılmaz ve hukuk devreye girmezse, sürecin provoke olması, kesintiye uğraması veya başka güç odaklarının çeşitli biçimlerde kaşınması tehlikesi hep olacaktır.

Yaşanan zorluklar biraz da bu gerçeğin yeterince anlaşılmasıyla ilgilidir.

İktidar-muhalefet ayrımına gitmeden, bazı siyasal güçlerin şiddetten, askeri yöntemlerden vazgeçmemizi kendi varlığımızdan vazgeçme gibi algılamak istedikleri anlaşılmaktadır. Bu hamlemizin liberal çözümün bireylere dayalı entegrasyonu biçiminde olduğunu anlayanların az olmadığı anlaşıyor. PKK'nin aşılması hamlemizden sonra, fiilen de bitirildiğimizi ilan etmemiz isteniyor. Sözüm ona ondan sonra bizim için bazı iyi şeyler düşünülecekmiş!

Bu inkârcı ve asimilasyonist yaklaşımın tarihte karşımıza çıkan örneklerden hiçbir farkı yoktur. Bu çevrelere söylemek gerekir ki, bunun adı çözüm değil, soykırımda ısrardır. Böyle bir yaklaşıma karşı da mücadele etmek demokratik görevlerimiz arasındadır. Bu yaklaşımda ısrar edilir ve yeniden devletin merkezine hakim olması gibi bir sonuca doğru evrilirse, açık ki, demokratik siyasetin de yolu tıkanır ve başka yöntemler devreye girer. Bu bir tespittir ve somut gerçekliği ifade ediyor. Süreç demagojiyle geçirilemeyecek kadar hassastır ve herkesten böyle bir hassasiyeti göstermeleri beklenmelidir.

Yeniden altını çiziyoruz; bir ulus-devlet amacımız yoktur. Ama bu, varlığımızın anayasal ve yasal güvenceye kavuşturulması için mücadele etmeyeceğimiz anlamına gelmemektedir. Tam tersine amacımız demokratik siyaset ve hukukla kendimizi ifade etme ve varlığımızı tartışılır olmaktan çıkarmadır. Bu gerçeğin çok iyi anlaşılması gerekir. Bunsuz en küçük bir adımın bile hiçbir güvencesi olmayacağından, siyaseten yok hükmünde olacaktır.

Daha çarpıcı gelebilecek bazı hususları ifade etmekte yarar vardır. Eğer komisyonun demokratik siyasetin ve hukuk yolunun açılması gerektiğine dair önerileri TBMM'de acilen karşılığını bulursa, o zaman demokratik toplum çözümü devreye girecektir. Yani sürecin barış kısmı parlamentoda demokratik siyaset ve hukukla çözümlenirse, ardından daha uzun bir sürece yayılması gereken demokratik toplum çözümü söz konusu olacaktır.

Demokratik toplum çözümü ne zaman gelişir? Parlamentoda demokratik siyaset ve hukuksal düzenlemelerin onaylanması halinde, ikinci aşama olarak devreye girecektir.

Demokratik toplum stratejisi ulus-devlet stratejisinden farklıdır. Ulus-devlet stratejisi, ağırlıklı olarak askeri güçle yürütülmek durumundadır. Demokratik toplum stratejisi, demokratik siyasetle yürütülür. Bir imha ile karşı kaşıya gelindiğinde, toplumsal varlık söz konusu olduğunda ve siyasetin tüm kapıları kapandığında silahlı mücadele de dahil her türlü mücadele yöntemi devreye girer. Eğer hukuken ve siyaseten mücadele yürütme ortamı varsa, strateji askeri olamaz. Demokratik siyaset ve hukuk stratejisi esastır, pratiği halkın demokratik hareketliliğiyle gerçekleştirilir. Anayasal ve yasal düzenlemeler hukuku ifade eder. Bu hukuka bağlı kalınarak demokratik siyaset yürütülür.

Demokratik toplum sosyalizmi esas olarak demokrasiye dayalı olarak inşa edilir

Dolayısıyla demokratik toplum stratejisi ulus-devlet stratejisinden köklü bir ayrılığı ifade etmektedir. Bu strateji demokratik toplum sosyalizmini esas almaktadır. Sosyalist anlayışımız, çatışmaya ve savaşa dayalı değildir. Çatışma ve savaşa dayalı bir sosyalizm inşa edilse ve on yıllarca sürdürülse de sonuçta çözülmekten ve çürümekten kurtulamaz.

Demokratik toplum sosyalizmi esas olarak demokrasiye dayalı olarak inşa edilir. Demokratik olmayan bir sosyalizm, sosyalizm değildir. Sosyalizm olduğu iddia edilse bile çözülmekten ve çürümekten kurtulamaz. O halde inşa edilecek sosyalizmi demokrasiye, demokratik siyasete ve hukuka dayandırmak zorunludur veya temeli böyle olmalıdır. Çünkü sosyalizm demokrasiz, demokratik siyaset ve hukuksuz olamaz. Belki ilan edilebilir, fiilen geliştirilebilir, ama demokrasi, demokratik siyaset ve hukuk olmadan er veya geç yıkılır. Sosyalizm demokratik siyaset ve hukukla süreklilik kazanabilir ve kalıcı hale gelebilir. Bu temelde yaşamsallaşabilir ve halklara mal edilebilir.

Demokratik entegrasyon çözümümüzün esasıdır. Demokratik entegrasyon da gerçek anlamda halkın iradesinin gerçekleştiği yerel demokrasi

ve yerel yönetimle önem kazanabilir. Demokratik entegrasyonu taktik olarak ele almıyoruz. Bir teknik olgu da değildir. Stratejik bir olgudur ve demokratik toplum teorisi ve siyasetine dayanmaktadır. Uygulama kısmını da hukuk ifade ediyor. Buna göre entegrasyon ve özgürlük yasalarının çıkartılması gerekiyor. Entegrasyon önündeki anayasal ve yasal engeller kaldırılmalı, entegrasyon hukuku geliştirilmelidir.

Mevcut anayasanın bir 12 Eylül kalıntısı olduğu tartışmasızdır. Faşist bir anayasadır. Dolayısıyla demokratik entegrasyonun ve demokratik cumhuriyetin anayasası olamaz. Bu temelde demokratik cumhuriyetin yeni bir anayasa gerektirdiği herkesçe dillendirilmektedir. Demokratik cumhuriyet anayasası gündemdedir. Bağlantılı olarak demokratik yasalar da gündeme gelecektir.

Demokratik cumhuriyet anayasası hem bir bütün olarak ülke bağlamında tüm toplum kesimlerinin demokratik hak ve özgürlüklerini hem de yerel demokrasiyi esas almak durumundadır. Mevcut anayasa ve yasalar katı temelde merkezidir. Bütün bölgesel farklılıkları bir sayan monolitik bir anlayışla hazırlanmıştır. Tüm kapitalist devletlerde yereller oldukça gözetilmiştir. Ancak Türkiye, üyesi olmaya çalıştığı AB'nin yerel özerklik şartına bile çekince koymuştur. Demek ki bu noktada tutucu, özgürlük karşıtı bir tavır söz konusudur. Bu, demokrasi açısından yanlış bir tavidir. Burada yerel demokrasinin inkârı vardır.

Türkiye şimdi de aynı zihniyetle Suriye'ye yaklaşmaktadır. Yerel demokrasi olmamalıdır, gibi bir tavır geliştiriyor. Sadece Kürtlerin değil, Türkmenlerden Dürzilere, Laiklerden Alevilere kadar herkesin yerel demokrasi sorunu varken, tek bir kişinin otoritesine göre bir anayasa geçerli kılınmak isteniyor. En hafif deyimle bu kadar anti-demokratik bir zihniyet olamaz. 21. Yüzyılda bu zihniyetle yol alınamayacağı açıktır.

Ülke bütünlüğünü esas alan, yerel demokrasiyi ihmal etmeyen yeni bir anayasa Türkiye'yi ikinci yüzyılda güçlü kılabilir. Yerel demokrasiyi tanımayan bir anayasa demokratik olamaz. Sadece Türkiye için değil, bütün bölge için demokrasinin vazgeçilmez ilkesi yerel demokrasiyi tanımadır. Ortadoğu için gerekli olan böyle bir anayasal çözümdür. Yerel demokrasi olmadan ulusal bütünlük içinde demokrasi olamaz.

Tekrar belirtme gereği duyuyoruz; tüm Avrupa ülkeleri yerel demokrasiyi temel şart olarak kabul etmektedir. Yerel demokrasisi olmayan bir demokrasiyi tanımamaktadır. Amerika ve Avrupa devletlerinin hemen hemen tümü ya federedir ya da bölgesel, yerel demokrasiye sahiptir. Gelişmiş demokratik tüm ülkelerde durum böyledir. Türkiye'nin yerel demokrasiye çekince koyması demokrasinin düzeyini gösteriyor. Üstelik amansız bir denetimle engellemeye çalışıyor. Bunun aşılması gerekir.

Devletle diyalog ve müzakere yerel demokrasisiz düşünülemez

Devletle diyalog ve müzakere yerel demokrasisiz düşünülemez. Tüm diyalog ve müzakereler yerel demokrasiye dayalı geliştirilir. Bir geçiş aşaması yaşanacaktır. Bunun için "geçiş hukuku" gereklidir. Adı üzerinde, geçiş hukukudur. Ama demokratik entegrasyon kalıcı, demokratik ve yerel demokrasiyi içeren hukuku gerektirir. Demokratik entegrasyon ancak yerel demokrasiyle anlamını bulabilir, devletle demokratik ilişkisi yerel demokrasi üzerinden düzenlenir.

Yerel demokrasinin olmayışı Türkiye'yi ciddi sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Son yıllarda uygulanan kayyım politikası, genel olarak belediyelerin rant kapısına dönüşmesi ve daha birçok sorunun kaynağında yerel demokrasinin olmayışı yatar. Ciddi bir keyfiliğin olduğu kayyım atamalarında ortaya çıkıyor. Demokrasinin bu denli kolayca inkâr edilebildiği bir ülkede, hiçbir sorun çözülemez ve çözülemediği de ortadadır.

Sadece Kürt sorunu bağlamında değil, bir bütün olarak Türkiye için mevcut yerel yönetim sorunlarını aşmanın yolu, güçlü yerel demokrasiden geçer. Yerel demokrasinin güvence altına alınması en gerçekçi ve tek çözüm formülüdür. Yerel demokrasi sadece Kürtler için değil, tüm Türkiye ve Ortadoğu için de sorun olduğu yaşananlardan anlaşılmaktadır. Suriye, Irak ve İran için de gerekli olan, yerel demokrasinin tam ve eksiksiz uygulanmasıdır.

Demokratik siyasetin stratejisi yerel demokrasisiz olmaz. Demokratik siyasetin en temel niteliği yerel demokrasiyle iç içe olmasıdır. Gerçek anlamda bölücülük karşısında durulmak isteniyorsa; bu tür bir çıkmazla karşı karşıya gelmek istenmiyorsa, tüm bunların alternatifi olan yerel demokrasinin önünün açılması için gereken anayasal ve yasal reformların yapılması kaçınılmazdır. Tüm olumsuzlukların panzehiri demokratik siyaset ve yerel demokrasidir. Sorunların gerçekçi ve kalıcı çözümü bu stratejiyle mümkün olabilir.

Demokratik siyaset entegrasyonu tekniği bir uygulama olarak ele almamak gerekiyor. Yukarıda ifade edilmeye çalışıldığı gibi, ciddi reformlar gerektiriyor. Devletle demokratik toplumun entegrasyonu sihirli bir icat değildir. Ama önemsiz de olamayıp temel uzlaşım formülasyonudur. Uygulama içindir. Uygulama alanı en çok yerel demokrasidir. Devletin yerel demokrasiye açık olması, demokratik devletin de ayrılmaz bir niteliğidir. Ondan ayrı düşünülemez. Eğer demokratik devlet iddiası varsa, onun en somut ifadesi yerel demokrasinin kabul edilmesidir. Yerel demokrasiyi kabul etmeyen devlet, demokratik olamaz. Demokrasi asıl olarak yerelden gelişip tüm ülkeye yayılır. Bunun dışında istendiği kadar söylemde veya anayasada “demokratik bir devletiz” denilsin, demagojiden öteye gidemez ve örtülü faşizmin ifadesi olur.

Dolayısıyla demokratik entegrasyon demokratik siyaseti, demokratik siyaset de yerel demokrasiyi gerekli kılar ve bunların pratik çözümü de hukukla gerçekleşir. Bu da yukarıda ifade edildiği gibi anayasal ve yasal değişiklikleri gerektirir. Demokratik topluma ancak böyle ulaşılır.

Şu husus açıktır; Kürtlerin kazandığı geo-stratejik ve politik konum onları stratejik bir güç haline getirmiştir. İster Türkiye ve diğer ulus-devletler, ister ABD, İsrail veya diğer küresel güçler olsun, hangisi Kürtlerle demokratik, eşit ve özgürlük esaslı stratejik ittifak kurarsa, o güç kazanır. Elli yıllık mücadele sonucunda Kürtler tarihte ilk kez böylesi bir konuma erişmişlerdir. Ortadoğu'daki Kürt geo-stratejisinin çarpan etkisi tüm bölgeyi etkileyeceğinden belirttiğimiz Kürt stratejik ittifakı Ortadoğu çapında etkili olmayı getirecektir.

Türkiye'ye önerimiz, demokratik toplum entegrasyonu temelinde Ortadoğu'da Kürtlerle stratejik ittifaktır.

Bu ittifak herhangi bir halka veya devlete karşı değildir. Tersine tüm Ortadoğu halklarının eşit, demokratik ve özgür yaşamının sağlanmasına dayalıdır. Bu da ideolojik, ahlaki ve politik çizgimizin olmazsa olmazıdır. Karşıtlık temelinde ittifak kurma politikamız yoktur. Karşıtlık politikaları ve hegemon olma hırsı Ortadoğu'yu kan deryasına çevirmiştir. Baştan beri Ortadoğu'da politikamız karşıtlık temelli değil, ittifak ve birlik temellidir.

Türkiye açısından anayasal ve yerel demokrasi yasaları çerçevesinde Kürtlerle demokratik entegrasyon, tüm Kürtleri bu strateji ekseninde tutacaktır. Bu, tarihsel ittifak geleneğine de uygundur. Şunu da belirtelim; Osmanlı-Kürt tarihsel ittifakı, kapitalist güçlerin böl-parçala politikası sonucunda Osmanlı'nın merkezileşmeye meyletmesi ve Kürt ittifakını dağıtması nedeniyle yıkılmıştır. Eğer Kürtlerle stratejik ittifak politikasını devam ettirseydi, Doğu'dan aldığı güçle Avrupadan gelebilecek her türlü yönelime karşı koyabilecekti. Ama Kürtlere saldırıp en önemli ittifakını karşısına aldığı anda, stratejik olarak düşmanlarına karşı güçsüzleşti ve kaybetti.

Cumhuriyet sonrasında 1924 anayasası ile Kürtlere yönelik imha ve inkâr politikası yüz yıl sürdürüldüğü için Türkiye günümüzde yaşadığı ekonomik, sosyal, siyasal, toplumsal krizlerle karşı karşıyadır. Eğer demokratik entegrasyon temelinde tarihi ittifak güncellenirse Türkiye rahatlıkla bir Japonya, Fransa, Almanya olabilir. Kürt Sorununun Türkiye için gerçek anlamda pranga olmasının nedeni, Kürt inkârı ve imhasında ısrardır!

***Not;** *Demokratik Modernite dergisinin 53. sayısındaki 'Kürt Varlığında Aileden Demokratik Ulusa Dönüşüm' başlıklı yazımızın son paragrafında Rêber Apo'nun Özgür İnsan Savunması'da (Atina Savunmasında) 'Kürt teşisi dönecek, Ortadoğu'yu demokratik uygarlığa taşıyacaktır' veciz sözü matbaa basımında değiştirilerek yanlış yazılmıştır. Bu bilgilendirmeyi yapmayı okuyucularımız için gerekli gördük...*

İçindekiler İçin Tıklayınız

Hiç Susmayan Nağme: Komün

Süheyla Taş

“İnsan özgür doğmuştur; ama her yerde zincirlere vurulmuştur” diye yazar J.J. Rousseau, Toplumsal Sözleşme’sinin birinci bölümünün ilk cümlelerinde. Bu cümleyi şöyle çevirebiliriz: İnsanın komünal değerlere bağlılığı özünde vardır ama kastik katil oluşumlar onu var olan değerlerinden uzaklaştırır; neredeyse her yerde her daim. Peki bu kastik oluşumdan, baskılarından kurtulmak için ne yapmamız gerekir? Rousseau’nun ilgilendiği temel sorun buydu. Soruyu sormuş ama yanıtsız bırakmış. Kitabında kapsamlı bir sosyolojik çözümleme bulmak zordur. Kuşkusuz Rousseau, 19. ve 20. Yüzyılların sosyolojik ve tarihsel bulgularından mahrumdu. Biz böyle bir mazerete artık sahip değiliz ve şimdi o eski ve temel soruya tekrar dönebiliriz: İnsan neden her yerde zincirlere vurulmuştur? Dahası, toplum olmaktan çıkmakla özdeş olan komünal değerlerin yitirilmesi nasıl başladı?

Doğayı gözleme dayalı mimetik dönem evresi doğadan kopmayan, koparmayan bir zihniyet algısı yaratmış ve insanları topluluk halinde “kom” olarak yaşamaya sevk etmiştir. Bu ilk dayanışma içgüdüselidir. Doğal toplumun değerleri ve gelişim niteliği de bu açıdan ilksel ve vazgeçilmezdir. İnsan biyolojisinde kök hücre ne ise “kom” sözcüğü de toplumlar için odur diyebiliriz. Bu bağlamda ele alındığında beslenme, üreme ve güvenliğin olduğu her yerde “kom” dolayısıyla komün vardır. Komün çağlar boyu söylenen paylaşım, dayanışma ve eşitlik içinde yaşamının şarkısıdır.

Bazen usul usul, bazen gürül gürül bazen yaşamın sancısı bazen tutku ile söylenen binbir türlü nağmedir.

Dişil ilkeye bağlı adalet; doğal özgürlük ve eşitlik anlamına gelir. Yani bu “kom”un mayasını olmazsa olmazını kadınlar oluşturur. Bu sebeple ilk toplumsallaşma, doğal toplum, kadın etrafında gelişmiştir. Doğal toplum ahlakında sorumluluk, kolektif olmakla beraber, ahlak normları korkulardan arınmıştır. Ahlaki bilincin bu derecesinde ahlaki kişilik, bireyin toplumda mevcut adet törelere uymasını yeterli görmektedir. Bilince hakim olan bu yaygın ve kolektif sorumlulukta, bireyin özgürlüğü, adetlerin istediği görev ve sorumluluklarla sınırlanmıştır. Sosyal hayatın bu düzeyi bireyi bir kişiliğe (özneye) ahlaki tamlığa ulaştırır. Çünkü insan kendisine sorumluluk duygusu duyar.

Ana-kadın Kültürü ve Kastik Katil Saldırıları

Zihniyetin farklılaşması giderek doğal toplumun dokusunu değiştirmeye başlar. “Ma” tanrıça otoritesine bağlılık bu zamana kadar yine de topluluk yararınadır ve bir tür ilk demokrasi niteliğindedir. Genç erkek ve yaşlı-tecrübeli erkek yakınlaşması ilk etapta doğal iş bölümü sonucu olsa da zamanla bunu da sarsıcı düzeyde değiştirdiğini görüyoruz. Bu değişime en çarpıcı örnek Göbeklitepe’dir. İnsanlar çakmaktaşı yumruları çıkarıp ok ve mızrak uçları ile kesici aletler

yapmak amacıyla Toprak Ana'nın "yumurtalık"larını yağmaladığı için ondan özür dilemek zorundaydılar. Yani Göbeklitepe kültürel ve dini reformu, zanaat alanında milyonlarca yıldır süren ilerlemeler ve katillerin günahları için töbekarlık ve kefaret ödeme anlamına geliyordu. Muhtemelen rahip tarafından yaratılan kast sistemiyle, rahip ve çevresi bu kefaretin dışında kalıyordu. Nitekim genç erkeklerin kurban edildiğini biliyoruz. Rahiplerin ise yaşlı-tecrübeli erkeklerden olduğunu. Abdullah Öcalan'ın ilk kastik katil oluşumunu dayandırdığı Göbeklitepe, öyle bir yapı üzerinde inşa edilmiştir ki (kadına benzeyen bir dağda, kadın kasığına denk gelen bir yer seçilmiş olup; doğum, ölüm mabedinde adeta başat rol gibi sunulmuş) kadın merkezli olabileceğini düşündürmüştür. Kurnaz rahip ya da rahiplerin kadını toplumsal gücü arkasına saklayarak bir karşı-devrim örgütlemeye çalıştığı değerlendirmesini destekleyen birçok veri vardır. Fallusun kutsallığı üzerine kurulduğu anlaşılan Karhantepe bunlardan biridir diyebiliriz.

Toplumsal varlığın dayandığı komünal değerlerden uzaklaştıran bu kastik zihniyet devletin oluşumlarıyla kurumsallaştı diyebiliriz. Bu kurumsallaşmanın temellerini ise özel mülkiyet oluşturur. Proudhon, "Özel mülkiyet hırsızlıktır" der fakat günümüze kadar hemen hemen hiçbir düşünür bu hırsızlığın en başta kadın emeğinin çalınması ile gerçekleştiğini açıkça ortaya koymaz. Özel mülkiyetin ilk biçimi, bir grup erkeğin komünal mülklere el koyması ve grup mülkiyeti haline getirmesiyle, başka bir ifadeyle kadın emeğinin belirleyici olduğu komünal mülkiyetin çalınması ile gelişmiştir. Bu dönem topluluğa ait artı ürüne erkeğin el koyması ile dolayısıyla ekonomiye el koyması ile sonuçlanır. Biliyoruz ki, analık hukukunun hakim olduğu uzun bir dönem boyunca kadın; toplumsal yaşamın bütün alanlarında olduğu gibi, üretim ve tüketime de düzenleyicisidir. Bunu 1960'lardan beri, yürütülen etnografik ve arkeolojik çalışmalar sayesinde biliyoruz. Kadınların klan ve kabile ekonomisine yaptıkları katkıları daha önceleri tahmin edilenden çok daha fazla olduğu görülmüştür. Zira kadınlar bitkisel besinleri hasat ederlerdi. Bulundukları çevrelere göre kimi zaman tahıllar kimi zaman baklagiller, meşe palamudu ve meyveler, kadınların sundukları katkılar bazen grubun o sırda

ortalama olarak tükettiği besinin %50 ile %70'ini oluşturuordu.

Aslında şehir devletlerin doğal toplum dokusuna dayanan biçimi monarşik yapı geliştiğinde dahi ortadan kalmıyor, ancak ikinci plana itiliyor. İkinci plana itilmek ise zamanla silikleşmeyi getirir. Bu silikleşme uzun yılları alan bir döneme tekabül eder. Çünkü komünal yaşamın yaratıcısı olan kadın komün yaşamının tasfiyesini engellemeye çalışır. Bunu en iyi örneğine Ziggurat devletleşmesi olan Sümerlerde rastlarız.

Dişil ilkeye bağlı adalet; doğal özgürlük ve eşitlik anlamına gelir

Geç Birinci Hanedanlık döneminden bildiğimiz en önemli kurum ê-Bav'dır. Sümerce ê-Bav adının "Tanrıça Bav'un Tapınağı" ya da "evi" anlamına geldiği biliniyor. Girsu (bugünkü adıyla Tellah) şehrinde keşfedilen bir arşiv bu kurumun ekonomik faaliyetlerini kayıt altına almıştır. ê-Bav esasen kraliçenin meskeniydi ve daima kadınlar tarafından yönetiliyordu. Ekonomik bir kurum olarak bağımsız ve kendine yeter bir mekandı. Mezopotamya'daki ilk kapsamlı arşiv olduğunu söylemek mümkün. Erken hanedanlık dönemindeki tabletlerde de ê-Bav adı kullanılmamıştır. Bunu yerine Sümerce kadınların meskeni anlamındaki ê-Mi ifadesi idari bir birimi işaret eder. Gaspçı Uru'ningina'nın yol açtığı siyasi değişimler yüzünden (yaklaşık M.Ö. 2350) meskenin adı değiştirilip ê-Bav olur. 3. Ur Hanedanlık metinlerinde ê-Mî yeniden ortaya çıkar. Muhtemelen ê-Bav tabakalaşmaya başlayan bir kadın topluluğu örgütlenmesi iken, ê-Mi ise tüm kadınları kapsar. Aynı dönemde besi hayvanlarının toplandığı bir teşkilatın kraliçe tarafından, birçok kadını bir araya getirerek kurulduğu tabletlere de yansımıştır. Belki de tüm bu örnekleri devletli zihniyete karşı komünal toplumun yeniden "ev yasası" olan ekonomiyle ayağa kaldırmaya çalışma çabası diyebiliriz.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi; şüphesiz ki ahlaki değerlerin dışında bir yaşamı topluma kabul ettirmek

bir hayli sancılı olmuştur. Eduba'daki¹ eğitimlerde siyaset ve yöntem sanatında bunun. Zorlu bir eğitimi vardı. Öğrencilere ait ilk sümer döneminde bir "Enki Duası"nda şöyle denir: "Bana zihin açıklığı ver/ Başarısızlıklardan beni koru/Bana ikiyezlülük ver."

Ancak bu kastik oluşuma karşı komünal toplumların ilk tepkisi mücadele etmek, direnmek olmuştur. Zira M.Ö. 2400 yılında komünal değerlere ters düşen yönetim biçimi olan Sümerlerin Lagaş kentinde Urruşe sülalesine karşı Urukagna öncülüğünde ayaklanmalar yaşanır ve yeniden komünal değerlere uygun bir yapı oluşturulmaya çalışılır. Akad emperyal yayılmasına karşı Mezopotamya'daki topluluklar komünal değerlerine denk bölgesel çapta aşiret konfederasyonunu kurarak direnmişlerdir. Yine çok yakın bir tarihte (2024) arkeolojik buluntular bu karşı koyuşu ispatlar niteliktedir. Irak'ın Sirwan Vadisi'daki Shakhi Kora yerleşiminin neden terk edildiği (M.Ö. 3631-3377) sorgulandı. Araştırma sonuçları yerel halkın Aşağı Mezopotamya merkezli Uruk kültürünün etkisiyle gelişen merkezileşme eğilimlerine karşı koyduğunu gösterir. Yerleşimlerin sık sık terk edilmesi ve mekânsal hiyerarşilerin yokluğu, sonraki bin yıllarda yerleşim düzenini karakterize etmekle, merkezileşme eğilimlerine karşı düzenli olarak başvurulmuş bir kültürel repertuarın parçasıdır. Halkların, devletin ilkel formlarının kendini gösterdiği yerlerden hızla uzaklaşıyordu. Tüm bunlar aynı zamanda kabile kültürünün bir savunma gücü olduğunu gösterir.

Ortadoğu'da Komünal Hareketler

Yine Sümer tanrılarına "Kimsin sen?" diye başkaldıran Ahura Mazda inancında büyük ahlaki reformlar yapan Zerdüş, komünal değerlerin bir başka savunucusudur. Ancak "Magmoni"² sonrasında Zerdüşti gelenek, Kartir denen pers rahipleri tarafından bir kast sistemine dönüştürülür. Ancak bu da bir son değildir.

Mezopotamya'da klan, kabile köy-şehir toplumsal yaşamında belirleyici olan aşiret etrafında şekillenen

birlik, Atina'da daha radikal bir oluşuma gider. Ortak savunma, ortak dinsel inanca sahip olarak, ortak ekonomik çıkar ve yarı kabilesel bağların varlığı Atina Konfederasyonunun temelini oluşturmaktadır. Atina demokrasisini oluşturan da bu yeni konfederal biçimdir. "Boule" denen meclis; idare amaçlı olup, memur ve generallerden oluşan bir kuruldur. "Ekselia" halk meclisidir. Halk meclisleri bölgeler düzeyinde örgütlenmiştir. Atina polisi 10 bölgeden oluşur ve her bölgenin bir meclisi bulunur. Bu meclisler 50'şer temsilci seçip. Beşyüzler Meclisi'ne göndermekteydiler. Bununla temsili yönetimin önünü alıyor ve nispeten doğrudan katılımı gerçekleştiriyorlardı. Doğrudan demokrasinin bu niteliği önemlidir. Her ne kadar bu katılımın dışında kadınlar, köleler ve halkın alt kesimleri olsa da... Mezopotamya'dan alına komünal miras yaşanıp-yaşatılırken çeşitli özgünlükler de konfederasyonlar arasında gözlenmiştir. Olumlu-olumsuz bu özgünlükler konfederasyonun niteliği kadar, nasıl sonuçlandığını da belirlemiştir.

Sümer tanrılarına "Kimsin sen?" diye başkaldıran Ahura Mazda inancında büyük ahlaki reformlar yapan Zerdüş, komünal değerlerin bir başka savunucusudur

Peşi sıra komünal özün Mazdek, Hürrem ve Babek direnişlerinde açığa çıktığını görürüz. Yine iktidar karşıtlığı en belirgin özelliği olan İhvanüs Sefa (Arınmış Kardeşler) doğal toplumun özgürlükçü niteliği göstermektedir. Ya da Karmatiler; yaklaşık 200 yıl Ortadoğu'nun bütününe yayılmış olan en büyük toplumsal hareketlerdendir. Tarihte İslam Komüncüleri olarak bilinirler. İlk kurulan Dar'ül Hicre (Hicret Evleri), Abbasi iktidarından arındırılmış kendi iradelerince örgütlenilen yerlerdir. Aslında bu mekanlara "Devrim Ocakları" da diyebiliriz. Bu 'ocak'larda halk eğitilip, bilinçli kılınıyordu. Karmatilik çıkışı itibari ile köylü ve köle sınıfı içerisinde gelişse de, örgütlemadaki kapsayıcılık ve ideoloji açısından, Ortadoğu'da devletli uygarlıkla bütünleşmeyen,

¹ Sümerlerdeki ilk okuldur

² 1. Darius (Dara) Mag'lar tarafından imparatorluğun ele geçirildiğini öğrenince iç savaş çıkarır ve tüm Mag'ları, yani Kürt bilgelerini katleder. Magmoni ismi bugün Persler tarafından bayram olarak kutlanır.

özellikle İslami inanç karşısında kendi inançlarını koruyan toplumsal kesimler etnisiteler ve inanç grupları içerisinde büyük bir yankı bulur ve bu haliyle de sınıf hareketi olmanın ötesine geçer. Komünal anlayışla bezenen Karmatiler devletçi anlayışla sürekli çatışma yaşasa da içte iktidarı iyi çözümleyememe sebebiyle geriler.

“Bir toprak reformu ve koşut olarak dinsel bir reform” yapılmasını savunan Şeyh Bedreddin, Ege kıyılarında Ortaklar Hareketi’ni başlatır. Yine Çin’de, Hindistan’da kastik katil zihniyetine karşı doğal toplum geleneği ahlaki öğreti ile direnmiştir. Tao veyahut Budha’yı bu komünal değerler çerçevesinde ele alabiliriz. Komünal toplumun direniş mirası, birikimi Zerdüştî ahlak ile harmanlanarak büyük bir yayılım göstermiş, yeniden komün etrafında örgütlenme denenmiştir. Çünkü komünlerde ortak iş imkanı yaratılır. Kadınlar, çocuklar, gençler, yaşlılar her kesimden insan yaşamının doğal akışı içinde görev ve sorumluluk bilincini koruyarak yaklaşır. Komünün her üyesinin bir önerisi, kararı vb. siyasi işlev niteliğindedir.

Batı’daki Komünal Deneyimler

Komünal yaşam arayışı her dönem devam etmiş olup, dönemin ruhuna göre biçimler kazanmıştır. Daha yakın tarihlere geldiğimiz zaman bu daha görünür olur. Buna Paris Komünü başlıca örnek olarak sunulabilir. Elbette Rönesans, Aydınlanma, Reform hareketleri, Paris Komünü’nün konfederal tarzda örgütlenmesinin doruklarından. 1789 Fransız Devrimi merkezi güç ile doğal toplum güçleri arasındaki çelişkiyi keskinleştirmiştir. Kastik katil zihniyetine karşı durmak daha çok özgürlüklerine sahip çıkmakla eşdeğer olduğundan ayaklanmalar, köklü ret ve alternatif niteliği taşır. Bastırılan bir ayaklanma, okun yaydan çıkması misali, bir diğerine sıçramaktadır. Bu durum, bir nevi doğal toplum sisteminin sürekliliğini ifade eder.

Modern dönemdeki komünal ruhun ilk kıvılcımlarından olan Paris Komünü’nde, kadının olmadığı bir direnişin, pozitif anlamda bir devrimin olmayacağını görürüz. Anayanlı kodlara dayanan bu mücadelede birçok kadın şahsiyetle karşılaşırız. Elbette adını duyduğlarımız kadar bir de tarihin derinliklerinde bırakılmış kadın kahramanların

olduğunu biliyoruz. Örneğin; Lovise Michel, Paris Komünü’nün en ön saflarında savaşıyor anarşist bir kadındır. Yaşamı boyunca kadınların özgürlüğü ve eşitliğini savunmuştur.

Otonom ve yerel yönetimlere bağlı kent birlikleri komünal duruşunu geçmiş klan-kabile karakterine dayandırır

Düşüncelerini savunduğu Proudhon’la kadınların eşitliği noktasında ayrılır ve bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirir: “erkek hangi kesimden olursa olsun efendidir. Biz kadınlar onunla hayvanlar arasında yer alan bir tür sayılırız. Prudhon kadınları ev kadını ve fahişe olarak ikiye ayırmıştır. Acı içinde itiraf ediyorum ki; biz çağlar boyunca bu hale getirilen, başka bir kasta dahiliz. Cesaretiniz varsa bu patolojiktir, bazı bilgileri kolayca öğrenirsek de bu patolojik bir durumdur.”

Yine Yelizaveta Dmitriyeva 1871’de “Paris’in savunulması ve yaralılara yardım” için Kadınlar Birliği’ni kurmuş, birliğin örgütlendiği komün saflarında savaşımıştır.

Engels; “Marks’ın öngördüğü gibi 1870-71 savaşı ve komünün yenilgisi işçi hareketinin ağırlık merkezini geçici olarak Fransa’dan Almanya’ya taşıdı” der. Marks’ın Louis Bonaparte’in 18. Brumaire’inde yazdıklarından hareketle bütünüyle farklı bir yöne giden bir öngöründe bulunmuştur. Bonapart’ın yenilgiye uğrattığı parlamenter komplo ile geri kalan tek şey tecrit edilmiş, “Sezar” figürüne indirgenmiş iktidar kolluğunu yenmekti. Bu noktada zafer tam olacak ve “yaşlı köstebek” işini tamamlamış olacaktı. Bunu yerine Sedan’da yenilgiye uğrayan “Sezar” olmuş ve muhtelif sosyalist eğilimlerden işçiler Paris’te iktidarı ele geçirmişlerdi. Fakat “proleter” hükümet kendisini destekleyenlerin katledilmesiyle yenilgiye uğramıştı. Bu sebeple Engels’e bir “kehanet” gibi görünen değerlendirme, yani ağırlık merkezinin Fransa’dan Almanya’ya kayacağı fikri oldukça yüzeldir. Bütün bir plan, bir proje, büyük bir enerji paramparça oluyordu ve bu çok acı bir biçimde

gerçekleşiyordu. Komün'ün sonu "ağırlık merkezi"nin kaymasından çok daha fazlasını ifade ediyordu.

Paris komünü'nün, dönemin ruhunu iyi çözümleyemediği, "devlet yerine..." kavramının karşısına ne getireceği tartışmalarının muğlak bırakılması, yıkılma nedenleri arasındadır. Ezen-ezilen ikileminde ezilenin toplumsal, siyasal, politik sorunlarına çözüm getirememesi kendi içinde de ayrılıklara yol açmıştır. Aynı zamanda komün içinde bulunan farklılıkların politik bir zeminde buluşamamaları da zayıflamasına neden olmuştur.

"Ağırlık merkezi"nin kaydığı Almanyada ise merkezi iktidar ile kent birlikleri arasında sürekli çelişki ve çatışmalar, komünalitenin devamlılığını gösteren başlıca merkezlerden biri olmasını getirmiştir. Otonom ve yerel yönetimlere bağlı kent birlikleri komünal duruşunu geçmiş klan-kabile karakterine dayandırır. Roma İmparatorluğu'nu yıkan Cermen kabileleri komünal niteliği, Almanyada oluşturulan konfederasyonların da özünü oluşturur. Tüm kent sakinleri üye olduğu meclis ile temsil edilmektedir. Almanya konfederasyonu 400 yıl gibi bir zaman, sürekliliğini korumuştur. Demokratik toplum/ulus inşasında incelenmesi bu sebeple önemlidir.

Kibbutz eşitlik prensibi; her birey yeteneğine göre üretecek ve her bireye ihtiyacına göre verilecektir

Komün, yerel toplulukların politik duruşlarının dışavurumudur. Merkezileşmiş devlet kontrolünden ayrılan öz iradenin sosyo-politik yapısını ima eder. Uygulamada komün kendini yöneten ve büyük çapta özerk özneler topluluğudur diyebiliriz. Paris Komünü ve Almanya Konfederasyonu sonrasında Marinelede, Longo Mar, Kibbutz bu politik dışavurumlardan sadece birkaçıdır.

Diktatör Franco'nun ölümünden sonra İspanya, herkesin katıldığı ve temsil edildiği bir demokratik seçim yapar ve monarşi tekrar restore edilerek, Juan Carlos diktatörlüğü boyunca yasak olan Bask, Katalan vb. halkların haklarını savunan partilerin

hepsi legalleşir ve yapılan seçimlere katılırlar. Endülüslü bölgesinde yer alan Marinelede'de seçimleri Kolektif İşçiler Birliği kazanır ve tek bir amaca kilitlenir; yoksulluğa, yoksulluğun sorumlularına. Yani var olan ekonomik ve politik sisteme, özellikle toprak sahiplerine karşı mücadele etmek. Marinelede, binlerce hektarlık toprağı elinde bulunduran düklerin yanında gündelikçi olarak çalışan, yoksul tarım emekçileri ve işsizlerin bir araya gelerek, kar-kış demeden yıllarca süren mücadeleler sonucu kurdukları komün. Marineledahlılar, ütopya arayışına çıkmadan, devrimin olmasını beklemeden kendi ütopiyalarını ve devrimlerini neoliberal kapitalizmin en güçlü olduğu yerde hayata geçirmişlerdir. Bu sosyalist komünün en büyük özgülüğü; ütopiyalarını hayata geçirirken araç olarak kullandıkları sendikalar aracılığıyla, genel mücadeleden kopmadan, bölgenin kendi özgünlüğünü göz önüne almaları ve politik geleneklerle harmanlayarak uygulamalarında yatıyor. İspanya'nın diğer bölgelerine göre daha rahat bir yaşamları olmasına ve daha iyi koşullarda çalışarak, çok daha fazla kazanmalarına rağmen, ne kendi içlerine kapanıp dünyadan ilişkilerini kesmişler ne de kapitalizme karşı mücadeleden kopmuşlar. Marinelede'de işsizlik yok, para yok, "din adamı" yok, hırsızlık yok: Herkese iş var, aş var, okul var, konut var; en önemlisi de demokrasi var.

"Ömrün uzun olsun" anlamına gelen Longo Mai ise, tarım ve hayvancılıkla yaşamlarını sürdüren; demokratik, ekolojik esaslara dayanan bir komündür. Günde 3 saat çalışma ile kendi kendine yetebilen, hatta başka komünlere destek veren; üretim şartları karşısında yaşam standartları hayli yüksek bir komün olduğu biliniyor. Komünün tüm ihtiyaçları doğadan karşılanır. Herkesin kendi yeteneğine göre çalışması bir tür doğal iş bölümü biçimindedir. Çalışmalar ücretsizdir ve verilen emeğin hesabı yapılmaz, toplumsal sorumluluk bilinci kendini gündelik çalışmalarda gösterir. O gün yapılacaklar o günde yapılır ne yarına ne de başkasına bırakılır. Toplumsal ilişkilerde hiyerarşi yoktur.

Erk ve erillik çatısı olan Yahudi düşünce dünyası, tarihi-komünal değerleri, yeri geldiğinde en iyi uygulayıcısı olması bakımından örnek olmuştur. Medler'in, Zerdüşt inancı için kurduğu Menakkede tarikatından esinlendiğini düşündüğümüz Esenniler

tarikâtı yine komünalitenin günümüzdeki ekonomik tezahürü olan Kibutz'lar. 1910 yılında gönüllü genç bir grup komün kurup Umm Juni köyüne yakın bir yere yerleşir. Bunlar kendilerine Kvutza adını ve tahıl üretimine girdikleri için İbranice tahıl kelimesi olan "dagan"dan türettikleri Degania (Tanrının tahılı) adını koyarlar. Kvutza, zamanla jenerik bir sözcük haline gelecek olan Kibbutz'un proto-tipi sayılmaktadır. Kibbutz eşitlik prensibi; her birey yeteneğine göre üretecek ve her birey ihtiyacına göre verilecektir. 1948'de İsrail devletinin kuruluşundan 4 yıl sonra Kibutz'ların ideolojik temelleri sarsılmaya başlar. Devletin Kibutzlara müdahalesi olumsuz olup, niteliğinin de değişmesinde sonun başlangıcı olur. Devlet komünalitenin kan uyuşmazlığı bir kez daha çarpıcı biçimde gözler önüne serilir.

Sonuç;

İlk olarak Ortadoğu'da başlamış komünal hareketlerin giderek Batı'ya taşınmasını yaşanan örneklerden izleyebiliyoruz. Komünaliteyi yaşamış olan klan-kabile- aşiret yapılanmalarından tatalım, Sümer kent meclisleri, Atina halk meclisleri, ortaçağ komünleri vd. komünlerin özünü kelimenin tam anlamıyla anayanlı toplumun derinliklerinde aramak gerekir. Kadın-yaşam bilimi olan Jineoloji bu açıdan ön açıcıdır. Aynı şekilde demokratik toplum/ulus sistemi de.

Komünal değerlerin gelişim tarihini ve özü değişmeden açığa çıkan kimi oluşumları, karşı koyuşları kısaca ele aldık. Tüm bunlar çok daha detaylandırılabilir ancak bu kadarıyla dahi komünün toplumun kök hücresi olduğu söylenebilir. Abdullah Öcalan'ın bu konuda verdiği çarpıcı örneklerden birisi tesbih ve imame örneğidir. Tesbihin önce boncukları dizilir, en son imamesi takılır. Tesbihi oluşturan boncuklarıdır. En üstte imame tek başına bir anlam ifade etmez. Onun için boncukların yani tesbihin ilk boncuğundan başlamakla tesbih, kendi halini almış olur. Her bir boncuk bir komünü ve hepsi beraber Komünler Birliğini oluşturur diyebiliriz. Üstelik bu birlikte bir imame de yoktur.

Kendini örgütleyen sistem, canlı organizmalar gibidir. Organizmalar ise farklılıklar içinde bir bütünlük anlamına gelir. Toplumsal özün kendisi olan ve primat kodlarımızda hala da canlı olan komüne yeniden

dönerken biz genç kadınlar, gençler öncülük rolü üstlenmeliyiz. Çünkü Öcalan "gençlik doğası gereği ütöpic ve heyecanlıdır" der. Canlı ve dinamik ruhu ile toplumu geliştirmenin de somuttaki ifadesidir. Geleneksel kalıplara sokulmuş ilişki ve dayatmaları kabul etmediğinden, her kesimle ilişkilenebilen bir açıklığa sahiptir. Ayrıca herhangi bir sınıfa dayanmayan bir ilişki tarzı olduğu da düşünöldüğünde demokratik toplum/ulus sistemine daha iyi uyum sağlayabileceği anlaşılmaktadır.

Rousseau'nun sözlerini bir kez daha anımsayalım: "insan özgür doğar, ama her yerde zincirlere vurulmuştur." Bütün zincirlerimizden birdenbire kurtulmamız mümkün değil. Ama en azından bütün toplumsal düzenlerin ardındaki iktidar perdelerini aralayıp bu zincirleri görmeye niyetli olur ve de bunu başarabilirsek zincirlerimizin bir kısmından mümkün olabilir. Öyleyse Demokratik toplum/ulus inşası için hep birlikte komünler kuralım çünkü; "Görölüyor ki, özelemlerin ve umutların sınırları olmadığı gibi, gerçekleştirilmesi için bireyin kendisinden başka ciddi bir engel yoktur. Yeter ki biraz toplumsal namus, biraz da aşk ve akıl olsun!"

Kaynakça:

-Luciano Canfora; Avrupa'da Demokrasi

-Zainap Bahranî; Babil'in Kadınları

-Murray Bookchin; Devrimler Tarihi,

-Lynn E. Roller; Ana Tanrıça İzinde

-Karl W. Luckert; Göbekli Tepe

-ve Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmaya inanan ve katılan kadınların özgür-özgün platformlarda yürüttüğü tartışmalarla varılan kolektif sonuçlar, bilgi, birikimdir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Yıkım Çağında Birlikte Yaşamamanın Siyaseti

Özgür Amed

Günümüzde toplumsal krizler derinleşirken, demokrasi söylemi her zamankinden daha çok dillendirilirken, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil şiddet tam gaz devam ederken, dijital gözetim teknolojileri yaşamın en mahrem alanlarına sızarken, insanlar doğal olarak kendilerini giderek daha güçsüz hissediyor. Devasa apartmanların, milyonlarca insanın yaşadığı şehirlerin tam ortasında, hepimiz kendi küçük hücrelerimize hapsedilmiş gibiyiz. Seçimler yoluyla faşizm ve sağcılık yükseliyor. Çalışıyoruz ama yoksullaşıyoruz. Özgürlük iyice bir yanılsamaya dönmüş durumda. Kamu mülkiyetinin ve hizmetlerinin özelleştirilmesi, sosyal devletin radikal ölçüde küçültülmesi, emeğin dizginlenmesi, sermayenin kural dışılaştırılması ve yabancı yatırımcıları yönlendirmek için “vergi ve gümrük dostu iklim” yaratılması, demokrasinin gerekli olmadığına inanılması, halkın kendi kendine aldığı kararların içinin boşaltılması, insanın basit bir sermaye, devletin tamamen kazanca endeksli bir şirket ve doğanın da fethedilmesi gereken bir nesne olması, demos’un hepten arka plana atılması, milliyetçilik ve geleneksel ahlakın yürürlüğe konması, siyasal olanın düşmanlaştırılması, her şeyin dost-düşman alanına yeniden çekilmesi, popülist seçkin karşıtlığının artması ve toplumun yok sayılması hatta lanetlenmesi... Ve tabi her tarafta başlayan sıcak savaşlar!

Tüm bu yeni/neoliberal dünya gerçeklerinin içinde anlam dünyası bulmaya çalışıyoruz. İnsan, yalnızken sadece etten ve kemikten ibaret tekil bir bedendir;

insan ancak diğer insanlarla birlikteyken, bir topluluk içindeyken tam ve bütün bir varlığa dönüşür. Tam da böylesi bir atmosferde yüzyıllardır insanlık tarihinde varlığını sürdüren ama sistem tarafından sürekli yok sayılan, bastırılan bir kavram yeniden gündeme geliyor: Komün.

Komün kelimesini duyduğunuzda aklınıza ulaşmaz ütopyalar, eski tarih kitaplarında kalmış kavramlar veya sadece devletlerin yıkıldığı büyük devrim anları gelmemeli. Komün, insanlık tarihi kadar eski, içimize işlemiş, genlerimize kazınmış en doğal yaşama biçimimizdir. Kürtçede “kom” veya «kombûn» kelimesi toplanmak, bir araya gelmek, bir topluluk olmak anlamını taşıyor. Meksika dağlarındaki Zapatista yerlileri de «komün» kavramının birkaç gün önce icat edilmediğini, atalarının toprağı «senin, benim» diye bölmeden yüzlerce yıl boyunca ortaklaşa işlediklerini, ortaklaşa savunduklarını anlatırlar. Toplanma, yan yana gelme refleksi insanlığın davranışsal evriminin en temel çıktılarından biridir.

Konuya geçmeden önce bir kitaptan bahsetmek isterim. Amara yayınlarından çıkan Kenneth Rexroth’un “İlk Kaynaklarından Yirminci Yüzyıla Komünalizm Tarihi” kitabı çok geniş bir çerçevede komünalizm meselesine eğilir ve bunu yaparken bize komünün mantığına dair izdüşüm verir. Çok özetle ifade etmek gerekirse, sürekli bize sunulan ana caddeyi değil; kapatılan, görünmez kılınan diğer yolların tarihini anlatır Rexroth.

İlk bölümde insanlık tarihinin başlangıcındaki ilkel komünal yaşamdan başlayan yolculuk 20. Yüzyıla uzanır. Komünalizmin insan toplumunun en eski ve doğal durumu olduğunu, ancak merkezi yönetimin, kentleşmenin ortaya çıkışıyla bu durumun bozulmaya başladığını anlatma ile işe koyulur. Devam eden sayfalar boyunca Antik çağda dini komünal hareketler olan Esseniler, Therapeutae ve Kumran'lardan (1947'de Kumran'da keşfedilen Ölü Deniz Parşömenleri,) ilk Hristiyan kiliselerine, manastırlara, Husçulara, Thomas Müntzer'e, Kazıcılara, Huttercilere, Gerrard Winstanley-Kazıcılara ve Owen, Fourier, Cabet, Brook Çiftliği, Oneida gibi seküler ütopyalara kadar uzanan uzun bir yola eşlik ediyoruz. Tüm bu yolculuk boyunca komün/komünalizm romantik bir oluş değil, tersine insanın kendine ve dünyaya yabancılaşmasına karşı bir direniş olarak resmediliyor.

Kitabın 20 bölümü boyunca ortak fikir şudur: İnsanın ortak yaşama fikri ve çabası, söylenenin ötesindedir. Devlet ve piyasaların çok öncesine dayanır. İnsanlık eşit ve paylaşımcılık temelinde yollar bulmuştu ve ona riayet ediyordu. Bugün bu geçmişe yapılan her baskı, her el koyma o dönemin hafızasını daha fazla hatırlamaya götürür bizi. Tüm bu deneyimler/arayışlar, iktidarlara karşı kuruldu. Rusya'dan ABD'ye, Asya'dan Mezopotamya deneyimlerine uzanan her çabada şu soru başatır: Neden ve neyi paylaşamıyoruz?

Yazar sonuç kısmına vardığında, bu çağın tüm felaketini de gözeterek şu soruyu bize bırakır: Ya toplumsal ölüm ya da yeni bir komünal doğum?" Tercih bizim...

Komüne Yaklaşma Önerileri

Komün ve komünalizm ile ilgili zengin bir külliyat var. Bunu belirterek ve bu alanda emek harcanmış birçok eserden yola çıkarak komün için bazı temel ilkeleri sıralayabiliriz. Bunlar: Gönüllü ve doğal birlik, iktidar karşıtlığı (amaç devleti ele geçirmek veya yeni bir devlet yaratmak değil), ortak bir üretim ve tüketim, sadece bir arada yaşamak değil, kendine de yetebilmenin esas alındığı bir yapı...

Komün kavramı, bugünler de yapılan tartışmalar

üzerinden bakıldığında kanımca en çok haksızlık edilen ve çarpıtılan terimlerin başında geliyor. Bundan ötürü komünün ne olduğundan çok ne olmadığını ifade ederek başlamak daha sağlıklı olabilir.

Komün, sadece bir ekonomik örgütlenme modeli değildir. Klasik solun düştüğü hatalardan biri budur. Onu salt bir üretim-tüketim kooperatifine veya adı konmuş bazı yapılara indirgemek, yaşamın bütünlüğü içinde ele almayan ve onu teknik bir meseleye çeken bir yaklaşım olur. Tarih boyunca sistem, komün ve komün mantığını lanetlemek için onu kapalı ve dar grupların örgütlenme şekli olarak lanse etti. Benzer şekilde komünü aynı düşüncelere ve görüşlere sahip kişilerin ortaklaşmasına da sıkıştırmak haksızlıktır. Çünkü komünün en belirgin özelliklerinden biri kapsayıcılığıdır. Bölümleme, ayrışma gibi tuzaklara gelmez. Zaten aksi halleri, Abdullah Öcalan'ın "kastların oluşumu" dediği yere çıkar.

Komün, sadece bir ekonomik örgütlenme modeli değildir

O halde nedir komün?

Bir arkadaşın ifade ettiği üzere "Uzağa gitmeye gerek yok. Komün, halay gibi bir şeydir. Halayda el ele verip, omuz omuza durmanın anlamı nedir? Kimsenin düşmemesidir. Komün de ayakta kalmak, hayatta kalmak, yanındakinin düşmesini engellemektir. Ama o onu engellerken senin de ayakta kalmandır" minvalinde bir ifade belirtmişti. Bence gayet yerinde bir metafor.

Arkadaşın ilhamından da hareketle komünü dört temel bağlamda ele almayı öneriyorum. İlki, komünü bir ilişki biçimi olarak tahayyül etmek, bir şey veya mekân olmadığını bilmek. Sözlük anlamıyla «paylaşmak, ortaklaşmak» anlamına gelen Latince "communis" kökünden gelir. Bu kök 'ortaklaşmaya' davet eder. Birlikte yaşarken sorumlulukları da almayı mimler. Bu bakımdan komünler «insanların ortaklaşmasının, ortak bir yaşam sürmesinin en önemli ve en küçük örgütlenme alanları»dır. Komünü diğer örgütlenme şekillerinden ayıran en önemli özellik, gündelik hayat içerisinde herkesin kendisini ifade edebileceği, görüşlerini açıklayabileceği bir

alan olmasıdır. Komün, gündelik yaşamın temel ilişkisinden başlar. Hatta bu ilişki, kendimizle kurduğumuz ilişkiyi de içerir.

İkincisi, komün politika yapmanın eş anlamıdır. Komün, politikayı bildiğimiz manadaki politikacılara bırakmayan, tam tersine gündelik yaşamın her alanını politik bir mesele olarak gören bir pratiktir, hatta politikayı yaşamın kendisine iade etmektir. Mahallemizde bir sorun mu var? İçinde kaybolduğumuz hastanelere gitmeden de temel sağlık problemlerimizi çözebilir miyiz? Çocuklarımızın eğitimi nasıl olmalı? Anadilde eğitime dair devlet dışı ne gibi pratikler geliştirilebilir? Yaşlılarımıza nasıl bakacağız? Komün, tüm bu sorunları yukarıdan bakarak değil, aşağıdan yukarıya doğrudan demokrasiyle çözebilme perspektifine sahiptir. Politika ile kurduğu simbiyotik bağ, gündelik sorunlara pratik çözümler bulma biçimidir. Nitekim yukarıda belirttiğim birkaç soru ve daha fazlasına yerel yönetimler bağlamında 2015 öncesi cevaplar verilmişti. Hepsine dair somut uygulamalar hayata geçmişti. Bugün de daha fazlasını yapmak mümkün. Bu başlığı tek cümle ile toparlarsak, siyasetin artık devleti yönetmek olmadığı, yaşamın her alanına indiği ve örgütlenme şansı verdiği eylem hali de denilebilir.

Üçüncü olarak, komün aslında sınıfsızlaşmadır. Komün, sınıf ayrımlarını aşan bir örgütlenme biçimidir. Sadece işçilerin değil, tüm ezilenlerin, kadınların, gençlerin, farklı etnik ve kültürel kimliklerin eşit ve özgür bir şekilde bir araya geldiği bir alandır. Hem klasik liberalizmi hem de devletçi sosyalizmi aşan bir yerdedir.

Dördüncüsü, komünü doğa üzerinden düşünmektir. Komün fikrini insanın kafasından çıkmış siyasi bir proje olarak görmek, doğanın nasıl işlediğini görmemek demektir. İnsanlar ortaklaşa yaşamı icat etmedi; doğadan öğrendi. (Ve tabi sonra unuttu.) Bu yüzden gerçek bir ortaklaşa yaşamın nasıl işlediğini anlamak için siyaset kitaplarından önce ormana, toprağın altına bakmak gerekir. Dışarıdan bakıldığında orman, su ve güneş için birbirleriyle yarışan tek tek ağaçlar gibi görünür. Rekabetçi zihniyet doğayı “güçlü olan kazanır, zayıf olan yok olur” mantığı ile okur. Oysa toprağın altında bambaşka bir gerçeklik vardır. Mantar kökleri, ağaçların köklerine tutunarak devasa

bir yeraltı ağı kurar. Bilim insanlarının «Ormanın İnterneti» dediği bu ağ, ormanı birbirinden kopuk bireyler toplamı olmaktan çıkarıp tek bir canlı organizmaya, devasa bir komüne dönüştürür.

Hayatta kalmak bireysel büyüklükle değil, bağlantıyla, güvenle ve paylaşımla mümkündür

Bu ağ kusursuz bir dayanışma düzeniyle çalışır. Güneşe en yakın yaşlı ağaçlar, ürettikleri besini yalnızca kendilerine saklamazlar; fazlasını gölgede kalan fidanlara, hasta komşularına aktarırlar. Ölmek üzere olan bir ağaç, biriktirdiği tüm besini etrafındaki ağaçlara devreder; mirasını bireye değil, ormanın bütününe bırakır. Üstelik bu ağ yalnızca besin taşımaz, aynı zamanda bir uyarı sistemidir. Bir ağaç böcek saldırısı ya da kuraklık hissettiğinde, kökler aracılığıyla komşularına sinyal gönderir; onlar da tehdit ulaşmadan savunmaya geçer. Doğanın verdiği ders açıktır. Hayatta kalmak bireysel büyüklükle değil, bağlantıyla, güvenle ve paylaşımla mümkündür. Yaşam izolasyonda değil, ağlar içinde serpilir. İnsanın kurduğu modern düzen, kaynakları birkaç elde istiflerken çoğunluğu hayatta kalma savaşına mahkûm ediyorsa; orman komünü, "herkesten gücü kadar, herkese ihtiyacı kadar" ilkesinin sessiz ve devasa bir kanıtını sunmaktadır.

Bu dördünü toparladığımızda komün, özgürlüğü devlete devreden veya Hegel misali oranın içinde arayan değil; onun dışında arayan, kuran bir anlayıştır diyebiliriz. Ortak yaşam, ortak karar ve ortak sorumluluk üçgeninde işleyen, aktif dayanışma ve sorumluluğa demir atan bir hakikattir.

Abdullah Öcalan'ın 2010'da yaptığı bir tespit; "Halkı en alttan en üste kadar komünler biçiminde örgütlemek temel paradigmamız olmalıdır. Sosyalizmi ancak bu şekilde yaşama geçirebiliriz... Devlet sosyalist olamaz; sadece toplum sosyalist olabilir" der. Bu bakımdan Komün, "karar/zaman/kaynak" üçlüsünü topluluğun politik-ahlaki merceğinden gören siyasettir demek de yanlış olmayacaktır.

Sınıf Meselesi ve Komün-Devlet Gerilimi
Bu tanımlardan sonra daha esaslı bir soru ile devam edelim. Tarih sınıf savaşımı mı, komün devlet çatışması mı? Öcalan'ın son yayınlanan savunmasında bu ayrıma girmesi beraberinde yeni tartışmalar da getirdi.

Malumdur, geleneksel Marksist tarih okuması, "bütün tarihin sınıf mücadeleleri tarihi" olduğunu söyler. Bu perspektife göre, burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişki tarihin motor gücüdür. Ancak Kürt Özgürlük Hareketi, bu okumanın eksik olduğunu söyler. Hatta bir ek yapar. Bu analiz veya ek, Marx gibi ekonomik ilişkilerden başlamaz. Onun başlangıç noktası, doğrudan «devlet» ve «iktidar» olgusudur. Hatta "cinsiyet" olgusunu da eklemek gerekir. Çünkü tarihte ilk büyük toplumsal sorunların sınıf eksenli değil cinsiyet eksenli olduğunu önemle belirtir. Bu bakış açısı, yalnızca kadın ve erkeğin ilişkilerini yeniden tanımlamakla kalmadı; aynı zamanda eski toplumsal düzen olan evren, doğa ve canlılar ile kurulan bütüncül yaşam formunu yıktı. Çünkü erkeğin kadın üzerinde kurduğu iktidar, komünal toplum dokusunu parçalayan ilk tahakküm biçimidir. Bu perspektifte devlet, sınıfların ortaya çıkmasından sonra oluşan bir araç değildir. Tam tersine devlet, toplumun doğal, organik yapısına dışsal, ona sonradan musallat olmuş ve onu bozan bir organizmadır. Devlet, hiyerarşiyi, sömürüyü ve nihayetinde sınıfları yaratan veya derinleştiren temel yapıdır.

Bu bakış açısı tarihe yeni bir pencere açar: Tarih, bir sınıf savaşımı tarihi değil, toplumun doğal, komünal yapısı ile ona el koyan ve onu ezen «devletçi uygarlık» arasındaki bitmeyen bir mücadeledir. Tarih boyunca klanlar, kabileler, aşiretler, kent toplulukları ve halk hareketleri, bu komünal direniş geleneğinin temsilcileri olmuştur. Not düşmeye belki gerek yoktur ama devlet kavramı elbette modern bir kavram. Milattan önce böyle bir kavram yoktu. Devlet derken, bir anlayışlar, bir hükmetmeler, iktidar pratikleri toplamından bahsediyoruz.

Burada kritik bir soru ortaya çıkar: Eğer sınıflar olmadan da tahakküm varsa, eğer devlet sınıflardan önce geliyorsa, o zaman kurtuluş mücadelesinin odağı ne olmalıdır? Komün mantığı açısından bunun cevabı nettir: Devleti ele geçirmek değil, devleti aşmak;

merkezi iktidar/lar yerine, komünleri yeniden inşa etmek...

Burada devlet ile komün arasındaki bazı temel ayrımlara girebiliriz. Komünde amaç birlikte yaşamaktır, yönetmek değil. Komün yatay bir örgütlenme iken devlette bu durum dikeydir. Komünün hukuku ortaklaşa kabul edilen normlar ve edinilen toplumsal bağlardır. Devletin hukuku ise zor tekelidir. Bir kritik nokta daha var. Sınıf kavramı, insanları üretim araçlarıyla olan ilişkilerine göre söz kurar: Yani "Burjuvazi ve proletarya." Sınıf analizi, bugün bildiğimiz manada, birçok şeyi ekonomiye indirger. Oysa tahakküm sadece ekonomik değildir. Kadın üzerindeki ataerkil baskı, etnik grupların asimilasyonu, ekolojik yıkım, kültürel dayatmalar... Bunların hepsi sınıf sömürsünden bağımsız olarak da var olabilir ve çoğu zaman öyle olur.

Komünde amaç birlikte yaşamaktır, yönetmek değil

Öcalan'a göre temel sorun sınıf sömürsü değil, iktidar ve hiyerarşidir. Eğer devleti, yani hiyerarşik iktidar yapısını ortadan kaldırırsanız, sınıfların ve diğer tüm sömürü biçimlerinin de varlık zemini ortadan kalkar.

Abdullah Öcalan'a göre toplum aslında komünal bir olaydır. (Yaklaşık 30 bin yıllık bir sürecin doğal toplum şeklinde geçtiği bilimsel bir gerçektir, buradan hareketle bu 'olayı' düşünmek gerek) Ayrıca gerçek sosyalizmin ve özgürlüğün, sınıf 'egemenliği' yerine komünün devlet karşısında özgürleştirilmesi, güçlendirilmesi ve etik-politik bir temelde yeniden örgütlenmesiyle mümkün olacağını ileri sürer. Öcalan pratik-ahlâkî topluluk olarak tariflediği komün enerjisini merkeze çeker, devleti değil. Öcalan geçmiş dönemdeki savunmalarda ifade edilen analizlerden ayrışan ve yeni diyebileceğimiz bir devlet tanımı daha geliştiriyor. Ona göre devlet, başlangıçta dışsal bir dayatma değil, iç kabile dinamiklerinin baskıcı bir sonucu olarak doğal bir şekilde ortaya çıkar. Komün onun antitezidir. Yani komün, anti devlet halidir.

Komün ve sınıfı birbirinin karşısı gören yaklaşımlar tuzaktır. Burada o doğru ya da bu yanlış gibi yorumlara girmek gerekir. Bu kavramlar birbirini kapsayan, keşiken şeyler. Mesela komün kavramı sınıf kavramından çok daha kapsamlı ve kuşatıcıdır diyebilir miyiz? Bence denilebilir. Birbirinin yerine ikame mantığı üzerinden düşünmemek gerekiyor. Komün, sadece işçileri değil, tüm ezilen kesimleri (kadınlar, gençler, farklı etnik ve dini gruplar vs.) kapsar. Sadece ekonomik değil, politik, kültürel, ekolojik tüm tahakküm biçimlerini hedef alır. Sadece devleti ele geçirmeyi değil, devleti aşmayı, iktidarın kendisini dönüştürmeyi hedefler. Bir "özne" (işçi sınıfı) belirlemek yerine, tüm toplumu özne kılmaya çalışır. Bu farklar başattır. Bundan ötürü şöyle diyebiliriz: Komün, sınıfı içerir ama ona indirgenemez.

Komün, sınıfı içerir ama ona indirgenemez

"Buzdağı" metaforu üzerinden gidebiliriz. Sınıflar, ekonomik sömürü son derece mühimdir. Fakat daha derinlere/aşağılara inildiğinde o buzdağını ayakta tutan devasa kütle çıkar karşımıza. Bu kütle, tarihin asıl motoru olduğunu iddia eden merkezi devletçi uygarlık ile ona karşı direnen demokratik uygarlık arasındaki gerilimdir.

Antropolog David Graeber'in de belirttiği gibi, devlet öncesi topluluklar genellikle paylaşımcı ve özerk olmuştur. Devletler ise hiyerarşive vergilendirmeyoluyla bu toplulukları kontrol altına almıştır. Mezopotamya'da Sümer rahip-krallar, tarım komünlerinin artı ürününe el koyarak devleti inşa etmiştir. Tarih boyunca bu çatışma sürmüştür. Ortadoğu'da gelişen birçok isyan ve onların yarattığı gelenek bunun önemli örneklerindendir. Halk özgürlük eğilimi her zaman olmuştur. Girişte saydığım oluşumlara ek olarak Mazdek, Manî, Ebu Müslim Horasan, Hurufiler Hareketi, Şeyh Bedreddin İsyanı, Kalenderiler ve Karmatiler benzer komünalist bakış açısıyla ele alınmalıdır.

Batı'da ise Paris Komünü (1871), işçi sınıfının tarih sahnesine bağımsız olarak çıktığı ilk devrim olarak Marx tarafından büyük bir heyecanla karşılanmıştır.

Öcalan'a göre Paris Komünü, önemli bir başlangıçtı ve eğer başarılı olsaydı, Marx'ın istediği sosyalizm oluşabilirdi. Fakat karşılarındaki devlet aygıtını küçümsemek ve daha da beteri devlete karşı devlet algısı ile hareket etme hali, stratejik hataların başında geliyor. Komün sırasında memurların işçi maaşı aldıkları, halkın geri çağırma hakkına sahip olduğu, fabrikaların işçi kooperatiflerince işletilmesinin tartışıldığı yenilikçi uygulamalar hayata geçmiştir. (Konunun hem dışında hem de bir o kadar içinde olan bir iç başlık da şudur: Paris komünündeki esas güç kadınlardan oluşan birliktir. Bkz: Louise Michel, Komün, 2015, Ayrıntı Yay. Bu başlıkla ilgili ikinci bir dipnot niyetine Kristin Ross'un "Ortak Lüks: Paris Komünü'nün Siyasi Muhayyilesi" adlı çalışma son derece ilginçtir.)

21. Yüzyılın en önemli iki komün denemesi, Meksika'daki Zapatistalar ve Suriye'deki Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi'dir. Zapatistalar, bir devlet kurmak yerine, kendi topraklarında özgürce, kendi dilleri, inançları ve kültürleriyle yaşamının mücadelesini vermektedir. Özerk bölgelerde 12 yaşına gelen herkesin meclislerde yer alma ve karar alma süreçlerine katılma hakkı bulunuyor. Burada müzakereci demokrasinin temel dayanağı olan uzlaşma ve ortaklaşma esasına göre kararların alınması, en önemli ilkelerden biridir.

Rojavada ise demokratik modernite felsefesini esas alan bir yatay örgütlenme, müzakereci demokrasi ve halkın kendini bizzat yönetmesi düşüncesinin pratik yansıması olarak hayat bulmuştur. Burada halk, kendi yöneticilerini kendisi seçmekte hem kendi yaşamına hem de yaşadığı toprakların kaderine ortak karar vermektedir.

Konuyu bağlamadan önce, alternatif toplum modeli bağlamında Demokratik Komünler Birliğine de kısaca değinmek gerekir. Bu model, klasik ulus-devlet yapısına karşı radikal bir alternatif sunar. Sadece Kürt meselesini değil, insanlığın genel sorunlarına çözüm bulmayı da hedefler. Temel ilkeleri "aşağıdan yukarıya örgütlenme, yatay yapılanma, müzakereci demokrasi, kadın özgürlüğü, ekolojik denge ve kültürel çoğulculuktur.

Bu model ne klasik sosyalizmin devlet kapitalizmine ne de liberal demokrasinin görünürdeki eşitliğine

değil, gerçek anlamda özgür bir topluma işaret eder. Amacı da budur.

Sonuç ;

Komün, geçmişin kalıntısı ya da nostaljik bir ütopya değildir. Tam tersine, geleceğin şimdiki zamandaki ifadesidir. Kapitalizmin yarattığı ekolojik kriz, artan eşitsizlik, demokrasi krizleri ve toplumsal parçalanma karşısında, komün yaşamın yeniden inşası için somut bir yol sunar. “Söz sahibi olma, güven ve dayanışma ile yeni siyaset ihtiyacı” gibi üç temel ihtiyacı karşılamaya dönük pratikler, inşalar bütünüdür. Bu inşaları “mekân, ilişki ve hukuk” çemberleri içinde anlamlandırmak mümkün. Bu bağlamda komün, insanın kendi mekanını, kendi iradesiyle ve kendi elleriyle yeniden yaratmasıdır.

Komün; bir organizasyon değil, aynı zamanda bir ilişki, bir politika yapma praksi ve toplumun sınıflardan arındırıldığı bir durum olarak toparlayabiliriz. Murray Bookchin’in isabetli tespiti ile “komünü, sadece insan türünün birbiri ile olan ilişkisi üzerinden değil, doğayla da kurduğu, barıştığı bir ‘özgürlük okulu’ olarak görmek gerekiyor.

20. Yüzyılın devleti ele geçirme hayalleri, daha büyük sorunlara, yeni kastlara ve bürokratik kâbuslara varmıştır. 21. Yüzyılın devrimci projesi, neden devleti “aşmak” olmasın? Son tahlilde komün, bir yaşama biçimidir. Gündelik yaşamın her anını politik bir mesele haline getiren, insanların kendi yaşamları üzerinde gerçek anlamda söz sahibi olduğu bir yaşam biçimi... J.Rancière’den ilhamla komün, “sayılmayanların kendilerini sayılır kılma eylemidir. Başka bir yerden “Polis”in (düzen) mantığına karşı “politik”in (eşitlik) mantığıdır da denilebilir.

Kaynakça:

- Halk Özgürlük Eğilimi, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi, Aram Yayınları, 2014
- Kenneth Rexroth, İlk Kaynaklardan Yirminci Yüzyıla Komünalizm Tarihi, Amara Yayınları, 2017
- Louise Michel, Komün, Ayrıntı, 2015
- Abdullah.Öcalan, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü (5.Cilt), Amara, 2015
- Abdullah Öcalan, Özgürlük Sosyolojisi, Amara, 2015
- V.İ.Lenin, Devlet ve Devrim, Yordam Kitap, 2022
- Michael Hardt & Antonio Negri, Meclis, Ayrıntı, 2019
- Murray Bookchin, Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, Sümer Yayıncılık, 2017
- Yasin Duman, Rojava: Bir Demokratik Özerklik Deneyimi, İletişim, 2016
- Demokratik Modernite Dergisi (Sayı 11, 12 ve 15)
- Kristin Ross’un Ortak Lüks: Paris Komünü’nün Siyasi Muhayyilesi

İçindekiler İçin Tıklayınız

Yerel Yönetim ve Komün Bağlamında Kadın Öncülüğü

Eylem Saruca

Modern siyasal düşüncede yerel yönetimler genellikle hizmet üretim birimleri veya temsil mekanizmaları olarak ele alınır. Bu yaklaşım, yereli teknik ve idari bir alanla sınırlarken, siyasal içeriğini büyük ölçüde görünmez kılar. Oysa yerelin siyasal anlamı, yalnızca idari yetki devri ya da idari organizasyonla değil, toplumsal öznenin karar süreçlerine doğrudan katılımı üzerinden belirlenir. Bu nedenle yerel yönetimler, yalnızca hizmet sunan kurumlar değil; aynı zamanda toplumsal iradenin şekillendiği ve yeniden üretildiği siyasal alanlar olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda komün kavramı, yerel yönetim tartışmasını aşan ve niteliksel derinlik kazandıran bir içerik taşır; komün, yaşamın kolektif örgütlenme zemini olarak siyasal alanı gündelik hayatın içine taşır ve karar alma süreçlerini toplumsallaştırır. Bireyi pasif bir seçmen olmaktan çıkararak aktif bir özneye dönüştürür. Dolayısıyla tartışmanın odağı, belediye meclislerinde kaç kadının yer aldığı değil, siyasal alanın hangi zihniyet ve hangi toplumsal değerler üzerinden kurulduğu olmalıdır.

Kadınların yerel yönetimlerde artan temsiliyeti tarihsel olarak önemli bir kazanım olmakla birlikte, niceliksel artış çoğu zaman mevcut sistemin yeniden üretimiyle sonuçlanabilir, erkek egemen yönetim aklının yeniden üretildiği koşullarda dönüştürücü bir nitelik kazanamayabilir. Bu nedenle kadın öncülüğünü yalnızca sayısal temsil oranları üzerinden tartışmak, meseleyi biçimsel bir eşitlik düzeyine indirgeme riskini taşır. Oysa asıl mesele, karar süreçlerinin nasıl

işlediği, yönetim anlayışının hangi değerler etrafında şekillendiği ve toplumsal örgütlenmenin hangi güç dengeleri üzerinde yükseldiğidir.

Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği komünal siyaset paradigması, yerel yönetimi devletin alt birimi olmaktan çıkararak toplumun özörgütlenme alanı olarak yeniden tanımlar. Bu perspektifte kadın özgürlüğü, sistemin tamamlayıcı unsuru değil, kurucu eksenidir. Siyasal kültürü ve toplumsal yaşamı yeniden kuran özneyi temsil eder. Kadın öncülüğü, yalnızca temsili bir görünürlük değil; yönetim modelini, karar alma biçimlerini ve toplumsal örgütlenmeyi dönüştüren yapısal bir güç olarak anlaşılmalıdır. Bu çerçevede tartışma, nicelikten niteliksel dönüşüme yönelir ve yerel yönetimler ile komün bağlamında kadın öncülüğünün kuramsal ve toplumsal önemini daha derinlikli biçimde açığa çıkarır.

Toplumsal Örgütlenmenin Çerçevesi

Yerel yönetim tartışması çoğu zaman merkezi yönetim ile yerel idareler arasındaki yetki dağılımı üzerinden yürütülür. Ancak bu yaklaşım, yerelin toplumsal boyutunu ihmal eder; toplumun kendini nasıl örgütlediği ve siyasal alanın hangi toplumsal zemin üzerinde kurulduğu sorularını göz ardı eder. Bu nedenle yerel yönetim meselesi, merkezi yönetim ile yerel kurumlar arasındaki teknik bir ilişki olarak değil, toplumsal yaşamın örgütlenme biçimleri bağlamında ele alınmalıdır. Toplumsal kararların kim tarafından,

hangi yöntemlerle ve hangi düzeyde alındığı sorusu, yerelin siyasal niteliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Tam da bu noktada komün kavramı, yerel yönetim tartışmasına yalnızca kurumsal değil, aynı zamanda toplumsal bir çerçeve kazandırır.

Komün, en genel anlamıyla insanların ortak yaşam alanlarını kolektif biçimde düzenlediği bir toplumsal örgütlenme biçimini ifade eder. Bu yapı, bireylerin yalnızca temsil edildiği bir yönetim modeli değil; karar alma süreçlerine doğrudan katıldığı, sorumluluğun paylaşıldığı ve gündelik yaşamın kolektif biçimde örgütlendiği bir ilişkiler alanıdır. Bu nedenle komün, siyasal alan ile toplumsal yaşam arasındaki mesafeyi daraltır. Siyaset, yalnızca kurumlar aracılığıyla yürütülen bir faaliyet olmaktan çıkar; mahallede, köyde, üretim alanlarında ve gündelik yaşamın farklı düzlemlerinde ortaya çıkan ortak karar süreçlerinin parçası haline gelir. Modern devletin merkeziyetçi yapısı tarihsel olarak yerel toplulukların karar alma kapasitesini sınırlandırmış olsa da komünal örgütlenme biçimleri toplumsal hafızada ve pratikte varlığını farklı biçimlerde sürdürmüştür. Köy meclisleri, mahalle dayanışmaları ve imece gibi kolektif üretim pratikleri bu deneyimlerin tarihsel örnekleri arasında yer alır. Bu tür yapılar, toplumsal yaşamın yalnızca merkezi otoriteler tarafından değil, aynı zamanda yerel topluluklar tarafından da düzenlenebileceğini gösterir. Dolayısıyla komünal örgütlenme yalnızca teorik bir öneri değil, toplumların tarihsel deneyiminde karşılığı bulunan bir örgütlenme biçimidir.

Komün ve yerel örgütlenme tartışması farklı coğrafyalarda yeni yorumlarla da zenginleşmiştir. Demokratik toplum yaklaşımı, yerel yönetim ve komün ilişkisini yalnızca idari bir düzenlem olarak değil, toplumsal yaşamın yeniden örgütlenmesi bağlamında ele alır. Bu yaklaşım, modern devletin merkezileştirici yapısına karşı toplumun özgütlenme kapasitesini öne çıkarırken komünü toplumsal ve siyasal yaşamın temel örgütlenme birimlerinden biri olarak konumlandırır. Siyasal düşünce tarihinde yerelin demokratik potansiyeline dikkat çeken çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Murray Bookchin'in özellikle Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü çalışmasında geliştirdiği komünalizm anlayışı, demokratik siyasetin temelini yerel

meclisler ve topluluk temelli örgütlenmeler olduğunu savunur. Bu yaklaşım, siyasal katılımın merkezileşmiş devlet yapısından çok yerel toplulukların karar alma süreçlerinde ortaya çıktığını vurgular. Hannah Arendt ise (The Human Condition) İnsanlık Durumu ve (On Revolution) Devrim Üzerine eserlerinde siyasal alanı insanların ortak meseleler üzerine birlikte düşünme ve karar alma kapasitesiyle ilişkilendirerek kamusal katılımın önemine dikkat çeker. Bu düşünsel çerçeve, yerelin yalnızca bir yönetim ölçeği olmadığını; kamusal katılımın en somut biçimde ortaya çıktığı alan olduğunu gösterir. Bu noktada Abdullah Öcalan'ın özellikle Demokratik Uygarlık Manifestosu ve Demokratik Konfederalizm çalışmalarında geliştirdiği perspektif, komünal örgütlenme tartışmasını daha geniş bir toplumsal dönüşüm çerçevesi içerisinde ele alışı bakımından dikkat çeker. Öcalan'ın yaklaşımı, Bookchin'in yerel demokrasi ve komünalizm düşüncesiyle önemli ölçüde ortaklaşır; yerelin doğrudan katılıma dayalı örgütlenme kapasitesini vurgular. Bu bağlamda Arendt'in kamusal alan ve siyasal eylem üzerine geliştirdiği görüşlerle de kesişen bir yön taşır. Bununla birlikte bu yaklaşım yalnızca mevcut kuramsal çerçevelerin bir tekrarı değildir. Komün, burada yalnızca yerel bir yönetim modeli değil; toplumsal dayanışmanın, kolektif üretimin ve demokratik yaşamın yeniden kurulabileceği bir zemin olarak ele alınır. Bu yönüyle komünal örgütlenme, siyasal katılımın teknik bir aracı olmanın ötesine geçerek toplumsal ilişkilerin yeniden kurulabileceği bir alan haline gelir.

Bu çerçevede yerel yönetimler, komünal örgütlenmenin toplumsal enerjisini kurumsal bir düzeye taşıyabildiği ölçüde demokratik bir nitelik kazanabilir. Böyle bir yaklaşımda yerel yönetim yalnızca hizmet sunan bir yapı olmaktan çıkar; toplumun kendi sorunlarını tartıştığı, çözüm ürettiği ve kolektif sorumluluk geliştirdiği bir siyasal alan haline gelir. Dolayısıyla yerel yönetim ve komün arasındaki ilişki, yalnızca yönetim düzeyinde bir düzenleme değil, toplumsal yaşamın demokratik biçimde yeniden örgütlenmesinin önemli bir parçası olarak anlam kazanır.

Nicelikten Niteliksel Dönüşüme

Kadınların siyasal alandaki varlığı uzun yıllar boyunca

büyük ölçüde temsil meselesi üzerinden tartışılmıştır. Parlamentolarda, yerel yönetimlerde ya da farklı karar mekanizmalarında kadın sayısının artması çoğu zaman demokratikleşmenin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Gerçekten de kadınların siyasal alanda görünür hale gelmesi ve karar mekanizmalarına dahil olması tarihsel açıdan önemli kazanımları ifade eder. Ancak dünya deneyimleri, niceliksel temsiliyetin tek başına erkek egemen siyasal yapıları dönüştürmeye yeterli olmadığını göstermektedir; sayısal artışa rağmen yönetim anlayışı, karar alma kültürü ve toplumsal ilişkilerin çoğu zaman aynı kaldığı örnekler bulunmaktadır.

Bu noktada kadın öncülüğünü farklı bir perspektiften ele alan yaklaşımlar, sorunun yalnızca temsil değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal alanın niteliğiyle ilgili olduğunu vurgular. Kadınların yönetim mekanizmalarında yer alması önemli bir adım olsa da asıl belirleyici olan, bu varlığın yönetim anlayışını ve toplumsal örgütlenme biçimlerini nasıl dönüştürdüğüdür. Kadınların kolektif örgütlenmesi, kendi sözünü ve iradesini ortaya koyması, karar süreçlerine doğrudan müdahil olması ve komünal yapılar aracılığıyla toplumsal yaşamın farklı alanlarında söz sahibi olması, kadın öncülüğünü nicelikten niteliksel dönüşüme taşıyan temel dinamiklerdir. Dolayısıyla kadın öncülüğü, yalnızca temsil edilen bir konum değil; toplumsal ve siyasal alanın yeniden kurulmasında kurucu bir özne konumuna işaret eder.

Dünya deneyimleri de bu tartışmaya önemli katkılar sunmaktadır. Özellikle İskandinav ülkelerinde uygulanan kota ve eşit temsil politikaları, kadınların siyasal alandaki görünürlüğünü arttırmada belirli ölçüde etkili olmuştur. Norveç ve İsveç gibi ülkelerde partilerin gönüllü olarak uyguladığı kota sistemleri, parlamentolarda ve yerel yönetimlerde kadın oranının önemli ölçüde yükselmesini sağlamıştır. Benzer şekilde Latin Amerika'da bazı ülkelerde uygulanan zorunlu kota düzenlemeleri de kadınların siyasal temsiliyetini artırmıştır. Ancak bu deneyimler aynı zamanda niceliksel artışın her zaman niteliksel dönüşüm anlamına gelmediğini göstermektedir; yönetim anlayışı ve karar mekanizmaları çoğu zaman aynı kalabilmektedir. Türkiye'de kadın temsiliyeti tartışmaları özellikle yerel yönetimler ve seçim süreçleri üzerinden uzun süredir gündemdedir. Birçok siyasi

parti, aday listelerinde kadınların yer almasını teşvik etmek amacıyla belirli oranlarda kota uygulamaları benimsemiştir. Ancak bu uygulamalar çoğu zaman sınırlı kalmış ve fiiliyatta hayata geçirilmemiş, siyasal alanın genel işleyişini dönüştürmekte yetersiz kalmıştır. Buna karşılık özellikle Kürt siyasi hareketi içinde gelişen deneyim, kadın temsiliyeti meselesini yalnızca kota politikalarıyla sınırlı görmeyen kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu çizgi, bugün Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM Parti) başta olmak üzere Kürt siyasi geleneğinin yerel yönetim ve örgütlenme pratiğinde somutlaşmıştır. Eşbaşkanlık sistemi, kadın meclisleri, kadınlara ait özgün örgütlenme alanları ve güçlü kadın kotası uygulamaları bu yaklaşımın temel araçlarıdır. Bu mekanizmalar, yalnızca kadınların siyasal alandaki sayısal varlığını artırmayı değil, aynı zamanda karar alma süreçlerinin işleyişini değiştirmeyi hedefler.

Kadın öncülüğünü nicelikten niteliksel dönüşüme taşıyan temel unsur da tam olarak burada ortaya çıkar. Kadınların yalnızca yönetim mekanizmalarına dahil olması değil, bu mekanizmaların işleyişine yön veren zihniyetin değişmesi önem kazanır. Erkek egemen siyasal kültür çoğu zaman hiyerarşi, rekabet ve iktidar yoğunlaşması üzerine kuruludur. Buna karşılık kadın özgürlük mücadelesinin ortaya koyduğu deneyim, kolektif karar alma, dayanışma ve ortak sorumluluk gibi değerleri ön plana çıkaran farklı bir siyasal kültürün mümkün olduğunu göstermektedir. Bu kültür, yalnızca yönetim biçimlerini değil, toplumsal yaşamın örgütlenme tarzını da etkiler. Kadınların geliştirdiği özörgütlenme biçimleri, bu dönüşümün en önemli araçlarından biridir. Kadın meclisleri, komünler, dayanışma ağları ve kolektif üretim pratikleri, kadınların yalnızca siyasal alanda değil, toplumsal yaşamın farklı alanlarında da söz sahibi olmasını sağlar. Bu tür yapılar, kadınların deneyimlerini ve ihtiyaçlarını doğrudan siyasal süreçlere taşıyabildikleri alanlar yaratır.

Bu perspektiften bakıldığında kadın öncülüğü, sayısal temsiliyetin ötesinde, karar süreçlerini ve toplumsal örgütlenmeyi dönüştüren bir anlam kazanır. Kadınların siyasal alandaki varlığı yalnızca sayıların artmasıyla değil; yönetim anlayışının, karar alma süreçlerinin ve toplumsal örgütlenme biçimlerinin dönüşmesiyle gerçek bir içerik kazanır. Komünal örgütlenme biçimlerinde kadınların öncülüğü, karar

alma süreçlerinin daha katılımcı ve kolektif bir karakter kazanmasında belirleyici bir rol oynar. Komünler, gündelik yaşamın örgütlenmesinden yerel kararların alınmasına kadar birçok alanda doğrudan katılımı esas aldıkları için kadınların toplumsal deneyimlerini ve ihtiyaçlarını siyasal sürece taşıyabilecekleri güçlü zeminler yaratır. Kadınların kolektif iradesi komünal örgütlenmeyi derinleştirirken, komünal örgütlenme de kadınların siyasal ve toplumsal alanda daha güçlü bir özne haline gelmesini mümkün kılar. Kadın öncülüğü, toplumsal yaşamın ve yerel yönetim anlayışının yeniden kurulmasında niteliksel bir dönüşüm dinamiği olarak belirginleşir ve demokratik toplumsal düzenin inşasında yalnızca tamamlayıcı değil, dönüştürücü ve kurucu bir güç olarak ortaya çıkar.

Karar Süreçleri ve Yönetim Anlayışında Dönüşüm

Kadın öncülüğü, temsil oranlarını artırmaktan öteye geçtiğinde, yönetim anlayışının ve karar süreçlerinin niteliğinde köklü bir değişimi mümkün kılar. Kadınlar, karar mekanizmalarının sadece bir parçası olmak yerine, süreçlerin şekillenmesinde belirleyici bir özne olarak konumlanır. Bu yaklaşımda yönetim, hiyerarşik ve merkezîyetçi modellerden uzaklaşarak yatay, paylaşımcı ve kolektif bir karakter kazanır; kararlar toplulukların ortak iradesi üzerinden alınır ve gündelik yaşamın ihtiyaçlarıyla doğrudan bağlantılı hâle gelir.

Dönüşümün gerçekleşmesi için süreçlerin niteliğini dönüştürecek somut araçlar ve politikalar geliştirmek şarttır. Eşbaşkanlık modeli, kadınların karar alma süreçlerinde eşit söz hakkı kazanmasını sağlar ve yönetim kademelerindeki kararların kolektif bir perspektifle ele alınmasına katkıda bulunur. Kadın meclisleri, yerel ve bölgesel düzeyde sorunları tartışma, öncelikleri belirleme ve çözümleri birlikte üretme olanağı sunar. Özgün kadın örgütlenmeleri, yalnızca karar alma mekanizmalarında görünürlük sağlamakla kalmaz; deneyim ve ihtiyaçların politik süreçlere doğrudan taşınmasını da garanti eder. Bu mekanizmalar, niceliksel temsiliyetin ötesine geçerek toplumsal ve siyasal alanın niteliksel olarak dönüşmesini sağlar.

Bu dönüşüm, yönetim kültürünün ve toplumsal ilişkilerin yeniden şekillenmesini gerektirir. Geleneksel

erkek egemen siyasal kültürde kararlar çoğunlukla güç ve otorite merkezli alınır, bilgi belirli bir merkezde yoğunlaşır ve topluluk deneyimi yeterince dikkate alınmaz. Kadın öncülüğü, karar alma süreçlerini şeffaf, çoğulcu ve katılımcı bir niteliğe taşır. Kararlara doğrudan katılım, yalnızca belirli meselelerin gündeme gelmesini sağlamakla kalmaz; toplumsal önceliklerin ve ilişkilerin yeniden tanımlanmasını da mümkün kılar. Böylece yönetim, yalnızca idari bir işleyiş değil, toplumsal ihtiyaçların ve kolektif deneyimlerin somut biçimde yansıtıldığı bir süreç hâline gelir. Dönüşümü somutlaştıran pratik politikalar arasında kota uygulamaları ve eşit temsil sistemleri yer alır; ancak bu mekanizmalar tek başına yeterli değildir. Karar süreçlerinin kolektif ve yatay bir yapıda işletilmesi ve kadınların deneyim ile ihtiyaçlarının doğrudan yönetim anlayışına dahil edilmesi gerekir. Kadınların özörgütlenme biçimleri ile komünal yapılar arasındaki karşılıklı güçlenme, bu dönüşümün temel dinamiğini oluşturur. Kadınların kolektif iradesi komünal örgütlenmeyi derinleştirirken, komünal yapılar da kadınların toplumsal ve siyasal alanda etkili özne hâline gelmesini sağlar. Bu etkileşim, kadın öncülüğünü yalnızca sayısal temsiliyetin ötesinde bir niteliksel dönüşüm aracı olarak konumlandırır. Kadınların deneyimleri ve perspektifleri, yönetim anlayışı ve karar alma süreçlerine dahil edildiğinde, yerel yönetimler ve komünal yapılar daha katılımcı, eşitlikçi ve özgürlükçü bir niteliğe kavuşur. Komünal yaşam, kadın özgürlüğünün toplumsal ve siyasal alandaki kurucu rolünü görünür kılar; gündelik yaşamdan yerel karar mekanizmalarına kadar katılımcılığı esas alarak kadınların sözünü doğrudan ifade etmesine, sorumluluk paylaşımını somutlaştırmasına ve topluluk iradesini şekillendirmesine olanak tanır. Böylece kadın öncülüğü, toplumsal örgütlenme ve yönetim süreçlerinin demokratik biçimde dönüşmesini sağlayan karşılıklı güçlenme dinamiği olarak ortaya çıkar.

Demokratik Dönüşüm ve Kadın Öncülüğü

Kadın öncülüğünün demokratik dönüşümdeki rolü, yalnızca karar alma süreçlerine katılım veya sayısal temsiliyetle sınırlı değildir; uzun vadede toplumsal

farkındalık ve yönetim kültürünün yeniden inşasıyla kendini gösterir. Kadınların kolektif örgütlenme deneyimleri, topluluklarda eşitlikçi değerlerin yerleşmesini sağlar ve katılımcı mekanizmaların sürdürülebilirliğine katkıda bulunur. Bu yaklaşım, yönetim biçimlerini geçici uygulamalar yerine sistematik ve kurumsal düzeye taşıyarak yerel yönetimlerin demokratik kapasitesini artırmayı hedefler. Örneğin, eşbaşkanlık sistemi ve kadın meclisleri yalnızca bir formalite olarak kalmaz; kurumsal hafızayı güçlendiren ve topluluk içinde sürekli katılımı teşvik eden yapılar olarak işlev görür.

Demokratik dönüşümün pratik politikaları üç temel ekseninde yoğunlaşır.

Birincisi, katılımcılığı kurumsallaştırmak; yerel yönetimlerden komünal yapıya kadar tüm düzeylerde kadınların karar alma süreçlerine doğrudan dahil edilmesini sağlamak.

İkincisi, toplumsal ilişkileri dönüştürmek; kadınların öncülüğüyle yönetim kültürü hiyerarşik ve rekabetçi yapılar yerine paylaşımcı ve kolektif bir mantıkla örgütlenir.

Üçüncüsü, toplumsal hafızayı ve deneyimi siyasete taşımak; kadınların gündelik yaşam deneyimleri politika ve karar süreçlerine doğrudan yansır, böylece demokratik pratikler hem işleyiş hem de içerik açısından zenginleşir.

Toplumsal farkındalık ve eğitim, bu dönüşümün temel bileşenlerindendir. Kadınların öncülüğü, genç kuşaklar için demokratik katılım ve eşitlikçi değerlerin somut örneği haline gelir. Kadınlar yalnızca karar süreçlerinde görünür olmakla kalmaz; toplulukların öğrenme ve deneyim paylaşımı mekanizmalarını da güçlendirir. Bu durum, demokratik kültürün yerel düzeyde kalıcı olarak yerleşmesini sağlar. Katılımları, toplulukların sorunlara yaklaşım biçimini, önceliklerini ve çözüm üretme yöntemlerini çeşitlendirir; yönetim anlayışının tek merkezli veya hiyerarşik olmasını engeller. Sürdürülebilir demokratik dönüşüm, kadınların toplumsal ve siyasal alanlarda güçlenmesini destekleyen yapısal mekanizmalarla mümkündür. Kota uygulamaları ve eşit temsil politikaları başlangıç noktası sağlar, ancak etkili bir dönüşüm için bunların ötesine geçilmelidir.

Kadınlara özgün örgütlenme alanları, yerel karar mekanizmalarına doğrudan etki imkânı verirken komünal ve topluluk temelli yapıların bütünselliğini de güçlendirir. Böylece kadınların deneyim ve öncelikleri, sadece karar verici mekanizmaların bir girdisi değil, yönetim kültürünü ve toplumsal ilişkileri yeniden şekillendiren temel bir güç olarak konumlanır.

Kadın öncülüğü, demokratik dönüşüm sürecinde yalnızca politik bir hedef değil, aynı zamanda stratejik bir yönelimdir. Yerel yönetimlerden bölgesel ve ulusal düzeye kadar, toplumsal karar alma mekanizmaları kadınların kolektif iradesiyle şekillendiğinde daha kapsayıcı ve adil bir toplumsal düzen ortaya çıkar. Bu yaklaşım, yönetim ile toplum arasındaki ilişkinin yeniden dengelenmesini sağlar; siyaseti yalnızca kurumsal otoriteyle sınırlı değil, toplumsal yaşamın tüm alanına yayılan bir süreç olarak yeniden tanımlar. Geleceğe dönük politikalar, kadın öncülüğünü destekleyen izleme, değerlendirme ve kurumsal öğrenme mekanizmalarını içerdiğinde daha etkili olur. Kadın meclisleri ve komünal örgütlenmeler, yerel yönetim uygulamalarının performansını değerlendirme ve politika önerileri geliştirme işlevini üstlenebilir. Bu şekilde demokratik dönüşüm, dinamik, katılımcı ve kendini yenileyebilen bir süreç haline gelir; kadın öncülüğü hem kurucu hem de dönüştürücü bir güç olarak toplumsal yaşamın her alanına nüfuz eder.

Kadın öncülüğü, demokratik dönüşümün merkezi bir bileşenidir. Sayısal temsiliyetin ötesine geçerek yönetim anlayışını, karar alma süreçlerini ve toplumsal ilişkileri derinlemesine dönüştürür. Katılımcı mekanizmalar, topluluk deneyimi ve komünal örgütlenme ile birleştiğinde, yerel yönetimler ve toplumsal yapılar hem eşitlikçi hem de sürdürülebilir bir demokratik niteliğe kavuşur. Bu perspektif, kadınların toplumsal ve siyasal alanlardaki etkisini yalnızca görünür kılmakla kalmaz, aynı zamanda demokratik yaşamın kurucu ve dönüştürücü bir aktörü olarak konumlandırır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Bir Kez Daha Paris Komünü'nü Düşünmek

Mehmet Karakuş

Hiç kuşkusuz tarihsel olaylar değerlendirilirken içinde bulunulan zaman-mekan ve koşullar bağlamından kaynaklanan bakış açısıyla değerlendirilir. Bundan dolayı tarihsel olayların her değerlendirilişinde belli farklar doğal olarak ortaya çıkar. Özellikle denenmiş paradigmlar farklı farklı ülkelerde hep aynı sonucu verince, ister istemez farklı bir bakış açısıyla değerlendirme ihtiyacı doğar. Bu da eskiyi aşan bir yaklaşımı beraberinde getirir.

Bu bağlamda içinden geçtiğimiz süreç nedeniyle Paris Komünü'nü bir kez daha değerlendirmek, tümel-tikel veya genel-özel bağlamında ele almak ve ondan gerekli dersleri çıkarmak her zamankinden daha elzemdir. Devlet-komün çatışması üzerinden gelişen tarihsel süreci doğru temellerde karşılamak açısından da böylesi bir yaklaşım önemli ve bir o kadar da kaçınılmazdır.

1-Paris Komünü'nü Ortaya Çıkaran Tarihsel Koşullar

Paris Komünü, modern tarihin en kısa ömürlü direnişi olmasına rağmen etkileri bakımından en sarsıcı olaylarından da biridir. Sadece 72 gün sürmesine rağmen hem siyaset felsefesi/bilimi/teorisi ve hem de toplumsal hareketler üzerinde silinmez bir iz bırakmıştır. Özellikle kendi koşullarında kapitalist moderniteye karşı geliştirilmiş ve belli bir alternatife dayalı bir direniş ve başkaldırı hareketidir. Kendi içinde hata ve eksikleri olmasına rağmen bu, ayaklanmanın özünü ve niteliğini değiştirmemekle

birlikte gelecek açısından bir toplumsal model haline geldi. Özcesi, Paris Komünü bir boşlukta ve tesadüfen gelişen bir olay değil; Fransa'nın sosyo-ekonomik koşullarından kaynaklanan siyasal, ekonomik, sosyal ve hatta askeri derin bir krizin ortasında doğdu. Söz konusu koşullarda Fransa henüz bir tarım ülkesiydi. Nüfusunun %70'i kırlarda yaşıyordu. Her ne kadar sanayi devriminin altyapısı atılmışsa da, henüz sanayi devrimini gerçekleştirememişti. Bir yandan yeni kurulan fabrikalarda vasıfsız emekle çalışan ve çoğu köylülerden oluşan işçiler ve bir yandan da henüz geleneksel zanaatkarlığa dayalı işletmelerde çalışan vasıflı işçiler...

İşte böylesi koşullarda Fransa, Prusya ile bir rekabet halindeydi. Her ikisi de birbirine zit olmakla birlikte birbirine paralel gelişen sosyo-ekonomik bir yapıya sahipti. Prusya da Fransa gibi kendi sanayi devrimini gerçekleştirememişti. Fakat sanayi devrimi için gerekli alt yapıya sahipti. Nüfusunun %60'ı kırlarda yaşıyordu.

Göreceli olarak aynı sosyo-ekonomik yapıya sahip Fransa ve Prusya Kuzey Avrupa'nın hegemon gücü olabilmek için kıyasıya bir rekabet/yarış ve mücadele içindeydi ve bu mücadele devam ederken, 1870 yılında patlak veren Fransa-Prusya savaşında III.Napolyon'un Prusya'ya yenilmesi ve esir düşmesiyle birlikte İkinci İmparatorluk çöktü. Paris kuşatma altındayken III. Cumhuriyet ilan edildi.

Savaşta Fransa'nın yenilmesi nedeniyle Prusya ordusu Paris'i aylarca kuşatma altında tuttu. Ezici çoğunluğu işçi ve küçük esnaftan oluşan Paris halkı büyük bir

kıtlık yaşadı. Bu kuşatma koşullarında kedi, köpek ve hatta hayvanat bahçesindeki fillerin yendiği bir dönemden geçildi.

Adına Ulusal Muhafızlar denilen güç, düzenli ordunun aksine, Parisli işçilerden oluşan bu milis gücü radikalleşip kendi topraklarını satın aldı.

Kurulan yeni hükümetin Prusya ile ağır bir barış anlaşması imzalaması, Paris halkı tarafından «ihanet» olarak algılandı ve büyük bir öfkeye neden oldu.

Paris Komünü bir boşlukta ve tesadüfen gelişen bir olay değil

18 Mart 1871 tarihinde hükümetin halkın elindeki silah ve toprakları geri almak istemesi başkaldırıyı ateşleyen bir kıvılcım oldu. Kadın ve işçiler toprakları vermeyi reddetti. Thiers'in gönderdiği askerler halka ateş açmayıp saf değiştirdi ve iki generali vurdu.

Thiers ve hükümet yetkilileri panik içinde Versailles'a kaçtı. Paris, «merkezi otorite»den tamamen arındı.

Bunun üzerine 26 Mart'ta yapılan seçimlerin ardından 28 Mart'ta Paris Belediye Binası önünde büyük bir coşkuyla Paris Komünü ilan edildi.

2-Paris Komünü'nün Yapısı

Komün, sıradan bir «başkaldırı» değil, alternatif bir toplum modelidir. Birçok ideolojik-politik yapının (Blanquiciler, Proudhoncu anarşistler ve Marksist enternasyonalistler) senteziydi. Bu yapı öncülüğünde sosyal düzenlemeler gerçekleştirildi.

Öncelikle din ve devlet alanı birbirlerinden ayrıldı. Din eğitimi lağvedildi. Kilisenin mülkleri kamulaştırıldı. Gece fırınları yasaklandı. Terk edilen fabrikalar işçi kooperatiflerine devredildi.

Ücretsiz, laik ve zorunlu eğitim başlatıldı. Sanat ve bilim alanı halka açıldı. Memurların maaşları ortalama işçi ücretini geçmeyecek bir şekilde sabitlendi. Tüm yöneticiler seçimle görev başına getirilmesi ve istendiği zaman, yani başarısız olduklarında geri çağrılmaları karar altına alındı. Giyotin yıkıldı ve

Napolyon'un zaferini simgeleyen Vendome Sütunu militarizmin sembolü olduğu gerekçesiyle yıkıldı.

3-Paris Komünü'nün Yenilgisi

Versailles hükümeti, Prusya'nın desteğiyle bırakılan esirlerle Paris Komünü'ne saldırmak için büyük bir ordu topladı. Çünkü bu direnişten Prusya da korkuyordu. Esirleri bırakması da bu nedendendir.

21-28 Mayıs 1871 tarihinde Versailles birlikleri Paris surlarını aşarak şehre girdi. Sokak sokak, barikat barikat süren korkunç bir iç savaş başladı. «Petrolcü kadınlar»olarak adlandırılan kadınlar, barikatlarda en ön saflarda çarpıştı. Hükümet birlikleri ayrım gözetmeksizin binlerce kişiyi kurşuna dizdi. Komünarlar da karşılık olarak Paris Başpiskoposu dahil bazı rehinelere infaz etti. Son direnişçiler Père Lachaise mezarlığında, Komünarların Duvarı önünde kurşuna dizilerek katledildi. Yaklaşık 20.000 ila 30.000 Parisli öldürüldü; 40.000'den fazla kişi tutuklandı veya sürgüne gönderildi.

4-Paris Komünü'nün Tarihsel Mirası

Paris Komünü, kendisinden sonra gelen tüm devrimci hareketler için ders çıkarılması gereken bir deneyim olarak görüldü.

Bu bağlamda Marx, Paris Komünü'nü «proletarya diktatörlüğünün» ilk somut örneği olarak değerlendirdi. Ancak, Merkez Bankası'na el konulmaması ve Versailles üzerine hemen yürünmemesi gibi «stratejik hataları» eleştirdi.

Bakunin ve Kropotkin, Paris Komünü'nü devlet mekanizmasının reddedilmesi ve yerel özyönetimin zaferi olarak selamladı.

Paris Komünü'nün kadın hakları, laiklik ve doğrudan demokrasi konularındaki adımları, bugün bile modern demokrasilerin tartıştığı öncü fikirlerdir.

Şimdi Paris Komünü'nü her yönüyle eleştirel bir tarzda irdelersek, her şeyden önce komünün bileşiminden başlamalıyız: Marx, Engels ve Lenin'in iddia ettiği gibi sanayi proletaryası öncülüğünde gelişen bir ayaklanma değildi. Üstelik Paris'te sanayi proletaryası çoğunluğu temsil etmiyordu ve hatta fabrikada çalışanlar vasıfsız köylülerden devşirilmiş işçilerdi.

İşçi, zanaatkar, esnaf ve sanatçılardan oluşan bir halk vardı. Burada bir sınıf öncülüğünden çok emeğiyle geçinen herkesimden insanların bulunduğu bir halk söz konusudur. Buna bağlı olarak buradaki çelişki sınıf-devlet çelişkisinden de öte, bunu da içeren halk-devlet çelişkisi söz konusudur. Yani devlet-komün çelişkisi gelişmenin esas yönünü teşkil etmektedir.

Sorunu tarihsel açıdan ele aldığımızda toplumsal hareketlerin hiçbirisi temel-ezilen sınıfın öncülüğünde gerçekleşmemiştir. İstisnasız hepsinde orta sınıfın öncülüğü söz konusudur. Doğası gereği orta sınıf hangi devrime öncülük ederse etsin günün sonunda devrimi karşı-devrime çevirip kendisini egemen-ezen sınıf haline getirir. Arap Yarımadası'ndaki İslam devrinde, Fransız devriminde ve hatta Bolşevik devriminde de bir bütün olarak ezilenler canla-başla katılıp bedel ödemelerine rağmen gerçekleşen aynı şeydir. Marx, proletaryanın fiilen ve bilinçle öncülük edemeyeceğini bildiği için bilincin sınıfa dışarıdan taşırılacağı yaklaşımını esas almıştır. Fakat Marx'ın dikkate almadığı şey dışarıdan bilinç taşıran kesim, ki bunlar genellikle orta sınıftan gelen kesimlerdir, iktidarı ele geçirdiğinde hiçbir zaman bunu proletaryaya devretmediği gerçeğidir. Çünkü iktidarın doğası ve mekanizması buna izin vermez. Adına işçi devleti ve benzeri yakıştırmalar olsa da, bu, hiçbir zaman retoriğin ötesine geçmez. Günün sonunda partinin üst düzeyine yerleşmiş orta sınıftan gelenler proletarya adına ve proletaryaya rağmen bürokratik bir yapı kurarlar. Sovyet örneğinde de görüldüğü gibi bürokratik kapitalizmi ve bunun üzerinde bürokrasinin diktatörlüğü gerçekleşir. Başka bir söylemle Marx, Engels ve Lenin'in Paris Komünü'nden çıkardığı derslerle gerçekleşenin uzaktan yakından hiçbir alakası olmadığıdır. Özcesi, tarihten bu yana süregelen ve her direnişte açığa çıkan devlet-komün çatışması Paris özgülünde bir kez daha gerçekleşmiştir. Çünkü Anacıl Komünal toplumdan beri hedeflenen ve gerçekleştirilmek istenen komündür. Komün, bir avuç kastik katil dışında toplumdur ve birleştirici bir dinamiktir. Oysa sınıf ayrıştırıcıdır. Bu sınıfı inkar etme veya sınıf savaşını dışlama anlamına gelmez. Komün, emeğiyle geçinen tüm sınıf ve kesimleri kapsar.

Yine, tarihsel örneklerde de görüldüğü gibi temel-ezen sınıfın tamamı iktidar ve devlet gücüne sahip

olmaz. Bu sınıfın en hilebazı ve örgütlü eliti, siyasi ve askeri bürokrasinin elitleriyle iktidar ve sermaye üzerine tekel kurup adına kastik katil denilen bir grup olarak tüm topluma hükmeder. Üstelik tarihsel düzlemde bu sürecin ilk aşaması avcı erkek kastının kadın cinsi üzerine inşa ettiği cinsel iktidarla başlayıp sınıfa doğru yayılıp tüm toplumu egemenliğine alır. Yani cins üzerinde geliştirilen iktidar devlete doğru evrildikçe tüm-toplumu kapsamına alır. Özcesi, cins mücadelesi/savaşı tarihsel açıdan sınıf mücadelesinden/savaşından önce gelir.

Komün, sıradan bir "başkaldırı" değil, alternatif bir toplum modelidir

Yine Marx, Engels ve Lenin'in bahsettiği gibi Paris Komünü'nde "Proletarya diktatörlüğü" biçiminde bir devlet yapılanmasından da söz edilemez. Zaten Marksistlerin azınlıkta olduğu bir ayaklanmadan proletarya diktatörlüğü de çıkmaz; tam tersine burada yerel yönetime dayalı ve doğrudan demokrasiyi esas alan bir öz yönetimden bahsedebiliriz. Başka bir söylemle yerel demokrasi zemininde bir özyönetimdir gerçekleşen.

Paris Komünü koşullarında Marx, Engels ve Lenin yenilginin nedenini yeterince merkezi bir yapının oluşturulmadığına dayandırır. Bu yaklaşım Marksist gelenek açısından anlaşılır bir durumdur. Çünkü söz konusu gelenek devrimi mevcut devleti ele geçirip proletarya yararına kullanmak olarak ele alır. Her ne kadar daha sonra mevcut devleti yıkıp yerine yenisini kurmaktan bahsedilse de gerçekleşen devralınan devlet geleneğinin başka bir söylemle sürdürülmesidir. Üstelik iktidar ve devlet hiçbir zaman halkın veya çoğunluğun iktidarı ve devleti olamaz. Bu iktidar ve devletin doğasına aykırıdır. Zaten belli bir kastik katilin çıkarlarını korumak için oluşturulan iktidar ve devlet yapısı her açıdan bu sürekliliği zor ve ideolojik aygıtlarla sürdürür. Ayrıca sıfırdan bir devlet oluşturmak, arı/saf bir proletarya devleti kurmak ve geleneği es geçmek, eşyanın tabiatına aykırıdır. Diyalektik açıdan olası değildir. Her koşulda "doğum lekeleri" olur. İktidarsız ve

devletsiz yapılarda bile onun şekillendirdiği zihniyet uzun bir süre çeşitli biçimlerde pratikte yansımaları bulur. Bu kaçınılmazdır ve işin doğasında vardır.

Oysa burada yenilginin nedeni merkezileşememek değil; tam tersine yeterince tabana yayılamamasıdır. Yani merkez bankasına el koymamakla birlikte Paris dışındaki şehirlere yayılamama durumudur. Paris özgünlüğünde ortaya çıkan belediyeler konfederasyonu diğer şehirlere taşırlamamıştır.

Paris Komünü'nde direnişin ve yeni modelin kalbi belediye sarayı değil; tam tersine Paris mahallelerinde doğrudan demokrasiyle faaliyet yürüten siyasi kulüplerdir. Her ne kadar Marx bunları geçici ve bir o kadar da düzensiz yapılar olarak görse de, bunlar aslında doğrudan demokrasinin mekanlarındandır. Üstelik sosyalizm fabrikalardan önce sokak ve meclislerde inşa edilip tüm toplumsal alanlara taşırılır.

Paris Komünü'nün tarihsel mirasından çıkarmamız gereken derslerin başında iktidar ve devlet olmadan da toplumun kendini yönetmesi gelir. Halk meclisleri Paris Komünü'nün günümüzdeki ifade tarzlarından birisidir.

Paris Komünü gerçekleştiği tarihsel süreçte ekolojik sorunlar henüz temel sorunlardan birisi değildi. Oysa bugün Paris Komünü'nden çıkarılan dersle ekolojinin sentezlenmesi gerekir. Çünkü finans kapital çağında doğa tahribatı ve insanın doğaya, kendine, emeğine ve her şeye her zamankinden daha fazla yabancılaşmıştır.

Böylece devasal fabrikalar yerine, yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan ve çevreyle uyumlu küçük üretim birimlerine ihtiyaç var. Başka bir söylemle rüzgar ve güneş enerjisine dayalı eko-endüstriyel bir yaklaşım benimsenmektedir. Kentlerin kendi çeperlerinde tarım yaparak endüstriyel gıda zincirine olan bağımlılığı azaltması bu yaklaşımın diğer bir özelliğini verir.

Paris Komünü'nde barikatlarda direnen kadın direnişçileri şahsında kadın özgürlüğünü esas alan bir komün anlayışı, günümüzün komün anlayışı olmaktadır. Aslında bu yaklaşım Paris Komünü'nde açığa çıkan eşitlik anlayışının modern versiyonudur. Özel mülkiyet yerine kullanım hakkını, ücretlendirme yerine ihtiyaca göre dağılımın esas alınması aynı anlayış kapsamındadır.

Yukarıda belirtilenler, savaş koşullarından ötürü bir takım hata ve eksiklikleri olmakla birlikte demokratik modernite düşüncesinden/fikrinden beslenen demokratik-ekolojik ve kadın özgürlükçü bir paradigmayla Rojava'da hayat bulmaktadır.

Rojava düzleminde en küçük birim komündür. Her komün 30-40 hanelik sokak veya köyden oluşmaktadır. Her komünde eğitim, sağlık, ekoloji, ekonomi, kadın gibi alanlarla uğraşan komiteler vardır. Komünlerin bileşiminden mahalle meclisleri oluşturulur. Kent düzleminde koordinasyon bölge ve halk meclisleri tarafından sağlanır. Her yönetim kademesinde bir kadın ve bir erkekten oluşan eşbaşkanlar belirlenir. Eşbaşkanlık ataerkil zihniyetten beslenen ve kadın üzerindeki erkek tahakkümünün anti-tezidir.

Cins üzerinde geliştirilen iktidar, devlete doğru evrildikçe tüm toplumu kapsamına alır

Burada en az sınıf ve devlet kadar hiyerarşi de önemlidir. Hiyerarşi tahakkümle birleştiğinde statü/kast, sınıf ve devletin oluşması işten bile değildir. Bu sınıftan daha eskidir. Yaşlının genç, erkeğin kadın, avcı erkeğin klan üzerindeki hiyerarşisi, özcesi kastik toplum katili hepsinin temelidir. Bunun antitezi veya alternatifi olan Komün anlayışını genel hatlarıyla şöyle değerlendirebiliriz:

İktidarlı-devletli modeller ile komünal model arasındaki fark, sadece bir yönetim farkı değil; yaşamın örgütlenme biçimi, mülkiyet anlayışı ve toplumsal ilişkilerin temeli noktasında taban tabana zıt paradigmaların ve aynı zamanda devlet-komün çatışmasındandır.

Yerelin Hizmetinde: Komünal Model

Diğer modeller bir yana, kapitalist model ile komünal modeli temel faktörler üzerinden karşılaştırabiliriz:

Kapitalist modeli özel mülkiyete dayanır. Üretim araçları (fabrikalar, topraklar, teknoloji) bireylerin veya şirketlerin özel mülkiyetindedir. Bu durum,

mülk sahibi olanlar ile emeğini satanlar arasında dikey bir hiyerarşi yaratır. Bu hiyerarşi tahakküme yol açar. Özcesi, özel mülkiyet sahipleriyle emekçilerin ilişkisi bir iktidar ilişkisidir.

Komünal modelde mülkiyetin yerini ortak kullanım alır. Üretim araçları komüne, yani orada yaşayan ve üreten topluluğa aittir. Kimse bir toprağın veya makinenin «sahibi» değildir; ihtiyaç duyulduğu sürece topluluk adına onu kullanma hakkına sahiptir.

Kapitalist modelde üretimin motoru azami kârdır. Bir malın toplumsal bir fayda sağlayıp sağlamadığına bakılmaksızın, piyasada alıcı bulabiliyorsa üretilir. Bu, aşırı üretime ve ekolojik yıkıma yol açar.

Komünal modelde üretim topluluğun somut ihtiyaçları karşılamak için yapılır. Kullanım değeri esastır. Ne kadar ekmek, ne kadar konut veya ne kadar enerji gerekiyorsa o kadar üretilir. Bu model, doğayla uyumlu ve sürdürülebilir bir dengeyi hedefler.

Kapitalist modelde dağıtım piyasa mekanizması ve fiyatlandırma üzerinden yürür. Mal ve hizmetlere erişim bireyin alım gücüyle sınırlıdır. Bu da eşitsizliği derinleştiren rekabetçi bir ortam yaratır.

Komünal modelde dağıtım dayanışma ve adil paylaşım esasına dayanır. «Herkesin yeteneğine göre, herkesin ihtiyacı kadar» ilkesi işletilir. Değişim değeri yerine toplumsal refahın kolektif paylaşımı esastır.

Kapitalist modelde kararları sermaye sahipleri, CEO'lar veya piyasa spekülasyonları verir. İşçi veya tüketicinin üretim sürecinde söz hakkı yoktur.

Komünal modelde kararlar meclis, Komün ve kooperatifler aracılığıyla doğrudan demokrasiyle alınır. Üretimin ne olacağına, nasıl yapılacağına ve nasıl dağıtılacağına o işi yapanlar ve o bölgede yaşayanlar özyönetim anlayışıyla birlikte karar verir.

Özcesi; komünal modelde üretim araçlarının özel mülkiyetine veya devlet kontrolüne değil, doğrudan o araçları kullanan topluluğun/komünün ortak mülkiyetine ve yönetimine dayanan bir ekonomik modeldir. Bu model, kapitalizmin kar odaklı yapısına ve devletçi ekonomilerin merkezîleşmesine bir alternatif olarak, ihtiyaç, paylaşım ve ekolojik dengeyi esas alır.

Bu sistemi daha iyi anlamak için temel yapı taşlarını biraz daha açmak gerekir.

Komünal model, ekonomiyi siyasetten veya toplumsal yaşamdan ayırmaz; aksine onu toplumun bir hizmet aracı olarak görür.

Bu modelde özel mülkiyet yerine kullanım hakkı esastır. Bir toprak işleniyorsa veya bir atölye üretim yapıyorsa, orası o topluluğa aittir. Kullanılmayan kaynaklar ise başkalarının kullanımına açılır.

Pazar veya arz-talep dengesinin neyi dikte ettiğine değil; komünün neye ihtiyacı olduğuna bakılır. Gereksiz tüketim ve israf bu sayede engellenir.

Ekonomik kararlar hiyerarşik bir yönetim (patron veya bürokrat) tarafından değil, yerel meclislerde tüm katılımcıların onayıyla alınır. Komünal sistemi diğerlerinden ayıran en belirgin fark, emeğin ve ürünün niteliğidir.

Sosyalizm fabrikalardan önce sokak ve meclislerde inşa edilip tüm toplumsal alanlara taşırılır

Bu modeli sadece teorik bir hayal değil, tarihsel ve güncel pek çok örnekte hayat bulan bir modeldir. İşçilerin kendi kendilerini yönettiği, kârın eşit paylaşıldığı veya toplumsal projelere aktarıldığı üretim kooperatifleri bu modelin olmazsa olmazlarındandır.

Takas ağları, yerel para birimleri gibi uygulamalar, küresel finans sistemine bağlı kalmadan, topluluğun kendi içinde değer yarattığı tedbirlerdir.

Yine, ekolojik köyler; kendi enerjisini üreten, gıdasını ortaklaşa yetiştiren ve doğayla simbiyotik bir ilişki kuran yerleşim birimleri aynı modelin öncelendiği tedbirlerden birisidir.

Bu modelin üç temel krize çözüm sunduğunu elzem ve bir o kadar da tartışılmazdır.

Her şeyden önce birey ürettiği şey üzerinde söz sahibi olduğu için emeğine yabancılaşmaz.

İkincisi, kâr hırsı olmadığı için doğa bir nesne/kaynak değil, yaşamın ortağı olarak görülür.

Sonuncusu, servet birikimi engellendiği için toplumsal sınıflar arasındaki uçurum ortadan kalkar.

Bütün bunların doğal bir sonucu olarak komünal model, ekonomiyi «geçim bilimi» olarak yeniden tanımlayarak; insanı metalaştırmaktan, doğayı ise sömürölmekten kurtarmayı amaçlar.

Komünal model devasa ölçekli modern dünyada uygulanabilirliği, yerel birimlerin federal ve konfederal koordinasyonu ile mümkün hale gelir. Bu modelde «yukarıdan aşağıya» bir emir-komuta zinciri yerine, «aşağıdan yukarıya» bir ağ yapısıyla örgütlenir.

Hiyerarşi tahakkümle birleştiginde statü/kast, sınıf ve devletin oluşması işten bile değildir

Söz konusu koordinasyonunun temel işleyiş mekanizmaları şöyle sıralayabiliriz:

Komünün temel hücresi sokak, mahalle veya köy meclisleridir. Her komün, kendi tüketim ihtiyaçlarını ve üretim kapasitesini belirler. "Ne üretilecek?" sorusunun cevabı, doğrudan o üretimi yapacak ve tüketecek olan yerel halk tarafından verilir.

Hiç kuşkusuz bir komün (örneğin bir köy veya mahalle), her türlü ihtiyacını (enerji, ağır sanayi, tıbbi malzeme) tek başına karşılayamaz. Bu noktada federasyonlar devreye girer.

Tarım odaklı bir komün ile enerji odaklı bir komün, tamamlayıcılık ilkesi temelinde ihtiyaçlarını federal bir düzlemde takas eder. Federasyon düzeyindeki kararlar, yetkileri sınırlı ve komün tarafından her an geri çağırılabilir delegeler vasıtasıyla alınır. Bu, bürokrasinin oluşmasını engeller.

Konfederasyon, birçok federasyonun bir araya gelmesiyle oluşan en geniş ağıdır. Ancak buradaki «planlama», merkezi devletlerin dayattığı otoriter planlamadan farklıdır. Su, madenler veya büyük enerji hatları gibi ortak kaynakların adil paylaşımı konfederal düzeyde koordine edilir. Modern teknoloji ve veri ağları kullanılarak, hangi bölgede neyin eksik veya fazla olduğu anlık olarak takip edilir. Böylece arz-talep dengesi piyasa vahşetine veya bürokratik hantallığa düşmeden sağlanır.

Devlet-komün çatışması ekseninden bakarsak; konfederal koordinasyon, devletin tekelleştirici gücünü parçalar. Mülkiyet merkezde toplanmaz, konfederasyonun tüm hücrelerine yayılır. Karar alma gücü merkezde değil, çevrededir, yereldedir. Merkez sadece iş ve rol koordinasyon görevi görür.

Bu modelde teknoloji, bir "gözetim veya otorite" aracı olmaktan çıkıp, yerel birimlerin birbiriyle hızlı ve verimli koordinasyon kurmasını sağlayan bir «özgürleşme aracı» haline dönüşür.

Yerel ile genel arasındaki diyalektik yöneme dayalı bakış açısının ekonomi politığı uygulanması, ne yerelin kendi içine kapandığı bir dar görüşlölüğe (lokalizm) ne de genelin yereli ezdiği bir merkezîyetçiliğe izin verir. Bu bakış açısı, her bir yerel birimin ancak konfederal bir bütünün parçası iken özgürleşebileceğini, genel koordinasyonun ise ancak yerelin özgünlüğüne dayandığında demokratik kalabileceğini kavrar. Bu diyalektik denge, yerel bencilliği ve merkezi otoriterleşmeyi şu mekanizmalarla aşar:

Diyalektik perspektifte yerel birim (tikel), genelin (tümel) bir yansımasıdır. Bir yerel komünün sadece kendi refahını düşünmesi, kapitalist rekabet mantığının yerel ölçekte yeniden üretilmesidir. Konfederal ekonomi, yerel birimleri birbirine rakip değil, birbirini tamamlayan organik bir bütünün parçaları olarak görür. Bir bölgedeki bolluk, diğer bölgedeki eksikliği gidermek için bir "hak" değil, bir «sorumluluk» olarak tanımlanır. Yerel birimlerin kendi içine kapanma (yerel egoizm) riski, etik bir siyaset ve konfederal hukuk ile aşılar.

Eğer bir yerel birim konfederal ağına sunduğı genel imkanlardan (örneğin teknoloji paylaşımı, ağır sanayi ürünleri veya savunma) faydalaniyorsa, bu bütünün sürdürülebilirliği için kendi artı-ürününü kolektif havuzla paylaşma bilincine sahip olur.

Yerel meclis ile konfederal konsey arasındaki gerilim, sürekli bir müzakere ile çözölür. Bu, statik bir yapı değil, sürekli devinen ve kendini yenileyen bir süreçtir.

Konfederal koordinasyon, yerel birimleri birbirinden habersiz birimler olmaktan çıkarıp birbirine sınır ağlarıyla bağı bir yapıya kavuşturur.

Yerel birimlerin üretim fazlası veya ihtiyaçları şeffaf bir şekilde tüm konfederasyon tarafından görülürse, "saklama" veya "bencilik" zemini ortadan kalkar.

Yerel bir birimin nehir yatağına kuracağı bir baraj veya fabrika, tüm havzayı etkiler. Diyalektik yöntemle dayalı bakış açısı, yerel kararın genel ekolojik sistem üzerindeki etkisini gözetmeyi zorunlu kılar.

Devlet, yerel ile genel arasındaki bağı vergi ve baskı/ zor ile kurar. Komünal ekonomi ise bu bağı ihtiyaç ve rıza/ özgürlük ile inşa eder.

Ekonomi, teknik bir hesaplama alanı olmaktan çıkıp bir "ahlak felsefesi" haline gelir. Yerel birimin bilinci, «benim topluluğum» sınırından "konfederal toplum" sınırına genişler.

Yerelliğin belirleyici olması, diyalektik teraziye ağırlık merkezinin tabana konulması demektir. Bu yaklaşım, konfederalizmi merkezi bir otoritenin «yerelleşmesi» olarak değil, yerelin kendi özgür iradesiyle bir «üst koordinasyon» inşa etmesi olarak tanımlar.

Yerelliğin belirleyiciliği, sistemi şu temel dinamik üzerinden ayakta tutar:

Karar alma gücü, yukarıdan aşağıya delege edilen bir yetki değil, yerelin devredilemez hakkıdır.

Bir sorun veya ihtiyaç hangi düzeyde çözülebiliyorsa (sokak, mahalle, köy), karar orada alınır. Konfederal düzey, ancak yerelin gücünü aşan (örneğin bölgeler arası ulaşım veya büyük ölçekli ekolojik sorunlar) meselelerde bir «hizmet birimi» olarak devreye girer.

Yerel birimler, genel kararları kendi yaşam alanlarını tehdit ettiği noktada veto etme veya temsilcilerini anında görevden alma hakkına sahiptir. Bu, «genelin» yereli yutmasını engelleyen en güçlü sigortadır.

Yerelliğin belirleyici olduğu bir ekonomide, her komün mümkün olduğunca kendi kendine yetebilmeyi hedefler.

Ekonomi, küresel tedarik zincirlerine bağımlılık yerine, yerel biyobölgenin sunduğu imkanlara göre şekillenir. Bu, yerel birimi "genel" in ekonomik şantajlarına karşı dirençli kılar.

Dev fabrikalar yerine, yerel ihtiyaçlara göre ölçeklendirilmiş, çevreye duyarlı modüler üretim birimleri (atölyeler, kooperatifler) esastır.

Yerelliğin belirleyiciliği, "evrensel" adı altında dayatılan tektipleştirici kalıplara karşı bir kalkandır.

Konfederasyonun bir parçası olmak, belirli temel etik ilkeleri (ekoloji, kadın özgürlüğü, hiyerarşi karşıtlığı)

Kabul etmeyi gerektirir. Ancak bu ilkelerin nasıl hayata geçirileceği yerelin kültürel dokusuna, tarihine ve rengine bırakılır.

Genel yapı, yerel renklerin silindiği bir "gri alan" değil, her yerelin kendi rengini koruduğu bir "gülbahçesi" olarak tasavvur edilir.

“Tarih komünün devlete karşı savaşıdır” ifadesindeki zafer, ancak yerelliğin bu belirleyici niteliğinin korunmasıyla mümkündür. Devlet, her zaman «genel» in adına konuşarak yereli mülksüzleştirir ve kimliksizleştirir. Komünal model ekonomi ve siyaset geneli, yerelin hizmetindeki bir koordinatör seviyesine indirgeyerek bu tarihsel gaspı tersine çevirir. Bu nedenlerden ötürü komünal model doğrudan demokrasiyi esas alan, eko-endüstri, etik-estetik yaklaşımla özgür kadın öncülüğünde geliştirilen bir modeldir.

Sonuç olarak, Paris Komünü’nden bu dersler çıkarılırken yukarıda eleştirilen “Kapital” i yazan Marx’tır. Etnoloji Defterleri’ni yazan, ilerlemeci tarih anlayışından vazgeçip Rusya’da köy komünlerinden sosyalizme geçirebileceğini söyleyen ve devletten çok “Komün”ü önceleyen Marx değil burada eleştirilen.

Kaynakça:

-Marx, Engels, Lenin-Paris Komünü, Sol Yayınlar

-Marx, Fransa’da Sınıf Savaşı, Sol Yayınları

-Öcalan, Özgürlük Sosyolojisi, Aram Yayınları

-Öcalan, Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu

-Boochkin, Üçüncü Devrim 2, Dipnot Yayınları

-Marx, L. Bonaparte’ın 18. Braumaire’i, Sol Yayınları

-Marx, Etnoloji Defterleri, Hil Yayınları

İçindekiler İçin Tıklayınız

Komünalizm ve Yerel Yönetim

Ramazan Çeper

Komün bir örgütlenme birimidir. Örgütlenme esası ortakçılık, örgütlenme ilkeleri eşit ve adil bölüşüm; örgütlenme biçimi dayanışma ve kolektivizm olarak özetleyebileceğimiz, insanlığın en eski toplumsal birimidir. Kelime kökü olan “kom” Aryen dillerinde “topluluk” anlamında kullanılmakla birlikte, bu kökten türetilen “kom-ün” kavramının Fransızca’da ilk kez ortaya orta çağdaki kent-şehir örgütlenmelerini tanımlamak için kullanıldığını görürüz. Ortaçağ kentleri hem teolojik hem de monarşik yönetimlere karşı özerk yapılar olarak, Avrupa’nın ilk yerel yönetim modeli olarak bilinirler. 1010’dan başlayarak merkezi yönetimle yaşadıkları çatışmalar sonucu her biri özerk meclisleri, seçilmiş yargıçları ve sivil otoriteye bağlı askeri güçleri vardır. Bu kent komünlerini ilk kez Kropotkin komünizm deneyimi olarak ele alır ve onların yönetim biçimlerini över.

Komünizm ve Komünalizm Ayrımı

Komünizm, komünalizm ve komünteryen gibi birbirinden farklı kullanımların tercihi, komün örgütlenmeleri arasındaki ideolojik farklılıklar ve Marksist gelenekten ayrışan yönlerin vurgusudur. Bizim komünizm yerine “komünalizm” kavramını kullanma tercihimiz, Marksizmin kuramcı perspektifi yerine, geleneksel ve halkçı çizgi üzerinden kendimizi tanımlamamızdı. Marksizm “bilimsel” hüviyetle tanımladığı kuramını Alman felsefesi, İngiliz ekonomi-politiği, Fransız ütöpik sosyalizminden devşirerek hazırlar. Yani Alman felsefesinden -özellikle Hegel’in

“diyalektik idealizminden”- diyalektik materyalizmi, İngiliz ekonomi-politiğinden değer teorileri, Fransız ütöpik sosyalistlerinden de sınıf mücadelesi kavramını alarak oluşturur.

Marksist yaklaşımda komün örgütlenmeleri tarihi en fazla Thomas Müntzer, Jan Hus ve Anabaptistler kadar gider. Engels “Almanya’daki Komün Savaşları”nda Alman köylü isyanlarını referans gösterir ve Thomas Müntzer’i Marksist devrimci bir azizi haline getirir. Marks’ın yaklaşımı Engels’e göre daha dardır. Marks, Babeuf’u referans alır ve onu “ilk komünist” olarak tanımlar.

Özgürlük hareketinde ise ilk komün geleneği iktidar ve devlet dışı bütün örgütlenmeleri kapsar. Neolitik toplum komünalitenin en geniş toplumsal örgütlenme organizasyonudur. Yerel yönetim de bizde yine iktidar ve devlet karşısında varlığını sürdüren bütün örgütlü yapıları kapsar. Dolayısıyla özyönetim, demokratik özerklik ve konfederalizm de bu devlet ve iktidar tekelleri karşısında var olan örgütlenme modelleri olarak komünalitenin temel birimleridir.

Bookchin de “komünalizm” kavramını kullanır. 2023 yılında David Vanek’e verdiği bir röportajda “komünalizm” kavramını hangi amaçla kullandığını açıklarken “Anarşist geleneğin en iyisi, yanı sıra Marks’ta en iyi olanı kapsayan liberter ideoloji” diye tanımlar. Bookchin, Marksizmin en iyisi ile anarşizmin en iyisinin sentezi olarak formüle ederken, bizde ikisini de aşan, ikisinin de harici

alanında kendini anlamlandıran bir ideolojik bakış açısı ortaya konulur. Birincisi; hem dünya görüşü hem de örgütlenme biçimi olarak anarşizmden yapısal olarak farklılıklarımız var. Örneğin Stirner bireyciliği savunur; devlet karşıtıdır ama bireyci bir örgütlenme modelini esas alır. Godwine aydınlanmacıdır. Proudhon “mülkiyet hırsızlıktır” der ama mizojinidir, kadın düşmanıdır. “eksiksiz varlık erkektir, kadın erkeğin küçülmüş halidir” der ve devamla kadının erkek ile hayvan aleminin geri kalanı arasında bir ara evre olduğunu savunur. Neçayev, bir şiddet havarisidir, nihilisttir ve belki de anarşizmin yıkıcılık ve kaosa özdeşleştirilmesinin nedenlerinden biri Neçayev’in savunduğu görüş ve pratiklerdir.

Bizim komünizm yerine “komünalizm” kavramını kullanma tercihimiz, Marksizmin kuramcı perspektifi yerine, geleneksel ve halkçı çizgi üzerinden kendimizi tanımlamamızdı

Marksizm ile ayrışan yönlerimizi Abdullah Öcalan savunmalarında genişçe ortaya koyar. Marksizmin temel argümanlarına sürekli üretim etrafında dönmesinin (üretim ilişkileri, üretim araçları, üretim güçleri, üretim biçimi gibi) nedeni Marksizmin kıtlık döneminin ürünü olmasıdır. Marks’ın “general” lakabını taktığı oğlu açlıktan ölür. Marks ve Engels üretici güçler toplamını özellikle bir geçiş döneminde mümkün olduğu kadar hızlı biçimde arttırmak için devlete ihtiyaç olduğunu düşünürler. Ancak modern teknoloji öyle bir bolluk yaratmıştır ki günümüzün en büyük sorunu aşırı üretim ve aşırı tüketim biçimidir. Oluşturulan “bilimsel” sosyalizm kuramının bu obsesyonla ekonomiyi insan hayatının belirleyici faktörü olarak vurgulaması, etik hedefleri de reddetmesine yol açar. Sınıf konusunda ise ilk eleştiriye Bakunin geliştirir. Marks’ın sınıf fetişizmi ve kent proletaryasının en ilerici ve devrimci sınıf olduğunu reddeder ve bu yaklaşımın fabrika işçilerinin “kırsal proletarya” üzerinde hakimiyet kurma anlamına

geldiğini savunur. Marks köylüler için “kırsal aptallar” kavramını kullanır. Aralarındaki zıtlık öyle bir noktaya varır ki, Marks’ın “lumpen proletarya” diyerek küçümsediği; en ezilmiş, en yoksul ve yabancılaşmış kesimler için Bakunin “Burjuva uygarlığının nerdeyse hiç kirletmediği bu ‘ayaktakımı’nın, o ‘güruh’un kendi içsel varlığında ve özlemlerinde, kolektif hayatın olanca yokluk ve sefaletinde, gelecekteki sosyalizmin bütün tohumlarını taşıdığını düşünüyorum” diyecektir.

Fakat sınıf oluşumunu devletle başlatmak hep tartışma konusu olmuştur. Örneğin feminist hareketin ifade ettiği patriyarka ya da patriarşi devletten çok daha eskilere dayanır. Aynı konu bağlamında Abdullah Öcalan’ın “Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu” adlı çalışmasında ortaya koyduğu “kastik katil” olarak erkek hegemonyasının oluşturduğu kastlaşma 30 bin yıllık tarihe dayanır. Yine jerontokrasi sınıfı da aynı şekilde devlet oluşumundan öncedir.

Komünizm ve komünalizm farkını devlet, iktidar ve hiyerarşinin ötesinde örgütlenme modelleri olarak tanımlayabiliriz. Komünizm kuramsal, komünalizm tarihsel-toplumsal pratik üzerinden gelişir. Kuram, elitist (eril) ve ütopyacıdır. Bir “toptanlaştırma” edimidir ve bu da “totaliterlik”le eşanlamlıdır. Örneğin sınıfcı yaklaşımda kent proletaryasının en ileri ve devrimci olduğu ve bu nedenle de diğer sınıflar üzerinde hakimiyet kurması gerektiği görüşü totaliterdir. Kuram fikri de elbette toplumsal bütünü açıklayıcı bir eleştiridir. Örneğin yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bilimsel sosyalizm tezi Alman felsefesi, İngiliz ekonomi-politiği ve Fransız ütopyik sosyalizmin eleştirisi üzerinden geliştirilmiştir. Fakat sentez olarak sınıfa karşı sınıf, iktidara karşı bir başka gücün “diktatörlüğü” hevesidir. Kuramcı yaklaşımda bütün farklılıklar tek potada eritilir ve ortadan kaldırılır. Örneğin Sovyetlerde “Bütün iktidar Sovyetlere” sloganıyla devrimde onlarla ittifak kuran bütün güçlerin inisiyatif ve örgütlenme alanlarını ellerinden alırlar. Bunlardan en büyük kitle anarşistler ile sosyalist devrimcilerdir. Anarşistler Ukrayna’da 6 milyonluk bir toplumsal tabanı komünler temelinde organize ederken, Kızıl ordu Troçki önderliğinde Ukrayna’daki anarşist hareketi kanlı bir biçimde ezer ve 1921’de de denizcilerle işçilerin Kronstadt isyanı olarak bilinen anarşist ayaklanmayı bastırır. İkinci

ittifak gücü olan sosyalist devrimciler ise verilen sözlerin tutulmaması nedeniyle 1918'de Fanya Kaplan aracılığıyla Lenin'e suikast düzenler.

Komünalizm modelinde ise özerk örgütlenme yöntemiyle homojenlik yerine farklılığın özgünlüğünü esas alır. Özgürleştirici bir edim olarak özneyi çoğullaştırma, onun farklılığına saygı ile olur. Abdullah Öcalan, Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu'nda "sınıfa karşı sınıf yaklaşımı yerine, devlete karşı komün ikilemini ikame ettik" diyerek, örgütlenmenin esasının toplumsal farklılıklara değil, devlet ve iktidara karşı olması gerektiğini ifade eder.

Tarihin ilk kolonyal pratiği olarak bilinen Sargon'un saldırılarına karşı aşiret konfederasyonlarının oluşturduğu birlikler öz yönetim deneyimleridir

Mao Zedung da birkaç noktada Marksizmden ayrıran sosyalistlerdir. Mao sınıfsal çelişki yerine "asal çelişki" kavramını ortaya atar. Ayrıca yeni bir kavram olarak bir çelişki'deki "asal uç" kavramını da ortaya koyar. "asal uç" kavramını tanımlarken, dünyada bir çelişkinin tek başına ortaya çıkmayacağını, üzerinde durulması gereken şeylerin iki ya da daha fazla çelişkinin bileşkesi olduğunu söyler. Bu bileşkelerden biri de hep diğerinden daha önde olur. Şeyin ya da durumun başat belirleyicisi bu "asal çelişki" olduğu için bunun sağlanması gerektiğini söyler. Ayrıca tek bir çelişki'de iki öğeden biri diğerinden daha önemli olacaktır; bu da çelişki'de asal uçtur. Bir şeyin yapısı, asıl olarak bir çelişkinin asal ucu tarafından belirlendiğinden bunu saptamak da önemlidir. Öte yandan asal uçla bunun bağlı ucun konumları da statik değildir ve değişebilir. Çünkü gerçekliğin yapısı sürekli değişimdir.

Mao, altyapı ve üstyapı çelişkisinde de Marks'ın tersini düşünür ve ona göre altyapının sürekli üstyapıyı belirlediğini savunmak rasyonaliteye ve insan mantığına aykırıdır. Zira çelişki'de uçlar her an konum değiştirebilir. Yine Mao, Marks'ın uzlaşmaz, antagonist çelişki tezine katılmaz. Ona göre her çelişki

düşmanca bir tutum sergilemeyebilir. Düşmanlık taşımayan bir çelişki de düşmanlık taşır hale gelebilir. Mao, Lenin'in kültürel belirlenimciliğine de karşı çıkarak Marksist dogmaların realiteyle uyuşmadığını öne sürer.

Marksist gelenekte "yerel yönetim", "özyönetim" gibi kavramlara yer yoktur. Çünkü Marksizmde merkezîyetçilik (buna "demokratik merkezîyetçilik" denir) ilkesi geçerlidir. Bu nedendir ki Sovyetlerden Latin Amerika'ya bütün sosyalist ülke deneyimlerinde yapılan ilk şey farklılıkların özgünlüğünü bastırmak ya da yok etmek olmuştur. Bunun uç örnekleri Çin'de Kültür Devrimi, Kamboçya'da ise Kızıl Kemerler şahsında kendini gösterir. Bu sebeple yıkılan devrimler de vardır. Örneğin Katalonya'da anarşistler çok güçlü olmalarına ve Konfederal Liberter Komünizm anlayışına dayalı bir yönetim kurulmasına rağmen, Sovyetlerin desteğiyle cumhuriyetçilerle birlikte onlara karşı saldırı gerçekleştirildiği için yönetim, diktatör Franco'nun eline geçer. Lenin, komünal örgütlenmeler bile olsa diğer farklı, özgün ya da özerk yönetimleri kesin bir dille reddeder ve "sol komünizmin" öteki formlarını "çocukluk hastalığı" olarak göz ardı eder. Bu konuda uygarlığın ancak içgüdüsel dürtülerin ağır biçimde baskılanması temelinde var olabileceğine inanan ortodoks Freudcular'la aynı kapıya çıkarlar.

Bizde yerel yönetimler iktidar ve devlet saldırılarına karşı direnerek oluşturulan tüm klan ve kabile yapılarını kapsar. Tarihin ilk kolonyal pratiği olarak bilinen Sargon'un saldırılarına karşı aşiret konfederasyonlarının oluşturduğu birlikler öz yönetim deneyimleridir. Marks, Babeuf'u "ilk komünist" olarak tanımladığına göre ondan önceki önder ve hareketleri komün deneyimi olarak görmediği anlamına gelir. Oysa Özgürlük Hareketi perspektifinde kahramanlık çağının destansı direnişleri köleliğe karşı neolitik değerleri koruma temelinde gelişen yerel yönetim ve komün direnişleridir. M.Ö. 6. Yüzyılda Çin'de yaşayan Taoistlerin geliştirdiği model yine iktidar güçlerine karşı yerel yönetim deneyimleridir. Çin'de Taoistler, hukuken yozlaştırılmakta olduğu ve hükümetin giderek merkezi ve hiyerarşik bir yapı kazandığı feodal bir toplumda yaşıyorlardı. Konfüçyüs bu gelişmeleri destekleyen hukuk okulunun baş sözcüsüydü ve her yurttaşın kendi yerini bildiği hiyerarşik bir toplum istiyordu. Taoistler ise bu dayatmayı reddediyor ve

herkesin doğal ve kendiliğinden bir uyum içinde yaşayabileceğine inanıyorlardı.

Abdullah Öcalan son çalışmasında aynı döneme denk gelen ve tarihin ilk vejetaryen hareketi de olan Zerdüştlük hareketini de bir komün hareketi olarak değerlendirir. Aynı felsefeden etkilenerek M.S. 487’de ortaya çıkan Mazdek, özel mülkiyeti reddeden, ortakçı yaşamayı prensip olarak ortaya koyan, hayvanlara karşı saygı ve onları öldürmeyi yasaklayan yaklaşımıyla yine öz yönetim bağlamında gelişen komünal hareketlerdendir. Mazdek’in katledilmesiyle onun yerine direniş geleneğini sürdüren Babek, yine Ortadoğu’daki İsmailiye Hareketi, İhvân-ı Safâ ve daha sonra Irak’ta Bahreyn’e kadar geniş bir alanda örgütlenen Karmatiler, komünal toplum idealiyle bir araya gelen, öz yönetimlerini iktidar güçlerinin dışında kuran komün hareketleridir.

Batı Komün Deneyimleri

Tabor-Bohemya’daki Hussite Devrimi, 1525’te Thomas Müntzer’in önderlik ettiği Alman Köylü İsyanı ve 1534’te Almanya’daki Münster kenti komünü eşitlik ve özgürlük çağrısıyla gelişen ortakçı yerel yönetim modelleridir. Bunlardan Jan Hus ve Thomas Müntzer en çok bilinenleri olmakla birlikte, en az bilinenleri İngiliz Devrimi sırasında ortaya çıkan Diggers (kazıcılar) ve Rontersler’dir (Bağıranganlar). İngiltere’de gerçekleşen bu köylü isyanları Essex ve Kentteki ağır vergilere karşı kitlesel protestolarla başlar. İsyanı öncülük eden papaz John Ball eski eşitlik ve özgürlük çağına olan inancını şu mısralarla dile getirir: “Adem ekti Havva biçti/ O sırda soylu beyler neredeydi?” Özel mülkiyete ve eşitsizliğe karşı çağrısında ise “Her şeyde ortaklık kurulana kadar İngiltere’de işler yoluna girmeyecektir” der.

Münster komünü de 16. Yüzyılda Anabaptist hareketinin merkezidir. Anabaptistler kardeşçe sevgiyi ve malların paylaşılmasını isteyen, devlette resmi görev almayı ya da devlet uğruna silaha sarılmayı reddeden komün deneyimlerindendir. 1871 Paris Komünü, Sovyetler sürecinde Ukrayna’da Nestor Makhno’nun öncülük ettiği liberter komünler, İspanya’da 1936’ya kadar devam eden İspanyol anarşistlerinin komün direnişleri gibi komüne dayalı pek çok özyönetim modeli sayılabilir.

En yakın tarihli deneyim Chiapas özerk yönetim sayılabilir. Güney Meksika’da 1994’ten beri Chiapas

bölgesinde kendi hayatlarını özerk belediyeler içinde örgütlerler. Bunlar herkese açık olan ve hiçbir hiyerarşisi olmayan yerel meclislerin kararlarını dile getiren delegelerden oluşur. Bu belediyeler “yasa” çıkarırlar, ancak bu yasaları ihlal edenleri hapse atmak yerine, kendi topluluklarına hizmet etmekle yükümlü kılarlar. Hatalarından öğrenmeyi prensip haline getiren bu insanlar “sorgulayarak yürümek” dedikleri şeyi uyguladılar. 1996’da Markos tarafından okunan bir bildirmede “Zapatista’nın merkez komutanlığı ya da hiyerarşileri yoktur. Biz bir şebeke oluşturuyoruz, hepimiz direniyoruz” denildi. Meksika hükümetiyle anlaşmaya varan ve fiili özerkliğini resmi ve kurumsal özerklik biçiminde sürdüren bu oluşum günümüzde de varlığını sürdürmeye devam ediyor.

Yerel Yönetimler Bağlamında Kent Hukuku İçin Bir Model

Yerel yönetimin en büyük birimi kenttir. Mezopotamya’da ilk ortaya çıkan devletler kent modelleridir. Antik yunan’daki “polis”ler, site devletleri birer kent devletleridir. Ortaçağ’da kurulan ilk komünler ve merkezi otoriteye karşı sergilenen direnişler kent komünleridir. Kentlerin özgün ve özerkliği ulus-devlet sürecine kadar devam eder.

Ulus-devletler farklılık ve özgünlükleri ortadan kaldırmak için sömürgecilik döneminin modelleri olmaları nedeniyle kentler için hiçbir hak kabul etmezler. 20. Yüzyılın ortalarında insan hakları temelinde gündeme gelen kimi haklar kent yaşamıyla ilgili olarak da kimi talepleri gündeme getirir. 1948 tarihli insan hakları evrensel bildirgesinde yer verilen kimi haklar izafi de olsa kente de uyarlanır. Örneğin eşitlik ve kardeşlik (md-1), işkenceye karşı durma (md-5), yasalar önünde eşitlik (md-7), konut ve iletişim dokunulmazlıkları (md-13) ve 1961 yılında BM çerçevesinde imzalanan ekonomik, toplumsal ve kültürel haklar sözleşmesinde ise konut dahil, yaşam koşullarının iyileştirilmesi bir hak olarak belirtilir.

“Kent Hakkı” kavramı ilk kez Henri Lefebvre tarafında 1968 yılında aynı adla yayınlanan kitabında yer alır. Sonraki yıllarda çevre ile ilgili haklar uluslararası hukukta yer almasına rağmen birebir kentle ilgili haklar karar altına alınmaz. 1985’te Avrupa Konseyi’nde imzaya açılan Avrupa Yerel Yönetimler

Özerklik Şartı temel çerçeve olsa da 1994 yılında Maastricht Anlaşması'nda yer alan "subsidiarity" (yerellik) ilkesi, yerel düzeydeki hizmetlerin yerel yönetimlerce yerine getirilmesini önerse de Türkiye gibi katı merkezizetçi ülkeler bu anlaşmalara çekince koymakta ve kabul etmemektedir.

"Kent Hakkı" kavramı adı altında ilk kez "hak" nosyonuyla 1992'de kentsel şart 1 ile gündeme gelmiş, 2007'de Leipzig Şartı ve 2008'de Kentsel Şart 2 ile geliştirilmiştir. Leipzig Şartı 2007 yılında AB'ye üye ülkeler tarafından "Sürdürülebilir Avrupa Kentleri için Leipzig Şartı) ile ülkelerin entegre kentsel gelişme politikalarının daha geniş bir perspektife oturtulmasını sağlamıştır. Türkiye gibi ülkelerin bu hakları tanımamasının tek nedeni etnik, dini azınlık veya siyasal grupların bu haklardan yararlanarak gelişebileceği ihtimalidir ve zaten ülkelerin siyasi temsilcileri bunu açıkça dile de getirmektedir.

Ancak ifade etmemiz gerekir ki, dünyada şuan en ileri görülen bu haklar hukuksal belirsizliğe sahip olup "hak" niteliğinden çok "dilekler ve talepler" olarak değerlendirilir. Zira bir hakkın "hak" olarak tanımlanabilmesi için hak sahibinin tam olarak belirlenebilmesi, konunun açık tanımı, muhatabın açık kimliğini saptaması gerekir. Fakat BM, Avrupa Konseyi ve AİHM gibi uluslararası karar alıcı kurumlar bundan kaçınmakta ve tanımda daima izafi bir alan bırakmaktadırlar. Örneğin uluslararası hukukta "haklar" tanımı yoktur. Klasik uluslararası hukukun, haklar değil, devletler hukuku olması nedeniyle devletin imtiyaz ve hakları yer alır. Unutmamamız gerekir ki uluslararası hukuk, devletlerin örgütlü varlığına dayanır, hakların değil.

Ayrıca uluslararası hukukun izafi dili, özneyi adlandırmaktan çekinerek uygulamayı ulus-devletlere bırakması, yaptırıma dayanmayan bir çeşit "dilek ve temenniler" biçiminde ifade edilen bu anlaşma ve kararlara rağmen, "kent hukuku" yoktur. Tıpkı "haklar"ın uluslararası hukukta yer almaması gibi, "kent hukuku" da literatürde yoktur. "Kent hakkı" nosyonunun belirsiz bıraktığı uygulama alanı, öznenin kimliğini görünürsüzleştiren total vurgusu, bu "hak" kavramının gerektirdiği "yükümlülüğü" ortadan kaldırmaktadır. Oysa hak kavramının kullanıldığı yerde hukuk ve hukukun bağlayıcı yükümlülüklerinin devreye girmesi gerekmez mi? Bu nedenle "kent

hakkı" ile "kent hukuku" arasında ciddi bir fark var ve "kent hukuku"nun oluşturulmasından kaçınılmaktadır. Hukuk, sorumluluk ve yükümlülükleri ortaya koyar. Bu hakları uygulamakla yükümlü öznenin kim olduğu, bunu tanımaması ya da bu koşulları yerine getirmemesi durumunda cezai müeyyidelerin neler olduğunu belirler.

Bu nedenle biz öz yönetim ya da adem-i merkezizetçilik bağlamında alternatif bir "kent hukuku" modeli için somut bir öneri taslağı ortaya koymakla başlayalım:

1-Her ilde çıkarılan fosil yakıtlardan elde edilen gelirden sadece %1'inin o ilde ikamet eden insanın hesabına bankaya yatırılması. Şırnak'ta günde 80 bin varil petrol çıkarıldığı ifade ediliyor, ama Şırnak Türkiye'deki yoksul şehirler sıralamasında en başta gelen şehirlerden. %1 elbette minimum seviyedir ve semboliktir, ama başlangıçtır. Bunu yapmaya yanaşmadıklarında ekonomik sömürü ve hırsızlığın nasıl yapıldığının teşhiri yapılmalıdır. Bütün ülkedeki gelir seviyelerinin tümünü aşan bir gelir kaynağı bir kentten sağlanıp, o kentin insanın bunun tek kuruş gelirinden faydalanamaması klasik sömürgecilik yöntemlerini de aşan bir uygulama olur.

2-Her ilde çıkarılan yeraltı ve yerüstü madenlerinin gelirleri yine o ilin barajlarından elde edilen elektrik gelirinin aylık bazda gelirinden %1'i o ilde ikamet eden her bir insanın hesabına bankaya yatırılmalıdır. İster özel şirketler eliyle yapılsın, ister devlet tarafından yapılsın, bir ilde elde edilen rezerv gelirlerinden o ilde yaşayan her insanın hakkı olduğu hukuki güvenceye alınmalıdır.

3-Hangi ilde sınır kapıları varsa, sınır geçişlerinden alınan gümrük vergisi gelirinden %1'i aynı kural temelinde o ilde yaşayan her insanın hesabına ayrı ayrı yatırılmalıdır. Bu durumda Hakkari, Van, Ağrı, Kars, Iğdır, Urfa, Antep ve Mardin illeri, kendi illerindeki gümrük vergisi gelirlerinden doğrudan etkilenecektir.

4-İster özel şirketler, ister devlet eliyle yapılsın, bir ilde yapılacak ve oranın havasını, suyunu ve doğasını etkileyecek her makro işletme, ilin rızası alınarak yapılmalıdır. Örneğin baraj yapımları, maden işletmeleri, termik santraller vb. projeler o ilde yapılacak referandumla karar altına alınması, o ilde yaşayan insanların yaşamlarını doğrudan etkileyebilecek projelerde karar verme süreçlerine dahil olmaları en doğal haklardır.

5-Her ilde kamu binalarının bahçe sınırları hariç; ilin meydan, cadde, bulvar giriş-çıkışları ya da dağ ve tepelerine bayrak, flama, slogan, sembol, heykel, büst ve anıtların inşası veya kaldırılması, o ilin belediye meclisinin kararına bağlı olmalıdır. İlde yaşayan insanların o ilde günlük olarak maruz kaldıkları sembol ve simgeler hakkında karar verme hakkı, o kentin insanlarına saygının en doğal gereğidir.

Uluslararası hukuk, devletlerin örgütlü varlığına dayanır, hakların değil

6-Belediyeler özyönetim birimleri olarak görülmek yerine “mali kaynak” olarak görülmektedir. Kent ölçeğinde etkinlik ve verimlilikten çok, mali nitelikli masraf artışına yol açması, bunların kent hukuku kapsamında yeniden yapılandırılmasını ve halkla “karşılıklılık” ilkesi temelinde konsolide edilmesini şart kılar. Kent hukuku niteliği gereği “hak ve sorumluluk” gibi iki temel özelliğe sahiptir. Bundan ilki kentte yaşayanların çevresel, siyasal gereksinimlerinin karşılanması, ikincisi de kentlilerin bu hakların gerçekleşmesi, korunması, geliştirilmesi için kent yönetimine bildirebilmelerinin, bununla ilgili eylem ve etkinlikte bulunabilmelerinin örgütlenmelerinin, bunlara ilişkin kararlara katılmanın, bilgi istemelerinin ve denetlenmelerinin güvence altına alınmasıdır. Yani “kent hukuku” kapsamında taahhüt edilen hizmetlere erişmek “hak”, kente karşı sorumluluk da “görev” olarak ele alınmalıdır.

7-Yerel demokrasi, özgürlük ve katılımın kent ölçeğinde etkinliği hukuki güvenceye alınmalıdır. Kentlilerin kenti değiştirebilme gücü ve talebini karşılayacak düzenlemeler temelinde karşılanmalıdır. Bu hak, kentin içerdiği kaynaklara bireysel ve kolektif erişim hakkını sağlamanın yanı sıra, kentleşme süreçleri üzerinde kolektif bir gün uygulamasını da kapsar. Örneğin yollara çöplerin atılması, lokanta ya da kahvehanelerin kaldırılmaları işgal etmesi, dükkan ve mağazaların tezgahlarının kaldırılmaları taşması, cadde ve sokaklara yerli yersiz yerleştirilen kent mobilyaları, yapıları birer beton yığımına dönüştüren mimari anlayış, imar kararları ve imar

kararlarının uygulanmasına kadar, tümü o bölgede yaşayan insanların salt çoğunluk kararıyla kabul ya da reddedebilmeleridir. Mevcut durumda kentleri birer reklam tsunamisine dönüştüren reklam tabelalarıyla ilgili bile kentlilerin karar alma hakkı yoktur. Oysa kent hukuku kapsamında kentte yaşayan insanların görüntü kirliliğine yol açan bu tür araçların kaldırılması ya da yerleştirilmesinde karar sahibi olabilme hakkı tanınmalıdır.

8-Kentlerde epidemiyoloji merkezlerinin kurulması ve çevre sağlığı gibi belirsiz ve ucu açık bırakılan alanların bu merkezler tarafından denetlenmesi. Gıda sağlığı başta olmak üzere, pestisit oluşumuna neden olan tarımsal ilaçların, sentetik gübrelerin yasaklanmasının bu merkezlerin tahlil sonuçları ve kararlarına bağlı olması; hava, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunmuş, gıda sağlığı tescil edilmiş bir kent yaratmak için, tıpkı sağlık ocakları gibi bu epidemiyoloji merkezlerinin de il, ilçe ve beldelerde ihtiyaç oranında kurulması.

9-Her belediye tüm çalışmaları konusunda kent halkını bilgilendirmekle yükümlü olduğunda, sadece meclis ve bütçe çalışmaları değil, harcama kalemlerini de tüm detaylarıyla halkın denetimine sunacağı bir bülten oluşturması. Aynı zamanda yerel yönetimlerin ekonomik kalkınmaya kararlı ve bilinçli bir biçimde, doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunma konusunda sorumluluk üstlenen bir kent belediyeciliğini esas alması gerektiğinden, yatırım alanlarının yanı sıra, yıllık olarak işsizliğe ne düzeyde çare bulduğu, kent genelinde 1 yıl içinde kaç kişi veya aileye iş olanaklarını sağladığının somut ve kesin rakamlarının da bu bülten halka sunulması.

10-Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı bir çevrenin ve kent hizmetlerinin sağlanmış olduğu bir kentin yaratılması. Bunun için yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun herkes için spor yapabileceği parkur, koşu alanlarının sağlanması, boş zamanını doğal ortamda değerlendirebileceği kent ile iç içe yeşil alan ve mekanların yaratılması.

11-Kentin tüm mekanlarında engellilerin yaşamını kolaylaştırabilecek, diğer yurttaşlar kadar onların da her alanda haklarının olduğu bilinerek kaldırım, yaya geçitleri, toplu taşıma gibi tüm alanlarda engelli yerlerinin yapılması. Yine toplum taşıma, özel araba sahipliği, yayalar ve bisikletliler gibi türlü kullanıcıları

arasında birbirinin hareket alanlarını kısıtlamayan uyumlu ve düzenli bir kentin sağlanması

12-Birinci caddenin trafiğe kapatılıp kapatılmaması, peyzaj, yürüyüş yolları vb. Halk oylaması ile yapılması.

13-Her belediyenin uyuşturucu kullanımına karşı kent genelinde aktif mücadele stratejisinin olması, tedavi ve rehabilitasyon merkezlerini kurarak yürüttüğü çalışmalarda elde ettiği sonuçlar kent halkıyla paylaşması

14-Kent belediyesinin kentin eko-sistemine ne tür katkılar sağladığı, kentin ekolojik düzenlemesinde ne tür faaliyetlerin yaptığının sonuçlarını altı ayda bir kent halkıyla paylaşması.

15-Toplumsal cinsiyete karşı mücadele ve bilinçlendirme faaliyeti kapsamında okullarda eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları için bütçe, müfredat hazırlama, öğretmenlerin görevlendirilmesi ve okul yönetimleri ile eşgüdüm halinde bu faaliyetlerin yürütüldüğü cinsiyet eşitliğine dayalı bir kent taahhüdünün olması.

16-Adil bir sivil toplumun kent yaşamındaki temel ilkesi, farklılıkların toplumsal ilişkilerini istisnasız gerçekleştirebilmesidir. Kentsel politika, demokratik olmak ve belli bir toplumsal kümenin bakış açısını dikte etmemek durumundadır. Böylelikle kentteki farklı kümelerin bir arada yaşamasına olanak sağlayan bir politika yaratılmış olur. Söz konusu politik tutum ilkesi farklılıkların baskılanması ya da eritilmesi değil, farklılıkların yeniden üretiminin desteklenmesi ve bu farklılıklara saygı gösterilmesine dayanır. Bunun için kent hukuku kapsamında demokratik eleştiri ve karşılıklı denetim mekanizmalarının oluşturulması elzemdir. Demokratik gelenek için olay ve olguların eleştirisi yapılır, birbiriyle ilişkilendirilir ve ilişkilere anlam yüklenir. Böylece insanlar arasında gizlenen değil dile getirilebilen özel alanlar oluşur. Kent hukuku, bu özel alanların çoğalması, birbirini tanıması ve birbirini tolere edebilmesi ile gelişir.

17-Yerel yönetimlerin bütün bu hakları bütün bireylere, cinsiyet, yaş, köken, inanç, toplumsal, ekonomik ve siyasal konum ayrımı gözetmeksizin; ruhsal ya da fiziksel özelliklerine bakılmaksızın sunulmasını sağlamak yükümlülüğü altında olduğu bir kenti esas almalıdır.

Komün Deneyimi Olarak Özyönetim ve “Pozitif Devrim”

Komün; paylaşım, dayanışma, karşılıklı bağımlılık ve kolektivizm prensipleri ile özyönetime farklı bir hüviyet kazandırır. Burada da Marksizmden ayrıışan temel yaklaşımımız; Marksizm de komünler merkeze iktidar ve devlet yapılarınca örgütlenirken; bizde komünler devlet ve iktidar tekellerinin harici alanında örgütlenir. Marksizmde komün bir ekonomi birimi olarak tasarlanırken, biz de komün, demokratik ulusun örgütlenme ve inşa birimleridir. Marksizmde komünal üretim ve bölüşüm prensibi ile fabrika dengesinin sosyalize edilmiş hali olarak örgütlenirilirken; bizde komün toplumun demokrasi ve sosyalizasyonunun çekirdek yapıları olarak tasavvur edilir. Marksizmde sosyalizm aşamasında bölüşüm ilkesi “herkese emeğine göre” iken, komünizm aşamasında “herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar” der. Komünizmde ise bölüşüm ilkesi kişinin verdiği emek oranında olmadığı gibi, herkes için adil bölümüşüm ve herkese ihtiyacı kadar prensibi geçerlidir.

Hayat pozitif olana doğru akar

Komünizmde toplum daima başatken, devletin toplumdan ayrı, yapay bir üstyapı olduğunu kabul eder. O bir baskı aracı ve toplumsal kötülüğün başlıca nedenlerinden biridir. Bu nedenle komünist yaklaşım, Rousseau’nun öne sürdüğü “devlet halkın genel iradesini ifade edebilir” şeklindeki görüşünü reddeder. Yine devletle, bir ulusun ruhunun ifadesi olarak görmeye çalışan Hegelci mistisizme karşıdır. Aynı şekilde Marksizmin, önce devleti kurup (sosyalizm aşamasında) sonra onu yıkmaya görüşünü de benimsemez. Abdullah Öcalan’ın tüm savunmalarında devlet ve iktidar çözümlemesinin yanı sıra, sistematik olarak toplumun devlet dışı örgütlenmesinin teori ve pratik gerekliliğini ortaya koyar. Son manifesto da ise “Komün, kendi kendini yöneten toplum demektir “belirlemesi ile bunun lokal bir yerel yönetim, belediye ya da kurumsal örgütlenmelerle sınırlı olmadığını, toplumun yeniden bu kolektif ilişki ağı üzerinden örgütlenmesi gerektiğini ortaya koymuş olur.

Landauer “devlet bir durum, insanlar arasında belirli bir ilişki, bir davranış kalıbıdır; onu başka ilişkiler kurarak, farklı biçimde davranarak yıkarız” demektedir. Her örgütlenme kendi ilişki ve etkileşim ağını oluşturur. Kendi sosyo-ekonomik örgütlenme ağını ve toplumsal varoluşunuzu devlet ve iktidar güçlerinin hükmedemeyeceği mesafeye çekerseniz, devlet işlevsiz kalır. Düşünce, söylem üzerinden idealini ortaya koyar. Dünyayı kuran ve söken şeyler söyler. Söylemin taşıyıcısının dünyayı değiştirmek üzere harekete geçebileceği bir alan ya da mekan açması, öznenin pratikle buluşma zeminini yaratması, kendini çoğullaştırması anlamına gelir. Öznenin komünal kültür üzerinden kendini çoğullaştırması, kendini dönüştürmek kadar toplumu da bu zemin üzerinden dönüştürmek anlamına gelir.

Neden bu toplumsal dönüşüm “pozitif devrim” olarak tanımlanır? Çünkü sistemin birey ve toplum ilişkileri bir sömürü cenderesi üzerinden işler ve negatiftir. Byung-chul Han “Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü” adlı kitabında sistemi nekromani (ölüm dürtüsü ya da ölüm tutkusu) olarak tanımlar. Sistemin toplumu çepeçevre kuşattığı mekanizmaların sömürü mekanizmaları olmasının yanı sıra, günümüzde bunun artık bir “özsömürü”ye özensiz, failsiz bir sömürü biçimine dönüştüğünü ifade eder. Oysa hayat pozitif olana doğru akar. Bir yerde pozitif olanı yarattığınızda, bu, insanı çeker. “Çarpan etkisi” sayesinde yayılır ve bir habitusa, davranışa, sosyaliteye dönüşür. Bu yüzden “pozitif devrim” olarak tanımlanır. Toplumun komünal kültür üzerinden örgütlenmesi onun sömürü çarkından çıkması, kendi ekonomisini, sosyalitesini başka bir denklem üzerinde kurmasını sağlar. Toplumun pozitif olana doğru çekilmesi, makro sömürü mekanizmalarını işlevsiz hale getirir.

Her komün öz yeterlilik ilkesi gereği kendi üretim ve ekonomisini kendisi oluşturur ve karşılıklı bağımlılık ilkesi gereğince de kendi ihtiyaç fazlasını öteki birimlere aktarır. Bu konuda Sovyet kolhozları (halk çiftlikleri) örnek verilebilir. Sovyetler savaş dolayısıyla ciddi bir kıtlık karşı karşıyadır. Üretim seferberliği ile kolхозlarda kişilere bırakılan tarlacıklar (en çok 25 dönüm) Sovyetler Birliği’nde tüketilen etin %42’sini, patatesin %60’ını, yumurtanın %73’ünü ürettiyordu. Bizde de devletin örtülü ekonomik ambargosu, işsizlik ve sistemin yarattığı krizler nedeniyle yaşanan

sefalet, üretim ve ihtiyaçları karşılama seferberliği ile tersine çevrilebilir. Yani ekonomik ambargoyu boşa çıkarabilir, işsizliği bitirebilir ve toplumun refah seviyesini bu ekonomik birim ölçekli komünlerle sağlayabiliriz.

Fakat bu komünal örgütlenme sisteminin belediyeler üzerinden geliştirilmesi, belediyeleri anında sistemin birinci hedefi haline getirebilir. Zaten şimdiden valilerin yetki ve inisiyatif alanları genişletilerek, belediyelerin yetki alanlarının daraltılması yönünde iktidarın ciddi bir hazırlığı da görülmektedir. Bu yüzden bu toplumsal örgütlenmeleri belediyeler üzerinde merkezlendirmekten ziyade “merkezsizlik”, hedef olma rizikosunu da aşmak anlamına gelmektedir. Merkezsizlik kavramını Gilles Deleuze ve Felix Guattari de “Bin Yayla: Kapitalizm ve Şizofreni” adlı çalışmalarında “köksap” imgesi üzerinden açıklamışlardır. Heterojenlik ve çokluk ilkelerini içeren bir kavram olarak betimlenir: “Bir generalin olmadığı ve örgütleyici belleğin ya da merkezi otomasyonun olmadığı, sadece bir durumlar akışıyla tanımlanan merkez, hiyerarşik olmayan, göstereni olmayan bir sistem” diye ifade ederler.

Merkezsizlikelbettezayıförgütlülükya dakoordinatesizlik değildir. Deleuze ve Guattari’nin “köksap” bitkilerinden rizomlardan parça kopardığınızda, yeşerir. Bu örneği komün, kooperatif örgütlenmelerine uyarladığımızda komünler arası eşgüdüm ve koordinasyonun kurum, dernek ve vakıflar üzerinden yürütülmesi, yetkilerin belediyelerde merkezileşmesini engellediği gibi belediyeleri de hedef olmaktan çıkarır. Komünlerin salt ekonomik birliklere indirgenmemesi, ideolojik ve siyasal niteliklerinin de örülerek toplumsal inşanın sağlanması için farklı bileşen ve inisiyatiflerin eşgüdümünü gerektirir. Örneğin bir komünün ekolojik bilinçle örgütlenmesi için o bölgedeki ekoloji derneği üzerinden bilinçlendirme çalışmaları ve pratik örgütlenmeleri öncülük edilmesi gerekir. Ya da kadın özgürlük perspektifine uygun zihinsel donanım için kadın derneklerinin oranının örgütlenmesinden sorumlu olması gerekir. Böylece kurum ve dernekler hem inşa sürecinin aktif özneleri olmuş olacak hem de toplumsal dönüşümün katalizörü rolünü üstlenmiş olacaklardır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Toplumsal İhtiyaçların Karşılanması ve Komün Çalışmaları

Seher Tümer

Yerel yönetim, toplumların yaşadıkları yerde toplumun ihtiyaçlarını tespit etme ve ihtiyaçların giderilmesi için çözüm yöntemleri geliştirmeyi hedefler. Bu çalışmayı yürütürken de ekolojik dengeyi tahrip etmeden toplum ve birinci doğa arasında darbelenen ilişkiyi yeniden inşa eden bir perspektiften bakar. Günümüzde yerel yönetim tanımı sadece belediyelere sıkıştırılmış gibi görünse de, bu düzeyde dar bir anlama sahip değildir. Çünkü modern belediyecilik yapılanmasının tarihi çok yenidir. İnsanın toplumsallaşmasının temel nedeni ihtiyaç temellidir. Ortak ihtiyaçların ortak bir şekilde giderilmesi, toplumun bir nevi öz savunması olarak kabul edilmiştir. Doğada tek başına yaşamının hayatta kalma sürecini zayıflatığı bilinmektedir. Birlikte yaşam, aynı zamanda başta beslenme, barınma ve kendini savunma açısından bilginin de ortaklaşmasını, komünleşmesini sağlarken, çağlar boyunca aktararak birikmesini, sonraki nesillerin hayatta kalabilmesini de sağlamıştır.

Toplumsal süreç bu şekilde ilerlerken gerek göçebe toplum döneminde gerekse yerleşik yaşama geçildiğinde, herhangi bir devlet kurumuna ihtiyaç duyulmadan toplumsal ihtiyaçlar ortak bilgi ve emekle giderilmiştir. Özellikle yerleşik yaşamda bir arada yaşama konusunda ahlaki ölçülerin oluşması, toplumun demokratik ve eşit bir yaşam sistemi kurmasında önemlidir. Doğaya müdahale etmeden, doğa üzerinde tahakküm ilişkisi geliştirmeden kurulan yaşam biçimi, aynı zamanda doğayla estetik bir ahengi de beraberinde getirmiştir. Kadın-erkek arasındaki ve devamında doğa-insan ilişkisinin

komünal yaşayan toplumda hiyerarşi ve tahakküm oluşturmaya başlaması, aynı zamanda toplumun sağlığının da darbelenmesi anlamına gelmektedir. Bozulan toplumsal sağlık, sağaltılmak yerine binlerce yıl daha büyük darbelere maruz kalınca, bugün yaşadığımız kentlerde her türlü sorunun çözüm adresi olarak da belediyeler görülmektedir.

Kapitalist modernitenin ürünü olan bireycilik karşısında, yeni bir toplumsal inşanın ilk adımı güçlü tarihsel arka planı olan komünal yaşamdır. Bireycilik karşısında kolektif yaşamın inşası olan komün mülkiyet bağlarından kurtulmay özgürleşmeyi hedefler. Komün küçük topluluklardan oluşur ve bu küçük toplulukların birleşerek oluşturacağı sistem doğrudan demokrasinin temel taşlarıdır.

Yerel yönetimler neden toplumun komünüdür? Yerel yönetim, tanımı itibarıyla toplumun bütünü ve yaşanan yeri ilgilendiren konularda çözümler ve faaliyetler kapsamındadır. Yerelde toplumun belli kesimlerini kapsayan sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, meslek odaları, demokratik kitle örgütleri vb. pek çok kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşlar, toplumun tamamını kapsamaktan ve çözüm adresi olan dinamiklerin içinde toplumu yeterince temsil etmekten uzak olsalar da neticede yerelin sorunları ve ihtiyaçları konusunda kendi alanları açısından doğru tespitleri yapma ve çözüm önerileri geliştirme konusunda önemsenmelidir. Toplumun tamamının örgütlü olmaması, sorunların ve ihtiyaçların tespitinin ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinde güçlük oluşturur. Bu durum toplumun pek çok kesiminin

ihtiyaçları konusunda yetersiz ve çözüm üretmeyen süreçlerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Toplumsal Ayırışmalar İhtiyaçları Farklılaştırır

Devlet-komün arasındaki tarihsel çelişkide, kent-sınıf-devlet, her üç oluşuma tarihsel süreler açısından baktığımızda, toplumun doğal varoluşu, toplumsal yapısını bozan bir rol oynamıştır. Toplum, özünden uzaklaştırılıp, devletli sistem içerisinde edilgen hale getirilip, üzerinde tahakküm kurulan bir yapı haline dönüştürülmüştür. Toplumların varoluşu doğal aşamalardan geçerek (klan, kabile vb.) uluslaşmaya kadar gelse de, devletlerin ortaya çıkmasıyla toplumun demokratik ve komünal yapısı bozulmuş; kastlaşma, sınıflaşma gibi bozulmalara götürülmüştür.

Bu ayırışmalar toplumda ihtiyaçlarında da farklılaşmaları getirmiştir. Kurulan bu sistemde “üst sınıflar” imkânlar açısından daha çok avantajlıyken “alt sınıflarda” kalanlar da mevcut imkânlardan yararlanma konusunda çok daha geri planda kalmıştır. Toplum, komün halindeyken imkânlardan ihtiyaç dahilinde eşit yararlanılır, devletin çıkışıyla tarihin akışı eşitliği toplumun ve kadının aleyhine çevirmiştir.

Ulus-devlet sisteminin aşırı merkezîyetçi yapısı, toplumun kendi sorunlarını çözmesini zayıflatır. Bu durum, toplumsal sağlığın olumsuz etkilenmesine yol açar. Çünkü sağlık sosyolojik; psikolojik, fizyolojik ve politik olarak iyi olma hâlidir. Yaşanılan kentlerde özellikle karar alma süreçlerine katılım göstermeyen toplum, kendisi için başka bir erkin alacağı karara uymak zorunda kalmaktadır. Bu kararlar, genel itibarıyla toplumların etnik, inanç ve kültürel değerleri göz önünde bulundurulmadan alınmaktadır. Yekpare bir toplum anlayışı ile alınan kararlar, kendi olmayan bir insan, kendi olmayan bir kadın ve kendi olmayan bir toplum için alınmış kararlar karşısında başkalaşıma uğramayı gerektirir. Bu haliyle insan toplumsallığından, kültüründen ve hatta dilinden vazgeçmek zorunda kalmaktadır. Kendi etnik kimliği ve kültüründen uzaklaşıp başka biri gibi olmak, “hiçbir şey olamama hali”ni de getirir ki, bu yukarıda tarif ettiğimiz toplumsal sağlığın bozulmasını başlatır.

Kentler ne kadar büyük olursa olsun, toplumun tamamının karar alma süreçlerine katılımı çok zor değildir. Tabii ki ilk tercih kentlerin bu kadar büyümemesi ve doğadan kopmamasıdır. Günümüzde oluşmuş devasa kentlerde şimdilik geriye dönüş mümkün olmadığından dolayı toplumu bulunduğu yerde örgütlemek, kendi içerisinde binlerce komün oluşturmak imkânsız değildir. Toplumun örgütlenmesi önünde katı yasalar yapmak yerine, toplumun demokratik örgütlülüğünü güçlendirecek yasal düzenlemeler, bu anlamda işleri kolaylaştırıcı rol oynar. Oluşacak komünler yoluyla toplumun pek çok sorunu bu komünler üzerinden çözülebilir. Ya da oluşacak komünler yereldeki kurumlarla işbirliği halinde toplumun sorunlarına çözüm olacak politikaları üretebilir.

Toplumun en temel ilişkileneceği alanların başında da “belediyeler” gelmektedir. Belediyeler de bugün merkezi devletin izdüşümü olarak yerel devlet gibi bir rol oynamaktadır. Toplumun her kesimi ile buluşabileceği yol ve yöntemler mümkünken, belediyeler en büyük kentlerden en küçük ilçelere kadar toplum adına karar alabilmektedir. Devasa kentlerde bir sokak, bir mahallenin ihtiyaçlarını dar bir belediye meclisi grubuyla tespit etmek ve çözmek mümkün değildir. Bu durumda merkezi devlet sistemiyle aynı pratiği ortaya çıkarmaktadır. Karar alma süreçlerinde toplumun içinde olduğu bir sistem hem kaynakların doğru kullanımını hem de toplumun sağlık hâlini iyileştirmeyi sağlayacaktır. Devlet ve komün arasındaki binlerce yıllık çelişkinin çözümü merkezîyetçi anlayıştan vazgeçip yerel demokrasinin güçlendirilmesinden geçmektedir.

Bir diğer konu da ortaya çıkan kentlerin devletleri doğurması ve devletler içerisinde devasa kentlerin yükselmesi, çevresel tahribatin yanı sıra doğadan koparılmış toplumun açığa çıkması olmaktadır. Doğadan koparılmış toplumun sağlıklı olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Çarpık kentleşme tanımı uzun zamandır dillere pelesenk olsa da, çarpık kentleşmeye yönelik çözüm yolları arayışları da genel bir politika haline getirilmemektedir. İnsan, doğduğu yerde doyabilecekken, pek çok nedenle büyük kentlere göç etmek durumunda kalmaktadır. Bu göçün nedenlerinden birisi de sahte özgürlük algısıdır. Büyük kentlerde özgür olunacağı hissiyatı

toplumların yaşadıkları topraklardan büyük göçlere yol açmış ve kentlerin her geçen gün ihtiyaçları karşılamak adına daha da büyümesine neden olmuştur. Düzensiz göç, bilinçli bir politika olsa da, sorunlu kentsel planlamalar, çarpık kentleşmenin gerekçesi olabilmektedir. Bu kentlerde yaşamak, insanın görme mesafesinden tutalım, toplumsal ilişkilerin yok olmasına kadar derin sorunlara yol açmaktadır. Kendi doğasından koparılmış birey, çarpık kentlerde hayatta kalmaya çalışırken, zamanının çoğunu iş ve ulaşımında geçirerek, geri kalan zamanını evde geçirmek zorunda kalmaktadır. Bu durum bize sanayileşmenin ilk yıllarındaki günlük 16 saat çalışma süresini ve geri kalan zamanını evde kişisel bakım ve dinlenme dışında hiçbir şeye vakti kalmayan toplumu hatırlatmaktadır. Bu durum karşısında yüzlerce yıl önce isyan eden toplum, bugün rıza üretimi yoluyla aynı durumla karşı karşıya olduğunu görmekten uzaktır.

İşte bu durum kırsal yaşamın geriliği, imkânsızlıkları gibi konuların okullardaki ders kitaplarından sinema dizi vb. alanlara kadar işlenmesi yıllar içerisinde toplumun algısıyla nasıl oynandığını ve nasıl rıza üretildiğini de göstermektedir. Mevcut sistemin zor veya rızaya dayalı yöntemleri uygulamak için artık çok fazla çaba sarf etmesine gerek kalmamıştır. Gelişen teknoloji sayesinde hayal pazarlama işlerini kolaylaştırmıştır.

Özellikle kentsel mimari ve planlamalar belediyelerin sorumluluğunda olduğu için, yerel yönetimlerin demokratik örgütlenmesi bu anlamda önemlidir. Kentlerin doğadan koparılmadan inşasının mümkün olduğu bilinmektedir ve kentlerin bu kadar devasa büyümesinin önüne geçilebilir. Gelişen dünyada kimi imkânların eğitim, sağlık, iş gibi alanların çevreye yayılması zorunlu göçleri bir miktar engelleyecektir. Paris Komününden sonra ortaya çıkan kentsel dönüşüm projeleri, bugün yaşadığımız coğrafya açısından da örnek alınan bir durumdur. Mimari yapılanma şeklinden kent içerisinde nerde sosyalleşecek, nerede yaşanılacak, nerede çalışılacak vb. gibi konular, tepeden alınan kararlarla belirlenmektedir. Bu yöntem mahalle kültürünün yitirilmesine de yol açmıştır. Kendi mahallesinin temizliğinden güvenliğine kadar, kendisini sorumlu hisseden toplum anlayışından, bugün yan komşusuna selam bile vermeyen insan prototipi ortaya çıkmıştır.

Birkaç köy büyüklüğünde siteler (etrafı duvarlar ve dikenli çitlerle çevrili olanlar) kendini güvende hissettirmek duygusuyla yapılsa da toplumun birbirine olan güvenini daha da aşındırmaktadır. Kendi sitesinin dışını görmeyen çocuklar ve gençler yetişmektedir. Aynı zamanda yaşadığı site de dahil, çevreye karşı hiçbir sorumluluk duymayan bütün sorumluluğu çalışan veya belediyeye ait gören bir zihniyet gelişmiştir. Mevcut site yapılanması her ne kadar toplumun aleyhine bir durum ortaya çıkarsa da toplu bir yaşam alanı olduğundan yola çıkılarak site içi örgütlenmeler yürütülebilir.

Daha önce yaşanan yerlerde kendi sokağını da temizleyen bir toplum anlayışı mümkünken, bugün kentler devasa çöp üreten kirli ve sağlıksız yaşam alanları olarak tanımlanabilir. Zaman zaman yapılan temizlik kampanyaları mevcudu değiştirmekten uzaktır. Kampanya yerine daha kalıcı çözümler üretilebilir. Özellikle “belediyenin işi”, “belediye temizlesin” olarak görülen bu çalışmalar karşısında kentlerin temizliğinin daha da aşındırıldığı görülmektedir. Belediyelerin yerel bir devlet gibi görülmesi, burada da karşımıza çıkmaktadır. Toplumu sorumluluk almaktan uzaklaştıran bir zihniyetle belirlenen yönetim anlayışı idarecilikten günü kurtarmaya çalışmaktan öteye geçemiyor. Sadece sandıkta oy vermeye hapsedilmiş bir demokrasi algısı, zamanla toplumda kendini tüm sorumlulukların dışında gören bir anlayış geliştirmiştir. Tam da bunun karşısında mahallelerde temizlik kültürünü yeniden canlandıracak çalışmalar yürütülüp, kalıcı hale gelmesi için kendi mahallesinin sorumluluğunu alacak toplum anlayışı ortaya çıkarılabilir ve bunun için mahalle sokaklarda komün tarzı örgütlenmeler oluşturulabilir. Yine aynı şekilde sokakların güvenliğini de başka yerde arayan bir anlayışta gelişmiştir. Kendi sokağında-mahallesinde yaşanan her türlü yozlaşmayı (uyuşturucudan, fuhuşa, kadına çocuğa yönelik şiddete istismara kadar) görmezden gelen ve bunun zamanla normalleşmesini sağlayan zihniyet karşısında yerel yönetimlerin rolü önemlidir. Özellikle kadınlar, gençler ve çocuklar açısından mahallenin sokağın güvenli hale getirilmesinde belediyelerin rolü önemlidir. Sokakların aydınlatılmasından otobüs durak noktaları gibi teknik, belediye hizmetlerinin kent geneline yayılmasına kadar pek çok çalışma

belediyeler tarafından yürütülebilir. Yine kentlerdeki diğer STK'lar ile kentlerde güvenli yaşamın inşası açısından ortak çalışmalar yürütülebilir.

Mevcut kent politikaları, toplumları özünden uzaklaştıran ve bireyciliği ön plana çıkaran bir zihniyetle yürütülmektedir. Aynı zamanda "modernlik" adı altında cazip kılınmaya çalışılan kent yaşamı, toplumun üretimden kopmasına, işçi ve işsiz devasa kitlelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu kentler de deyim yerindeyse, karın tokluğuna çalışan milyonlar demektir.

Toplumlar açısından göçün nedeni, her ne olursa olsun, yaşadığı yerin yabancı olması ve öyle yaşamak zorunda kalmasını beraberinde getirmektedir. Toplumsal ilişkilerin aşıldığı kentlerde dayanışma ilişkileri de yok olmaya başlar. Bazen olağanüstü durumlarda deprem, sel gibi doğa olayları veya savaş gibi insan yaratımı olağanüstü durumlarda toplumsal hafıza ve vicdan kendini hatırlatıp dayanışma ilişkileri güncellenebiliyor. Lakin toplumun örgütlü olmaması ve yaşadığı yerin yabancı olduğu toplumlar açısından, bu dayanışma süreçleri kısa sürede bitmektedir. Bir diğer neden, toplumun ancak kendi yaşamını idame ettirebilecek kadar bir ekonomik girdiye sahip olması da bu dayanışma süreçlerinin kısa olmasının bir nedenidir. Yaşadığımız dönem açısından ortaya çıkan ekonomi politikaları da zaten toplumun büyük bir kesimi için özellikle kadınlar, yaşlılar ve çocuklar açısından derin yoksulluk koşullarını oluşturmaktadır. Bunun sonucu, her zaman olağanüstü halde yaşayan binler, milyonlar demektir.

Kent yaşamında üretim yapılan alanların ve yaşam alanlarının birbirinden uzak konumlandırılması, yaşamın bütünlüğü açısından da problemlili bir durumu ortaya çıkarmıştır. Kapitalist sistemin ürünü olan bu şekilleniş, işçileşmeyi insanın doğal yaşamıymış gibi bir algıyı da toplumda oluşturmuştur. Doğduğu topraklarda doyma şeklinde olan yaşam biçimi, toprağa yabancı bir toplumu şekillendirmektedir. Özellikle kentler açısından baktığımızda tekellerin hakimiyetinde olan ekonomi ve pazarı sömürü alanları olarak görebiliriz. Bu sömürü biçimi açıklıkla terbiye edilen toplumu belediyelere yönlendirmekte ve belediyeler istihdam alanı veya yardım kuruluşu gibi

görülmektedir. Yıllar içerisinde geliştirilen bu zihniyet, her belediyenin "yerel bir devlet" olarak görülmesi sorunu, en derin krizlerden birine dönüşmüştür. Toplum örgütlenme sorumluluğu burada da karşımıza çıkmaktadır. Toplumun demokratik örgütlenmesi, komünal değerlerin açığa çıkarılması ve kent yaşamında yaşanan alanların aynı zamanda üretim alanlarını da kapsayacak şekilde dizayn edilmesi, "muhtaçlık" ilişkilerini de en aza indirgeyecektir.

Köy-Kent İlişkilerinin Yeniden Kurgulandığı Bir Sisteme İhtiyaç Var

Tarım alanlarını yok eden kent anlayışı; toplumu sitelere, beton binaların içine hapsederken, oluşan devasa kentlerde tüketim anlayışını da tek tipe indirgiyor. Giyimden gıdaya kadar toplumların kendi kültürlerinin dışına çıkan tek tip bir anlayışa hapsedilmiş olmak, kültürel çeşitliliği yok eden hastalıklı kitleler üretiyor. Özellikle besin zincirindeki doğal olmayan süreçler sağlıksız beslenmeye götürüyor. Sağlıksız bırakılan toplum yine kapitalist sistemin sağlık alanında inşa ettiği hastanelerde sağlık aramaya itilmekte ve toplumun çok büyük bir kısmının ilaca bağımlı yaşamasına yol açmaktadır. Bugün artık köy yaşamında bile kendi ürettiğini tüketme kültürü neredeyse yok olmak üzeredir. Binlerce yıl toplumu ayakta tutan köy ve kırsal üretim biçiminin yerini büyük tekeller kanalıyla üretilen ambalajlı gıdalar diyebileceğimiz ürünler almıştır. Çoğu zaman bu ürünler doğal, ekolojik ürün gibi mevcut kavramlarında içi boşaltılarak pazarlanmakta ve toplum atalete uğrattırılıp hazır tüketen bir toplum haline gelmektedir. Kırsal alan politikaları da zaten toplumun ihtiyaçlarını karşılamayı bırakalım her geçen gün daha gerilemekte ve insanları topraktan, doğadan, üretimden koparıp kentlere mecbur hale gelen bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Toplumların binlerce yıllık üretim hafızası hala yerindedir. Ve sadece bunu yeniden hatırlatmak ve toplumu harekete geçirmek gerekmektedir. Bunun örgütlenmesi yine belli bir bilince ve ideolojiye sahip kurum kuruluşlar kanalıyla yapılabilir. Mevcudu kabul edip büyütme yerine, ekolojik kentler çalışmalarını incelemek gerekmektedir. Belediyelerin kırsal kalkınma çalışmaları bu noktada önemlidir. "Kentsiz köy

olur ama köysüz kent olmaz” düsturuyla özellikle topraktan, üretimden koparılmış kesim açısından ilgili kurumlarla ortak projeler kapsamında yapılacak çalışmalar köyleri hareketlendirecektir. Bunun yanı sıra köylerin kentsel ihtiyaçları açısından (sağlık, eğitim vb.) sağlıklı ve güvenli ulaşım çalışmaları gibi imkanların sağlanması belediyelerin önceliği olmalıdır. Mevcut sistemi kabullenmeyen topluma sadece öncülük etmek yeterli olacaktır. Köylerin ve kentlerin ihtiyaçları, çağın gereği olarak değişmiş, büyümüş ve çeşitlenmiştir. Toplumsal ihtiyaçların karşılanması süreci de devasa iş gücü ve devasa kaynaklar gerektirmektedir. Köy-kent ilişkilerinin yeniden kurgulandığı bir sistemi acilen hayata geçirmek, toplumun derinleşen ekonomik krizlerine çözüm üretmek açısından önemlidir.

Kentlerin bu kadar büyümesi, özellikle ekonomik ihtiyaçlar açısından toplumun düşürülmesine yol açmıştır. Toplumun düşürülmesi, kentlerde toplum sağlığını doğrudan ilgilendiren, anti-toplum diyebileceğimiz devasa sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunların başında fuhuş, uyuşturucu ve şiddet gelmektedir. Çocuklar, gençler ve kadınlar için hiçbir yerin güvenli olmadığı duygusunu uyandıran bu durum, topluma hepten bir hapis hayatını dayatmaktadır. Son derece yaygın olan madde bağımlılığı neredeyse 6-7 yaşlarına kadar düşmüştür. Toplumun geleceği olarak tanımlanan çocuklar ve gençler bu tür yöntemlerle yok edilmektedir. Toplumun örgütlülüğü ve yerel yönetimlere düşen rol, özellikle bu kısımda çok daha fazla önem taşımaktadır. Toplumun bütün kesimleriyle kurulacak ilişki biçimi, sosyal örgütlenmeler ve kültürel etkinliklerden kültür-sanat, spor ve alternatif eğitim kurumlarına kadar pek çok çalışma, belediyeler ve yerel yönetimler alanı açısından zorunluluk arz eden bir durumdur. Kadına ve çocuğa yönelik istismar durumlarını toplumda normalleştirmeye çalışan zihniyet karşısında, kadın ve çocuk alanı çalışmaları ehil kurumlar tarafından yapılmalıdır. Bu türden çalışmalar kısmen yapılsa da yeterli olmadığı ve toplumun içinde yer almadığı için de karar süreçleri ve çalışmalar başarılı olmaktan uzaktır. Mahallelerde, sokaklarda, köylerde bu konuları merkezine alacak komünler, komisyonlar rahatlıkla kurulup toplumun kendi sorunlarını görmesini ve çözümü birlikte üretmeyi önüne hedef

olarak koymasını ve yitirilen toplumsal kültürlerin yeniden açığa çıkmasını sağlayacaktır.

“Toplumsal doğa esas olarak ahlaki ve politik bir oluşumdur, varoluştur. Toplumsal varlığını sürdürdükçe, ahlaki ve politik nitelikleri devam eder. Ahlaki ve politik niteliğini yitiren toplumlar dağılmaya, çürümeye ve yok olmaya mahkûmdur.” “Toplumun kendini yönetme yeteneğini yitirmesi en büyük toplumsal hastalıktır”. (*Abdullah Öcalan, Demokratik Uygurlik Manifestosundan*) Yerel yönetimler toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamını düzenleyen sağlık merkezleri olarak da tanımlanabilir ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin yalnızca siyasal bir reform değil, toplumun bütünsel sağlığının yeniden inşası olarak görebiliriz. Burada da yerel yönetim tanımı sadece belediyeler olarak ifade edilmemektedir. Belediyeler, yerel yönetim alanı içerisinde ana omurga görevi görse de içerisinde toplum ve STÖ’ler olmadan, mevcut devlet kurumlarından öteye giden bir çalışma ortaya çıkmayacaktır. Toplumun kendi vicdanı ve demokratik zihniyetiyle yürüteceği tartışmalar ve kararlar demokratik yönetimlerin açığa çıkmasını sağlayacaktır. Bu nedenle yerel yönetimler güç iktidar ilişkilerinin şekilleneceği alanlar değil; zihniyet sorunları başta olmak olmak üzere, toplumun sorunlarının çözümlendiği alanlar olmak zorundadır.

Özellikle mevcut belediyeçilik anlayışının rantı artıran, toplumu kendi kültüründen uzaklaştırıp popüler kültürü salık veren, eril zihniyet ürünü, tamamen kâra dayalı yapılaşmayla toplumu nefessiz bırakan bir zihniyetle çalışması, toplumu sağlıklı bırakmamaktadır. Devletlerin ilk ortaya çıktığı tarihten itibaren toplumun doğal halini bozan başkalaştıran bir yapısı olduğundan bahsetmiştik. Devletlerin büyümesi ve kentlerin oluşumu tarihsel süreç içerisinde her kenti devlet minyatürü haline getiren, katı bir yapılaşmayı oluşturmuştur. Her kent kendi içerisinde devleti temsil eden kurumlarla yeni kastlar oluşturmuş ve “yerel devlet” konumuna gelmiştir. Mevcut belediye yasaları ve anlayışı da bu sistemden bağımsız değildir. Belediyeler yapısı itibarıyla daha demokratik olması gereken kurumlarken, katı devletçi zihniyetin uzantısı gibi çalışmaktadır. Özellikle belediye yönetimleri seçimlerle belirlenmiş olmasından dolayı demokratik olmak zorundadır. Kentlerdeki diğer kurum yönetimleri merkezi

atamalarla belirlenirken, belediyelerin seçimle belirlenmesi halkın yönetim iradesini belirlemektedir. İmardan, sosyal politikalara, kadın politikalarından ekolojiye, temizlikten sağlığa kadar, bütün alanlarla ilgili karar alma yetkisine sahip olan belediye meclislerinin, bu çalışmalar açısından asgari düzeyde de olsa bilgi sahibi olan kişilerden oluşması, çalışmalar açısından daha doğru politikaların belirlenmesini sağlayacaktır. Bu teknik bilgilerin yanı sıra yaşanan yerin bilgisine sahip olmak da gereklidir. Toplumun dilinden kültürüne, doğasından geçim kaynaklarına kadar bilgi sahibi olmak, o yerel açıdan demokratik bir sürecin işletilmesinde elzemdir. Seçimle yönetime gelmiş olmak; toplum üzerinde tahakküm kuran bir anlayıştan, bireysel kaygılardan ziyade kendini toplumun iradesi olarak gören ve yerel demokrasinin inşasından da kendini sorumlu gören bir anlayışa sahip olmayı gerektirir. Yerel demokrasinin inşası süreci, katı merkeziyetçi anlayışı geriletip, toplumun kendisini özne olarak göreceği bir toplumsallığı açığa çıkaracaktır.

Yaşanılan yerin yönetiminde belediyeler önemli merkezler olsa da tek başına yerel yönetimi tanımlamaz; sadece yerel yönetimin önemli bir bileşenidir. Belediyelerin bugün rant ve istihdam alanı gibi görülmesinin nedeni; tüm topluma ait olanın, erkek egemen devletçi sistemin prototipi haline getirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Belediyelerin en temel işleri, toplumla birlikte yerelin ihtiyaç duyduğu hizmetlerin üretilmesidir. Ancak bu şekilde yeniden ait olduğu forma döndürmek mümkündür. Belediye yönetimlerinin seçimle belirlenmesi tek başına demokratik olduğu anlamına gelmez. Yerelin yönetiminin demokratik olması, toplumla birlikte yürütüldüğü oranda gelişir. Bununla ilgili daha önce geliştirilmeye çalışılan komün, meclis gibi oluşumların tekrar güncellenmesi gerekmektedir. Kentlerdeki sivil toplum örgütleri vb. ile oluşturulacak kent konseyleri de yerel yönetimin önemli bir kurumsallaşmadır. Yaşanılan yerin bilgisinin, o yereldeki toplumda olduğunun bilincinde olan yerel yöneticiler, o yere ait bilgilerin tarihsel ve güncel açıdan demokratik toplumun inşasındaki önemini de farkındadır. O yüzden yaşanan yerin yönetimi de bu bilgilere sahip insanlardan oluşmalıdır. Her ne kadar devlet dairesi algısıyla şekillendirilmiş olsa da, belediye çalışmaları

özellikle seçilmişler açısından “memur zihniyeti”yle, mesai saati esas alınarak yapılacak çalışmalar değildir. O kentte yaşamak, o coğrafya ile, o toplumla nefes alıp vermek gerekir. O coğrafyanın bütün özelliklerine hakim kurumsallaşmalarla birlikte çalışmak, insan merkezli anlayıştan uzak, bütünlüklü bir yerel yönetim sisteminin inşa edilebilmesi açısından önemlidir.

Mevcut sorunlar, krizler sadece günümüzde yaşanan krizler değildir. Tarihin pek çok döneminde benzer krizler yaşanmıştır. Bunun karşısında çözüm yöntemleri geliştirilmiştir. Karmatiler’den Bedrettin hareketine, Mondragonlar’dan Kibutzlara ve çağımız devrimi olarak tanımlanan Rojava Devrimi’ne kadar, önümüzdeki pek çok örnek bu anlamda yolumuza ışık tutacak bilgi ve pratiğin sahibi olmuşlardır.

Yerel yönetimler yalnızca teknik hizmet sunan yapılar değil; aynı zamanda toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamını düzenleyen temel alanlardır. Toplumsal sağlığın yeniden inşası, merkeziyetçi yönetim anlayışının aşılması ve yerel demokrasinin güçlendirilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda komünal örgütlenmeler, toplumun kendi ihtiyaçlarını doğrudan belirleyip çözüm üretebildiği bir zemin sunmaktadır. Kapitalist kentleşmenin yarattığı yabancılaştırma, eşitsizlik ve toplumsal çözülme süreçlerine karşı, yerel düzeyde geliştirilecek katılımcı ve demokratik mekanizmalar hem toplumsal dayanışmayı güçlendirecek hem de daha sağlıklı bir toplumsal yaşamın önünü açacaktır. Sonuç olarak; yerel yönetimlerin toplumla birlikte yeniden yapılandırılması, yalnızca yönetsel bir reform değil, aynı zamanda bütünlüklü bir toplumsal dönüşümün de temel koşullarından biridir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kuzey Kürdistan'da Yerel Yönetimler Deneyimi

Emrullah Yalçın

Kuzey'de (Türkiye Kürdistanı) yerel yönetimler deneyimi, 1979'da Batman ve Hilvan'a dayanıyor. Bu deneyim, henüz tam bir bilince ulaşmamış ve kısmen örgütlü bir forma kavuşmamış bir sürecin ilk kazanımlarıydı. Kürt Özgürlük Mücadelesi'nin örgütlenme döneminde ortaya çıkardığı enerji, Hilvan başta olmak üzere Batman kazanımını da yaratmıştır. Özellikle Hilvan'da baskıcı ve iktidar güdümlü hareket eden bir aileye karşı kazanılan zafer, örgütlü mücadelenin geleceği açısından büyük umutlar doğuruyordu.

Hilvan'da üç kadın meclis üyesinin (Dürre Kaya, Saadet Yavuz ve Emine Hacıyusufoğlu) seçilmesi, gelecek yıllarda ortaya çıkacak paradigmanın kadın özgürlükçü boyutuna dair ilk işaret niteliğindedir. Batman'da Edip Solmaz'ın başarısı ve bu başarıya karşın 28 gün süren yerel yönetim deneyimi ise gelecek 30-40 yılın devlet politikasının ilk nüvelerini göstermekteydi. Bir yandan katliamla iradeyi ortadan kaldırma, diğer yandan askeri darbeyle iradeyi askıya alma bu dönemde hızla kendini gösterdi. Solmaz'ın katledilmesi ve Temel'in görevden alınmasıyla son bulan bu deneyim, gelecek yıllardaki daha büyük kazanımların ilk habercisi olmaktaydı. Her ne kadar sancılı ve zorlu bir süreç yaşansa da Kürt halkı bugünleri, o günlere borçludur.

Devam eden yıllar Kürt halkının örgütlü mücadelesinin demlenme dönemi olarak tanımlanabilir. 90'lara kadar olan dönem, örgütlü mücadelenin büyüme ve yeşerme safhasını oluşturdu. Kürt halkı ve onun mücadelecisi

çocuklarının geliştirdiği direnişlerle beraber legal siyaset alanı artık daha fazla güçleniyordu. Halktan ve direnişten beslenen bu güç, 1999'da kendi listeleriyle seçime girdi. "Halkın partisi, halkın adayıyla belediyelere" şiarıyla girilen seçimlerde 37 belediye kazanıldı. Hilelere, gasplara ve zor aygıtlarına rağmen Kürt siyaseti açısından büyük bir başarı sağlanmış ve bir eşik kırılmıştı. Kürt siyaseti artık bu alanda da söz, fikir ve irade sahibi olduğunu ortaya koymuştu.

Bu yaklaşım demokrasi mücadelesini yerel demokrasiyle büyütmeyi amaçlıyordu. Yerelden örgütlenme ise yerel yönetimler aracılığıyla sağlanacaktı. Ancak devletin yaklaşımı yine Kürt siyasetinin karşısına çıktı ve kısa sürede "yereli yönetmenize izin vermeyeceğiz" mesajı verildi.

Bu dönemin kendi içinde kimi deneyimleri olduğunu ifade etmek gerekir. Özellikle devlet bürokrasisinin bir kurumu olan belediyelerle ilk defa tanışma, burada söz ve karar sahibi olma anıydı bu dönem. Bu durum, örgütlü mücadele içinde kendini yönetme iradesinin ortaya konulduğu önemli bir deneyimdi. Fakat bu yönetme, merkezi devlet yapısı altında ona benzeşerek mi olacak, yoksa onu reddeden ve halkı merkeze alan bir anlayış mı geliştirecekti? Bu soru, ilerleyen yıllarda yanıtını bulacak sürecin başlangıcıydı.

1999 seçimlerinin bir diğer anlamı da Abdullah Öcalan'a yönelik 15 Şubat uluslararası komplonun hemen ardından gerçekleşmiş olmasıydı. Seçimlerde ortaya konulan irade hem Kürt Halk Önderi'ne bağlılığı hem de var olma mücadelesindeki kararlılığı ifade

ediyordu. Kürt halkı, demokratik mücadelesinden vazgeçmeyeceğini ve tüm imha politikalarına karşı varlık mücadelesini yürüteceğini bir kez daha teyit ediyordu.

Sonraki seçim dönemlerinde yerel yönetim kazanımları büyümeye ve deneyimler biriktirmeye devam etti. 2014'e kadar olan sürecin ayrıntıları için Demokratik Modernite'nin 9. sayısında Yurdusev Özsökmenler'in "Kürtlerin Yerel Yönetimler Deneyi" başlıklı yazısına bakılması faydalı olacaktır.

2014 Yerel Seçimleri ve Demokratik Yönetim Arayışı

Bu yazıda, 2014 ve sonrası dönemi kapsayacak şekilde yerel yönetimler deneyimlerini değerlendireceğiz. 2013-2015 yılları arasında yürütülen "çözüm süreci"nin yarattığı siyasal atmosferin de etkisiyle 2014 yerel seçimleri, kazanımların niceliksel olarak en yüksek noktaya ulaştığı dönem olmuştur. Seçimlere BDP (Barış ve Demokrasi Partisi) ile girilmiş ve çalışmalar "Özyönetimle özgür kimliğe" şiarıyla yürütülmüştür.

2014 yerel seçimleri, bazı ilkleri barındırması nedeniyle Kürtler açısından anlamlı bir dönemdir. Kuzey Kürdistan'da BDP'yle, Türkiye'nin batısında henüz yeni kurulmuş olan HDP'yle (Halkların Demokratik Partisi) seçimlere girilmiştir. Bu durum, ilerleyen yıllarda Türkiye siyasetinde önemli bir rol üstlenecek olan HDP'nin ilk seçim deneyimi olması açısından önem taşımaktadır. Türkiye halkları bu seçimle birlikte HDP'nin siyasal geleneği ve politik perspektifiyle tanışma fırsatı bulmuş, bu tanışıklık partinin ilerleyen yıllardaki büyümesinin ilk adımlarından biri olmuştur.

30 Mart 2014'te gerçekleştirilen seçim sonuçlarına göre; 3'ü büyükşehir olmak üzere 8 il, 67 ilçe ve 24 belediye birlikte toplamda 102 belediye kazanılmıştır. 363'ü kadın olmak üzere 1275 belediye meclis üyesi BDP listelerinden seçilmiştir. Aynı seçimlerde 20'si kadın olmak üzere 128 il genel meclis üyesi de BDP listelerinden seçilmiş; ayrıca 7 ilin il genel meclis başkanlığı kazanılmıştır.

Bu dönem yalnızca niceliksel kazanımlarla sınırlı kalmamış; aynı zamanda Türkiye ve dünya siyaseti açısından bir ilk olma niteliği taşıyan önemli bir

dönüşümü de ortaya çıkarmıştır. Yerel yönetimlerde eşbaşkanlık sisteminin seçim süreci itibarıyla uygulanması ve adayların bu model esası ilan edilmesi, ilk kez 2014 yerel seçimlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu durum, büyük bir değişimin ve dönüşümün ilk adımı niteliğindedir. Kürt siyasi geleneği bu adımla birlikte eşbaşkanlık sistemini yerel yönetimlerde kalıcı bir yönetim modeli haline getirmekteydi.

Bu adım aynı zamanda büyük bir meydan okumayı da beraberinde getiriyordu. Bu karar; yıllarca kadını yok sayan, yaşam hakkını elinden alan, temsil hakkını görmezden gelen ve iradesini hapseden zihniyetlere karşı kadının yaşamın her alanında kurucu bir özne olduğunu ilan eden, kararlı bir duruşun ifadesiydi. Erkek egemenliğine ve tekçiliğe dayalı yönetim anlayışlarına karşı, kadının ve erkeğin eşitliğini esas alan ve toplumu merkezine konumlandıran yeni bir yönetim sisteminin esas alınacağını açık bir ilanıydı.

2014 yerel seçimleri, bazı ilkleri barındırması nedeniyle Kürtler açısından anlamlı bir dönemdir

Bu dönem aynı zamanda geçmiş yıllarda oluşturulan belediyekadrolarının deneyimlerinin ve Kürt Özgürlük Mücadelesi'nin siyasal-kurumsal birikiminin somut sonuçlar üretmeye başladığı bir süreç olmuştur. "Kentimizi de kendimizi de biz yöneteceğiz" şiarıyla başlayan sürecin en güçlü biçimde yerellerde karşılık bulduğu dönem olarak da değerlendirilebilir.

Bu süreçte; kentin imarından ekoloji politikalarına, anadilinden kültür etkinliklere, kadın çalışmalarından gençlik çalışmalarına, klasik belediyeçilik hizmetlerinden sosyal belediyeçilik hizmetlerine kadar birçok alanda önemli çalışmalar hayata geçirilmiştir. Tüm bu çalışmalar, yukarıda ifade edilen deneyim birikiminin pratikte karşılık bulmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Süreç içerisinde gelişen bu pratik politikalar, geçmiş yılların birikimi ve deneyimi sonucunda ortaya çıkan çalışmalar olmuştur. Ancak Kürtler açısından daha da önemli olan nokta, kendi kendini yönetme isteminin

giderek daha güçlü bir bilince dönüşmesidir. Yıllar boyunca edinilen bu deneyim, kendini yönetme istem ve arzusunun toplumsallaşması olarak anlam bulmuştur. Toplumda, kendi kendine yetme ve çözümü dışarıda değil, kendi içerisinde geliştirme anlayışı bu dönemde giderek daha fazla büyümüştür. Toplum, kendi öz gücüne dayanarak bir yönetim biçiminin mümkün olabileceğini bu dönemde daha açık bir biçimde görmüş ve hissetmiştir.

Bu dönem içerisinde hayata geçirilenler, uzun yıllar boyunca Kürtlere reva görülmeyen kendini yönetme hakkının varlığı halinde nelerin başarılabilceğine dair önemli bir göstergedir. Fakat her dönemde olduğu gibi bu dönemde de Kürt toplumunun kendi kendini yönetme iradesi hedef alınmıştır. Çünkü Kürtlerin kendi öz gücüne dayanan bir yönetim modeli, egemen olan siyasal anlayış tarafından her zaman bir risk ve tehdit olarak görülmüştür. Bu yaklaşım, 2014 yılının Ekim ayında gerçekleştirilen MGK toplantısında ortaya çıkan “Çöktürme Planı” ile somut bir politikaya dönüşmüştür. Kürtlere ve yaşam alanlarına yönelik inkar ve imhayı esas alan bu planla birlikte yürütülmekte olan “çözüm süreci” de rafa kaldırılmıştır.

Varlığın ve İradenin İnkarı Olarak

Kayyım Uygulamaları

Çöktürme Planı kapsamında Kürtlere dair uygulanacak birçok imha ve inkar politikasından biri de, Kürtlerin yönetiminde olan belediyelerin gasp edilerek yerlerine kayyımların atanmasıydı. Bu uygulamayla birlikte Kürt halkının siyasal iradesi yok sayılacak, Kürtlerin kendi kendini yönetme kabiliyetine bir kez daha ket vurulacaktı.

Kayyım uygulamasına ilişkin ilk yasa teklifi 19 Ağustos 2015'te Meclis'e getirilmiş, ancak HDP'nin öncülük ettiği muhalefet sonucunda geri çekilmiştir. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından oluşan siyasal atmosfer ise bu düzenlemenin 4 Eylül 2016'da 674 sayılı KHK ile yasalaştırılmasına zemin hazırlamıştır. Darbeyi “Allah'ın lütfu” olarak tanımlayanlar, bu süreçte otoriter yönetim araçlarını yasal düzenlemelerle güçlendirme imkanı elde etmiştir.

Kayyım atamalarına imkan veren KHK'nin yayımlanmasının ardından artık Kürtlerin yerel yönetimler deneyimi yeni bir aşamaya girmiştir. Böylece yalnızca Kürt kentlerini değil, ilerleyen yıllarda tüm Türkiye'yi etkileyecek ve yaklaşık on yıla yayılacak bir kayyım dönemi başlamıştır. Kürtlerle başlayan ve sessiz kalınan bu uygulama, gelecek yıllarda Türkiye'nin diğer kesimlerinin de gündemine girecek bir uygulama haline gelecekti. Otoriter rejimlerin karakteristik yapısı gereği bu tür uygulamalar tek bir alanla sınırlı kalmaz, kalamaz. Kendilerinden olmayan her türlü yapı ve oluşum zaman geçtikçe hedef haline gelir.

Kayyım atamaları, Kürtlere dair kıyım ve kırım politikalarının uygulama alanına taşındığı bir dönemi ifade etmektedir

İlk kayyım atamaları 11 Eylül 2016 tarihinde gerçekleştirilmiş; 24 DBP'li belediyeye kayyım atanmıştır. Devam eden süreçte de bu uygulama sürmüş ve DBP'li 95 belediyeye kayyım atanmıştır. Böylece 95 yerelde yaşayan halkın iradesinin tanınmadığı aleni bir şekilde ifade edilmiştir. Kayyım atamaları, Kürtlere dair kıyım ve kırım politikalarının uygulama alanına taşındığı bir dönemi ifade etmektedir. Bir yandan iradenin, kimliğin ve varlığın kırımını yaşanırken; diğer yandan kültürün, anadilin, kadın kazanımlarının, gençlik çalışmalarının ve ekolojik yaklaşımların kıyımdan geçirildiği bir süreç yaşanmıştır.

Kayyımların belediye binalarına yerleşmesiyle birlikte bu anlayış daha görünür hale gelmiştir. Belediye binalarının yoğun biçimde bayraklarla donatılması ve halka marşlar dinletilmesi bir işgal atmosferi yaratmış; birçok yerde belediyelere adeta düşmandan alınmış bir alan gibi yaklaşmıştır. Bu tutum yalnızca sembolik düzeyde kalmamış, kısa sürede çeşitli müdahale ve tasfiyelerle somutlaşmıştır.

Yıllar içinde biriken deneyim ve kazanımlar kayyımlar eliyle ortadan kaldırılmaya başlanmıştır. Bu durum

yalnızca kurumsal yapıların tasfiyesi değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın silinmesi anlamına gelmektedir. Kürtlerin yıllarca emekle inşa ettiği pek çok değer ve çalışma kısa sürede yok edilmiş, toplumun bu birikimle kurduğu bağ, koparılmaya çalışılmıştır.

Bu süreçte kadınlar, erkek şiddetini daha yoğun biçimde hissetmeye başlamıştır. Gençler giderek artan bir gelecek kaygısı yaşamış; bir kısmı göç etmek zorunda bırakılmış, bir kısmı ise fuhuş ve madde bağımlılığı gibi ağır toplumsal sorunların içine itilmiştir. Aynı zamanda ekolojik talan hızlanmış; hem insanların hem de diğer canlıların yaşam alanları tahrip edilmiştir.

Bütüne bakıldığında bu dönem, talan ve tahribatın yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Halkın iradesi yok sayılırken Kürtlere ait birçok toplumsal ve siyasal kazanım topyekûn bir saldırı konseptinin hedefi haline getirilmiş, böylece yıllar süren mücadeleyle elde edilen pek çok kazanım kısa sürede kaybedilmiştir.

2019 Yerel Seçimleri: Kayyıma Rağmen Yeniden Kazanmak

2019 seçim dönemi, kayyım atamaları sonrası gerçekleştirilen ilk seçim olması nedeniyle toplumda farklı bir anlam ve öneme sahipti. Seçim atmosferi, kayyımları “Ankara’ya gönderme” motivasyonu etrafında şekillendirildi. Nitekim sonuçlar da bu motivasyonun karşılık bulduğunu göstermiştir. HDP, seçimlerde 65 belediye kazanmıştır. 2014’e kıyasla sayısal bir düşüş yaşansa da, niteliksel açıdan Kürt hareketinin yerel yönetimler alanındaki kazanımlarını büyük ölçüde koruduğu söylenebilir. Hatta yoğunlaşan saldırılar göz önüne alındığında bazı alanlarda bu kazanımların büyütüldüğü de ifade edilebilir. Örneğin: Kars Belediyesi’nin ilk defa MHP’den alınması, yürütülen mücadelenin önemli bir kazanımlarından biri olarak değerlendirilebilir.

Bu dönemin önemli eşiklerinden biri de HDP’nin izlediği seçim stratejisi olmuştur. Türkiye’nin batı metropollerinde aday çıkarmama stratejisi uygulanmış; İstanbul, Ankara, Mersin ve Adana başta olmak üzere birçok büyükşehir ve ilçe belediyesi AKP’ye kaybettirilmiştir. 2014 yerel seçimlerinde

nüfusun yüzde 67’sinden destek alan AKP’nin bu oranı, 2019’da yüzde 39’a kadar gerilemiştir.

Bu süreçte ilk kez karşılaşılan uygulamalardan biri de Yüksek Seçim Kurulu’nun (YSK) aldığı bir kararla ortaya çıkmıştır. Bu kez kayyım benzeri müdahale İçişleri Bakanlığı tarafından değil, YSK tarafından gerçekleştirilmiştir. YSK, seçimlere katılmasında bir engel görmediği 6 belediye eşbaşkanına mazbatalarını vermeyi “uygun” görmemiştir. Böylelikle “seçime girebilirsin ancak seçilemezsin” anlamına gelen bir karar alınmış; söz konusu belediyelerin mazbataları seçimleri kaybeden AKP adaylarına verilmiştir.

Seçimlerden önce “seçilseler de yine kayyım atarız” diyen iktidar aklı, çok bir zaman geçmeden yeniden kendisini göstermiştir. Seçimlerin üzerinden henüz dört buçuk ay geçmişken yeniden bir “terör” söylemi üretilmiş ve üç büyükşehir belediyesi gasp edilerek kayyım siyaseti bir kez daha hayata geçirilmiştir. Kısa süre içerisinde 48 HDP’li belediyeye kayyım atanmış, böylelikle yerel yönetimler deneyiminin gelişiminin önü bir kez daha kesilmiştir. Kayyım atamalarıyla birlikte devlet ve iktidar, Kürtlere bu kentlerin yönettirilmeyeceği yönündeki mesajını bir kez daha açık biçimde ifade etmiştir.

2024 Yerel Seçimleri: Kürdün İrade Olma İnadı

2024 seçimleri, psikolojik olarak “kazansak da yine çalacaklar” düşüncesinin hakim kılınmaya çalışıldığı bir siyasal atmosferde gerçekleşti. Bir yandan kazanımları koruma kaygısı esas iken, diğer yandan özel savaş politikalarının yönlendirmesiyle “nasıl olsa kazansak da elimizden (ç)alacaklar” düşüncesi yaygınlaştırılmaya çalışıldı. Amaç açıktı: İnsanları sandıktan uzak tutmak. AKP’nin hedefi de tam olarak buydu. Katılımı zayıflatarak kendisine demokratik meşruiyet bulacağı bir zemin yaratmaktı. Bu amaç kapsamında süreç boyunca her türlü özel savaş argümanı ve aygıtı devreye sokuldu.

Bu tablo karşısında Kürt siyasi hareketi, söz konusu psikolojik kuşatmayı kırmak için alanlarda ve meydanlarda yoğun bir emek ve kararlılıkla çalışmalarını sürdürdü. Halkın doğrudan seçme hakkına sahip olduğu ön seçimler yaklaşık 100 yerelde

gerçekleştirildi. 100 bini aşkın delegenin katılım sağladığı ön seçimlerde, yaklaşık 100 yerelde adaylar belirlendi ve seçim çalışmalarına başlandı.

Seçim süreci boyunca yürütülen çalışmalar, 31 Mart 2024 günü Kürtlerin iradesine sahip çıkma konusundaki inadını ve kararlılığını göstermiştir. Seçimlerin sonucunda 3 büyükşehir, 7 il, 58 ilçe ve 10 belde belediyesi olmak üzere toplam 78 belediye kazanılmıştır. 468'i kadın olmak üzere 1424 belediye meclis üyesi DEM Parti listelerinden seçildi. Aynı seçimlerde 30'u kadın olmak üzere 132 il genel meclis üyesi de DEM Parti listelerinden seçilmiş; ayrıca 7 ilin il genel meclis başkanlığını kazanacak çoğunluğa ulaşılmıştır. Yanı sıra Bitlis, Şırnak, Kars, Uludere, Eğil ve Hazro gibi birçok belediye ise seçim hileleri sonucunda çalınmıştır.

Bugün uzlaşi temelinde kazanılan alanlar, yarın öz güce dayanan kalıcı kazanımların öncüsü olma potansiyelini taşımaktadır

Bu seçim döneminde Türkiye'nin batısında Kent Uzlaşısı ile seçimlere girilmesi stratejisi izlendi. Halkların kazanımlarını büyütme amacıyla, muhalefet güçlerinin talepte bulunduğu yerlerde ortak adaylar etrafında birleşildi; toplumun geniş kesimleri tarafından kabul gören adaylarla seçimlere girildi. Bu durum aynı zamanda Kürtlerin yerel yönetim deneyiminin Türkiye'nin batısına taşınabileceği yeni bir zemin yarattı. Bugün uzlaşi temelinde kazanılan alanlar, yarın öz güce dayanan kalıcı kazanımların öncüsü olma potansiyelini taşımaktadır. Buralarda yaratılacak toplumsal etki ve halka dokunan hizmetler, bu potansiyelin büyümesine önemli katkılar sunacaktır.

AKP'nin her seçim döneminde ortaya çıkan gasp iştahı bu seçimlerin ardından da gecikmeden kendisini göstermiştir. Seçimlerin hemen sonrasında Van Büyükşehir Belediye Eşbaşkanı Abdullah Zeydan'ın memnu haklarının iadesi belgesi gerekçe gösterilerek İl Seçim Kurulu, mazbatanın seçimi kaybeden AKP

adayına verilmesine karar verdi. Bu karar karşısında topyekûn bir direniş kararı alındı. Başta Van olmak üzere Kuzey Kürdistan'ın tamamında ve Türkiye'nin birçok metropolünde eylem ve etkinlikler düzenlendi. Van özelinde belirtmek gerekirse; son derece kararlı ve dirençli bir halk gerçekliği ortaya çıkmıştır. İki gün boyunca Van'ın caddeleri ve sokakları direnişle doldu. Kürtlerin iradesini gasp etmek bu kez o kadar kolay olmayacaktı. Büyük bir direnişin sonucunda YSK, İl Seçim Kurulu'nun kararını iptal ederek mazbatanın yeniden Abdullah Zeydan'a verilmesine karar verdi. Böylece örgütlü bir halk direnişinin iktidara geri adım atılabileceği bir kez daha görülmüş oldu. Yıllardır eksik kalan ve eksik kaldıkça iktidara ve paydaşlarına daha fazla cesaret veren de aslında bu direniş hattıydı. Bunun nedenleri ve gerekçeleri ise elbette bulunduğumuz alan açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Aynı direnişin, Van'a kayyım atandığı zaman neden ortaya çıkarılamadığı da başta Van Büyükşehir Belediye eşbaşkanları ve meclisinin üzerinde düşünmesi ve pay çıkarması gereken bir diğer noktadır. Yer aynı, halk aynı, hırsızlık aynı; fakat arada yaklaşık on aylık bir zaman farkı bulunmaktadır. Bu on ay içerisinde yapamadıklarımıza dönüp bakmak gerekir. Halkın neden aynı kararlılıkla belediyeye sahip çıkmadığı sorusu üzerinde durup düşünmeyi gerektirir.

Kayyım politikası 2024 seçimlerinin ardından da devam etti. 3 Haziran 2024'te Hakkari Belediyesine kayyım atanmasıyla başlayan süreç, aralarında Mardin ve Van büyükşehir belediyelerinin de bulunduğu dokuz belediyeye daha kayyım atanmasıyla sürdü. Toplamda 10 DEM Parti belediyesine kayyım atanmış oldu. Bir yandan "Barış ve Demokratik Toplum Süreci" yürütülmeye çalışılırken, diğer yandan inkar ve gasp siyasetine dayanan kayyım politikası sürdürülmüştür.

İçi boşaltılmış belediyelerin yeniden hizmet üreten kurumlar haline gelmesi sancılı bir süreç olarak ilerledi. Bütün bu zorluklara rağmen temel hedef değişmedi: demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü belediyeçilik anlayışını hayata geçirmek. Kürt siyasal hareketi yıllar boyunca kendisini bu paradigma doğrultusunda örgütledi. Bu mirası ileriye taşımak ise bugün bu sorumluluğu üstlenenlerin temel görevidir. Bugüne kadar eksiklikler ve yetersizlikler

olsa da önemli bir emek ve çabanın ortaya konduğu söylenebilir. Ancak bunun yeterli ve istenen düzeyde olduğu da söylenemez. Bu nedenle paradigmadaki tanımların üçlü sacayağının tüm yönleriyle hayata geçirileceği kentlerin ortaya çıkarılması temel motivasyon olmalıdır. Sistem partilerinden Kürt siyasal hareketini ayıran temel fark da bu paradigmanın ortaya çıkardığı pratik politikalarıdır. Özellikle kadın belediyeçiliği ve sosyal belediyeçilik alanında öncü deneyimler yaratan bu hareket, bundan sonra da aynı öncülük doğrultusunda dönemsel görevlerini yerine getirmeli ve eksikliklerini gidermelidir.

İçer boşaltılmış belediyelerin yeniden hizmet üreten kurumlar haline gelmesi sancılı bir süreç olarak ilerledi

Kürtler açısından önemli eleştiri noktalarından biri ise; 30 yıla yaklaşan yerel yönetimler deneyimine rağmen henüz bir “model kent” ortaya çıkarılamamış olmasıdır. Dünyada model olarak gösterilen Porto Alegre, Kerala veya Marinaleda gibi örneklerin yanında bir Kürt kentinin gösterilemiyor olması, önemli bir eksikliktir. Bu durum, bu alanda bulunan herkes için bir özleştirici konudur. Oysa Kürdistan coğrafyası düşünüldüğünde kadın, gençlik, kültür, anadili, ekoloji ve kooperatifleşme gibi birçok alanda dünyaya örnek olabilecek bir köy dahi yaratılabilirdi. Bugüne kadar böyle bir yerelin ortaya çıkmaması üzerinde düşünülmesi ve hızla adım atılması gereken bir konudur. Bağlar ve Varto’da hayata geçirilen katılımcı bütçe çalışmaları bu anlamda kısmi bir eksikliği gidermiş olsa da henüz bir model düzeyine ulaşmış değildir. Belki ilerleyen dönemlerde bu çalışmaların belli bir kültüre dönüşmesiyle bu iki yerel kendi özgünlüğünü yaratarak model haline gelebilir.

Yaşanan kimi eksikliklere rağmen dünyaya örnek olan önemli bir uygulama hayata geçirilmiştir: Eşbaşkanlık sistemi. Yerel yönetimlerde örnek bir uygulamaya dönüşen bu model, her türlü kriminalize

etme girişimine rağmen geri adım atılmadan sürdürülmüştür. Eşbaşkanlık; kadının yok sayıldığı bir düzenden sembolik temsiliyete, sembolik temsiliyetten kotaya ve kotadan eşit temsiliyete uzanan uzun soluklu kadın mücadelesinin bir kazanımıdır. Bu kazanım da uygulama süreci de kolay olmamıştır. Süreç içinde bu sisteme karşı çeşitli dirençler ortaya çıkmış, kimi zaman iç tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle ilk dönemlerde eşbaşkanlığın felsefesinin tam olarak içselleştirilememesi bu tür gerilimlerin daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Kimi tartışmalarda tekçiliğe dayanan iktidar hastalığının toplum refleksi gibi sunulduğu da görülmüştür. Bireysel kaygıların toplumsal kaygılar olarak ifade edildiği durumlar yaşanmıştır. Ancak kadın özgürlük mücadelesinin kararlılığı ve netliği, erkek egemenlikli zihniyete bu alanda geri adım atmaktan başka bir seçenek bırakmamıştır.

Kürt hareketi yıllar içinde yürüttüğü tartışmalar sonucunda “kadın özgürleşmede toplum özgürleşmez” tespitini ortaya koymuştur. Özgürlük ve demokrasi meselesinde kadın özgürlüğü temel ölçüt olarak kabul edilmiştir. Bu anlamıyla eşbaşkanlık sistemi, önemli bir eşliğin aşılması anlamına gelmiştir. Bu sistem hem toplumun hem de kadının özgürleşmesine önemli katkılar sunmuştur. Bundan sonra yapılması gereken ise bu sistemi toplumsallaştırmak ve devlet yasalarında yer alacak şekilde kalıcı hale getirmektir. Bu da ancak yerel yönetimler alanının ve demokratik siyasetin kararlı mücadelesiyle mümkün olacaktır.

Barış ve Demokratik Toplum Sürecinde Yerel Yönetimler

27 Şubat 2025 tarihinde Abdullah Öcalan’ın yapmış olduğu “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı”, politik bir çağrı olmanın ötesinde; sürece ve gidişata karşı büyük bir müdahale ve de yeni bir dönemin kapısını aralayan tarihsel bir müdahaledir. Bu çağrı ile birlikte Türkiye ve Kürdistan açısından toplumsal ve siyasal dönüşümlerin zorunluluğu ortaya konulmuştur. Tarihi bir rol ve sorumlulukla başlatılan bu süreç, kendi içerisinde yeni bir dönüşümü de artık zorunlu kılmaktadır. Bu dönüşümün tarifi ve tanımı ise daha sonra paylaşılan Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu’nda ifade edilmektedir. Manifesto, eskinin

geride bırakılması gerektiğini ve güncelde pek bir faydasının olmayacağını sunmaktadır. Yeni dönemin, yeni bir örgütlenme anlayışıyla ve temelinde de komünün alan bir perspektifle yürütülmesi gerektiğini ön plana çıkarmaktadır.

Barış ve Demokratik Toplum sürecinin başarıya ulaşması ve Türkiye'nin daha demokratik bir biçime evrilmesi, başta Kürtler olmak üzere esasında tüm Türkiye halkları açısından bir fırsatı da beraberinde getirme şansındır. Şüphesiz yıllara yayılan can kayıplarının ve savaş siyasetinin yerine diyalogun ve barışın hakim olması en büyük fırsat ve tarihsel kazanımdır. Ancak bu durum sadece savaşın sona erdirmesiyle sınırlandırılacak bir süreç değildir. Aynı zamanda Türkiye'de uzun süredir hakim olan otoriter yönetim anlayışının yerine demokrasiyi, özgürlüğü ve eşitliği koyabilmenin fırsatını da yaratmaktadır.

Komün, kararların mümkün olan en geniş katılımı alınabilme anlayışını ifade etmektedir

Özellikle merkezin vesayeti altına alınmış yerel yönetimlerin, daha özgün ve özerk örgütlenme alanlarına kavuşabilmesi bu fırsatın bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Kuşkusuz bu fırsat, durduğumuz yerden ulaşabileceğimiz bir fırsat değildir. Bunun için sorumluluk almak, irade göstermek ve sürecin gerektirdiği politik cesareti göstermek gerekir. Abdullah Öcalan'ın tarihi bir sorumlulukla üstlendiği bu sürecin yükünü, yerel yönetimlerin alanında bulunan seçilmişlerin de yüklenmesi ve sürecin önünü açması gerekmektedir. Süreci geriye çeken, sürece zaman kaybettiren, toplumda kafa karışıklığı oluşturan ve "acaba mı?" sorusunu besleyen her türlü pratikten mutlaka kaçınılmalıdır.

Abdullah Öcalan, komünün temel inşa alanlarından biri olarak belediyeleri işaret etmektedir. Belediyelerin klasik sistem belediyeçiliği mantığıyla sadece hizmet üreten kurumlar değil, toplumun doğrudan katılımıyla işleyen demokratik kurumlara dönüşmesini ifade etmektedir. Esas olarak da belediyelerin bir komün gibi işlemesi gerektiğine atıfta bulunmaktadır. Komün, toplulukların

bir araya gelip kendi yaşamlarına birlikte karar vermeleri ve yönetimlerini de birlikte örgütlemeleridir. Bu anlayış, birey endeksli bir yönetim biçimini değil, toplumun kolektif iradesine dayanan bir yönetim biçimini ifade eder. Dolayısıyla komün, kararların mümkün olan en geniş katılımı alınabilme anlayışını ifade etmektedir.

Kürt siyasi hareketinin uzun yıllardır yürüttüğü mücadelenin önemli akıslarından biri de yerel demokrasinin geliştirilmesidir. Yerel demokrasinin gelişimi ise doğrudan halk katılımının sağlanabildiği oluşumların ve mekanizmaların hayata geçirilmesiyle daha mümkün hale gelecektir. Halkın yalnızca seçim dönemlerinde değil, yaşamın her alanında ve kararında yönetime katılabildiği bir sistem gerçek anlamda inşa edilmedikçe yerel demokrasi hep eksik kalacak veya aksak işleyecektir.

Elbette halk katılımı sağlanırken bir yandan da halk için bu alanlarda bulunduğu gerçeği unutulmamalıdır. Dolayısıyla burada yerel demokrasiyi talep etmek kadar onu mümkün kılacak pratikleri hayata geçirmek de bu alanda bulunan arkadaşların sorumluluğundadır. Devletin yasal ve hukuki düzenlemeleri beklenmeden de kentlerde yerel demokrasi güçlendirilebilir. Halkın doğrudan karar süreçlerine katılabileceği mekanizmaları geliştirmek bugünden mümkündür. Temsili katılımlarla sınırlı kalan uygulamalar yerine en geniş katılımın esas alındığı bir anlayış geliştirilmelidir.

Komün bilinci tam da bu noktada anlamına kavuşabilir. Kentler komün mantığıyla ele alınırsa, her kent kendi içinde farklı alanlarda komünlere ayrılabilir. Mahallelerden pratik çalışma alanlarına kadar birçok başlıkta oluşabilecek bu komünler, kendi alanlarına dair kararları alma ve uygulama gücüne sahip olacaklardır. Buralarda açığa çıkan kararlaştırmalar da kentlerin ortak kararlarına dönüşebilir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır: Komünün bir kavram olarak kullanılıp içeriğinin felsefesinden kopuk olması ihtimalidir. Bu nedenle komün örgütlenmesinde kimsenin kendisini dışarıda hissetmeyeceği; fakat kimsenin de emek üretmekten ve fikir üretmekten kaçınmayacağı bir ruhu oluşturmak gerekiyor.

Böyle bir bilinç ve ruh ortaya çıkarıldığında hem yerel demokrasi güçlenir hem de komün bilinci toplumsal yaşamda doğal bir davranış biçimine dönüşür. Kendini komün bilinciyle örgütleyen bir toplum ise yalnız kendisini yönetim süreçleri ile sınırlamaz, kendisine

yönelik gelişebilecek her türlü saldırıya karşı kendi öz savunmasını geliştiren güçlü bir toplum olur.

Yeni dönemin yerel yönetimlerde görev alan seçilmişlere yüklediği en büyük sorumluluklardan biri de klasik sistem belediyeciliği anlayışından kopmalardır. Kürt hareketi açısından, belediyeler hiçbir zaman mevki ve makam alanı olmamıştır. Aynı şekilde bir konfor alanı da değildir. Kürt siyasi hareketi açısından yerel yönetimler her zaman toplumsal örgütlenmenin aracı mekanizmalarından biri olarak ele alınmıştır. Bu da her zaman beraberinde bedel ödemeyi getirmiştir: Can kayıpları, zindanlar, sürgünler...

Bugün önemli bir eşikteyiz. Bu eşiğin aşılması da üzerimize yüklenen sorumlulukları yerine getirmekle mümkündür. Bu nedenle yerel yönetimler kendi alanına düşen sorumluluğu doğru temelde ele alıp yeni dönemin ruhuna uygun biçimde örgütlenmelidir. Eski alışkanlıkların geride bırakıldığı, kısır tartışmaların gündem olmadığı, eşbaşkanlığın tartışılmadığı ve bireyselliğin ön planda tutulmadığı bir yerel yönetim anlayışı yaratılmalıdır.

Abdullah Öcalan'ın ortaya koyduğu Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu, bizler için yeni dönemin siyasal, toplumsal ve örgütsel yol haritasıdır. Bu yoldan sapmaya da bu yola engeller koymaya da hiç kimsenin hakkı yoktur. Hele ki bu alana bu kadar büyük bir rol ve misyon düşerken! Yapılması gereken şey nettir: Yolu genişletmek, toplumsal örgütlenmeyi büyütmek ve komünal yoldaşlık bilincini güçlendirmektir.

Paradigma temelinde adalet, eşitlik ve hakkaniyet duyguları da her daim rehberimiz olmalıdır. Bu mücadeleye ömrünü, emeğini ve gönlünü veren milyonların yüreğinde en ufak bir burukluk yaratılmamasına özen gösterilmelidir. Alınacak her kararda toplumun bütün kesimlerini düşünmek ve buna göre karar vermek bir sorumluluk ve zorunluluktur. Bu nedenle toplumun vicdanı ve sesi olma hali her daim akılda kalmalıdır. Büyük bedellerle bugüne kadar ulaşan bu siyasal ve toplumsal deneyimin bundan sonraki mirasçıları olunduğu gerçeği unutulmamalıdır. Kürt siyasi hareketinin yıllar boyunca büyük fedakarlıklarla büyüttüğü bu deneyim alanı, bugünden sonra da gelişerek, büyüyerek ve güçlenerek yoluna devam edecektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Eşbaşkanlık Stratejisi

Yaşamı Eşit ve Özgür Kılar

Rotinda Engin

21. Yüzyılın ikinci çeyreğinde klasik kapitalist modernite aşılırken halklar ve kadınlar öncülüğünde demokratik modernite çağı alternatif olarak yaşam bulmaktadır. Demokratik ulus zihniyetiyle gelişen yerel ve evrensel düzeyde demokratik komün sistemi, demokratik modernite çağının çözüm modeli olmaktadır. Demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigma bu modelin özüdür. Bu nedenle 21. Yüzyılın temel dinamikleri bu paradigma üzerinden gelişmektedir. Demokratik ve ekolojik bir toplum için cinsler arasındaki ilişki ve çelişki diyalektiğinin stratejik düzeyde yeniden tanımlanması ve düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Bu olmadan hiçbir toplumsal mücadelenin başarıya ulaşmayacağı anlaşılmaktadır. Çünkü toplumdaki 'devlet ve komün' yarılması bu temel çelişki üzerinden toplumsal sorunsallık olarak gelişmiştir ve günümüze kadar gelmiştir. Bu anlamıyla cinsler arası ilişkiler ve çelişkiler biyolojik değil, tarihsel toplum mücadelesinin toplam ifadesidir. Demokratik modernite çağında bu toplumsal mücadelenin ortaya çıkardığı özgür eşyaşam temelinde, yaşamın tüm alanlarında eşit temsiliyet ve eşbaşkanlık sistemi tarihi gelişmelere de yol açacaktır. Eşbaşkanlık sistemini bir strateji olarak ele almak ve buna göre toplumsal örgütlenme ve özgür yaşam projesi oluşturmak önemli olacaktır.

Bilindiği gibi tarihte kadın öncüllüklü toplum sistemine karşı iki büyük karşı devrim yaşandı. Bunu mitoloji ve dinler tarihinde, özellikle Enuma Eliş Destanı ve Tevrat ile başlayan üç büyük din kitabında

net görmekteyiz. Bu iki büyük cinsel kırılma kadının öncülük ettiği komünal toplum sisteminin aleyhine gelişti. Ancak toplum, komünal özü zayıflasa da hiçbir zaman komünal yaşam değerlerinden kopmadı. Çünkü toplumun ilk çekirdeği ve varoluşunu günümüze kadar sürdürebilmesi komünal özünden kaynaklıdır. Bunun için toplumların örtülü kalan tarihini ve komünal özünü aydınlatarak yeniden inşa etmek hakikati görünür kılacaktır. Bu hakikat temelinde bu sefer erkek egemenlikli sistemin aleyhine gelişecek üçüncü cinsel kırılma, komünal/demokratik toplumun gelişimini ardına kadar açacaktır. Komünal/demokratik toplumun özgür eş yaşam felsefesi cinsler arasındaki ilişki ve çelişki diyalektiği temelinde yaşamın tüm alanlarında eşit temsiliyet ve eşbaşkanlık stratejisinin gelişmesini de sağlayacaktır. Eşbaşkanlık stratejisinin dayandığı tarihsel dinamikleri, komünal değerleri daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bugün yaşadığımız ulus-sınıf, devlet-komün vs tüm çelişkilerin temelinde cinsler arasındaki ilişki ve çelişkiden kaynağını aldığını daha iyi görebilmekteyiz. Cinsler arasındaki çelişki, tarihin ilk ve son temel çelişkisi olduğu giderek daha fazla açığa çıkmaktadır. Cinsler arasındaki tarihin bu temel çelişkisini anlamadan eşbaşkanlık stratejisini anlamak mümkün değildir. Bu anlamıyla eşbaşkanlık stratejisinin tarihsel sosyolojideki gelişim diyalektiğinin, perspektifinin ve metodunun kavranmasına da ihtiyaç vardır.

Eşbaşkanlık stratejisinin gelişebilmesi için, cinslerin öz gücünün ve iradesinin açığa çıkması gerekir. Özgür

bilinç ve irade olmadan toplumsal yaşama eş düzeyde özgürce katılım olmaz. Ahlaki ve politik bilinci gelişmeyen toplumlarda da eşit temsiliyete dayalı eşbaşkanlık sisteminin gelişmesi mümkün değildir. Özellikle kadının demokratik siyasete aktif katılımı da özgür eşyaşamın temel şartlarından biridir. Bir toplum ahlaki/kültürel özgünlüğüyle, değerleriyle ve politik bilinciyle anlam kazanır. Eşbaşkanlık stratejisi ahlaki ve politik düzeyini geliştirmiş, kendi özgür yaşam sistemini yaratmış, demokratik/komünal ve kendi modernitesini gerçekleştirebilmiş toplumlarda hayat bulur. Demokratik toplumun kolektif/komünal önderliği eşbaşkanlık sisteminde gelişir. Eşbaşkanlık stratejisi, demokratik toplumun kurmay aklısıdır, bilincidir. Bu strateji kuşkusuz bir paradigmaya, felsefeye, programa ve siyasete dayanır. Her şeyden önce eşbaşkanlık stratejisinin zihniyet dünyasını anlamak, felsefik bakış açısını oluşturmak gerekir. Bu anlamıyla eşbaşkanlık stratejisinin dayandığı ve kendine temel aldığı özgür yaşam felsefesinin ilkeleri vardır.

Eşbaşkanlık stratejisini tarihsel sosyoloji perspektifi ve metodolojisiyle değerlendirdiğimizde toplumu oluşturan olguları bütünlüklü, toplumun tüm birimlerini ilişkisellik içerisinde ele alınması önemlidir. Eşbaşkanlık stratejisinin temel felsefesi, özgür eşyaşam için ilişkiselliğin gelişebilmesidir. Pozitivist sosyolojinin birbirinden kopuk olgucu anlayışına karşı, başta cinsler arasındaki ilişkiler olmak üzere toplumsal tüm ilişkilerin bütünlüklü ve birbiriyle ilişkisellik temelinde ele alınmalıdır. Eşbaşkanlık stratejisi böylesi diyalektik ilişki ve çelişki içerisinde var olabilir; değişim-dönüşüm de ancak bu temelde gelişir.

Toplumdaki tüm farklılıklar ve kimlikler, paradigmasal bakış diyalektik yöntemdeki yoruma bağlıdır. Cinsler arası çelişkiden tutalım, sınıf, ulus, tüm toplumsal çelişkilerde, hatta iki insan arasındaki ilişkilerde diyalektik bakış gerektirir. Diyalektiğin doğru yorumlanması, anlaşılması önemlidir. Diyalektik gelişim çelişkilerin ilkesizce uzlaşması yani mücadelesizlik değildir. Veya çelişkilerin birbirini tüketen, varlığını tehdit altında bırakan, senteze giderken bir kimliğin, varlığın baskı altına alınması, erimesi de değildir. Eşbaşkanlık stratejisinin felsefesinde cinsler arası ilişkilerde özne-

nesne ayırımına da gitmeden, özne-nesne ayırımını aşarak ilişkilerde empati kurmak, birbirine karşı sorumlu davranmak, birbirinin iradesini kırmadan yaşanan sorunlar karşısında eleştiri ve özeleştirici gücünü geliştirmek önemlidir. Abdullah Öcalan, “çelişkili dönüşümsellik” tanımıyla diyalektik bakış açısını ifade ediyor. Bu anlamıyla diyalektik yöntemimizde eşbaşkanlık stratejisini geliştirirken ilişkileri koparmadan, çelişkiden kaçmadan yani sorunsallığa yol açmadan, çelişkinin her iki tarafı da dönüştürdüğünü, geliştirdiğini bilince çıkarmak anlamlıdır. Düşünebilen, düşüncede esnek olabilen, sürekli kendisini geliştiren ve toplumdaki eğilimlerin farkına varabilen ve doğru diyalektik ilişkiyi yakalayabilen, eşbaşkanlık sistemi içerisinde başarıyı yakalayabilir.

Cinsler arası ilişkiler ve çelişkiler biyolojik değil, tarihsel toplum mücadelesinin toplam ifadesidir

İkincisi; eşbaşkanlık stratejisinin felsefesinde, cinsler arasındaki ilişki ve çelişki diyalektiğinin bağlamsallığıdır. Eşbaşkanlık sisteminin bütün yönleriyle yani bağlarıyla ve ilişkileriyle ele alınmasıdır. Eşbaşkanlık stratejisinin tüm kavram, kuram ve kurumuyla bağlanacağı yer demokratik ulustur, komünal/özgür demokratik toplumdur. Çünkü tarihsel toplumun temel yaşam tarzı komünaldır. Komünal ilişkiler ve yaşam tarzı toplumsal örgütlenmenin varlığını sürdürebilmesini sağlamıştır. Bunun için devletçi/iktidarcı/erkek egemen tüm kavram, kuram ve kurumsal anlayışlardan radikal kopuş gerekir. Bu radikal kopuş gerçekleşirse toplumun temel komünal karakteri ve toplumu oluşturan tüm olgular birbiriyle bağlantılı ele alınarak demokratik ulus ve özgür eşyaşam gelişir. Holistik/bütünlüklü bakış açısıyla kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin diyalektik, dengeli ve karşılıklı birbirini geliştiren temelde oluşu toplumsal sürekliliği sağlar. Bunun için cinsler arasındaki ilişkilerde yaşanan değişim-

dönüşümün helezonik yani döngüsel olduğunu görebilmek, cinslerin bir arada özgürce var olacağını anlayabilmek, var olan farklılığı ve yaşanan çelişkilere tahammül gösterebilmek, mücadele tarzında ilişkiyi yani bağlantıları kaybetmemek önemli olacaktır. Unutmayalım ki hiçbir şey tek başına var olamaz, varlık gösteremez. Özgür eşyaşam temelinde cinsler arasındaki ilişkilerin sürekli inşa temelinde oluşum içerisinde değişim ve dönüşümü yaratması ve bunu eşbaşkanlık stratejisiyle geliştirmesi yaşamı eşit ve özgür kılar.

Üçüncüsü; eşbaşkanlık stratejisini mutlak eşitlik veya eşitsizliğin ötesinde düşünmek gerekir. Doğanın, yaşamın ve toplumun kendisinde mutlak eşitlik / eşitsizlik veya denge yoktur. Önemli olan farklılık temelinde eşitliği yakalayarak özgürce düşünebilmek, yaşayabilmek ve politik seçeneklerini oluşturmaktadır. Özgür eşyaşam cinsler arasındaki tüm ilişkileri eşitlik-özgürlük temelinde dönüştürüp geliştirmeyi esas alır. Bu temelde kadın ve erkek arasındaki farklılıkları eşit ilişkiler temelinde kolektif bir mücadele ile demokratik toplumsal bir yaşamda anlam kazanır. Buna göre cinslerin eş düzeyde toplumsal yaşama katılım koşulları oluşmazsa sosyalist bir toplumdan bahsedemeyiz. Eşitsizlik öncelikle cinsler arasında başlayıp kurumlaştığına göre, bu yıkılmadan hiçbir toplumsal eşlikten, özgürlükten dolayısıyla sosyalizmden bahsedemeyiz. Bu anlamıyla özgür eşyaşama, eşit temsiliyete dayalı eşbaşkanlık stratejisinin felsefesi daha kapsamlı ve derinlikli ele alınmayı gerektirir.

Savaşlar Toplum ve Kadın Kırımını, Ekolojik-Ekonomik Sorunları Üretir

Eşbaşkanlık stratejisinin tabii ki ilkeleri de vardır. En önemli ilkesi, özgür yaşamda ısrardır. Özgürlüğün gelişebilmesi için zihniyet devrimine ihtiyaç vardır. Zihniyet devrimi için geleneksel Kürt diyalektiğini aşarak, aileci ve devletçi bağlardan koparak komünal yeni Kürt diyalektiğini geliştirmekle mümkündür. Komünal yeni Kürt diyalektiği, kadının özgür olduğu ortamda gelişir. Kadının özgür olduğu toplumlarda yaşam komünal, sosyalist ölçülerde anlam bulur. Kadının özgürlüğüne inanmış, bunu bilince ve pratiğe kavuşturmuş sosyalist kişilikler haline gelerek özgür

eşyaşamda ısrar etmek, eşbaşkanlık stratejisinin hayat bulacağı ortamı yaratır. Bu nedenle eşbaşkanlık stratejisini kalıcı, sürdürülebilir bir sisteme dönüştürmesi için sosyalist kişiliğin inşası gerekir. Sosyalist kişilik, varlığını toplumsallığı ile tanımlayan/ anlamlandıran, oluş halinde yaşama her gün yeni bir şeyler katan, kolektif ve komünal yaşayan kişiliktir.

Eşbaşkanlık stratejisinin temel ilkelerinden biri de, kendi toplumunun kültürel birikimini, sosyolojisini, siyasal zeminini iyi kavramak ve buna göre varlık bilinci ve yaşam formunu oluşturmaktır.

Özgür bilinç ve irade olmadan toplumsal yaşama eş düzeyde özgürce katılım olmaz

Kendi kültürel havuzunu, toplumunun tarihsel sosyolojisini kavrayamayan bu stratejiye hayat veremez. Bunun için özgür yaşam bilinci, tarih, toplum bilinci gerektirir. Bu da yetmez yaşam bilincinin forma/bedene kavuşması gerekir. Bunun için biyolojik düşünme sınırlarını aşarak stratejik ve bütüncül düşünme yeteneği kazanılmalı. Demokratik siyaset zemini yani eşbaşkanlık stratejisinin gelişmesi için bunlar şarttır. Her günü bu anlayışla planlamak, plansız tek bir gün bile yaşamayı kabul etmemek bu anlayışla mümkündür. Plan yapabilmek için de düşünce gücünün canlı, dinamik ve akışkan bir devinim içerisinde seyretmesi önemlidir. Bu hedefli yaşamayı, eşit, özgür ve paylaşımcı olmayı sağlar. Bunun için mutlaka siyasetin demokratikleştirilmesi, tüm toplumun tartışma, karar alma ve projelerini hayata geçirme süreçlerine yani aktif siyasete katılması önemlidir. Komünler, siyasetin söz ve bedene kavuştuğu toplumsal bir sistemdir. Komünler olmadan toplum aktif siyaset yapamaz, öz savunmasını geliştiremez. Bunun için eşbaşkanlık sistemi komün sistemidir.

Barış ve demokrasiyi geliştirebilmek ve kalıcı kılmak da eşbaşkanlık stratejisinin bir ilkesidir. Savaş, sınıflaşma erkeğin egemen kimliği ve yaşam ilişkisiyle gelişir. Barış ve demokrasinin olduğu yerde kadının

en fazla geliştiği, irade, söz sahibi olduğu dönemlerdir. Eşbaşkanlık stratejisinde barış ve demokrasiye ilgi göstermek, öncülük etmek, bu konuda çalışan, örgütlenen ve mücadele eden tüm toplum kesimlerle en geniş ittifaklar kurmak esastır. Kapitalist modernite güçlerinin savaş, kriz ve kaostan beslendiği ve bunun üzerinden sistemini kurduğu ve sürekliliğini sağladığı bilincini gözetmek ve buna alternatif hiçbir din, mezhep, etnik vb. gözetmeden eşit-özgür komünal ilişki ve ittifakları oluşturmak elzemdir. Bunun için liberalizmin cinsiyetçi, milliyetçi, dinci ve bilimci vs. her türlü anlayışa karşı anlayış ve politika üretmek, bunu toplumsallaştırarak bilinç kazandırmak ve örgütlenerek mücadelesini kesintisiz bir biçimde vermek gerekir. Savaşlar toplum ve kadın kırımını, ekolojik-ekonomik sorunları üretir. Eşbaşkanlık stratejisinin başarılı olabilmesinin temel ilkelerinden biri de tüm bu sorunlara karşı, doğru politika ile çözüm üretmektir. Demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigma bu sorunların çözümünde ilaç gibidir.

Diyalektik gelişim çelişkilerin ilkesizce uzlaşması, yani mücadelesizlik değildir

Demokratik/komünal yönetim anlayış eşbaşkanlık stratejisinin başarıyla geliştirilmesini sağlar. Komünal demokraside yönetim ilkesi demokratiktir. Yönetmenin de bir felsefesi ve ilkesi vardır. Eşbaşkanlık stratejisinin yönetim anlayış iktidarcı olamaz, olsa da eş başkanlık sistemini yürütemez. Çünkü yönetim ve iktidar olguları birbirinden ayrıdır. İktidarcı olan güç yoğunlaşmasını, tarihsel toplumun birikimini kendisinde veya grubunda tekelleştirir. Oysa demokratik yönetim halkçı, kolektif, eşitlikçi, özgürlükçü ve komünal olmalıdır. Yönetimsiz olmak da kaosa yol açabilir. Yönetim komünal öncülüktür, özgürlüğün sağlanması için daha fazla emek, çaba vermektir. Yönetim etik ve estetik toplumsal değerlerin gelişmesi için yapılan öncülüktür. Demokratik-komünal yönetim anlayışında cinsiyetçi anlayış ve politikalara yer yoktur. Bunun için cinsiyetçi her türlü

kodlardan, kavram ve kuramdan arınmak ve bunu komünal yaşamda temsil etmek gerekir. Bu konuda kadının öncülüğü esastır. Jin Jiyan Azadi felsefesiyle kadının demokratik yönetimin gelişimindeki öncülüğü, komünal yaşamın gelişimi dünyanın her yerinde mümkündür.

Eşbaşkanlık sistemi demokratik komünler birliğinin, demokratik modernite ve demokratik ulusun siyasi yönetim biçimi olmaktadır. En yerelden başlayarak komün tarzında örgütlenen demokratik örgütlenme birimleri, çeşitli varyasyonlarla birbirleriyle ahlaki ve politik toplum ilkeleri doğrultusunda ilişkilenerken, birbirini tamamlayarak yaygın hale gelir, büyür, demokratik uluslara dönüşür, evrenselleşerek demokratik modernite sistemi düzeyine kavuşur. İşte burada farkı esas ortaya çıkaran gerçeklik, demokratik komünler biçiminde gelişen örgütlenme tarzı, anlayışı ve sistemleşmesi olmaktadır. Bu fark, öyle sıradan bir fark, sıradan bir ayrıntı değildir. Sistemsel farklılığı ifade eder.

O zaman devletsiz, iktidarsız, erkek egemenliksiz karakterdeki demokratik komünler birliğinin örgütlenme biçimi nasıldır, bu biçim politika yapmada, yönetim olmada, demokrasiyi geliştirmede nasıl bir rol oynar? Devlet, iktidar ve erkek egemenlikli zihniyete, alışkanlıklara dayanmayan toplum gücü, kadın özgürlük gücü nasıl örgütlenip geliştirilecek? İşte komün, meclis, akademi ve komünal ekonominin ve demokratik ulus boyutlarının birbiriyle demokratik komünal ilişki, etkileşim ve demokratik işleyiş içinde olduğu bir örgütlenme sistemi, toplumun ve kadınların ahlaki ve politik karar alma gücünü ortaya çıkarır. Karar alıcı politik güç, bu komünal yapılanmadır; bunun sağlıklı bir biçimde işlediği atmosfer de demokrasidir. Yönetim ise burada toplum ve kadınlar adına karar alıcı güç değil, komün ve meclislerde kararlaştırılan politikanın uygulama gücü, komünal birimleri birbirini tamamlamak üzere ilişkilendirmeyi başaran, koordinesini sağlayan güçtür. Demokratik Modernitenin kuramcısı olan Abdullah Öcalan, yönetim gerçekliğini “iş ve rol koordinasyonu” olarak tanımladı. Yani yönetim halk adına karar alan, halk adına uygulayan, görevde bulunduğu süreç içerisinde kendini halkın yerine koyarak yöneticilik yapan değildir. Demokratik komünal sistemde yönetimin yetkileri, toplumun ve kadınların direkt

katılım gösterdiği doğrudan demokrasi organlarıyla anlam kazanır. Eşbaşkanların yönetim anlayışı da bu komünal örgütlenme sistemine göre gelişmek durumundadır. Bu nedenle bu farkın farkındalığını yaşamak belirleyici bir niteliğe sahiptir. Diğer yönetim biçimlerinden farkını anlayamamak, farkındalığını yaşayamamak, iktidar hastalıklarını, egemen ve köle alışkanlıklarını devam ettirmek anlamına gelir.

Kürdistan halkının eşbaşkanlık tarihi, yirmi yılı aşan bir geçmişe sahip

Eşbaşkanlık stratejisinde iyi, güzel, doğru ve ahlaki olan tüm insani değerlerin demokratik modernite sistemindeki anlamını kavramak, ilke düzeyinde ele alınması gerekenlerdir. Bunun için eşbaşkanlık stratejisi etik ve estetik değerlerden kopuk gelişemez. Çünkü demokratik-komünal toplumun etik ve estetik ölçüleri, ilkeleri vardır. Komünal sistemin demokratik ulus boyutlarında; siyasi, ekonomik, sosyal vb. tüm alanlarda etik ve estetik olanı geliştirmek, eşbaşkanlık stratejisinin temel hedefi olmalıdır. Abdullah Öcalan, “Etik, özgürlük ahlakı ve bilincidir. Estetik ise, soykırımın özünden boşaltarak biçimsizleştirdiği ve yaralı hale getirdiği kişilikleri kendi öz bilinçleriyle, öz kültürü ve özgürlük ahlakıyla buluşturarak yeniden form kazanmalarını sağlamaktır... Etik, sorumluluk demektir; etiksiz sosyalizm olmaz. Etik de sorumlulukla başlar. Kendini sorumlu görmemek, sorumluluğun gereğini yapmamak, görevleri layıkıyla yerine getirmemek ve bunu başkalarına yüklemek etik değildir. Etik “ilke”, politika “pratik” tir. Yani ilkenin pratikleşmesidir. Politikanın yarısı propaganda, diğer yarısı da örgütlenmedir” değerlendirmeleri bu konuda ufuk açıcudur. Komünal-demokratik toplumda etik-estetik değerlerin geliştirilmesinde ve eşbaşkanlık sisteminin temel ilkesi haline getirilmesinde kadının öncülük rolü esastır. Özgürlük ahlakı ve güzel yaşam kadın öncülüğünde eşbaşkanlık sistemiyle mümkün hale gelir. Demokratik toplum sosyalizmine de bu temel ilkeler üzerinden ulaşılır.

Eşbaşkanlık stratejisinin bir sisteme kavuşarak yaşam bulmasında Kürt halkı, kadınları hem yaşadığı bölgeye hem de dünyaya öncülük etmektedir. Kürt halkının ve kadınlarının özgürlük mücadelesi, demokratik modernite çağının, demokratik ulus temelinde gelişen komünler birliğinin müjdesini alternatif bir sistem olarak tüm dünyaya vermiştir. Bu sistemin uzun süredir hayata geçirilen demokratik yönetimi eşbaşkanlık modelidir. Dünya çapında Alman Yeşiller Partisi’nin deneyiminde ve yine bazı sivil toplum kuruluşları, uluslararası bazı kurumların yapısında eşbaşkanlar, eşsözcülük var iken, örgütlenme yapısının bir bütün eşit temsiliyete ve eşbaşkanlığa dayandığı başka bir deneyim yoktur. Bu tarzda tüm örgütsel yapılanmayı saran bir sistem olarak ele alınması, Abdullah Öcalan’ın toplumsal perspektifiyle açığa çıkan yeni bir durumdur. Öcalan, 20 Eylül 2004 tarihinde İmralı’da yapılan bir görüşmede, “Parti içi demokrasi olmadan siyaset demokratikleşemez. Siyaset demokratikleşmedikçe toplum demokratikleşemez. Toplum demokratikleşmezse devlet demokratikleşemez. Hepsi birbirine bağlıdır. Eşbaşkanlık modelini doğru buluyorum. Sanırım Yeşillerde de var bu. Yeşillerin seçimlerinde bir bayan bir erkek seçildi. Önerdiğim tüzük modeli parti içi demokrasiyi geliştirir.» biçiminde bir değerlendirme yapmıştır. Ve yine 29 Mart 2014 tarihli bir görüşmesinde, «...Yüzde kırk elli kotasını bırakın. Bu kadın kotası yanlış kavranıyor. Artık kota anlamsızdır. Çünkü tam eşitliği sağlamış oluyoruz. Eşbaşkanlık hızla hayata geçirilmeli. Eşbaşkanlık kadın ve erkek özgürlüğünü muazzam çözen bir şey. Bu sistemi doğru işletmek lazım. Yani artık elimizde muazzam bir anahtar olmuş oluyor. Biz kendi sistemimizi kuracağız. Eşbaşkanlık sistemi olur. Devlet bunu kabul eder etmez, halkımız neredeyse, halk topluluklarımız neredeyse, kendi çözüm modelimizi orada esas alacağız. Burada esas olan eşbaşkanlık kurumunun doğru ve önemli olduğu hususudur. Hatta eşbaşkanlık sistemini bütün dünya için öneriyorum. Yasal engel varsa, de facto uygulanır. Yasal olarak biri bildirilir, fiili olarak iki kişi tarafından yürütülür. Kimin bildirileceği önemli değil, önemli olan eşbaşkanlık kurumunun fiili olarak yürütülmesidir.» Bu perspektifin ardından o döneme kadar kadın için uygulanan kota yöntemi uygulamadan kalkmış ve eşit

temsiliyet-eşbaşkanlık sistemi yaygın bir biçimde tüm kurumlarda ve yapılarda uygulanmaya başlanmıştır.

Kürdistan'ın tüm alanlarında parti yapılanmaları üzerinden geliştirilen eşbaşkanlık uygulaması 2005 yılından başlayarak adım adım hayata geçirilmiştir. 2015 yılına geldiğimizde Kürt halkının demokratik ulus zihniyetiyle örgütlü olduğu her yerde eşbaşkanlık sistemine geçilmiş; zamanla komün, meclis, kurum, dernek vb. her türlü örgütlenme bu anlayışla yapılandırılmıştır. Kürdistan halkının eşbaşkanlık tarihi, yirmi yılı aşan bir geçmişe sahip. Kuşkusuz bu sistem Kürdistan Özgürlük mücadelesine dayanmakta, kökleri buraya kadar uzanmaktadır. Bu kök üzerinden yeşillenen, çiçeklenen bir sistemdir eşit temsiliyet ve eşbaşkanlık sistemi. Büyük ve zorlu, bir o kadar da anlamlı bir mücadelenin doğurduğu bir sistem olarak anlamak, eşbaşkanlığı doğru hayata geçirmek açısından önemli bir yere sahiptir.

Eşbaşkanlık Demokratik Sistemin Zincirinin Temel Bir Halkasıdır

Kürdistan Özgür Kadın Hareketi'nin yaşamın tüm alanlarında jineoloji bakış açısıyla geliştirdiği mücadele tecrübesi, birikimi, eşbaşkanlık stratejisiyle özgür-eşit bir yaşamın gelişmesinde tarihi bir rol oynamıştır. Bu mücadele sayesinde Kürdistan'ın her parçasında ve Kürtlerin bulunduğu her alanda geliştirilen eşbaşkanlık sistemi önemli bir deneyimi, tecrübeyi açığa çıkarmıştır. Bu, Kürtler açısından klasik deyimle altın değerinde bir deneyimdir. Dünyanın başka bir yerinde bu biçimiyle rastlanmayacak, istisna ve çok değerli bir tecrübe olmaktadır. Kapitalist sistemin, sömürgeciliğin ve erkek egemenliğinin tekçi faşizan yönetimleriyle bir ahtapot gibi sarıp sarmaladığı bir dünyada, adeta geceyi aydınlatan bir yıldız gibi parlamaktadır. Çoraklaşmış topraklarda yeşerebilmeyi başaran bir çiçek gibi hayatı güzelleştirmekte, anlamlılaştırmaktadır. Eşbaşkanlık ve eşit temsiliyete dayanan Demokratik Modernite, Demokratik Ulus, Demokratik Komünler Birliği, hegemonik iktidar güçlerince nefessiz bırakılan insanlığa, kadınlara ve doğaya bir nefestir, yaşam soluğudur. Eşbaşkanlık sistemi içinde yer alanlar böylesine tarihi bir misyonu yüklenmiş durumdadır. Ağır ama bir o kadar da anlamlı ve güzel bir yüküdür bu.

Eşbaşkanlık ve eşit temsiliyet, Demokratik Modernite, Demokratik Ulus ve Demokratik Komün sisteminin başarıyla hayata geçmesinde stratejik bir role sahiptir. Salt bir temsiliyet değildir, bir sistemdir, stratejidir. Eşbaşkanlığın sistemsel bir karaktere sahip olduğunu kavramak çok önemlidir. Çünkü Eşbaşkanlık bu sistem zincirinin temel bir halkası olarak rolünü oynar; eğer bu sistem zincirinden kopuk bir biçimde anlaşılır ve böyle uygulanırsa büyük bir çarpıklık ve iktidarcılığın tekrarı yaşanır. İktidar zincirinin bir halkası haline gelinir. Bu nedenle eşbaşkanlık ve eşit temsiliyet gerçekliğini her şeyden önce demokratik bir yaşam ve yönetim sisteminin bir halkası olarak anlamak belirleyici niteliktedir.

Sistem olmak ne demektir? Sistem, bir hedef ve amaç doğrultusunda hayata geçirilen yöntemler düzeni olarak tanımlanır. Yöntemler düzeni olarak anlam kazandığında, bunu tek bir kurum, tek bir yöntem, dönem veya kişiyle sınırlı ele almak mümkün değildir. Sistem olmak, karmaşık ve çoğul gerçeklikleri, sonuç alıcı temelde süreklileşen bir düzeneğe, işleyişe kavuşturmak demektir. Sahip olunan zihniyet ve yapısallıkla birlikte, bu gerçeklikleri bir sistem olarak hayata geçirmenin gereğini kavramak da çok önemlidir. Çünkü bir sistem oluşturma ve bu sistemi hayata geçirme bilinci olmadığında, bu doğrular ya soyut kalmakta ya da dönemsel ve parçalı hayata geçen, sonra sönümlenen bir projeye dönüşmektedir. Sistemsel gelişen soykırımcılığa, erkek egemenliğine ve kapitalist moderniteye karşı sonuç alıcı süreklileşen mücadelenin esaslarından biri de bu nedenle paradigmayı, zihniyeti, ideolojiyi, politikayı, ekonomiyi vb. tüm yaşamsal olguları sistemsel ele alıp hayata geçirebilmektir. Öyleyse tekçiliğe, iktidara, devlete dayanmayan çoklu demokratik örgütlenme sistemine ve eşit-özgür olma zihniyetine dayanan bir yönetim anlayışı, başkanlık biçimi-biz bunu eşbaşkanlık olarak tanımlıyoruz. Kapitalist sistemin ulus-devlet yapılanmaları ile sahte ve yapay bir biçimde geliştirmiş olduğu temsili demokrasi gerçeğinden de farklılaşan bir yapıdadır eşbaşkanlık sistemi. Kısacası tekçi, cinsiyetçi, toplumdaki kopuk ve topluma-kadına-doğaya karşı yönetim tarzlarına, sistemlerine alternatif olarak geliştirilen bir yaşam sistemi olmaktadır.

Demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigma temelinde inşa sürecini yaşayan eşbaşkanlık

sisteminde belli bir deneyim oluşmakla birlikte, eşbaşkanların öncelikli görevi, sistemi komünal bir biçimde örgütleme, sağlamlaştırma, bu açıdan toplumda, kadınlarda, her kesimde demokratik politik bilinci geliştirmektir. Eşbaşkanlar hangi çalışma alanı, neresi olursa olsun öncelikle kendi sistemini daha fazla bedenleştirebilmek için komünler, meclisler, akademiler, boyutlar var mı, ne kadar var, bunların bir fizibilitesini yapmalıdır. Demokratik sistemin kalbi komün ve meclislerde, akademi ve boyutlarda atar. O zaman önce bu kalbi bir kontrolden geçirmek, “kalp var mı yok mu, ne kadar çalışıp işlevini yerine getiriyor” gibi sorulara cevap oluşturmalıdır. Eşbaşkanlar bir yönetim gücü olarak bu bedende beyin rolünü oynar, peki bu beynin koordine edeceği unsurlar, kalp başta olmak üzere diğer organlar oluşturulmamış ise neyin koordinesini yapacaktır? Dolayısıyla en öncelikli görev, sistemin doğru inşasına hem zihinsel ve hem de örgütsel anlamda öncülük etmektir.

Demokratik sistemin kalbi komün ve meclislerde, akademi ve boyutlarda atar

Komün yoksa komün, meclis yoksa meclis, akademi, boyutlar yoksa bunları oluşturmak, toplumu ve kadınları buralara çekmek, örgütlemek ilk görevdir. Eşbaşkanlar burada topluma örnek teşkil edecek bir model konumundadır. Bilinciyle, eşitlikçi ve özgürlükçü kültürüyle, sevgisi ve saygısıyla, sorunları çözme gücüyle, ailesinden başlayarak her kesimden insanla ilişki biçimiyle örnek, model ve öncüdür. Yol açar; demokratik özellikleriyle insanları çeker, bir araya getirir, kaynaştırıcı bir rol oynar. Bu anlamda eşbaşkanların demokratik toplum sistemi inşa etmedeki rolü çok önemlidir.

Eşbaşkanlar görev yürüttükleri alanın, köylerden tutalım kasabalara, şehirlere, ülkelere kadar hangi zemindeyseler, bu zemindeki devlet ve cinsiyetçi politikalara, yaşanan tüm siyasal, ekonomik, sağlık, eğitim, adalet, öz savunma, ekolojik ve kadın sorunlarına ideolojik, sosyolojik, psikolojik vb. her boyutta hâkim olmalıdır. Yine hangi ulusal, etnik, dini, yaş farklılıkları var, siyasal eğilimler nasıldır, aşiret-

kabile-aile yapısı nasıldır, temel ihtiyaçlar, mücadele ve örgütlenme görevleri nerelerde ve nasıl ortaya çıkıyor, bunun profesyonel bir analizcisi olmalı, buna göre de toplumu ortak ederek örgütlenmenin, politikleşmenin, sistem oluşturarak mücadeleyi büyütmenin öncüsü olmalıdır. Toplumun tüm kesimlerine komün ve meclislerle kendi kendini yönetme, politik karar alma kültürünü kazandırmalı, buna teşvik etmeli, güçlü bir inanç ve motivasyon yaratmalıdır.

Bunları hakkıyla yerine getirmek ise bilinçlenme, eğitim faaliyetlerini her işin başına koymakla mümkün olabilir. Sömürgeciliğin, kapitalist modernitenin, feodal etkilerin, toplumsal cinsiyetçi kültürün toplum üzerindeki bireyler, kadın ve erkekler üzerindeki etkisi çok iyi bilinmektedir. İnsanlar yurtsever olabilir, davaya inanıyor, örgütlü yapılara, eylemlere katılıyor olabilir, hatta yıllarca zindanlarda da kalmış olabilir, ancak yaşam ve ilişki kültürü anlamında hala bu geriliklerin etkisi yoğundur. Dolayısıyla geri zihniyet alışkanlıkları, yönetim anlayışlarına yansımaktadır. Bu nedenle demokratik ulus sisteminin insanını, kültürünü, kadını, erkeğini, çocuğunu, gencini geliştirmek büyük bir öneme sahiptir. İşte bu nedenle akademiler, eğitim ortamları, faaliyetleri, demokratik zihniyetin ve bedenleşmesinin gelişmesinde olmazsa olmaz bir çalışma alanıdır. Eşbaşkanların önce kendini eğitmekten, bilinçlendirmekten başlayarak toplumun tüm kesimlerini bilinçlendirme, aydınlatma çalışmalarına stratejik yaklaşım göstermelidir. Demokratik sisteme katılım, demokratik kişiliği yaratma anlamında ne kadar derin bir bilinç gelişirse, demokratik toplum sisteminin o kadar güçleneceği, eşbaşkanların o kadar güçlü ve tarihi çalışmalar yürüteceği açıktır. Bu nedenle eşbaşkanların kendini ve toplumu eğitme çalışmalarını, başarının temel bir ölçüsü olarak ele alması önemlidir.

Eşbaşkanlık bir sistem ise, o zaman bunun en önemli bir yanı da sürekliliğini sağlayabilmesidir. Ki bu da eşbaşkan olanların kendi katılımlarını ve yürüttükleri çalışmaları ciddiye almaları, sonrasında gelecek olanları düşünmeleri ve buna göre anda geleceği ören bir çalışma tarzı ile mümkün olacaktır. Kısacası dünü, bugünü ve yarını anda yaratacağı gelişmelerle garantiye alan, sömürgeciliğin yaratmış olduğu hafızasızlığı ve geleceksizliği, yani kaderciliği aşırın bir tarzla, kendisinden sonra gelecek olanlara gelecek

umudunu ve çalışmalarını devredebilmelidir. Sistem zinciri bir de böyle birbirine eklenir.

Özyönetim dediğimiz gerçeklik, belirttiğimiz tüm bu yapılanmaların işletilmesini ifade eden sürecin kendisidir. Eğer temsili değil de doğrudan demokrasi esas alınıyorsa, o zaman eşbaşkanlar da bu sürecin doğru ve tam inşa edilmesinden ve işletilmesinden sorumludur. Eşbaşkanlık yönetim sistemi, komünü, meclisi, akademisi ve demokratik ulusun boyutlarıyla birlikte, bunların doğru işlevselleşmesiyle birlikte bir özyönetim sistemidir; böyle olursa demokratik bir yönetim ve gerçek anlamda eş başkanlık karakteri gelişir. Bu çok zorlu ama onurlu ve tarih yazdıracak inşa adımlarını atmak, bunun kültürünü geliştirmeye öncülük etmekten daha hayırlı bir iş olmasa gerek.

Demokratik ulus ve demokratik konfederal sistemin bedenleşmesi, demokratik komünler sistemin inşası ile gerçekleştirilir iken, bu inşanın esası elbette ki bu bedenleşmeye göre zihniyet kazanma, bilinçlenme ve kültürünü, ilişki ve yaşam biçimini hayata geçirmektir. Bu bilinçlenme, aydınlanma olmadan beden inşası da zaten ya gerçekleşmiyor ya da yarım yamalak gerçekleşiyor. Nitekim mevcut durumda sistemin inşası açısından yaşanan en temel sorun da bu olmaktadır. Eşbaşkanların bu anlamda Demokratik Ulus kişiliğini, demokratik komünün örgütlenme anlayışını, kültürünü temsil edip örnek kişiler, öncülükler olmalıdırlar.

Belirttiğimiz gibi her şeyden önce kadın ve erkek eşbaşkanlar olduğu için cinsler arasındaki ilişki açısından eşitlik ve özgürlük anlayışının gelişmesi belirleyici bir öneme sahiptir. Tüm köleliklerin başlangıcı erkek hakimiyetiyle birlikte kadın-erkek ilişkilerinde başladığı gibi, tüm özgürlüklerin başlangıcı da kadın-erkek ilişkilerinde geliştirilecek eşitlik ve özgürlükle başlar. Bu, en zor olanıdır, ancak en anlamlı ve geliştirici olanıdır. Dolayısıyla kadın ve erkek eşbaşkanların öncelikle birbirlerine karşı saygılı, eşitlikçi, mütevazı, iradesini tanıyan, çelişki ve ilişkisini demokratik temelde ele alan, çözümleyici bir ilişki tarzı geliştirmesi gerekir. Toplum yönetimlere bakar, eşbaşkanlar arasındaki ilişki tarzına, yaşam tarzlarına, onların genel olarak sorunları çözme gücüne bakar. Özellikle de Ortadoğu toplumlarında, Kürdistan halkında bu, çok belirleyicidir halk için,

yine kadınlar için. Yürütülen görev teknik, mekanik bir görev değildir, bilakis bu görev yeni bir yaşamı, demokratikleşen kadını ve demokratikleşen erkeği, bunların arasındaki yeni ilişki biçimini ifade eden bir görevdir.

Bu nedenle eşbaşkanların nasıl yaşadığı, nasıl ilişkilendiği konusu öyle sıradan bir konu değildir. Maddiyatçılığa, gösterişe tenezzül etmeyen, gözü ve gönü tok, yaşamıyla, üslubuyla, giyimiyle, sahip olduğu maddi değerlerle oldukça sade, toplumun standartlarına göre yaşamak, toplum açısından bir çekicilik yaratır. Komün ve meclislerle birlikte alınan kararlar temelinde yapılacak işleri temiz ve sağlam yapmak, işlerinde sonuç alıcı olmak, birlikte çalıştığı eşbaşkanla kolektif çalışmak kadar mevcut örgüt yapısıyla, komün ve meclislerle de kolektif çalışmak, ortaklaşmaya, komünalleşmeye çekmek, her sözünde ve her işinde bu kültürü yaratmak, esas başarı ölçüsüdür. Tutarlılık ve samimiyet, yaşamın her alanında, aile içinde eşine ve çocuklarına, akrabalarına, komşularına, çalışma arkadaşlarına karşı da demokratik ve komünal olmasıyla ölçülür. İster kadın eşbaşkan olsun, ister erkek eşbaşkan olsun, yaşamının bir bütünü tutarlı bir duruşla, ilişki ve yaşam tarzıyla donatmalıdır. Yani kişiliğinden yaşam tarzına, ilişki tarzına, iş yapma tarzına kadar her yönüyle örnek ve öğretici olması, bu yanı sıra eşbaşkanlık kurumunu bir örgütlenme, inşa ve mücadele kaynağına dönüştürmesi, başarının kapılarını birer birer açtıracaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Özgür Beledi Politika Vakti!

Mesut Yurtsever

Murray Bookchin'in şu pasajı ile başlamak istiyoruz;

“Toplumsal yeniden inşasını öngören hareketlerin -bununla özellikle sol hareketleri radikal ekolojik gruplarını ve ezilenlerin adına konuşan örgütleri kastediyorum- en büyük kusuru, halkı statükonun belirlediği sınırların ötesine taşıyacak bir politika gütmemeleridir belki”

Bu pasaj biri açık öteki üstü örtülü iki bildirimde bulunuyor. Açık bildirim, toplumun yeniden inşasını hedefleyen hareketlerin, kendilerine ait bir öz-politikasının var olması gerektiği üzerinedir. Üstü örtülü ikinci bildirim ise, bu hareketlerin sözde kendi politikalarına özde ise statükonun politikasına göre hareket ettikleridir. Bu, bir çelişkiyi ifade etmektedir. Nedir çelişki? Amacın-hedefin tersi yönünde, bir “politika” yapmadır! Yani kendi öz-politikasını uygulama yerine, statükonun politikasına göre davranma. Bu da teori ile pratiğin, kuram ile politikanın, söz ile davranışın zıtlığına delalettir. Bu hareket, grup veya örgütleri böyle davranmaya zorlayan veya yönelten nedir?

Sorgulamamızı daha makro düzeye taşırsak; Lenin'in Sovyetlerinin Putin'in Rusyasına, Mao'nun sosyalist Çin'inin Şi'nin devlet kapitalizmi Çin'ine, Haşimi'nin sosyalist Vietnam'ın günümüzün yozlaşmış devlet sosyalizmi Vietnam'ına dönüşümüne yol açan nedir? Sanırsanız ki hiçbirimiz daha az bedel, emek ve çabanın sergilenmesine bağlayamayız. Yine öncülerinin iyi niyet ve amaçlarına bağlılığından şüphe etmeyiz. Hatta

bu dönüşümleri dönemin kadrolarındaki inancın azlığına da bağlayamayız. Tersinden, dönüşümün sırrını okuyamadıkları, paradigmalardaki bir takım kimi stratejik yanlışlık ve yetersizliklerde aramak gerekmektedir. Murray Bookchin bunu kendi Öz-politikası yerine kapitalist modernitenin politikasını uygulamasına bağlar. Haklılık payı önde olan bir tespittir. Ama esas neden olarak, Bookchin'in belirttiği noktayı da kapsayan ve onu da aşan, politikayı da belirleyen paradigmanın kendisini sorgulamak gerekir. Asıl neden, ana kuramsal çerçevede aranmalıdır. Bağında iktidar ve devlet olgularını ya da kapitalist modernitenin kimi temel saç ayaklarını barındıran paradigma veya kuramda aranmalıdır. Bağında bu olguları barındıran her düşünce veya kuram, şayet yol yürüyüşünde farkına varıp kendini bu olguların zihni ve yapısal etkilerinden arındırıp dönüştürmezse, sonu kapitalist modernite ile bütünleşme, onun birer mezhebi haline gelme olacaktır.

Toplumsal yeniden inşasını hedefleyen özgürlük güçlerinin günümüze kadar yaşadıkları en büyük yanlış, yanlışlık veya yetersizlik hem kendilerini bu olgulardan arındırmamaları, hem kapitalist modernitenin (ulus-devlet, kapitalizm ve endüstriyalizm) tüm boyutlarına alternatif geliştiren bir kuramsal çerçeveye oturtamamaları ve hem de kapitalist modernitenin bu üç saç ayaklarından bazılarını dayanarak kendilerini varlıklaştırmak istemeleridir. Anti-kapitalist olmayı sosyalist bir toplum inşası için yeterli görmüşlerdir. Anti-kapitalist

ama ulus-devlet ve endüstriyalizmi esas almaları, onları uzun mücadelenin sonunda, sosyalist bir toplum inşasına değil, devletçi bir sosyalizm veya daha doğru bir tabirle, devlet kapitalizminin hükmünün esas olduğu bir varlıksallaşmaya götürmüştür. Amaçlanan varlıksallaşma ile oluşan varlıksallaşmanın birbirinin tersi olmasının nedeni budur.

Paradigma veya kuramsal çerçevede ne kadar demokratik, özgürlükçü, eşit, adil, ekolojik olma gibi özelliklere sahip olduklarını iddia ederse etsinler, şayet kapitalist modernitenin her üç boyutuna karşıdan bir duruş sergileyip bunlara ulaşmanın temel aracı olarak da iktidar ile devlete kendilerini endekslerlerse, iddialarının aksi yönünde bir varlıksallaşma, oluşma ile karşı karşıya kalınacak 20. Yüzyılda yaşanan tüm sosyalist, demokratik, anarşist, ulusal kurtuluşçu hareket vb. eksenindeki devrimcilerin akıbetinden ispatlıdır.

O zaman, toplumun yeniden inşasını hedefleyen hareketlerin en öncelikli birincil görevi, kapitalist moderniteye alternatif bir modernite (bizim alternatifimiz demokratik modernitedir) ile cevap olmalarıdır. Kavramsal, kuramsal ve kurumsal bütünlük çerçevesinde hem kapitalist moderniteye bir karşı duruş ortaya koymalı hem de alternatifi olan demokratik moderniteyi demokratik konfederalizm, demokratik ulus ve eko-ekonomiye dayalı olarak kendisini konumlandırıp, nasıl bedenleştireceğini ortaya koymalıdır. Bu bütünlük ve kapsamda, bir genel yaklaşım sergilenirse, o zaman “hangi politika?” sorusu kapsamındaki politika biçiminin cevabı da zihniyette netleşip, berrak olacaktır.

Birbirine taban tabana zıt iki paradigmaya ait özelliklerin iç içe yaşandığı bir yerde-zihinde her zaman vücut bulacak yapı ve anlayış daha örgütlü, daha hegemon ve daha sistematik olan paradigmanın suretinde olur. Kapitalist modernite şu an küresel düzlemde daha örgütlü, hegemonik olan sistemdir. Binlerce yıllık kesintisiz bir sürekliliğe sahip, iktidar ve devlet düzleminin hem mirasçısı, hem de günümüz temsilcisidir. Toplumcu, komünal ve demokratik oluşumların da binlerce yıllık bir tarihsel mirası söz konusudur. Ama tarih boyunca hep parçalı ve dağınık bir yapıda varlıkları söz konusu olsa da, sistematik ve bütünlüklü bir çerçeveye kavuşma imkanına

-sınırlı dönemler hariç- sahip olamadıkları için hep iktidar-devlet bloğunun ya hegemonyasına maruz kalmışlardır ya da “medeniyet dışı” kalma pahasına ücra yerlere sığınmışlardır. Bu açıdan ortaya çıkan hareketlerin zihni yapısında da bu süreçlerin izleri söz konusu olmuştur. Yani ya çok dar bir zihin yapısı ile sınırlı kalmış veya zihin yapılarında iktidar ve devlet bloğunun birtakım zihni kodlarını içerir olmuşlardır. Birincil durum, çağın gerisinde kalmalarının; toplumsal formun kılan, kabile, aşiret biçiminde çakılı kalmadır. İkinci durumda dayanan ideolojinin çelişkili, ikili bir yapıya sahip olmasını doğurmuştur.

Toplumcu, komünal ve demokratik oluşumların binlerce yıllık bir tarihsel mirası söz konusudur

Zihniyet düzeyinde hem demokratik topluma has yönler -ki bu yön daha baskın olsa da- hem de devletçi yönlerin iç içeliğini yaşarlar. Bu zıt karakter, iki yönde temel bir yetersizlik olarak karşımıza çıkar. Lenin’in dayandığı ve sosyalizmin içten fethi, bu noktadan başlamıştır. Ekim Devrimi’nin anti-kapitalistliği onun demokratik toplumcu yönünü; ulus-devletçi ve endüstriyalizme dayalı yönü ise; iktidarcı-devletçi kalması, kapitalist modernite yönüne ihtiva ettiğinden, Ekim Devrimi’nin zamanla reel sosyalizme, reel sosyalizmden de Putin Rusyası’na dönüşüm, bu gerçekliği işaret eder. Bu dönüşüm seyrini Demokratik Modernite kuramının öncüsü Abdullah Öcalan, çok sade bir ifadeyle şöyle formüle eder: “iktidar-devlet tarlasında sosyalizm-özgürlük yeşermez!”

Zihni yapısını özgürlük, demokrasi, komün, ekoloji vb. üzerine oturtan bir hareket, bu değerlere uygun kurumsal yapılarak kendini dayandırmalıdır. Aksi durumda demokratik-komünal yön, iktidar-devletçi yön ile kurumların içinde mass edilmesine ve sistem içleşmesine evrilecektir. Demokratik toplum ekseninde, yeniden inşayı hedefleyenlerin amacı sistem içleşme, onun bir sol mezhebi olma değil; kendi kavramsal-kuramsal değer yargılarına göre, kendi sisteminin kurumsal inşasını sağlamaktır.

Makalemizde demokratik özgürlükçü yerel yönetimler olgusunu ele alırken, yukarıda ana ve kalın çizgilerle ortaya koymaya çalıştığımız çerçeve esas alınacaktır. Demokratik modernite kuramının ne'liğini ve nasıl'ına dair şeylerin detayları başka bir çalışmanın konusu olduğundan, bu ana hatları konumuzun bağlarının anlaşılması açısından serimledik. Bu bağlar gözetilerek konu irdelenmelidir.

Ulus-Devletin Yerel Faili

"(...) modern belediye birçok devletçi vasfı barındırır ve genel olarak burjuva ulus devletin bir faili olarak çalışır." (*Murray Bookchin*) Bağrında il-kent meclisleri taşısa da hem yasal mevzuatlar, hem belediye kanunu vb. ile rol ve işlevinin sınırları ulus-devletçe belirlenmiş, kararların tamamıyla birkaç elit veya bürokratin elinde olduğu, halkın ezici biçimde dışlandığı, halk üzerinde bir iktidar kurumu olarak varlık gösterir.

Belediye başkanı ile il-kent/ilçe meclis üyelerinin seçimi dışında belediye çalışmalarının hiçbirinde halkın söz, düşünce ve karar süreçlerine katılımının olmadığı, tepeden tırnağa hiyerarşi, bürokrasi ve iktidarın üretildiği yerel kurumlar olarak karşımıza çıkar. Mevcut yerel yönetimler olarak belediyeler bir nevi ulus-devletin küçültülmüş birer versiyonudur. Pekçok ulus-devlette, belediyelerin görev ve sorumluluk sahası bağlamında (darlık-genişlik bağlamında) farklılıklar söz konusu olsa da tümünde uygulanan ortak nokta ulus-devlete dayalı "politika" biçimidir. Yani belli bir çevrenin çıkarlarına hizmet etme temelinde, maddi-manevi olarak güç biriktirildiği, bunun bir politika olarak uygulandığı, toplumun-halkın en minimal düzeyde -iki çoğunlukla da hiçbir şekilde dahil edilmediği- dahil edildiği bir kurum olarak işlev görür. Böylesi bir belediyeçilikte temel görev, birkaç kamusal görevin -su, çöp toplama, toplu taşıma, imar izni vb.-yerine getirilmesidir. "Hizmet" adı altında yerine getirilen bu görevler, adeta toplumun ağzına bir parmak balın çalındığı, ama esas rantın ilgili yandaşlara aktarıldığı, esas amacın gizlendiği bir sistem olarak karşımıza çıkar. Yurttaşlara "hizmet" adı altında yapılan kamusal görevlerde bile yurttaş, yurttaş gibi değil, bir müşteri gibi yaklaşım esas alınır. Bu yönüyle "hizmet" denilen şey esasta yurttaş

değil müşterilere yapılır. Belediyelere ait park, bahçe, plaj, sosyal tesisler, otoparklar, toplu taşıma araçları, gayrimenkullerin hepsi bu mantıkla işletilir veya kimi çevrelere rant ve zenginleşme amaçlı işletmeleri için tahsis edilir. Tüm mevzuatlar ve belediye yasaları bu çerçeveler gözetilerek hazırlanmıştır. Ortada müşteri haline dönüşmüş bireylere sunulmuş, parasıyla satılan ürünler olmasına rağmen tüm bu işletme ve hizmetler algı operasyonlarıyla halka-topluma-yurttaşla hizmet diye benimsetilmeye çalışılır. "Belediye = hizmet" hiçbirinin dilinden düşmez. Mevcut belediyeçilik böyle farklı yansıtılan bir kurumdur. Bu yönüyle ulus-devlete benzer. Dahası ulus-devletin kendini ulusla özdeşleştirmesinin yereldeki temsilcisi olarak, o da kendini hiç öyle olmadığı halde yerelle, "hizmet" ile özdeşleştirir.

Mevcut yerel yönetimler olarak belediyeler bir nevi ulus-devletin küçültülmüş birer versiyonudur

Aslında belediye, kurum olarak gerçek anlamda toplumsal sorun ve ihtiyaçlara, toplumca işletilip cevap bulunduğu bir kurumdur. Ama ulus-devletin işgaline ve onun amaçları çerçevesinde dönüşüme uğradığı ve iç işleyişi toplumsal yönden boşaltılıp, devletçi yönlerle doldurulduğu için, gerçek işlevinin tersi yönünde rol oynamaktadır. Ulus-devlet, ülke hattında tüm toplumu nasıl ki kendi sorunlarına çözüm üretemez bir noktada tutup, kendini güç tekeline dönüştürmüştü, mevcut yerel yönetimler yani belediyeler de kendi sınırları dahilindeki yurttaşları aynı potada tutarak benzer bir güç sağlayıp, yurttaşları öz sorunlarından uzak tutarak, çözüm gücü olmaktan uzaklaştırır. Yurttaşların hem yaşamları hem de yaşam çevreleri üzerinde etki etme iradesini minimum düzeye indirgerler. Böylesi bir belediyeçilik anlayışında toplum-yurttaş bakışı pasif birer kasaba sakini değildir. İradesi ipotek altına alınmış (seçimle oy vermekle), güçsüzleştirilip (hiçbir kararda söz hakkının olmaması), edilgen birer müşteri, yurttaş kitlesi bu yönetim biçiminin hem dayanağı hem de

hedefidir. Mevcut belediyeçilik anlayışında halkın-yurttaşın etkin olmasını istediği bir tek zaman dilimi vardır. O da belediye seçimlerinin yapıldığı süreçtir. Bu zaman dilimi içinde yurttaşın etkin olması için her yol denenir. Seçim ile birlikte etkin yurttaş.” Yetki bende, makam bende, güç bende “anlayış ile her şeyi yapmayı kendisinde hak bulan bir yönetme zihniyeti devreye girer. Beraber etkin olma, temsili demokrasi bir parçası olan seçim süreci ile sınırlı kalır. Sonraki dört-beş yıllık süreç boyunca kendini belediye ile özdeşleştiren süreç başlar.

Özgür Belediyeçilik, Belediyeçiliğin Kendi Özüne Dönüşüdür

Demokratik yerel yönetimleri, özgür belediyeçilik veya komünler olarak adlandırabiliriz. Latin ülkelerinin pek çoğunda belediye ile komün kavramları eşanlamlıdır. Bu açıdan her üç adlandırmadan hangisini kullanırsak kullanalım, aynı şeyi belirttiğimizi ifade etmek gerekir. Özgür belediyeçilik, ulus-devlet anlayışına dayalı belediyeçilikten köklü bir şekilde ayrışır. Hem dayandığı paradigma hem de yönetim ve işlevsellik anlayış ve biçimi anlamında ayrılır. Daha doğrusu ulus-devletin içeriğini boşaltarak, iktidarcı-devletçi olgularla tahkim ettiği belediyeyi, bu özelliklerinden arındırarak kendi öz işlevselliğine kavuşturmayı hedefler.

Özgür belediyeçilik, çağımızın toplumcu ve özgürlükçü paradigması olan demokratik moderniteye dayalı bir yapılandırmayı esas aldığı için demokratik-ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayalı bir toplumun inşasında rol oynar. Demokratik siyasetin, toplum içinde vücut bulmasında çok önemli bir politik kurumu olarak kendisini işlevlendirir. Bu açıdan hem politik bir kurumdur hem de politikanın/demokratik siyasetin en alttan en üste doğru yaygınlaşması ve kurumsallaşmasının vücut bulacağı kurumdur. Politika bu kurum aracılığıyla yeniden inşa edilir.

Demokratik yerel yönetimler bu yönüyle ve başlangıç itibari ile ruşeyn haldeki demokratik toplumu temsil eder, etmeli. Genel amaç doğrultusunda kendini ne kadar kurumsallaştırıp işlevsel kılar o paralelde, toplumun demokratik gelişmesini sağlar. Ya da tersine komün veya meclislerle toplum kendini ne düzeyde demokratik bir özne konumuna taşır, demokratik

yerel yönetimler de o düzeyde özneleşen, kurumsal varlıklar haline gelir. Gelişim düzeyi ve kriteri, toplumun demokratik temelde etkin özneleşmesine bağlıdır. Bu açıdan mevcut iktidarcı belediyeçilikte olduğu gibi hiyerarşik, bürokratik ve kendisini temsil sistemi ile sınırlayan yaklaşımdan uzak tutar. Böyle bir konumlama biçimini kendi varlık gerekçesinin bitişi olarak ele alır. Bağrında hiyerarşiye, aşırı bürokrasiye yer vermeyen, bunların oluşmaması için demokratik mekanizmalar oluşturan yani doğrudan halkın-yurttaşın (hem yerel meclislere hem komünlerde hem de belediye meclislerine) katılımına dayalı, doğrudan demokrasi ile yönetilen kurumlar olarak kendilerini ifadeye kavuştururlar.

Çünkü demokratik yerel yönetim veya özgür belediyeçilikte amaç ve araç ilişkisi, hem etik hem ulusal hem de estetik bütünlük gerektirir. Bu bütünlük temel bir ilkedir. Amaç demokratik, ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayalı bir toplum inşasında rol oynama ise o zaman bu rolü hiyerarşi ve iktidar üreten araçları-anlayışı kullanarak oynayamazsın. Kullanılacak araç-kurum yurttaş ve toplulukları bu amaca hazırlayacak, eğitecek ve taşıyacak şekilde ve işlevsellikte olmalıdır. En nihayetinde her kurumsal yapı amaca ulaşmada işlevliliği ile bağrında bir ilişki türünü barındırır. Şayet bir kurum bağrında hiyerarşi, bürokrasi veya üstten alta doğru katı merkezîyetçiliği taşıyorsa, orada demokratik ve toplumcu bir ilişkinin gelişmeyeceği açıktır. Orada gelişecek olan amir-memur, yani iktidar ilişkisi olur. Demokratik siyaset yoluyla yerel meclislere, komünlere halkın doğrudan katılımını (yerellere ait tüm sorunların çözümünde söz, düşünce ve karar alımlarında katılımı) sağlayan yapısal bir işlevselliğe sahipse orada gelişecek ilişki biçimi de iktidarcılıktan öte demokratik ve özgür ilişki olur.

Ulus-devlete dayalı belediyeçilikte halkın belediye çalışmalarına katılımı, bir tek temsilcileri seçmekle sınırlıdır. Buna “demokrasi” dense de temsili olmaktan öte bir anlamı yoktur. Özgür belediyeçilik temsili demokrasiyi sınırlı, ama esas olarak doğrudan demokrasiyi temel bir ilke olarak savunur ve yaşamsallaştırır. Nedir doğrudan veya katılımcı demokrasi? Aslında adı üstünde; halkın-yurttaşların belediye çalışmalarına doğrudan katılımını ifade eder. Özgür beledi çalışmalar, toplum veya yurttaşlarla birlikte iş görme anlayışına dayanır. Özgür belediyeçilik

kendi sınırları dahilinde yaşayan insanların inşa ettiği, edeceği toplumsal ve pratik düzenlemelerin kurumu olarak karşımıza çıkar. Bunu da komün veya meclisler aracılığıyla sağlar. Komünler-meclisler doğrudan demokrasinin geliştiği, politikanın icra edildiği kurumlar, özgür belediyeler ise bu kurumların aldığı kararların icra edildiği kurumlardır. Yani bir kent belediyesi, tüm mahalle, komün veya meclislerin katılımıyla belediye çalışmalarını icra eder. Üstten alta değil alttan üste doğru bir çalışma şekliyle.

Mahalle meclisi veya komünleri, mahallenin tüm yurttaşların katılımına açık olur. Zorunluluğa dayalı katılım tarzı benimsenmez. Gönüllü katılım esas olandır. Toplumun her kesiminden katılıma açıktır. Sadece bir gruba değil tüm farklılıklara açıktır. Düşünce ve ifade özgürlüğü temel bir ilke olarak uygulanır. Hiçbir amaç ve nedenle kimsenin söz ve düşünce özgürlüğü kısıtlanmaz. Fakat kararlar bütün düşünce ve tartışmaların ardından, çoğunluk ilkesi gözetilerek alınır. Mutlak uzlaşma arayışı içinde olunmaz. Mutlak uzlaşma ilkesinin en tehlikeli yanı; hiçbir kararın alınmaması ve zamanla kurumun iflasını bağrında taşımasıdır. Azınlık, çoğunluğun kararının uygulanmasına fırsat tanımalı. Doğruluğu ve yanlışlığını, pratikleşme süreci açığa çıkartacaktır. Mutlak uzlaşma arayışı hem demokrasinin hem de topluluğun gelişmesini önleyecek yangılı bir tutumdur. Çoğunluğun kararı uygulamada yanlışlığı açığa çıkınca, azınlığın görüşünün kıymeti de görülecektir. Bu da azınlık ile çoğunluğun birbirini sürekli geliştirmesine vesile olacaktır.

Her meclis veya komün, kendi yaşamıyla (mahalle-köy vb.) ilgili tüm konularda birinci derecede yetkili karar alma organı iken, bir bütün kenti ilgilendiren sorunlarda da söz hakkına sahiptir. Kararlar temel toplumsal ilkelerle uzlaşmazlık içinde olamaz. Yani tüm kararlar demokratik, ekolojik, kadın özgürlüğü; adalet, ahlak gibi ilkelere riayet edecek nitelikleri gözetir. Örneğin, bir kentin on mahallesi varsa, her mahalle bir komün veya meclis olarak kendini kurumsallaştırır. Kent meclisi bu on mahalle meclisinden gelen erkek-kadın eşit temsil sistemini gözetken delegelerden oluşturulur. Delegeler belli sürelerle göre mahalle meclislerinde görevlendirilir. Onları istedikleri zaman geri çağırma-değiştirme yetkisine sahip olur. Kent meclisi, klasik anlamda

tüm mahalle meclislerinin üstünde yer alan bir meclis olarak kendini konumlandırmaz. Tersine yerel meclislerin konfederasyonu niteliğinde olur. İki yönlü bir işlevi olur. Birincisi; tüm kenti ilgilendiren konularda tüm yerel için aldığı kararları şayet yerine getirme imkan ve kapasitesi yetmiyorsa elindeki teknik imkan ve olanaklarla hayata geçirmelerine yardımcı olmak veya yerel meclislerin aldıkları kararların, diğer yerel meclislerle teması söz konusu ise kararı koordine etme ve dengeleme de aracı rolünü oynar.

Belediye, kurum olarak gerçek anlamda toplumsal sorun ve ihtiyaçlara, toplumca işletilip cevap bulunduğu bir kurumdur

Fakat örneğin kent belediye başkanı veya kent meclisi, X yerel meclisinin iradesini bypass ederek, X mahallesinde bulunan bir parkı kaldırıp, yerine başka bir şey yapma yetkisine sahip olmamalıdır. Demokratik yerel yönetimler anlayışında böyle bir yetkisizlik hali, en belirli yönlerinden biridir. Tersine durum yetkici bir yaklaşım olur ki o da orada bulunan topluluğun iradesini yok sayan bir tutum olur. Bu tutum iktidarcı belediyecilik anlayışının dışı vurumudur. Görüyor, duyuyor ve okuyoruz. Bir belediye başkanının onlarca danışmanı ve koruması, ayrıca şoförü, sekreteri, kalem müdürü, yazı işleri müdürü, basın sözcüsü, bunların yardımcıları ve onların altları ve daha adını bilmediğimiz yüzlerce, hatta binlere varan çalışanının olması neyi gösteriyor? Neyi temsil ediyor? Kendisine böylesi bir “hizmetli”ler ordusu oluşturması, halka hizmet aşkının göstergesi mi yoksa makam aşkı veya çevresine, halka hizmet edilmesi için ayrılan bütçeyi dağıtma tutumu mudur? Hatta daha da ileriye taşırız: Bir belediyede binler veya on binlerle (herhalde büyükşehirlerde) ifade edilen çalışanın olması normal mi? Bu kadar maaşlı insanın çalıştırılması hangi mantığın ürünüdür? İşin trajik ve garip tarafı belediye başkanının bu kadar “hizmetli”i olacak, sonra çıkıp “halk belediyeciliği” yapıyoruz diyecek! Bu söylememin bir inandırıcılığı var mı gerçekten? Kim inanır!

Özgür belediye çalışma mantığında ve etiğinde danışman, koruma, şoför, sekreter, şu-bu sözcüsü gibi hizmetli diye alanlara yer yoktur. Ulufe dağıtır gibi binlerce-on binlerce maaşın verildiği kurumlar değildir. Özgür belediye çalışmalarında işler, ihtiyaç oranında, işin ehli ve uzmanı olan sınırlı insanla, yukarıda değinildiği gibi yerel komün ve meclisler aracılığıyla yürütülür. Bütçenin neredeyse yarısının maaşlara ayrıldığı sistem, iktidarcı anlayışa; bütçenin çok küçük bir kısmının çalışanlara, çoğunluğunun yurttaşlarının ulaşım, konut, sağlık, kültür, spor, eğitim gibi alanlara kullanıldığı anlayış özgür belediye anlayışa dayalıdır. Özgür belediye anlayışı sadece belediyenin bütçesini demokratik-kamusal anlayışla kullanıma tabii tutulmuyor. Aynı şekilde özgür ve eşit ilişki biçiminin kurumsallaşmasını ve temel bir toplumsal ilişki biçimi olmasını da bir perspektif olarak kendine esas alıyor. Eş-temsil sistemi ile erilegemen bir toplumda kadının gasp edilen toplumsal konumunu yeniden kazanmasına zemin sunar. Aynı şekilde eşit ilişki biçimini kadın-erkek arasında sınırlı tutmaz. Özgür belediye çalışmalarının tüm aşamalarına kurum ve kademelerinde geliştirilmesi hedeflenir. Örneğin belediye başkanları ile meclis üyeleri veya çalışanları arasında ilişkinin de azami düzeyde eş-ilişki kapsamında olmasına özen gösterilir. Belediye başkanları “ben hiyerarşinin en tepedeki bir numaralı insanıyım. Tüm meclis üyeleri, çalışanlar vb. benim emirerimdir, memurlarımdır, çalışanlarımdır” gibi bir zihni bakışla yaklaşırsa bu özgür belediye bir ilişkisi olmaktan öte, egemenlikçi ilişki biçimini üreten ve ona tekabül eden bir anlayış olur. Bu ilişki biçiminin de varacağı yer, klasik ulus-devletçi belediye anlayış ve kurumsallaşması olur. Özgür belediye ilişkisi, anti-kapitalist, anti-bürokratik ve anti-iktidar bir felsefi düzleme oturur. Çünkü hedeflenen toplum biçimi bunu gerekli kılar. Oluşturulmak istenen toplumun bir prototipi olarak kendini konumlandırma bunu gerektiriyor. Belediye başkanlarının otoritesi, demokratik otorite kapsamında olur. Sadece belediye başkanları için değil; tüm yerel meclis, komünlere üye ve yöneticilerin de esas alınması gereken otorite biçimi, demokratik otoritedir.

Nedir demokratik otorite? Yaşam ve çalışma tarzıyla, politik ve ahlaki toplumun gelişmesine en çok düşünce üreten, en çok emek harcayan ve en çok katılım

sağlayana duyulan güven ve bağlılıktır. İlişki biçimi ile insanları daha özgür ve eşit bir ilişkiye çekiyorsa, düşünce yoğunluğu ile anlayış geliştirip ufuk açıyorsa, emek tarzıyla maddi ve manevi değer ürettiyorsa, katılım biçimi ile kolektif bir tarz ve yapıcılık açığa çıkarıyorsa ve tüm bunların toplamında gelişecek olan demokratik otorite olmalıdır. Yetkiye, makama, paraya, talimata, itaate dayalı olan ilişki ise iktidarcı otoritedir. Demokratik otorite özgürleştiren bir bağlılık biçimi iken, iktidarcı otorite köleleştiren bir bağlılıktır.

Mutlak uzlaşma ilkesinin en tehlikeli yanı; hiçbir kararın alınmaması ve zamanla kurumun iflasını bağrında taşımasıdır

Demokratik otorite ile kişi kendisiyle buluşurken, toplumun ile de buluştuğunu duyumsayan, toplumla buluşurken kendisiyle bütünleştiğini hisseden ilişki biçimidir. Kısaca demokratik otorite, hiçbir beklenti içinde olmadan (maddi anlamda) herkesten daha fazla çalışan, yoğunlaşan, proje üretip, katılmaya dayanır. Onun için özgür belediye çalışmalarında yer alan bütün yurttaşlar arasında demokratik otoriteye dayalı, azami derecede eş-ilişkinin geliştirilmesi temel bir amaçtır. Bu açıdan demokratik yerel yönetim veya özgür belediyecilik sadece bir takım kamusal görevlerin yerine getirildiği bir kurum değildir. Demokratik toplumun yerel düzeyde inşasının prototipi gibi ele alınmalıdır. Demokratik özgürlükçü, ekolojik ve eşitliğe dayalı ilişki biçiminin üretim merkezi olmalıdır. Bu özelliklere sahip toplumsal insanının geliştirildiği kurumsal yapılardır.

Özgür belediyeciliğin tabandan tavana doğru meclisli çalışma tarzı ve işleyişi de bunun ifadesidir. Bu tarz, toplumun söz ve eylem sahibi kılınmasıdır. Toplum veya yurttaşların öz sorun ve öz ihtiyaçlarını belirlemede, düşünce ve karar sahibi olmasını amaçlamasındandır. Özellikle hem ulus-devletle hem de ona dayalı belediyecilik ile güçten düşürülmüş halk-yurttaşın daha aktif, etkili biçimde güç haline getirmeyi esas alması da bundandır. Özgür belediyecilik, bu yönüyle

kendi kendini yönetmeye yabancılaşmış, bundan uzaklaşmış, sorun çözme kabiliyeti aşınmış, kendi yaşam habitatına uygun olanı bulma iradesi dumura uğratılmış yurttaşları özgür yurttaşlar haline getirmeyi hedefleyen, birer özgür yurttaş inşa akademileridir ayrıca. Fakat şunun da bilincindedirler: Toplum uzun yıllardır klasik iktidarcı belediye ve ulus-devlet kültürel baskısından dolayı, aktif birer özgür belediye yurttaşının gelişmesi, yoğun bir çaba ve belli bir zaman gerektirecektir. Özgür belediyecilik bu anlamıyla da hem bir süreçtir hem de eski yurttaş tipinin aşılp yeni yurttaş tipinin oluşturulması mücadelesidir.

Özgür belediye çalışma mantığında ve etiğinde danışman, koruma, şoför, sekreter, şu-bu sözcüsü gibi hizmetli diye alanlara yer yoktur

Demokratik yerel yönetimde ekonomi, ekonominin komünleştirilmesi-belediyeleştirilmesini gerektirir. Ekonominin komünleştirilmesini ne devlet mülkü olan “millileştirme” denilen merkezileştirme ile ne de reel sosyalist anlayışta olduğu gibi “işçi denetimindeki” kolektivist kapitalizme tekabül eden biçimlerle karıştırmamak gerekir. Komün ekonomisi bu iki ekonomik biçimden köklü bir şekilde ayrılır. Çünkü her iki ekonomik modelin ana özü kâra dayalı olmasıdır. Kâr olgusunun işçi sınıfı veya başka bir sınıf kesiminin eliyle oluşturulması meselenin özünü değiştirmiyor. En nihayetinde kâra dayalı ekonominin sonu kapitalizmdir. Kapitalizmin temel mantığı kârdır. Kâr amaçlayan her kuruluş sürekli kar sağlamalıdır ki ayakta kalabilsin. Bu da rekabet piyasasına adım atmazdır. Kâr ve rekabet piyasasının mantığı da kapitalizmin “ya büyü ya öl” mantığıdır.

Komün ekonomisi ise kâr amacı gütmeyen, dayanışmaya dayalı halkın temel ihtiyaçlarını gidermeye hedefleyen, mahallenin veya komünün ihtiyaçlarını gidermeye dönük ekonomidir. Hangi teknolojinin kullanılacağı, nasıl planlanacağı, somut

duruma göre ilgili meclislerce karara gidilir. Kararlar çevreyle uyumlu teknoloji kullanımını esas alarak, kaliteli ve en az maliyetle üretmeyi esas alır. Bu ekonomide işin esprisi, ihtiyaç doğrultusunda üretim olmasıdır. Bu da mevcut belediye sınırları içindeki tüm işletmelerin, toprağın vb. ekonomik birimlerin, topluluğun yani özgür meclislerin ve onların konfederal meclislerin vesayeti altında olmasını öngörür. Günümüzde mevcut belediyelere ait pek çok işletme, gayrimenkul, toprak veya iştirak biçiminde şirket söz konusudur. Fakat neredeyse hepsi aynı kapitalist mantıkla ele alınmakta ve işletilmektedir. Az veya çok kâr ve rekabet piyasası içinde olmaları, esas yaklaşımı değiştirmiyor. Özgür belediye yaklaşım, tüm bu ekonomik yapı ve alanları halkın hizmeti ve ihtiyaçlarının karşılanması amaçlı kullanır. Sosyal, kültürel, sportif, sanatsal, sağlık, barınma gibi alanlarda yaşam olanaklarının artırılması ve iyileştirilmesi yönlü karar alınır. Başlangıç itibari ile (fakat uzun yıllara yayılmayacak şekilde olmak koşuluyla) kâr amacı gütmeyen, kaliteli ve ucuz bir şekilde yararlanma esas alınır. Ama orta ve uzun vadede tamamıyla parasız olacak şekilde bir tutum ve yaklaşım içinde bu işletmeler işletilir. Fakat dediğimiz gibi bu evreye varmak için meclisler uygulanabilir bir program belirlerler. Program, koşullar ve şartlar gözetilerek yapılır. Kademe kademe en acil, temel ve hayati alanlardan başlayarak ana hedefe ulaşılması için devreye sokulur. Tabi bu ana hedefe ulaşma sadece ekonomi ile olmaz. Aynı paralelde zihniyette dönüşüm olacak ki bireycilik-maddiyatçılık, ailecilik gibi anlayışların aşılp, yerine komün anlayışı geliştirilmeli ki program hayata geçirilebilsin. Yoğun bir eğitim ve örgütlenme bu işin olmazsa olmazları olurlar. Her komün, meclis bu temelde bu rolü oynayan birer akademi olmalı. Yoksa 35 yıldır Türkiye’de belediyeler “halk ekmeği” adı altında biraz daha ucuz olsa da kâr etme mantığını niye terk etmediklerini anlayamayız. Hatta daha da önemlisi hem bu uygulama ile hem ayda birkaç yoksul aileye 1 kg et vererek veya yılda bir defaya mahsus mutfak masrafı için beş-on bin TL dağıtarak vb. uygulamalarla “halk belediyeciliği” yaptığını söyleyip, halkı nasıl manipüle ettiklerinde anlayamayız. Bu halk belediyeciliği değildir. Sadaka kültürüdür. Bu “kültür” insanların gözünü bağlamayı amaçlar. Mevcut iktidarcı rantı gizlemenin bir yöntemidir. Özgür belediye ekonomi, toplulukların

kendi kendine yeter hale gelmesini sağlamanın yanında, öteki belediye topluluklarla dayanışma temelli paylaşım ve birbirini tamamlamaya dayanır. Bu noktada örnekleri çoğaltma, sadece anlatımı tekrara konuşacağına bu kadarla geçiniyoruz.

Özgür belediye ile ifade edilen tüm söylemlerden sonra şu sorular kafalarda oluşabilir. Mevcut ulus-devlet mevzuatlarının hükmünün olduğu bir yerde demokratik yerel yönetimleri oluşturmanın koşulu var mı? İkinci soru da; Bunu kim inşa edecek?

Demokratik yerel yönetim, öncelikle bir ütopya değildir. Ütopya tarafı olsa da dünyanın hemen her yerinde hem de bölgemizde kurulma potansiyeli yüksek bir olgudur. Hem halkların, toplumların geleneksel tarihsel miraslarının devamını ifade ediyor hem de bu mirasın günümüzdeki çağdaş özellikleri ile inşası kapitalizmin insanlığı, toplumları ve doğayı sürüklediği krizden çıkışın yegane yolu olarak karşımızda duruyor. İki şekilde varlıksallaştırılabilir:

Birinci yol; yasa ve anayasalarda yer verilerek, bunlara dayalı oluşma halidir. İkinci yol ise; fiilen kurulmaya çalışılmasıdır. Yani yasa ve anayasa resmiyette buna imkan vermediğinde o zaman fiili olarak mevcut belediye buna uygun bir şekilde çalıştırarak, işlevsellikte onu dönüşüme uğratacak. Burada izlenecek yol da, formül olarak resmiyete uygun davranma ama işlev ve rolünü oynamada ise demokratik yerel yönetim anlayışına göre çalışma, davranma ve hareket etmedir. Misal; yasalar belediye başkanlarının illaki bir makam aracı, şoförü, sekreteri, danışmanı, sözcüsü, olacak demiyor! Yine kendisini hiyerarşinin tepesindeki en önemli kişi olarak görsün, alt kademedeki üyelerle, çalışanlarla, yurttaşlarla hemhal olmasın, eşit ilişki arayisi içinde olmasın demiyor! Ya da mahalle meclislerinde alınan kararları uygulayamaz demiyor! Özetle istenirse biçimde mevzuata göre; özdeyse özgür belediyeçiliğe göre hareket edebilir. Özgür belediyeçilik gücünü toplumla beraber iş yapmadan alıyor. Buna dayanarak demokratik yerel yönetimin yasallaştırılması, anayasal hüviyete kavuşması da bir mücadeleye gerekçesidir. Hem yerel meclisler, komünler hem de kent belediyeleri bu konuda aktif bir hukuk ve demokratik siyaset için olmalılar.

İkinci soruya da kısaca şöyle cevap verilebilir: Özgür belediyeçilik hareketinin öncülüğünü

kesinlikle demokratik siyaset bilinci ve inancı yüksek, hareketin fikirleri, işleyiş ilkeleri ve faaliyetleri içinde yetkinleşmiş, kültürleşmiş insanlardan olmasına dikkat edilir. Özgür belediye politikalarının bu topraklarda kök salması, sıradan tutumlar içinde olan mevki, makam, kariyer, yetki ve para peşinde olan, aile ve yakın çevresini çıkarlarını düşünen insanlarla değil; komün bilincine sahip, komünü bir yaşam felsefesi olarak gören insanlarla kök salabilir.

Öncülük yanlış anlaşılmalı Öncülük, yetkiyi kendinde toplayan, söz ve karar hakkını elinde tutan, yönetimi kimseye bırakmayan değildir. Öncülük, özgür belediye politikanın gelişmesinin önünü açan, yetkiyi gerçek sahibi olan topluluklara, meclise, komüne devretme mekanizmalarının oluşturulmasında çabalayan, halkı söz ve karar sahibi kılan; özetle bu anlayış ve kurumsallığın gelişmesine öncülük edendir. Ülkemizde şu ana kadar özgür belediye politikanın oluşturulmamış olmasının nedeni de bilinç, anlayış, inanç ve etikte böylesi öncü insanlarla bu işe girilmemesidir. On yıllardır özgür belediyeçilik şiarıyla belediyeleri ellerinde bulundurup, mevcut statükonun sınırlarının dışına taşıyacak bir politika geliştirememenin başka nasıl bir izahi olabilir? Olan şeyarın sözde kalmasıdır. Pratiğin ise klasik iktidar belediyeçiliği olduğudur.

Murray Bookchin ile başladık onunla bitirelim: "Özgür belediyeçilik güçsüzleştirilmiş halkın aktif biçimde güçlenme arayışına girdiği bir zamana hitap etmektedir. "

Siyasal ve yönetsel düzlemde monist monopolleşme ikileminin yaşandığı vaktin şeyarı da şudur: "*Vakit, özgür belediye politika vaktidir!*"

İçindekiler İçin Tıklayınız

Devlet İdareciliği ve Toplumsal Yabancılaşma

Veysi Biçen

Tarihin sırtından zamanın derinliklerine doğru kayıp giderken, tarih bilincimizi yoklamak için ona geri dönüş yapabileceğimizi çoğu kez hatırlamayız. Kayıp gittiğimiz “şimdi” lerin güncelliğine bırakırız kendimizi. Belki anı yaşamının tadı bir başka olur ama, zamanın hiçbir anı tarih bilincinin yarattığı şimdilerin toplamından daha kıymetli olamaz. Onun için her seferinde tarih bilincimizi yoklamaya koyuluruz. Oradan bir hafıza, bir bilinç ve bir de analiz gücüne ulaşmayı hedefleriz. Dolayısıyla sosyolojik çözümlemeyi gerektiren her olgunun peşine düşerken, eşik kapı olan tarihin sırtından inme gereği duyarız. O artık kayılacak değil, kalınacak bir yoğunlaşma limanı ve bir mekânın anlam derinliğine dönüşür. Söz konusu toplumsal gerçeklik olunca, ona dair her türlü yoğunlaşma da, hiç şüphe yok ki tarih bilincine yönelmemizi gerektirir. Bu sebepten ötürü, bir olgu olarak “tarih”, bir anlamda tüm (özelde sosyolojik) yoğunlaşmalarımızın kiblesidir. Kiblegaha dönen her düşünür, önce tarih bilincine yönelir. Abdullah Öcalan’ın, tarih bilincinden yoksun olanların geleceğini aydınlatamayacağı yönündeki tespiti, tarih ve zamanın bir inşa potansiyelini içeriyor olmasından kaynaklıdır. Son tahlilde “tarih tezi” olmayanların sosyolojik fenomenlere çözüm gücü olamayacağı da açıktır. Ana metaforumuz bu tezi güncellemek olacaktır.

Toplumsal Bölünmenin Tarih Tezini Okumak

Marksizmin tarih anlayışı, birbirinin ardına dizilmiş

toplumsal sistemlerden oluşur. Buna düz-çizgisel-ilerlemeci tarih anlayışı denir. Bu tarih anlayışına göre Karl Marks, sınıf ayrımına dayalı çatışma teorisini ileri sürer. Teorinin kökü zıtlık-çatışma-savaş edimlerinden ibarettir. Fakat bu edimler karıştını gerektiren edimlerdir. Varlığın zıtlık-çatışma ya da savaş hali, doğal bir ikilem ya da bölünme halini gerektirdiğinden, Marks buna sınıf savaşımı diyerek tarihsel toplumu biri proletarya diğeri burjuva olmak üzere ikiye böler. Ona göre: “Bir bütün olarak toplum giderek daha fazla iki düşman kampa, birbiriyle açıkça mücadele eden iki büyük sınıfa bölünmektedir: Burjuvazi ve Proletarya.” Proletarya sınıfını işçi, emekçi, köylü, ezilen ve sömürülen kitle olarak tanımlarken, burjuva sınıfını da devlet ve onun bürokratik aygıtlarına konmuş olan elit bir “kesim” (kitle değil) olarak görür. Her iki sınıfın tamda ortasına “iktidar” olgusunu yerleştirir. Buna göre Marksizm’de ana metafor iktidardır. Köylü, emekçi, işçiden oluşan proletaryanın temel haklarına ve özgürlük bilincine ulaşabilmesi için iktidarı elinde tutmasını ve devlet, bürokratik aygıtlar ile üretim araçlarını elinde bulundurması gerektiğine inanır. Marksizm’deki bu düşünüş biçimi altyapı-üstyapı şeklinde formüle edilir. Özünü iktidar aygıtından alan bu formül, Marksizmin gerçek anlamdaki yönetim biçimidir ve toplumsal bölünme teorisine dayanır.

“Vahşi Savaşçının Mutsuzluğu” adlı eserinde Pierre Clastres de benzer bir yoruma gitmiştir. Clastres, düşüncenin ana çerçevesini toplumsal bölünme tezi üzerine kurar. Toplumsal bölünmeyi ortaya çıkaran

yeğâne unsurun ise, iktidar aygıtı olduğuna inanır. Toplumsal bölünmenin temeline aldığı iktidar aygıtının sosyolojik çözümlemesini de Neolitik dönemden başlatarak idareci anlayışa dayalı bir yönetim biçiminin eleştirmeni olur. Ona göre, iktidar öncesi toplumsal bölünme yoktur. İktidarın oluşmasında avcılık kültürünün etkili bir rol oynadığını, yanı sıra şef ve şaman öncülüğündeki yönetimin hiyerarşik yapısından kaynaklı iktidarın oluştuğunu, dolayısıyla oluşan iktidar aygıtının bir bütün olarak yönetimin denetimine geçtiğini ve böylece toplumsal bölünmenin meydana geldiğini savunur. Doğal toplumu iktidar aygıtından yoksun organik ilişkiler ağı olarak tanımlayan Clastres'e göre toplumsal bölünme, toplum ile sonradan devlet mekanizmasına dönüşecek olan yönetim kademesinin birbirinden ayrışmasının bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Bu ayrışmanın, yani toplumsal bölünmenin gerçekleşmemesi için iktidarın yönetimden (devletten) alınıp topluma verilmesini; zira iktidarın toplumun hizmetinde olması gerektiğini düşünür. Her hâlûkârda Clastres, bir ikilem olarak toplum-yönetim öğelerini öne çıkararak toplumsal bölünme vurgusunu yaparken, ana metafor olarak toplum ile yönetimin tamda ortasına iktidarı yerleştirmekten kaçınmaz.

Söz konusu iktidar ve toplumsal bölünme olunca, Alexis De Tocqueville'in düşünce mantalitesi de bundan çok farklı değildir. Liberal demokrasinin savunucusu olan Tocqueville, toplum ile devlet arasındaki uyumsuzluğun farkına varmış biri olarak onları uzlaştırmının peşine düşer. Çözüm olarak "Ara İktidar" formülüne girer. Düşünceleriyle modern demokrasileri etkileyen Tocqueville, "devlet dışı" ama "sistem içi" birtakım alternatif modeller geliştirir. Ara iktidar formülü aracılığıyla devlet ile toplumu uzlaştırmının yol-yöntemi olarak âdemi merkezîyetçi bir yönetim modeli ile sivil toplum kuruluşlarını önerir. Komünü âdemi merkezîyetçi yönetim modelinin en temel birimi ya da formu olarak kabul eder. Ona göre; "komün doğal bir kurumdur ve insan topluluğunun bulunduğu her yerde kendiliğinden kurulur." Bireyciliğin komün aracılığıyla kırıldığını ve "komünle insanın özgürlüğe ilk adımını attığını" belirtir. Tocqueville'nin komüne dair düşüncesi her ne kadar pozitif olsa da, nihayetinde komünü ara iktidar

formu içinde değerlendirmesi sıkıntılı olmuştur. Komün, sivil toplum örgütleri ve âdemi merkezîyetçi gibi politik yapılar ara iktidar olarak düşünülmüş ve iktidar formuna bağlanmıştır.¹

Alternatif Tarih Tezini Okumak

Her ne kadar son ikiyüz-üçyüzlü yılların düşünürleri üzerinden tarih tezimizi okuyor olsakta, iktidar ve toplumsal bölünmeye dair düşünce mantaliteleri, binlerce yıllara varan düşünürlerin bir ürünü ve özetidir. Fakat şu aşamada binlerce yılın kördüğümü olarak süregelen tarih tezinin alternatifini oluşturmak ve buna mukabil çözüm gücü olmak, en temel sorumluluk haline gelmiştir. Bu konuda Demokratik Ekolojik Cinsiyet Özgürlükçü Paradigmaya yönelmek ve buradan Abdullah Öcalan'ın tarih tezini okumak elzemdir.

Kıblegaha dönen her düşünür, önce tarih bilincine yönelir

Abdullah Öcalan, her şeyden önce mevcut tarih tezlerinin çoğunu eleştirmekle başlar. İbn-i Haldun'un tekerrüreden döngüsel tarih tezini, ilericiliğe kilitlenmiş Darwinci ve pozitivist tarih tezini, sonsuzluk ya da tarihin sonu gibi kaderci tarih tezlerini ve Marksizm'in düz-çizgisel-ilerlemeci tarih tezini eleştirmekle yeni bir tarih tezini oluşturur. Buna göre Abdullah Öcalan'ın tarih anlayışı düz, çizgisel, doğrusal, döngüsel, ilerici ya da gerici herhangi bir forma dayanmaz. Onun tarih anlayışında toplum, zamanın tüm birimlerini yaşar. Yani toplumlar bazen gerileme zamanını, bazen ilerleme zamanını, bazen döngüsel zamanı ve bazen de doğrusal ya da çizgisel zamanı yaşarlar. Tarihsel-toplum bu zamanların tümünü bazen iç içe bazen de ayrı ayrı yaşar. Örneğin Kürtler Kasr-ı Şirinden bu yana gerileme zamanını yaşarken Kürt siyasal hareketiyle birlikte ilerleme zamanına geçiş sağlamıştır.

1 Demokratik Modernite Dergisinin Devlet ve Komün İkileminde Sosyalizm konu sayı başlıklı, Aralık 2025 tarihli, 53. Sayı. Cezmi Kartal: "Komün ve Devlet İlişisine Tocquevilleri Bir Bakış ve Ara İktidarı Komünleştirmek"

Dolayısıyla Abdullah Öcalan, tarihsel-toplumun tüm gelişmelerini çatallaşma tarih teziyle açıklar. Onun tarih tezi farklılık ve çeşitliliğe dayalı Çatallaşma Tarih Tezi'dir. Bu teze göre toplumların gelişme diyalektiği homojen olmayıp heterojen bir çoğulculuk anlayışı üzerine şekillenir. Toplumsal formun kök hücresi olan klan formu bile kendi içinde homojen olsa da onun gelişme diyalektiği heterojen bir zemini gerektirir. Klandan kabile, aşiret ve ulus formuna kadar tarihsel-toplumun gerçek doğası demokratik ve komünaldır. Neolitik öncesi ve sonrası fark etmeksizin demokratik ve komünal yapısını koruyan kitlelerin tümü doğal toplum kapsamında olup ahlaki ve politik toplum değerindedir. Ahlaki ve politik toplumun organik yönetim anlayışı ise komündür. Komün kendi içinde doğal bir yönetim merciidir. Erksiz değildir ama iktidarsızdır. Erk ve iktidar birbirinden ayrı şeylerdir. "Erk" doğal-otorite anlamına gelir. Bu otorite anlayışında söz, dil, akıl ve fikirlerin birliği ile düşünceler bütünlüğünün tutarlılığı esastır. İktidar ise tekeldir. Sadece ekonomik tekeldikten bahsetmiyoruz: dil tekeldiği, söz, akıl tekeldiği, fikir, düşünce tekeldiği, kültür, inanç tekeldiği, özgür irade tekeldiği gibi değerleri tekelleştirme girişimlerinden bahsediyoruz. Komün tüm tekeli anlayışları reddeden bir doğallığa sahiptir. Hakiki yönetim merciidir. Nasıl ki Pierre Clastres doğal toplumu organik ilişkiler ağı olarak tanımlıyorsa, aynı şekilde komünün "yönetim" anlamındaki iç işleyişi de organiktir. Organikten kasıt kolektif bilinçtir. Bütünlüğü bozmadan sağlayan kolektif iradedir. İnsan anatomisine benzeyen merkezlessiz yönetim anlayışıdır. Kalp, beyin, böbrek, mide, ciğer, bağırsak, dil, göz, kulak, burun vs.nin hiçbirisi tek başına merkez rolüne sahip değildir. İlişkiler kolektiftir ve birbirini beslemeye, tamamlamaya ve bütünlüğü sağlamaya dönüktür. Burada bir düzen ve sistem vardır. Bu düzen ve sisteme organik yönetim diyebiliriz. Komün işte böyle bir yönetim anlayışına sahiptir. Yani tekeldilik ya da iktidardan yoksun ve ona ihtiyaç duymayan bir yönetim anlayışıdır.

Söz konusu iktidar olunca bir olgu olarak devleti ele almak durumundayız. İktidarın gelişimi devlet öncesine ve belli bir hiyerarşik zihniyetin gelişimine dayanır, fakat iktidar devlet ile sistemleşmiştir. Devletin doğuşu bu anlamda önem teşkil etmektedir.

Güncel tarih bilgilerine göre devlet Sümerler ile doğuşunu gerçekleştirmiştir. Abdullah Öcalan'ın tarih tezi bu doğuşu bir sapma olarak değerlendirir. Devleti ahlaki ve politik toplumdan sapmış olan egemenlikçi bir mekanizma olarak görür. Çatallaşma tarih tezi de daha çok bu ayrışmanın bir sonucu olarak gelişmiştir. Ayrışma ya da sapma hali bir kopuş halidir ve köke bağlı olarak yabancılaşmanın ana kaynağıdır. Yani iktidar ve devlet yabancılaşmanın kökenidir.

Abdullah Öcalan'ın tarih anlayışı düz, çizgisel, doğrusal, döngüsel, ilerici ya da gerici herhangi bir forma dayanmaz

Abdullah Öcalan, devleti temsil eden çizgiye maddi uygarlık, ahlaki ve politik toplumu temsil eden çizgiye de demokratik uygarlık demiştir. İkilem denilen şey de buradan çıkar. Burada önemli olan şey ikileme yaklaşımının ne olması gerektiğidir. Marksist ekol bu ikilemi doğrudan diyalektiğin zıtlık ilkesiyle açıkladığı için mevzuya toplumsal bölünme perspektifinden yaklaşım sergilemiştir. Ve dolayısıyla iktidar aygıtına da ihtiyaç duymuştur. Abdullah Öcalan ise pozitif diyalektiği savunduğu için ikilem düşüncesine yansımalar da pozitif olmuştur. Pozitif diyalektiğin esaslarına göre yaklaşım sergilediği için mevzuya toplumsal bölünme perspektifinden bakmaz. Bundan kaynaklı olsa gerek ki, Abdullah Öcalan'ın çatallaşma tarih tezinde "toplumsal bölünme" diye bir şey söz konusu değildir ve bu sebepten iktidara da ihtiyaç duymaz. Marksizmin toplumu proletarya ve burjuva sınıfı olarak ikiye bölmelerini de bu nedenden ötürü eleştirir. Çünkü birbirinin mutlak reddi üzerine kurulu bir çatışma teorisidir. Çünkü sapma olanı keskin bir kılıçla karşıtına dönüştürmektir. Oysa sapma hali yabancılaşma halidir ve yabancılaşan sapmayla da mücadele edilir; mücadele edilen sapmanın değişim ve dönüşümü sağlanır ki, Abdullah Öcalan'ın deyimiyle demokrasi ve hukuka, daha genel anlamıyla toplumsal değer yargılarına duyarlı hale gelebilsin. Yoksa Abdullah Öcalan'ın Devlet + Demokrasi formülünü anlayamayız.

Bu formülle ne demek istediğini çözemeyiz. Zira bugün yabancılaşan bir şeyi düzeltmeye, tehdit ve tehlike olmaktan çıkarmaya çalışıyoruz. Marksizmin göremediği şey buydu! Devleti ya da burjuvayı (mecazen) uzaylılar sanmasıydı! Marksizm sadece toplumsal bölünmeyi sağlamakla yetinmedi; aynı şekilde tarihi de böldü. Kölecî devlet, feodal devlet, kapitalist devlet, sosyalist devlet tanımlarıyla tarihi de bölmüş oldu. Tarihsel-toplum bir bütün olarak bölünmüş oldu. Marksizm belki bunun teorisini oluşturdu ama bu yaklaşım bin yıllarca vardı zaten. Fakat bugün koca bir tarihten dersler çıkarmış yeni bir ekol-paradigma vardır ve buna göre de yeni anlamlar ve alternatif çözüm önerileri sunabiliyoruz. İktidara ve devlete karşı nasıl yaklaşmamız gerektiğini ve yabancılaşmaya karşı ne tür önlemler almamız gerektiği üzerine yoğunlaşabiliyoruz. Toplumsal bölünmenin gerçekleşmemiş olmasını bir avantaj olarak görüyor ve bu sebeple iktidara da ihtiyaç duymuyoruz. Zira Abdullah Öcalan'ın tarih tezinde iktidarı toplumla devlet arasına sıkıştırmanın lüzumu olmadığı gibi devlete de herhangi bir ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak yegâne perspektif olan sapmanın yarattığı yabancılaşmaya karşı tedbir ve kolektif örgütlenme bilinci ahlak ve politikanın gereğidir.

Yabancılaşmaya Karşı Komünü Örgütlemek

İktidar ve devleti yabancılaşmanın kökeni olarak saydık. Devlet idareciliğinin her tür yapısal ve ideolojik yaklaşımı yabancılaşmanın risklerini taşır. Devletin tüm kurumları yabancılaşmanın merkezi olarak rol oynar ve tüm gerçekliklerin özüyle oynanır. Hakikat algısı pragmatist bir incelikte tersyüz edilir. İnanç alanında mabetlerin iman dâhil olmak üzere her tür ritüeli devlet mantalitesine göre düzenlenir. Başta İngiltere olmak üzere Avrupa'da devletin çıkarına örgütlenen Anglikan kiliseleri ve aynı mantıkla örgütlenen Türkiye'deki diyanet gibi kurumlar dinin inanç ve iman ilkeleriyle oynayarak dini devlete entegre ederler ve dini devletin hizmetine sunarlar. Eğitim alanı belki de en tehlikeli alanlardan biri olarak iş görür. Tarih bilinci tümüyle çarpıtılır. Bilgi sistemi ideolojikleştirilerek etnik kökene indirgenir ve dünya tarih bilgisi gasp edilmeye açık hale getirilir. Dil, kültür, sanat, edebiyat gibi alanların

tümü tekelleştirilerek asimilasyon politikalarına tabi tutulur. Özel savaş yöntemleriyle siyaset ipotek altına alınırken Psikolojik Harp Dairesi aracılığıyla kitle üzerinde algı operasyonu yürütülür, sindirme politikaları esas alınır. Psikolojik Harp Dairesine bağlı basın ve medya kuruluşları gerçekleri kriminalize ederek asparagas haber sunumu ve kirlî bilgi akışıyla toplumu uyutma girişiminde bulunulur. Ordu düzeni ise yabancılaşan kişiyi celladına sevdalı hale getiren en temel kurumların başında gelir.

Sosyolojik olarak yabancılaşan insan ölmediği için yabancılaşmaya bir de yalnızlık eklenir

Devlet dairelerinin hemen tümü kadrolarıyla birlikte sistemiçileşmenin teorik ve pratik çalışmasını yürütür. Paradigmanın çözümlediği üzere dincilik, bilimcilik, milliyetçilik ve cinsiyetçilik sistemiçileşmenin temel argümanları olarak işletilir. Özellikle ulus-devlet modeli tüm bu girişimleri zirveye taşıyarak sistemiçileştirme stratejisini yüzden yüze sonuç almaya vardırır. Sayabileceğimiz daha pek çok devlet idareciliğinin teorik ve pratik çabası sistemiçileştirmeye dönüktür. Sistemiçileşme ise, yabancılaşmaya doğru yol almaktır. Demokratik Modernite dergisinde Murat Aslan'ın "Ontolojik olarak tümünden yabancılaşan bir varlık ölür" belirlemesi doğru bir tanımlamadır. Ancak meseleye sosyolojik açıdan baktığımızda arada kimi farklılıklar görüyoruz. Sosyolojik olarak tümünden yabancılaşan varlık (insan) ölmez, acı çeker. Çünkü kendisi olmaktan çıkmıştır. Kendisine ait olmayan şeyleri yaşar. Kendi benliğiyle, özsel değerleriyle barışık değildir. Rahat ve mutlu olduğunu sanır oysa huzursuz ve mutsuz olduğunun farkında olamayacak kadar da kendinden geçmiştir. Bu bir ölme tarzı değil, acı çekme tarzıdır. Sosyolojik olarak yabancılaşan insan ölmediği için yabancılaşmaya bir de yalnızlık eklenir. Yalnızlık ve yabancılaşma serüvenleri sadece sosyolojik boyutlar olarak değil, aynı zamanda psikolojik argümanları da içerir. Yani sosyolojik boyutla birlikte psikolojik boyut da ele alınır. Abdullah Öcalan'ın "yalnız birey yoktur toplumu yıkılmış birey

vardır” dediği bu sözden ne anlamalıyız? Buradaki toplumu yıkılan bireyden kasıt nedir? Yabancılaşmaya yalnızlık eklenince toplumu yıkılan birey çıkar ortaya. Yani bu öyle toplumu yıkılmış bir bireydir ki, etrafında milyonlarca insan olsa, milyonlarca insanın tam da ortasında kendini yalnız hissetmekten kurtulamayan insandır. Hem sosyolojik hem psikolojik olarak tahlil edilmeyi gerektiren bir durumdur bu. Sistem, güya kendisine kimlik kazandırarak “birey” dediği insana vaad ettiği şeyler üzerinden onu boğar, nefessiz bırakır, toplumunu yıkar. Tüm bunlar yabancılaşmanın bir sonucudur. Yabancılaşmanın kaynağı ise devlettir. Devlet yabancılaşmanın kökenidir. Bir mekanizma olarak zaten kendisi sapma yoluyla yabancılaşmaya uğramıştır. Karakteri, doğası ya da fitratı “sapma” olduğundan, toplum karşısındaki esas görevi sapmacılıktır. Toplumu ve bireyleri kendi yolundan saptıran bir potansiyele sahiptir. Önemli olan bu potansiyelin etkisini minimum bir düzeye çekerek onu potansiyel olmaktan çıkarmaktır. Bu da organik yönetim biçimi olan komünü örgütlemekle mümkündür.

Abdullah Öcalan’ın sınıf yerine komünü ikame etmesi, yeni dönemin organik yönetim perspektifini açıklığa kavuşturması bakımından hayli öğretici olmuştur. Ona göre “tarih, bir sınıf savaşı tarihi değil, bir devlet ve komün çatışmasından ibarettir. (...) Marksizmin sınıf kavramı yerine komünü geçiriyoruz” diyen Öcalan, devamında “(...) benim düşüncem, bu ayrımın hem tarihte geçerli olduğu tarihsel materyalizm bir sınıf savaşı değil de, savaş da demeyeyim, komün ve devlet ikilemi biçiminde geçmiştir. Bütün tarih bundan ibarettir.” Anlaşıldığı üzere ana perspektif komün ve devlet ikilemi biçiminde şekillenirken toplumsal bölünmenin gerçekleşmemesi için kelimelerin özenle kullanıldığına tanık oluyoruz. “Savaş da demeyeyim” belirlemesinden sınıf veya komün ve devlet ikilemi biçiminde ifadeye kavuşan “ikilem” mantığının yanlış anlaşılması içindir. Komün ve devlet ikilemi derken, buradaki “ikilem” kelimesinden, karşı karşıya gelmiş iki ögenin birbiriyle mücadelesini anlamak gerekiyor; yoksa komüne karşı devlet ögesinin bir ikilem değeri taşıyor olmasından kaynaklı olmasa gerek. Son tahlilde komün yabancılaşmanın ve dolayısıyla devlet idareciliğinden kurtulmanın panzehiri niteliğindedir. Toplumu komünal bir olay olarak gören Öcalan’a göre “Toplumsallık da komün demektir. İlk-el komün klan

demektir. (...) komüne dayalı etik ve politik kavramları esas alıyoruz. Ahlaki politik toplum dedik ama bu özgürleşen komünün adıdır. (...) Ahlaki politik toplum kavramı, komün değerlendirmesinin başka bir ifadesidir. Komünün devlet karşısında ifade bulması” demek oluyor.

Bu anlamda komün insanın toplumsallaşmaya adımını attığı ilk-el aşamalardan beri vardır. Avcılık, toplayıcılık, büyücülük, fetiş ve totem gibi oluşan bütün toplumsal sistemler, komünün eylem, birlik ve bütünlük potansiyelinin bir sonucu ve faaliyeti olarak gerçekleşmiştir. Yani komün her şeyden önce bir örgütlenme formudur ve toplum formunun enerjisidir. Komün kendi başına organik bir yönetim biçimidir ve hiçbir merkezi yapıya ihtiyaç duymayan, kendi kendine yeten ve kendi kendini yönetme sanatıdır. Komün, Demokratik Ulus’un en temel özgürlük birimi ya da toplumsal formun ana kaynağıdır. Komünün eylem gücü aktif olduğu sürece devletin her tür yabancılaşma riskinin sonuç alması mümkün değildir. Çünkü komün her tür yabancılaşmaya karşı bir direnç merciidir ve bu merci kaynağını komünün organik yönetim özelliğinden alır. “Devleti olmayanın tarihi olamaz” sözünün yanlıgısı, komünler ve Kürt hafızası (tarihi) üzerinden gerçekliğini yitirmiştir. Organik yönetim anlayışının (komünlerin) gerçek tarih tezi karşısında, yabancılaşmanın kökeni olan devletin sapma-tarih tezi tüm çıplaklığıyla deşifre olmuş ve inandırıcılığını yitirmiştir. Geline aşamada komünün değil devletin tarih tezi tartışmaya açık hale gelmiştir. Bahsettiğimiz komünal yaşam temelinde de kuşkusuz kadının, doğal toplum sürecinden günümüze kadar süren, değer yaratımının öncülüğü vardır. Kadın öncülüğü ve emeği ne kadar bu tarihsel sapma doğrultusunda oluşturulan tarih tezinde yer almasa da toplumsal sosyolojinin ana kolon özelliğini taşır ve gelinen aşamada bu yadsınamayacak bir gerçeklik olarak hem tarihe hem de hem de günümüz komünal mücadeleye damgasını vurmuştur. Şüphesiz sapma tarih tezinin deşifreyonunda Abdullah Öcalan’ın kadın kurtuluş ideolojisi etkili olmuştur. Bu temelde kadın kurtuluş ideolojisinin her tür başarısı, organik yönetim biçimi olan komünün ve bir bütün olarak yerel yönetimlerin özgürleşmesi demek olacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Belediye Komündür*

Rojbin Çetin

Aslında başlığımız tanımlamasını da kapsamını da içermektedir. Diyebilirim ki, teori ve pratiğiyle amacını izah etmektedir. Çünkü kavramlar kurulurken asıl işlevini, yapısallığını, uygulamasını içinde barındırmaktadır. Tabi bu kadar değil; mühim olan anlama denk gelen önemi ekseninde inşasını gerçekleştirmiş olmasıdır. Yerel yönetimler ve komünün önemi de politikanın işlevlerinden olan demokratik özneler yaratmaktadır. Yani, toplumsal politikadır. Ahlaki-politik toplumun öngördüğü ekolojik, ekonomik örgütlenme biçimidir. Dayanışma ve ortaklaşmanın esas olduğu komünalliktir. Katılımcı, demokratik ve toplumdur.

Kadın öncülüğünde yapılanan yaşam, kadın etrafında şekillenen toplumsallık eşitlikçi, özgürlükçü temele dayanıyordu. Fikriyatı, toplumu oluşturan bireyler arasında farklılığın gözetilememesi, toplumun sürdürülmesinde her bireyin etkin ve katılımlı olmasıdır. Bu toplumsal örgütlenme, Abdullah Öcalan'ın toplumun "ana hücre" diye nitelediği klandır ve komünaldır. Ahlaki ve politiktir; eşitlikçi, sınıfsız bir toplumsallıktır. Karar alma sürecinden, kararın uygulanmasına kadar bir tartışma kültürü mevcuttur. Baz aldıkları ise kararın birlikte alınması ve klanın yararına olmasıdır. Doğal bir iş bölümü vardır ve mülkiyetçilik yoktur. Üretim ve tüketim kolektif eksenlidir. Ana-kadın toplumsallığının değeri, üretkenliğinin, emeğinin, paylaşımının, dayanışmanın şekillendirdiği kültürel ve ekonomik değerlerdir.

Eşitlikçi, özgürlükçü bir toplumsallık, demokratiktir. Ademi merkezîyetçiliğe dayalı toplumsal doğayla uyumlu, ekolojik dengenin korunduğu yerinden yönetim yerelliğin güçlenmesidir. Yerinden yönetimin

bilinci, merkezîyetçiliği reddeder. İlkesi; özgüç ve iradedir. Öz de, demokratik toplumdur ve dayanaktır. Zihniyeti katı otorite değil, toplumsal vicdan ve ortak akıl esaslı ahlak ve politikadır. Kadın özgürlükçü toplumsallıktır. Demokratik sosyalist bir kültürleşmedir. Nosyonu, barışçıl ve demokratik toplumdur. Esas olan da komünal değerlerin hayata yerleşmesidir.

Komünal sistemde yereldeki ilişki ve koordinasyon esnekliklidir. Bürokratizmi dağıtan, iktidarlaşmayan uygulama alanıyla en küçük topluluğun, 'kom'un kendi kararını aldığı bir işleyiş ve potansiyele sahiptir. Doğa ve toplum kırımıyla mücadele ederek dillerin, kültürlerin, doğal zenginliklerin korunması ve yaşamsallığı için politikalar geliştirir. Farklılıkların tarihsellikleri ve kültürleriyle yaşamalarını öngörür. Özgür yurttaşlık bağlamında kimliklerin varlığını sürdürebilmesi çabasıdır. Ortak yaşam denilen komünallik, birbirini var eden bu toplumsallığın avcılık ve toplayıcılık döneminden geldiği arkeolojik kalıntılarla ispatlanmıştır. Klan toplumuna dayanan bu yaşam tarzı, örgütlenmesi kadın öncülüklüdür. Etkileşimleri ve rolleri birbirini tamamlama tarzındadır. Avcılık ve toplayıcılıkta doğal bir iş bölümü söz konusudur. Kadın ve erkek arasında hiyerarşik olmayan üretim tarzı ve emek düzeyi katılımcılığın göstergesidir. Temel duruşları kolektiftir. Komünal olan bu dönem toplumcu yaşamın zirvesini ifade eder. İlk gelişen bu toplumsal sistemin kadın etrafında şekillendiğini belirtmiştik. Klan toplumun kadını seçmesi tesadüf değildir. Yaşamı anlama kavuşturması, beslenme, barınma, üretime ürünlerden nasıl faydalanacağını hesaplaması, paylaşımcı olması, ekolojik yaklaşımı belirleyici olur. Yaşamın sürdürülebilirliği için olgular ile toplum arasında

uyum sağlamak kadın zihniyetinin ürünüdür.

Toplumu bir arada tutan en önemli bağ iyi ve doğru olanı yapmaktır. Bunun kimlik ve kişilik özellikleri haline gelmesidir. Klan toplumu bunu doğal bir biçimde yaşamaktadır. Zora dayalı olmayan ilişki; işlerinde danışma, tartışma ve deneyim aktarımına dayalıdır. Bu durum ahlak ve politikanın en güçlü ifadesidir. Doğal toplum özelliklerinin zemin hazırladığı klan biçimindeki ilk yaşamsal örgütlenme; tarım tarzı üretim şekli ve ilişki devrimi, köy biçiminde toplumsallaşmayı geliştirmektedir. Klan yaşam tarzı, neolitik dönemin üretim ilişkileriyle birlikte ivme kazanır. Anacıl toplum denilen bu dönem uzun bir zamana yayılır. Çünkü en temel özelliği maddi ve ideolojik kültürün dengeli bir uyumunun olmasıdır.

Ahlaki-politik toplumun demokrasi, özgürlük ve toplumsal politikayla bağı itibarıyla bu kavramların anlamına bakmakta fayda var. En genel anlamıyla ahlak; mutlak olarak iyi olduğu düşünülen davranışların bütünü, insanların esas aldığı kurallardır. Abdullah Öcalan, ahlakın politikanın tarihi kurumsal halini almış gelenek olarak tanımlanmasının mümkün olduğunu ifade eder. Toplumsal vicdan olan ahlakın olduğu yerde sömürü ve iktidar yer edinemez. Güçlü ve sürekli olan toplumsal değerlerdir. Politika ise, Grek kökenli olup, “şehir yönetimi” anlamındadır. Ancak politika kavramı öneminden saptırılmış, toplumsal anlamı aşındırılarak iktidarı ve yönetim erkini çağrıştırmaktadır. Birçok kavram ve kuramda olduğu gibi bu da Avrupa merkezli sosyal bilimlerin yaratımıdır.

Abdullah Öcalan, politikayı özgürlükle özdeşleştirmektedir. Toplumun hem düşünce hem eylemle kendiliğini, kimliğini bilince çıkarması, geliştirmesi savunması söz konusudur. Politika öz yönetim erki haline dönüştüğünde demokratik bir kimlik kazanırken, iktidar yönetimi ise inkar ve kendiliğinden bir sapma olarak değerlendirir. “Gerçek politika, toplumun hayati çıkarlarını, özgürlük, eşitlik ve demokrasiden başka hiçbir kavramla izah edilemez. O halde politika esas olarak ahlaki ve politik toplumun her koşul altında bu niteliğini veya varoluşunu sürdürebilmesi için yapılan özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme eylemliliği demektir.” (*Abdullah Öcalan, Özgürlük Sosyolojisi*)

H. Arendt’e göre politika, ilk anda aklınıza geldiği gibi iki yüzlü bir tavizkarlığın, eğilip bükülmenin olağan

görülmesi ve ne pahasına olursa olsun amaca ulaşma hırsıyla her şeyin mübah sayılması değildir. Tam tersine insanların ortak bir dünyayı nasıl paylaşabileceklerini keşfetmek ve paylaştıkları şeyleri sıradanlaştırmadan, banelleştirmeden nasıl genişletebilecekleri üzerine düşünmek demektir. Politika özgür söz ve eylemin, özgür insanların örgütlü bir siyasal birim-polis(kent) içinde kamusal söz ve eylemlerden oluşur. Yani politika, farklılık (çoğulluk) ve özgür eylem olanağının olduğu yerde ortaya çıkar diye belirtir. Yine B. Crick, “özgürlüğün bedeli, sürekli uyanık olmaktan daha fazla bir şeydir. Politik eyleme edebi bağlılığı gerektirir” diye politikayı vurgular. Politik dayanışmanın temeli duygular değil, ilkeselliktir. Doğal toplumun harcı da budur. “Ahlaki-politik derken tarih öncesinden bahsetmiyoruz. Ne kadar aşındırılsa, çürütülse ve parçalansa da ahlaki-politik toplum hep varolacaktır. Toplumsal doğa varoldukça da varolacaktır belirlemesiyle Abdullah Öcalan yeni despotizmin distopik politikalara karşı varoluşu özgür eşit ve demokratik klan gerçek politikanın her yerde olma zorunluluğunu yeniden bizlere hatırlatır.

Halkın politikadaki değerini arttırmak, katılımcılığını kurumsallaştırmak öz yönetim gereğidir. Demokratik öz yönetimi geliştirmek, toplumsal demokrasiyi inşa etmeyi mümkün kılmaktır. Gelişmiş ve bütünleşmiş toplumsallık da demokratik sosyalizmdir. Bu açıdan stratejiktir. Pratik politikası, teorisine denk olacak programsal, örgütsel ve eylemsel yapılanmalarının geliştirilmesidir. Yaşanılır kentler ancak demokratikleşen yerel yönetimlerle varlık kazanacaktır. “Yerinden”lik ilkesiyle öz yönetim gücü geliştikçe yöneten-yönetilen ikileminin dayandığı aşırı merkezîyetçiliğin güç tekelleri aşılabacaktır.

1930’da yürürlüğü giren Belediye Kurucu Yasası bir nevi kapitalistleşmenin ifadesidir. Fikriyatıyla uygulama alanı ve yetkileri sistematize edilir. Tek partili siyasal sistemin imalatı olarak belediye, iktidar kodlarıyla donatılarak halktan kopuk bürokratik konumuyla başlamış oldu. Belediyenin konumunun belirlenmesi, niteliği ve işlevine paralel amacını da geliştirir. Düzenin sürdürülmesi; işgücünün üretimi ve hizmet politikası sermaye birikimi olan iktidar zihniyetine katkı sunar.

Kurumsallaşma düzeyi, hiyerarşik yapılanması, ilişki ve koordinasyonunun yönetme ve yöneticilik biçimiyle rol ve misyonu itibarıyla merkezîyetçiliğin eseridir. Ayrıca yereli dizayn etme maksadıyla merkezi yapıyla bağları

sıkılır. Yerelin yetkileri makaslandıkça merkezi yapının yetkisi arttırılır. Tüm organik bağlarıyla üniter yapıya bağlanır. Dikey yönetim, dikey örgütlenme şekli olarak mevcut hali böyledir. Oysa ki Abdullah öcalan'ın ifade ettiği üzere belediye "komün"dür. Yani ahlaki-politik toplum kavramı, komün değerlendirmesinin başka bir ifadesidir demektir. Yerel yönetimler komün anlayışı gereği politiktir. Daha önce de değindiğimiz gibi, politika kent yönetimi anlamında sivil toplumun katılımının somutlaşmış ifadesidir. Klasik atina'daki anlamıyla da kentin yurttaşlarca doğrudan yönetilmesidir. Komünallığın somut politik boyutu, toplumcu belediyeciliktir. Yerelin, paydaşların esnek bir biçimde şeffaf bağ kurduğu bir yönetim sistemidir. Kurumsallığı köyden, mahalleden, ilçeye, kente demokratik komünler şeklinde yapılanmaktadır. Toplumsal ekoloji ve ekonomi olgularını pozitif yönde doğa ile insan arasındaki ilişkiyi yeniden güçlendirir. Dolayısıyla belediye salt bir mekan değildir. Yatay örgütlenme, yatay örgütlenmeyle ortaklaşan, paylaşan ve dayanışan toplumsal bir yapıdır. Kent bileşenlerinin en özgür alanıdır. Toplumsal politikanın kamusallıkla ifadelendirilmesidir. Belediyenin politik kültürü, yerinde yönetimdir. Toplumcu değer vurgusu da katılımcı demokrasiden ileri gelmektedir. Komünlerin oluşturduğu politikaları pratikleştirmek asıl işlevlerindendir. Halkın doğrudan katılımının ve denetiminin olduğu özgür belediyeciliktir. Belediye, politikayı etik karaktere kavuşturmada tarihsel bir rol barındırır.

Eşbaşkanlık sistemi ile belediyeden aileye kadarki tüm alanlarda işler bir demokratik ilişki biçimi yaratmak komünallığın gereğidir. Belediyelerde dünya modeli niteliği taşıyan eşbaşkanlık sistemi ilkin 2014 yılında uygulanmaya başlandı. Eşit katılıma dayalı bu sistem, anacıl toplum zihniyetinin rönesansıdır. Bu tarihi gelişimi bir geçiş ya da bir reform süreci olarak ele almak çok basit kalır. Çünkü böyle bir durumda özünü ve özneyi gözden kaçırmış-çıkarılmış oluruz. Eş başkanlık bir kadın sistemidir. Kadın özgürlük mücadelesinin komünal direnişinin sonucudur. Kökleri tarihselliğine dayanmaktadır. Kadın kurtuluş politikleşmesinin yaşamsallığıdır. Mezopotamya kültürünün zemin bulduğu kadın eksenli toplumsallığa dayanır.

Bin yıllardır kökleşen kastik katilin gasplarına, yok saymalarına, kırımına rağmen kadın etrafında toplanan düzen, yaşam bulan toplumsallık mücadelesiyle değerlerini hep korudu. *Jin Jiyan Azadi* diyalektiğinin demokratik siyasete eşik atlatmasıdır. Pozitif

ayrımcılıkla başlayan, kota sistemiyle devam eden kadın belediyeciliğin eşit temsille ivme kazandığı kadın sisteminin sanatsallığıdır. 'Kadın sistemi zihniyettir' derken kastettiğimiz dayanağı olan ahlaki ve politikliğidir. Dinamiği de toplumdur, toplumu oluşturan tüm kesimlerin yurttaşlık hakkıdır. Kent paydaşları, özgünlükler ve özerk konumlar değerlidir. Böylece demokratik yerel yönetimler, kadın öncülüğünde toplumun ahlak ve politikayla yeniden inşa olma dinamiğidir diyebiliriz. Dolayısıyla belediyeleri sadece kamusal hizmet alanı olarak ele almak ve organizasyonunu bu yaklaşımla kurmak komünallığını yok saymaktır.

İktidar kendini inşa ederken önce sistemini kurmaktan yola çıktı. Yasalar da bu insanın temelidir. Bu yüzden belediye kanunu sistemin zırhıdır, en değerli yöntemidir. Üstten alta doğru akan hiyerarşik yapılanma, ölçü ve sınırlarını belirlediği yetkiler, birim ve bölümlerin tanımlanma ve işlevleri, bütçe ve projeler gibi birçok durum iktidar kodlarıyla donatılmıştır. Merkezi yapı günümüz yapı itibarıyla belediyeleri amacından yalıtma amacıyla kısmi özerkliğini yeni düzenlemelerle törpülemiş, içini boşaltmıştır. Merkezi yapının tasarımı böyleyken peki toplumcu, özgürlükçü belediye nerede, politikanın yaşamsallığı neye dayanacak, nasıl olacak? Soruların cevabı bellidir; zihniyet. Yani demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmanın varlığı, varedilmesidir.

Belediye 'kom'ündür fikriyatının inşası; belediyenin içini dolduran iktidar kodlarından, tortulardan arınarak yola çıkmakla mümkündür. Bunlar iktidarlaşmanın dili, tarzı, toplumla arasına ördüğü köprü, bürokrasi, sınıflaşmanın tabanı olan hiyerarşi, konformizmin araçsallığı, mevki-makam köleliği ve zihniyeti olan cinsiyetçi yaklaşım, tutum ve ilişki biçiminden kopmaktır. Tabi bu iktidarın enstrümanlarının en genel hali. Yoksa ayrıntılara sıkıştırılan daha birçok argümana sahiptir. O yüzden bize düşen en önemli görev; sözünü kurmakla yetindiğimiz demokratik, şeffaf, katılımcı yaklaşımın gereğini yapmaktır. Dilimizden düşmeyen teorinin gerçekliği, yaşamsallaşması oranındadır. Gerisi liberalizmdir, orta sınıfçılıktır.

**Abdullah Öcalan*

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kültür-Sanat ve Estetiğin Toplumsal İnşada Rolü

Şiyar Amed

Bir ozan bir imparatorluğu yıkabilir ama bir imparatorun tüm orduları gelse bir ozana diz çöktüremez!

Yönetim ve Kültür

İnsan eliyle yaratılmış her şey kültür kapsamına girdiğinden bu “her şey” devlet veya toplum yönetimi açısından farklı şekillendirilecektir.

Yönetim olgusunun kültürle bağıını irdelemek sosyolojinin temel konularından biri olagelmıştır. Kültürü coğrafya ve iklimle bağları temelinde incelemek antik çağ filozoflarının temel yöntemi olmuştur. Orta çağda tarih ve toplumsal gelenekler buna eklenerek sosyolojinin temelleri atılmıştır. Avrupa aydınlanmasında ise akla ve deneye dayalı düşünce tarzı esas alındığından geleneğin gölgesinden kurtulmak özgürleşmenin şartı olarak görülmüş, kültür bir üst yapı kurumu olarak tanımlanmıştır.

Rönesans yeniden doğuş demekti ve bu nedenle geçmişe yönelmekle işe başlamış, Greko-Romen kültürünü tarihsel başlangıç saymıştı. Fakat paradoks olarak gelenek reddedildiğinden bir süre sonra geçmişten kopmak adeta fazilet haline getirilmişti. 19. Yüzyılın endüstriyalizm çılgınlığı karşısında geçmişe yönelmek tekrar başat hale gelecektir. Gel-gitlerine rağmen bu süreçte özne-nesne ayrımına dayalı akıl adeta tanrılaştırılınca toplumun ahlaki-politik karakterde canlı bir organizma olduğu, bütünselliğinin

farklılıklara dayandığı bir yana bırakılmış, üstüne ulus-devlet icadı da eklenince toplum kültürel bir varlık değil de bir endüstri ürünü derecesinde ele alınmıştır. Kültürün-geleneğin gözden düşürülmesi alt yapı kurumu olarak tanımlanan ekonominin ve üst yapı kurumu olarak da devletin öne çıkarılması kaçınılmaz olmuştur.

Avrupa aydınlanmasında çizilen yolda kültürün ve geleneğin yadsınması devrimlerin de temel paradoksu haline gelmiştir. Devrim köklü alt-üst oluş demektir; dolayısıyla gelenek adına ne varsa yıkıp geçer denildi ve pratikte de öyle yapıldı. Negatif devrim anlayışından pozitif, yapıcı, inşa edici devrim anlayışına geçilmemesi devletin esas alınması sonucunu doğurdu ve Sovyetler gibi devasa bir sistemin çözülüşünü de beraberinde getirdi.

20. Yüzyılın başlarında hem kapitalizmi hem de Sovyetler Birliğinde kurulan sistemi sorgulayan akımlar gelişmiştir. Frankfurt Okulunun geliştirdiği “eleştirel kuram” tarih ve kültür sorgulamalarının gelişmesine vesile olmuş, bir süre sonra da Annales Okulu çığır açıcı nitelikte analizler geliştirmiştir.

Frankfurt Okulundan Adorno eleştirel kuramını kültür endüstrisi çözümlemeleriyle geliştirmiştir. Ona göre kültür artık bir endüstri halini almıştır. Adorno alternatif sistem tanımına ulaşmamış olsa da bu tezinde iddialıydı: İnsanların kültür üretmediğini, sadece kültür endüstrisinin nesneleri haline geldiğini iddia ediyordu. Böylece Marks'ın ünlü alt yapı-üst

yapı ayrımını aşmış ve ikisini birleştirerek “kültür endüstrisi” kavramını ortaya atmıştı. Çözümün de sınıf mücadelesini yadsımadan kültürel karakterde olabileceğini ileri sürmüştür ancak “toplum tümünden batmış” olduğundan çözümsüz kalmıştır. “Yanlış hayat doğru yaşanmaz” sözüyle durumun vahametini ortaya koyarken çıkışı bulamaması onun trajedisi olmuştur.

Adorno toplumun çok eski, köklü, süreklilik arz eden özelliklerini yeterince tanımlayamamış olsa da iktidar dışında bir politik alan tanımlamasına yaklaşarak hem kültür eleştirisine katkıda bulunmuş hem de kültürel direnişin önemini açığa çıkarmıştır. Onun sanattan beklentisi dünyanın kötü halini anlatmasından başka bir şey değildir. Çünkü kültür endüstrisi insanları aptallaştırmıştır; sanat bunun tersini yapmalı, olumsuzluğu herkese göstermeli, bu anlamda sanatçı dünyayı kurtarmaya soyunmalıdır.

Tarih ve toplumu kültürel temelde ele almada Antonio Gramsci’nin yeri önemlidir. Onun insan tanımı ve mücadele hattı sadece sınıfsal değil kültürel temeldedir: “İnsan zihniyettir” diyerek zihniyetin ve kültürün önemine göndermede bulunmuş ve tarih tezlerini de bu temelde geliştirmiştir. Bu çizgi Annales Okulu öncülüğünde bir sisteme kavuşmuş; tarih ve toplum tezleri devlet-toplum ayrımına dayalı olarak kültürel temelde geliştirilmiştir.

21. Yüzyıl küreselleşmenin ve teknolojinin çağı olarak hem devletler hem de toplum açısından fırsatlar ve risklere aynı oranda kapı aralamış; kim daha örgütlüyse bu fırsatları kendi lehinde kullanmış ve karşıtı için riske dönüştürmüştür. İkisinin denge durumunu yakalaması kolay olmasa da devlet ve toplumun zorunlu uzlaşmalarına tanıklık edilen bir döneme girilmiştir. İlişki ve çelişki diyalektiği kendisini en fazla da yönetsel alanda göstermiş; devletler çıkarları gereği iktidar alanlarının paylaşımına razı olurken toplum ise varlığını anlamlandırmak için ekolojik, feminist, ilmi, felsefik ve sanatsal alanlarda küresel ve yerel çok yönlü örgütlenmelere yönelmiştir.

Bugün insanlığın ulaştığı bilinç düzeyinde özgürlüğün temel ölçüsü toplumsal farklılık ve çeşitliliğin kendisini ifade edebilmesidir. Faşist odaklar dışında hiçbir güç buna doğrudan ve açıkça karşı çıkamamaktadır. Bu nedenle yönetim tarzlarında yerelleşme genel bir eğilimdir. Ancak tekelci kapitalist sistem dolaylı yöntemlerle de olsa merkezi devlet otoritesini ve

kültürel benzeşmeyi sürdürmek istemektedir. Bu nedenle insanlığın mücadelesi her zamankinden daha fazla kültürel karakter kazanmış durumdadır. Sonuçta iki sistem arasındaki mücadele, yaşam tarzları arasındaki mücadeledir ve yaşam tarzı sadece bir inanç veya ideolojik yapıyla değil politik-yönetsel sistemle şekillenir.

Kayaları delen çiçek metaforu demokratik modernitede gerçek haline gelir

“Kültürden söz eden, bilerek ya da bilmeyerek yönetimden de söz ediyor demektir. Felsefe ve din, bilim ve sanat, yaşam tarzları ve töreler gibi birbirinden farklı bu kadar çok şeyin ve ayrıca bir çağın nesnel tininin tek bir ‘kültür’ sözcüğüyle özetlenişi, daha en baştan, tüm bunları yukarıdan bakarak bir araya toplayan, taksim eden, ölçüp biçen, organize eden bir idari bakışı ele veriyor.”⁽¹⁾

Adorno bu sözleriyle kültürün egemenlik elinde her zamankinden daha fazla benzeşmeye yol açtığını ileri sürmüştü fakat kültürün zengin, çeşitli, akışkan ve direngen karakterinin de farkındaydı:

“Ne var ki kültür aynı zamanda Alman kavramlarına göre yönetime karşıttır. Kültür, dokunulamayan, herhangi bir taktik ya da teknik kaygıyla üzerinde oynanamayacak, daha yüksek ve daha saf bir şeydir. Eğitimcilerin dilinde bunun adı özerkliliktir. Yaygın kanaat, bu kavramla kişilik sahibi olmayı birleştirmekten hoşlanır. Kültüre, toplum içindeki işlevsel bağlantıları kaale alınmadan, insanın saf özünün tezahürü olarak bakılır.... Bununla birlikte, bir nebze duyarlılığı olan hiç kimse, yönetilen bir kültürün verdiği rahatsızlıktan kurtulamayacaktır. Kültür için ne kadar çok şey yapılsa, onun için o kadar kötü, demişti Eduard Steuermann. Bu paradoks şöyle geliştirilebilir: Kültür, planlanıp yönetildiğinde zarar görür; ama kendi haline bırakıldığında, kültürel olan ne varsa yalnızca etkisini değil varlığını da yitirmeye yüz tutar.”⁽²⁾

Toplum mühendisliği şeklindeki müdahaleler kültürü baskılar ve zarar verirken kendiliğine de bırakılmayacak kadar toplum ve insan yaşamının

tümünü kapsadığından kültürün evrensel-yerel bağlarıyla politik temelde ele alınması gerekiyor.

Kültür, Yerel Yönetimlerle-Komünlerle Canlanabilir

“Gelenek ve kültürün kendisi direniş demektir. Ya yok edilirler ya da yaşarlar, çünkü teslim olmayı bilmezler. Böyle bir özellikleri vardır. Fırsat buldular mı daha yoğun direniş sergilemeleri özleri gereğidir. Ulus-devlet faşizminin hesaplayamadığı gerçeklik budur. Bastırmak, hatta asimile etmek, bittikleri anlamına gelmez. Kültürlerin direnişi kayaları delerek varlıklarını kanıtlayan çiçekleri andırır. Üzerlerine dökülen modernite betonunu parçalayarak tekrar gün ışığına çıkmaları bu gerçekliği kanıtlar.”⁽³⁾

Bu umut yüklü değerlendirmeler tarihe ve kültüre karamsar bakışın aşılmasında belirleyici bir öneme sahiptir. Kayaları delen çiçek metaforu demokratik modernitede gerçek haline gelir.

Demokratik modernite kültürün üzerine dökülen betonların parçalandığı bir sistemdir. Bu nedenle kapitalizme karşı sosyalizm, ölüme karşı yaşam anlamına gelmektedir.

Devlet ve iktidar kültürün kalıplara konulup dondurulduğu yerdir. Çünkü idare etmek sürekli kalıp ve kanun oluşturmayı gerektirir. Buna karşın politik olanın enerjisi akışkandır ve kültürün gerçek ortamı budur.

Politikanın yeniden yaşama dönmesi yerel topluluklar sayesinde gerçekleşebilir. Öyle ki Murray Boockhin'e göre “Yerel topluluk mevcut değilse politika da mevcut olamaz. Burada topluluk ile kastettiğim halkın yerel birliğidir ki bu birlik onun kendi ekonomik gücü, tabandan gelen kendi kurumları ve çevresindeki diğer topluluklarla yerel ve bölgesel düzeyde ağlar şeklinde örgütlenmiş konfederal destek ile pekiştirilmiştir.”⁽⁴⁾

Yerel yönetim ve komünler toplumun doğrudan katılımını esas aldığından ne kadar gelişkinse politikanın canlanması da o kadar mümkündür.

Yerel yönetim her şeyden önce toplumsal kültürün canlandığı bir alandır. “Yerel yönetim özgür bir toplumun temelidir; hem toplum hem de birey için asgari vazgeçilemez zemindir. Yerel yönetimin

önemi her şeyden çoktur; çünkü insanların, düşünsel ve duygusal yönden karşı karşıya gelip görüş alış verişinde bulunabilecekleri bir sahne işlevine sahiptir; insanlar burada diyalog, vücut dili, yakın dostluk ve yüz yüze ifade biçimlerinin yardımıyla birbirleriyle karşılıklı ilişkide bulunup ortak kararlar alırlar.”⁽⁵⁾

Komün anlayışına dayalı yerel yönetimlerde politik özne haline gelen insanlarda sorumluluk bilinci gelişkin olur. Bireyin gönüllü katılımını sağlayan bilincin kaynağında, toplumun kaderinin kendi elinde olduğunu fark etmesidir. Böylesi bir ahlaki yükümlülük, aidiyet duygusu ve bağlılık beraberinde politik kararlara sorumluca katılmayı, bu temelde akılcı hareket etmeyi ve en önemlisi de paylaşım ve dayanışma duygusunu geliştirir. Bundan duyulan manevi haz toplumsal kültürün harcı haline gelir.

Yerel yönetim her şeyden önce toplumsal kültürün canlandığı bir alandır

Toplumsal kültürün canlandırılması yerel toplulukların sorumluluk bilincini edinmelerini ve demokratik katılım mekanizmalarına sahip olmalarını gerektirir. Böylesi bir toplumun iyilik ve güzellik ölçüsü “büyüklük” değil maddi-manevi değerlerine nasıl bir etikle yaklaştığıdır.

Özellikle kent yaşamında çözülmeye uğrayan toplumsallığın yeniden inşası demokratik komünal bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Günümüz sosyolojisi kent yaşamını ve toplumsallığını etikle ele almadığı için maddi ölçüler hâkim hale gelmiş ve tüketim anlayışı toplumsallığı özünden boşaltmıştır. Kentin yeniden inşası adına, mühendislik alanlarına mahkûm edilen bir eğilim hâkim kılınmıştır.

«Geleneksel kent, insan toplumsallığını nasıl kan bağlarından kurtarıyorsa, megapolis de genelde toplumsallığı çözer ve onu sayısal bir çokluğa indirger. Kent planlaması bu çözme eylemini ideoloji olarak temsil eder. Dinamik tasarımda, insanlar «nüfus» olarak nitelenir ve insan ilişkileri de ihtiyaçlar ve mevcut sistemin kısıtlamaları tarafından yönlendirilen salt hareketler halini alır.»⁽⁶⁾

Kentin yeniden inşası toplumun yeniden inşasıdır. Bu da politik-kültürel inşadır. Toplumun kendi ihtiyaçlarını kendisinin belirleyebileceği, kendisinin karar verip uygulamaya geçirebileceği bir hedefi vardır.

Bunun için her yerelin kendi tarihsel-toplumsal kimliğine dayanması gerekiyor. Bunun dışında varoluşun anlam kazanması ve özgürce yaşaması mümkün değildir.

Toplumsal olan kültüreldir, kültürel olan da toplumsaldır

Çünkü kendi köklerine dayanmayan her oluşum başkalaşıma, yabancılaşmaya sonuna dek açık olur. Bunu “kültürel entegrasyon” adı altında savunanlar vardır. Küreselleşmeyi gerekçe yaparak insanlığın tek bir kültürde buluşmaya doğru gittiğini, bu nedenle yerelliğin gerilik olduğunu, kökenler meselesiyle ilgilenmenin milliyetçilik olduğunu vaaz edip duruyorlar. Oysa kültürel entegrasyon asimilasyondan başka anlama gelmez. Yerellik olmadan evrensellik olmaz.

Yerel yönetim ve komünlerin temelinin ne kadar sağlam olduğu anlaşılmak isteniyorsa, yerel halkın kültürünü ne kadar açığa çıkardığına, ne kadar canlandırdığına bakmak gerekir. Mimaride bile en sağlam ve dayanıklı malzeme yerel olandır. Dil başta olmak üzere kültürün tüm temel öğeleri yerel özellik gösterirler. Böylesi bir toplumsal kültür zeminine ne kadar sağlam dayanılırsa evrensele doğru da o kadar yol alınabilir. Eski avangartlar geleneği reddettikleri oranda evrensele ulaşabileceklerini düşündüler ama yerel izler ne kadar silikleştiyse egemenlerin aradığı homojenleşme de o oranda başarılı oldu.

Yereli reddetmek yerine, eleştirilecek bir husus varsa o da içe kapanan anlayıştır. Kapalı bir tarikat gibi kendini demokratik ulusa, konfederal dayanışmaya kapatan bir yerel varsa; onun korunmasız kalması, tutuculaşması ve zamanla içten çürümesi bile mümkündür. Kürt halk önderinin savunmalarda ifade ettiği gibi her yerel, demokratik ulusu esas almalı, demokratik ulus da yerelin iradesini tanımalıdır, aksi halde demokratik olamaz. Karşılıklı ilişki

sistematigi bu şekilde kapsayıcı, esnek, demokratik ilkeyle belirlendikten sonra toplumsal inşanın yerel topluluklarda gerçek karşılığını bulacağı inancı ve güveniyle hareket edilebilir. Aksi tutumlar topluma karşı inançsız, güvensiz yaklaşımı ve irade olarak tanımamayı getirir ki devletlerin de yaptığı budur.

Toplumsal inşa, toplumun iradesini esas alan yeni zihniyet temelinde politik, ekonomik, sosyal, kültürel inşadır. Bunlar birbiriyle bağlantılıdır. Eğer politik inşa yoksa tek başına ekonomik ya da kültürel inşadan bahsedilemez. İradesiz bir inşa olamaz. Politika irade sahibi olmak, kendi hakkında düşünmek ve karar almak demektir. Bu bilinç ve irade yoksa geriye inşa edilecek bir şey kalmaz. Fakat sadece politik kurumsallaşma veya beraberinde ekonomik yapılanmalar geliştirilir de bunun kültürel-sanatsal boyutu geçmişte olduğu gibi bir “üst yapı” kurumu şeklinde önemsizleştirilirse ne etikten ne dinsel-inançsal ve metafizik özelliklerden ne de estetik yeteneklerden bahsedilebilir. Toplum ruhsuz bir bedene indirgenmeyeceğine göre kültürel değerleriyle, etik-estetikle kendisini var edebileceği, ancak bu şekilde özgürleşebileceği söylenebilir.

Toplumsal İnşa, Politik ve Kültürel İnşadır

Kültürün maddi-manevi tüm insani gelişme alanlarını kapsadığı şeklindeki geniş tanımı göz ardı etmemek kaydıyla; dar anlamda dil, din, sanat-estetik ve gelenek-görenekleri ifade etmektedir. Kimi toplumlar yumuşak huylu, sert, kavgacı vb. özelliklerle anılırlar. Genelleme yapmak doğru olmasa da bu tür özellikler yaşanan koşullarla bağlantılı şekillenir. Bu bazen tarihsel-toplumsal koşullar bazen coğrafik ve iklimsel koşullarla ele alınır. Coğrafyanın kendisi değil ama coğrafyayla ilişki tarzı bir kültürü ifade eder. Bir veya birkaç özellikten hareketle bir toplumu tanımlamak ve genelleme yapmak mümkün değildir. Temel kültürel özellikler tarihsel koşullar içinde şekillenir. Tarihten kopuk bir kültür tanımı yapılamaz. Dolayısıyla tarih bilinci kültürel inşanın baş köşesine oturtulabilir.

Tarihe mutlak, olmuş-bitmiş bir olgu şeklinde yaklaşılmadığında, tarihin şimdi olduğunu kavrayacak kadar canlı ve dinamik bir süreç olduğu anlaşılır. Kültür de böyledir; geçmişte oluşmuş ve

donup kalmış değildir. Kültürel değişimler uzun sürelidir. Bu nedenle direngendir. Anlık bir değişim karakterinde olmasa da kültürün de devingen bir özelliği vardır. Dinsel inançta olduğu gibi bazı yönleriyle kolay değişmez ama düşünsel ve bilimsel-teknik gelişmelere bağlı olarak bazı yönleriyle de değişime ve etkileşime açıktır. Bu her zaman olumlu yönde olmaz. Adorno gibi tümünden olumsuzlama durumunda olmasak da kültürel etkileşimlerin bazen benzeşmeyle sonuçlandığı görülmüştür. Fakat her zaman benzeşmeyle sonuçlanmaz; kültürel zenginlik adına bir kazanıma dönüşebilir. Bunu belirleyecek olan kültürün değişim ve süreklilik arz eden özellikleridir.

Yavaş veya hızlı değişen, zaman ve mekâna bağlı olan ya da bunlara rağmen süreklilik arz eden yani değişmeyen temel özellikleriyle kültür bir toplumun yaşam enerjisidir, yaratıcı düşünce gücü ve ruh zenginliğidir. Kendisi olarak kalabilmesini sağlayabilecek sağlam bir zemine ve bunun yanında insani ve toplumsal özlemlere, isteklere yanıt oluşturabilecek kadar değişim kabiliyetine sahip olması, bunun özgüveniyle hareket etmesi bir toplumun kültüründen beklenebilecek en ileri düzeydir.

Dilini konuşamayan, tarihinden habersiz olan, kendi adına düşünemeyen, karar alamayan bir toplumun kültüründen bahsedilemez, ancak kültürel kadavra haline gelmiştir denilebilir. En eski tarihe sahip olduğu halde karşılaştığı inkâr ve imha politikaları sonucunda Kürt halkı bu duruma getirilmişken büyük bedellerle yürütülen mücadele sonucunda yeniden varlık kazanmıştır.

Asimilasyona karşı en çok direnen Kürt kadını olmuş, kültürel değerlerini ise ancak müzik yoluyla sürdürebilmiştir. Kırımlardan sonra geriye ağıtlardan başka bir şey kalmamışken yeniden diriliş için adeta Simurg gibi kendini küllerinden var etmiştir.

Varlığını yasal güvenceye alma mücadelesini sürdüren halkımızın ayrı bir ulus-devlet kurmak yerine yerel yönetim ve komünlere dayanması tarihsel kültürüne ve insanlığın toplumsal doğasına en uygun yaklaşımdır. Bunun için toplumsal inşa pratiğine yönelirken kadın özgürlükçü, ekolojik, demokratik bilincine ve kültürel zenginliğine dayanmaktadır. Yine bu nedenle politikaya iktidar gözüyle değil toplumsal-kültürel gözle bakmaktadır.

Dikkat edilirse burada toplum ve kültür birbiriyle özdeş kavramlar haline gelmektedir. Toplumsal olan kültürel, kültürel olan da toplumsaldır. Tıpkı politikanın toplumsal olması toplumsal olanın da politik olması gibi.

Toplumsal inşa, bir aşınmanın varlığına ve bunun giderilmesi gerektiğine işaret eder. Kültür kapsamında en fazla aşınmaya uğramış ve yeni çağdaş değerlerle buluşturulması gereken nelerdir diye düşünüldüğünde inşa çalışmasının kapsamı hakkında da bir fikir oluşmaktadır. Bunun somut olarak yönetim, eğitim, üretim, ortak yaşam, dayanışma ve dil, edebiyat, sanat alanlarında karşılığı bulunmaktadır. Kent yaşamında ise sokak taşlarından ev kapılarına, mahalle ve işyeri isimlerinden çarşılar ve genel mimariye kadar birçok detayda kültürel kodlamalar vardır, ancak bunların öz nitelikleriyle yaşatılabilmesi yerel politik karar ve planlamaları gerektirmektedir. Bütün bunlar için her yerelin öncelikleri bulunmakla birlikte halkın tümünü ilgilendiren temel sorunlar da bulunmaktadır.

Politika irade sahibi olmak, kendi hakkında düşünmek ve karar almak demektir

Kürt halkı açısından dilin yasal güvenceye alınması, eğitimde eşit düzeyde kabul görmesi en temel bir taleptir ve bunun reddedilmesi inkarın sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Bunun yanında yerelerde dilin geliştirilmesi ve yaygınlaşmasına dönük politikalar öz tedbir olarak daha kapsamlı düşünülmek zorundadır. Buna bağlı olarak edebiyat ve sanat çalışmalarının teşviki ve örgütlenmesi toplumsal inşa başat bir öneme sahiptir.

Yerel yönetim deneyimlerinde herhangi bir bölgedeki kültürel mirasın korunması için kampanyalar düzenlendiği ve ancak bu temelde sonuç alındığı bilinmektedir. Teknolojinin önemsizleştirdiği veya rantiyenin türlü gerekçelerle işgal ettiği birçok tarihi-kültürel ve doğal mekân olduğu gibi yaşatılması gereken kimi zanaat veya yetenekler de yok olmaya yüz tutmuştur. Bunlara sadece turistik amaçla yaklaşmak ticari bir mantığın ürünüdür ve kültüre ciddi bir katkı sağlamaz fakat öz değerlerin korunması ve yaşatılması

hedeflenirse yerel yönetimlerin yapabileceği birçok değerli iş vardır.

Kültür turizmi açısından bile yerel yönetimler oldukça bilinçli yaklaşmak, turizm taleplerinden önce halkın değerlerini esas almak zorundadır. Aksi halde kentin her yerini sabitlenmiş, koruma altına alınmış anıt ve abidelerle doldurmanın ötesine geçilemeyecektir. Bu konuda Boris Groys'un uyarılarını dikkate almakta fayda vardır: "Romantik turizm geçiciliği kalıcılığa, faniliği zamansızlığa, gelip geçiciliği anıtsallığa dönüştürmek üzere tasarlanmış bir makineydi... Velhasıl bir kentin anıtları bulundukları yerde öylece durup turistlerin onları görmelerini beklemez; onun yerine bu anıtları yaratan turizmdir. Bir kenti anıtlılaştıran turizmdir: Gelip geçen turistin bakışı acımasızca akan, biteviye değişen kent yaşamını anıtsal bir ebedi imgeye dönüştürür. Artmakta olan turizm hacmi de anıtsallaştırma sürecini hızlandırır." (7)

Başkalarının kenti nasıl görmek istediği değil toplumsal yaşama ne kadar uygun olduğu esas alındığında kent ve köy arasında yeniden bir dengenin sağlanması gereği ortaya çıkar ki bu da ekolojik ve sağlıklı yaşam koşullarının dayanağıdır.

Öte yandan kent estetiğine ilişkin mimari, park-bahçe, çevre düzenlemesi gibi işlerin kentin kimliğine, tarihsel-kültürel dokusuna uygun olarak geliştirilmesi bir hayli detaylı çalışma gerektiriyor. Fakat lokal çalışmalar bütünsel bir stratejinin parçası olarak yapıldığında kalıcı sonuçlar doğurur. Aksi halde yap-boz pratiklerine düşmek kaçınılmaz hale gelir. Fakat bütün bunlar kültürel müdahale planlamaları değil toplumsal inşa kapsamında değerlendirildiğinde bizzat toplumun kararı ve katılımıyla gerçekleştirilmek zorundadır.

Bugüne kadarki deneyimler komünlere dayalı olmadığından her alanın gereksinimlerini gözetin bütünlüklü bir kent düzenlemesi anlayışından uzak kalınmıştır.

Bölge ve Yerelde Aşırı Merkezileşme Riski

Yerel yönetimlerin komün anlayışıyla dönüştürülmesi her bir kentin tek bir belediye etrafında örgütlenmesi anlayışını aşmayı gerektiriyor. Buna sivil toplum örgütlerinin görüşleri ve denetimiyle katılması

yeterli değildir. Her mahallenin her semtin kendini yönetebilecek organizasyonlara kavuşması demokratikleşmenin gereğidir. Böyle olmayınca halk katılımı eksik kalmaktadır. Dolayısıyla toplumun kendi sorunlarını kendisinin çözmesi gibi bir durumdan ziyade yerelde olsa bile yine belli merkezlere tabi olma söz konusudur. Pratik uygulama açısından yerel içinde merkezi karar alma anlayışı şirket ve ihale kanunlarıyla kuşatılan bir yerel yönetim sonucuna yol açmaktadır. Bu nedenledir ki hizmet alanlarında toplum devre dışı kalmış ve dönemsel kampanyalar dışında verim alınamamıştır.

Türkiye'deki mevcut yasal prosedürlere göre -ki şu anda kayyım rejimi uygulanıyor, yasal herhangi bir adım atmaya bile olanak tanınmıyor- belediyeler halk komünleri karşısında bürokratik bir aygıt olmaktan öteye geçemez fakat komünal anlayışla dönüştürme esas alınırsa yani toplumun katılımı esas alınırsa bunun kısmen yasal kısmen defacto ama meşru mekanizmalarını oluşturmak mümkündür. Ancak yerel yönetim ve komün anlayışı sadece belediyelere bağlanarak geliştirilemez. Hele ki kültür ve sanat alanında çok kısıtlı bütçelerin ayrıldığı ve bürokrasiyle donatılan belediyelerle sınırlı kalmak adeta devlet resmîyetine mahkûm olmak anlamına gelir.

Tarihten kopuk bir kültür tanımı yapılamaz

Benzer durum aşırı merkezileşmiş kültür-sanat kurumları açısından da geçerlidir. Dolayısıyla kültür ve sanat çalışmalarının toplumsallaştırılması gibi bir sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Özellikle genç kuşakların sistemin her türlü uygulamasına maruz kalması işsizlik başta olmak üzere birçok sosyal faciayı beraberinde getirmiştir. Milyonlarca gencin kültürel-sanatsal etkinliklerle buluşmasını ve bizzat katılmasını sağlayacak geniş bir perspektifle yaklaşmak yerine kurumlara, merkezlere hapsolmuş sınırlı çalışmalarla yetinmek toplumsal inşayı nefessiz bırakır.

Elbette kültür-sanat çalışmaları topluma sadece nefes aldirmek için değildir; bir toplumun ruhsal şekillenmesi ve davranış bütünlüğü bu çalışmaların gücüne bağlıdır.

Pozitif Devrimin Yapıcı Gücü

Unutmamak gerekir ki toplumsal inşada estetik öncelikle davranışla başlar. Estetiğin temelinde saygı, sevgi, hoşgörü, duyarlılık ve dayanışma vardır. Örgütlü toplumun bu konularda kazandığı bilinç sayesinde farkını ortaya koyduğu ve örnek teşkil ettiği belirtilebilir. Fakat bunun yaygınlaşması sorunu ciddi düzeydedir.

Estetik alanına giriş yapılacaksa bunun öncelikle yurtseverlik duygularıyla bağının kurulması ve cinsiyetçi kodlar karşısında yürütülen mücadelenin esas alınması gerekir.

Yerel yönetim ve komünlerin erkek egemen anlayış ve üsluba karşı mücadelesi ne kadar güçlüyse toplumsal yaşamın estetize edilmesi o kadar mümkündür.

Güzellik anlayışını sadece fiziki yapılarla oluşturmak mümkün değildir. Kaldı ki bu anlayışın yaptığı binalar da bilinçli-bilinçsiz erkek egemenliğinin damgasını taşımaktadır. İmar planlamaları ve mimariye hâkim olan tarz incelendiğinde ticari kaygıların öne çıktığı; kadın kentleri anlayışından uzak birçok patişe imza atıldığı görülecektir. Bu nedenle yerel yönetimlerde kadın eksenli yeni bir mimari paradigmaya ihtiyaç vardır. İmar planlamaları da buna göre düşünüldüğünde engelliler başta olmak üzere toplumun her kesiminin ihtiyaçlarını gözeten ama bununla birlikte tarihsel-kültürel yapıya uygun politikalar geliştirilebilecektir. Bu yönlü kararlar alınmıştır fakat yerel yönetimler tutum belgeleriyle pratik uygulamalar çoğu zaman tezat olmuşlardır. Bu da bir süreç ve mücadele işidir. Önemli olan, estetiğin toplumsal bağlamının göz ardı edilmemesi ve çabaların bu doğrultuda yoğunlaştırılmasıdır.

Nicolas Bourriaud estetik ve sanatı ilişkisellik kavramıyla tanımlayıp toplumsal bağlamını “ortak var olma” ilkesiyle geliştirmeyi savunmuştur. ⁽⁸⁾

İlişkiel estetik ve ilişkiel sanat toplumsal kaynaklara, insan ilişkilerindeki bütünselliğe dayanır ve bu ilişki sistematüğini esas alarak yargılarda bulunur.

Demokratik yerel yönetim ve komün anlayışında “ilişkisellik” politik ve felsefik anlamda vazgeçilmez yaşamsal bir ilke olurken, onun sanat ve estetiğe yansması da toplumsallığın gerektirdiği ölçülerdedir. Aksi halde ya dogmatik ve bürokratik yaklaşımlarla kültür alanına üstten müdahale edilerek tıpkı

Sovyetlerin Jdanov dönemindeki konuma düşülecek ya da piyasa mantığı hükmünü sürerek kültürün altını dinamitleyecek, dağılma ve bozgun yaşatacaktır. Buna karşı Bertolt Brecht “sanat, sanat yapıtlarını bürolarda oluşan sanat anlayışlarını sanat yapıtlarına aktarmaya uygun bir alan değildir, ölçü üzerine, yapılsa yapılsa çizme yapılıır” diyerek tepki göstermiştir. Kültür ve sanat alanı bürokratik aygıtların inisiyatifine terk edilemeyeceği gibi en demokratik yönetime bile tabi olmak zorunda değildir. Kendi kendisini yöneten bir alandır ve komün olmanın anlamı da buradadır.

Bürokrasi, Piyasa ve Simülakrlar Kültür ve Sanatın Ölümüdür

Kültür ve sanatın toplumsal dokusu özerklik gerektirir; yerel yönetim ve komün bunun için vazgeçilmezdir, hayatidir. Yoksa merkezi otorite veya piyasa kanunları geçerli olacaktır.

Piyasa, halkların kültürünü ve sanatını tüketmeyevidir. Anlamdan yoksun bir estetik anlayışla popüler olana meyletme, piyasa ölçülerine uyarak popülerleşme ve giderek sistem içileşme, homojenleşme, benzeşme kaçınılmaz olacaktır. Günümüz teknolojik olanakları da buna eklenince yerelden hızla sıçrama yaparak evrensele ulaşma hayali bir internet sitesi kadar yakın ve gerçekmiş gibi algılanabilmekte ve yanılgılar sayesinde kültürel deformasyonun farkında bile olunmamaktadır.

Yapay zeka sayesinde gerçekçi görünümlele simülasyona dayanarak kültür ve sanatın geliştirilebileceği yanılgısı toplumsallıktan kopmak gibi bir tehlikeyi içinde barındırıyor.

Bu işin teorisini olarak tanınan J. Baudrillard sırf simülasyona dayanarak sanat yapacağını ileri sürenler yüzünden sanatın komplocu olduğunu iddia ederek spekülasyonlara yol açmıştır.

Bu sonucun ortaya çıkmasına vesile olan gelişmeler neredeyse 40 yıl öncesine dayanmaktadır. Henüz o dönemde Baudrillard bunun sanat olamayacağını söylemiştir: “1987 yılı New York sanat dünyası için gerçek anlamda bir değişim yılıydı. Sanat dünyasını dolduran binlerce genç sanatçı kendilerine yol gösterecek bir lider, “usta bir düşünür”, bir “guru”, bir çıkış noktası arıyorlardı. Baudrillard’ın aslında antropolojik gözlemler içeren Simülakrlar ve

Simülasyon kitabını belki de bu yüzden estetik bir manifesto gibi algıladılar ve alelacele bir şekilde bir yön veremedikleri sanat anlayışlarını o andan itibaren yönlendirebileceğini düşündüler. Bu ani ve abartılı hayranlık alametleri karşısında şaşkınlığa düşen Baudrillard duruma tepki gösterdi. Çünkü onun için “simülakr” bir şey değildir. Tek başına ele alındığında hiçbir şey ifade etmez. Bu kavramı ortaya atmasının nedeni güncel kültürde artık özgün/orijinal çalışmalar yerine kopyaların kopyalarıyla karşılaşılmasıdır. New York’ta: “Simülakr bir sanat eseri olarak kabul edilemez ya da ona modellik yapamaz” demiştir. ⁽⁹⁾

Onun reddettiğini sanat diye sunmak simülasyonun illüzyonuna kapılmaktan başka anlama gelmez ki bu da aslında ironik olarak sanatın değil simülakrların komplocu olduğunu gösterir.

Elbette teknik tek başına negatif veya pozitif anlamlar içermez, onun kullanım şekli karakterini de belirler. Burada reddedilen teknik değil onun her şey yerine konulması ve giderek neredeyse insanı gereksiz hale getirmesidir. Dolayısıyla tamamen tekniğe bağlanmış bir estetikten ve sanattan söz edilemez.

Toplumun toplum olmaktan çıkarılmasında sanal medyanın büyük bir rolü vardır. Gerçeği yerine sanalını ikame etmek mümkün olmadığı halde buna “sosyal medya” denilmesi bile yaşanan yanılgının ne kadar derinleştiğini ve normalleştiğini göstermektedir.

Negri’den Sanatın Öncülüğüne Çağrı!

Toplumun toplum olmaktan çıkarılmasına karşı toplumsal yeniden inşa ne kadar zorluyorsa bunun bütünlüklü şekilde yapılması için de sanat o kadar belirleyici bir roledir. Bu konuda Antonio Negri’ye başvurabiliriz.

“Dünyayı inşa etme imkânı o halde bütünüyle bize ait: onu yapı sökme uğratma olanağına ne kadar sahipsek onu inşa etme olanağına da o kadar sahibiz. Bu radikal işlemde, sanat insanın bütününe hareketini önceler. Sanat kurucu bir iktidardır, ontolojik olarak kurucu bir güçtür. Sanat yoluyla, insani özgürleşmenin kolektif iktidarı kendi yazgısını önceden şekillendirir. Ve bu kitlesel avant-garde’in -güzelliği üreten çoklukların- önceden şekillendirici eyleminin dışında komünizmi hayal etmek güçtür.

Bir kez daha aslı olana geri dönmüş bulunuyoruz. Yani etik yatırımdan geçtikten ve gerçekçiliği bir ontolojik kuruluş olarak kavradıktan sonra, sanat güncel durumda devrimci politik boyutunu yeniden bulur. Bu da güzeli üretmenin zorunlu olarak devrimci olduğu anlamına gelir. Yine bu, zorunlu olarak güzeli üreten sanatçının bağlanmış olduğunu doğrulamak anlamına gelir. Ve sanatçı kendisini bağlanmış saymazsa, o bir ikiyüzlüdür -ya da sanatçı değildir. Öte yandan, bağlanmanın ölçüsü kendini bir partiye ilişkilendirme yoluyla değil fakat varlıkla ilişkilendirme yoluyla gösterir -özgürleşmiş varlık içinde olmak gerekir, özgürleşmeden yana olmak gerekir, aksi takdirde sanat yoktur. Bu bağlanmanın kolektif olarak tanınması resmi işaretler ya da ayinsel kutlamalar yoluyla olmaz -zira toplumsal ve üretken iş birliğinin dinamiği içinde meydana gelir. Bu dinamığa katılım, bizim yer aldığımız taraf konusunda bizi aydınlatır. Epistemoloji ve ontoloji aynı sahadaysalar, o zaman tarafını seçmek acil hale gelir; sanat ve piyasa hem çatışan gerçeklikler olarak hem de öznel yapısal eğilimler olarak birbirinin karşısında yer alır.” ⁽¹⁰⁾

Bu tanımlamalardaki iktidar kavramı yerine otorite demek daha yerinde olur. Bununla birlikte Negri’nin toplumsal inşa için sanatı öncülüğe çağırdığı görülüyor ve biz buna katılıyoruz. Çünkü savaşın yıkıcılığına karşı sanatın yapıcı, inşa edici gücü vardır ve engel tanımaz.

Kaynakça:

- 1-2-T. W. Adorno: Kültür endüstrisi-kültür yönetimi
- 3-Abdullah Öcalan: Özgürlük Sosyolojisi
- 4-5-Murray Boockhin: Kentsiz kentleşme
- 6-Murray Boockhin: Ekolojik bir topluma doğru
- 7-Boris Groys: Sanatın gücü
- 8-Nicolas Bourriaud: İlişkisel estetik
- 9-Jean Baudrillard: Sanat komplosu
- 10-Antonio Negri: Sanat ve çokluk

İçindekiler İçin Tıklayınız

Komünaliteye Doğru Yerel Yönetimin Dönüşümü

Metin Yamalak

“Yerel yönetim” ve “komün” olgularını kavrama ve anlama çabası sadece teorik bir tartışma değildir. Daha yakıcı ve zorunlu sebepleri var bu tartışmanın; ekolojik, demokratik, eşit, özgür bir yaşam arayışı ve inşası gibi! Murray Bookchin’in dediği gibi; “İnsanlık insani olandan daha aşağıda duran bir yere ulaştı.” Bunu kendimiz için düzeltmek, en azından içinde insan kalarak yaşayabileceğimiz eşit, özgür, ekolojik bir toplumsallık inşa etmek zorundayız. Tartışmalarımızın genel çerçevesi budur. Yerel yönetim ve komün konuları ise bu genel konuların bir boyutudur.

“Yerel yönetim” ve “komün” kavramlarının neyi karşıladığını ve anlamlarının ne olduğunun cevabı her paradigma ve ideolojiye göre farklıdır. Demokrasi kavramının tanımındaki farklılıklar gibi; formun değilde formun içini dolduran amaç ve araçların, tarz ve yöntemlerin niteliğini belirleyen felsefe ve bunun siyasal, düşünsel açılımlardır. Yaygın anlam olarak “yerel yönetim” merkezi yönetimin karşısı gibi algılanmaktadır. Ancak çoğunlukla merkezi yönetimin uzantısı olarak örgütlendirilmiştir. Özellikle ulus-devlet sisteminde yerel yönetim kesinlikle böyle örgütlendirilmiştir. Valilik, il genel meclisleri, kaymakamlıklar, belediyeler hatta muhtarlıklar ulus-devletin yerel yönetim anlayışının karşılığı oluyorlar. Ulus-devlet sisteminde yerel yönetimler, toplumun kendisini yönettiği kurumlaşmalar değil devleti yerele taşıyan kurumlardır. Bu sebeple topluma ait olmaktan çok devlete aittirler. Tarihsel olarak topluma ait olsalar bile devletleştirilmişlerdir. Toplumu kuşatan “demir kafes”in (Max Weber) parmaklıkları oluyorlar. Ancak

belediye ve muhtarlıklar toplumun kendi kendinin yönettiği yapılara en kolay dönüştürülebilecek kurumlardır.

“Yerel” kavramının gerçek karşılığı olan “toplum”, “halk” ile sürekli temas ve ilişki içinde olan belediye, devletin idari birimi gibi oluşturulmuş olsa bile topluma ait bir kuruma dönüştürülebilir. Bu ilişki ve kurumsal niteliği belirleyen şey onun yerel olması, yerel işleri yerine getirilmesi değil; onun demokratik niteliği, hangi anlayış ve zihniyetle iş yapma amacıyla olduğudur. Yerel yönetimi peşinen demokratik saymak, peşinen halkın yönetimi saymak bir yanılgıdır.

Dünyada var olan devletlerin tamamına yakını üniter birlik esaslı ulus-devlet sistemleridir. Demokrasiyi nitelik belirleyici kriter olarak aldığımızda, her bir devlet diğerinden farklıdır. Askeri, oligarşik, dini diktatörlüklerden; sivil toplumun etkin, belirleyici olduğu devletlere kadar değişik, pozitif, negatif özellikleri olan devlet tanımları oluşacaktır. Her bir devletin özgün tanımı (demokratik-antidemokratik) o devletin anayasasında, kanunlarında hukuki temsilini bulurken, bu hukuki temsilin belirlediği kriterler o devletin bütün idari kurumlarının sınırlarını, yetkilerini, tarzını, yöntemini belirlemektedir. Her bir devlette yerel yönetimler olmakla beraber her birinin nitelikleri birbirinden farklıdır. Bu durum, tek bir yerel yönetim tanımı varmış gibi değerlendirme yapmamızı engellemektedir. “Özyönetim” biçimleri olarak değerlendirilen özerklikler, federasyonlar, konfederasyonlar, özerk belediyeler, yerel hükümetler gibi kavramların altında “yetki ve sorumluluk”

yönünden, her devletteki kurumsal yapılar aynı isimle tanımlansalar da nitelik olarak hiçbirisi bir diğeri ile aynı değildir. İtalya'daki özerklikler ile İran'da, Rusya'daki özerklikler, nitelik olarak çok farklı olduğu gibi aynı ülkede bulunan özerklikler de nitelik olarak farklıdır. Bunlar “yerel yönetim” olarak isimlendirilerek değerlendirilirse de onların nitelikleri birbirinden (negatif-pozitif) çok farklıdır, ayrıntıları konumuzu aşan boyuttur, değinmekle yetiniyoruz.

Yerel Yönetim ve Ulus-Devlet Çelişkisi

Yerel yönetim, ulus-devlet ile kendi kendini yönetmek isteyen toplumun mücadele arenasıdır. Ulus-devlet bir sürü idari-yönetimsel kurumlarıyla yerel yönetimleri kuşatarak, olabildiğince yetkilerini gasp ederek, onu devletin merkezi yönetim politikaları doğrultusunda işlemeye zorlar. Devlet, hak ve özgürlükler talepli toplumsal tazyiki de yerel yönetimler sahasında karşılayarak elimine edip manipüle ederek, olabildiğince etkisizleştirerek en minimum seviyeye düşürerek öyle kabul etmektedir. Toplumsal sorun ve ihtiyaçlar hiçbir zaman gerçek boyutları ve niteliğiyle devlete ulaşamaz. Devletin bürokratik mekanizmaları arasında ufalana ufalana gerçek nitelik ve vasfını kaybeder. Adaletsiz, anti-demokratik yönetim karşısında biriken toplumsal tepkiler, yerel yönetimlerde uğraştırılıp deşarj edilerek nötrleştirilir. Tepkinin şiddeti devlete ulaşmadan yerel bürokraside parçalanır. Yerel yönetimler, merkezi yönetimin yarattığı sorun ve haksızlıklar karşısında oluşan tepki ve öfkeyi karşılayan ilk kurumdur ve bir nevi darbe emici rol oynar. Veya bu rolü oynamak zorunda kalır. Toplumsal kesimlerin biriken talepli enerjileri, topluma doğrudan temasın gerçekleştiği bu yerel yönetim alanında boşaltılır. Devletin içine sızmasına, devleti hedef almasına müdahale edilir ve yerel yönetimlere yönlendirilir. Depremler, yangınlar, seller, çevre felaketleri, maden kazaları, işsizlik, pahalılık, barınma, beslenme sorunları, ulaşım, iletişim sorunları vb. hepsinde sorumlular, devlet ile toplumun çarpıştığı yerel yönetim hattı üzerinde aranır. Çoğunlukla da orada bulunur. Merkezi yönetim ve ortakları (hükümet, devletin üst bürokrasisi, sermaye çevreleri ve oligarşinin diğer bileşenleri) gözden, sorumluluktan, suçluluktan kaçırılır.

Bir kriter olarak belediyeyi “yerel yönetim” olduğu için değil de “toplumun kendi kendini yönetme düzeyi”, “komünün nitelik düzeyi” , “toplumun yönetime katılım düzeyi” ile ölçme değerlendirme yapmak daha isabetli olacaktır. Bu nitelikler olmadığında yerel yönetimler devletin toplumun içine uzanan kolları olarak işlev görmektedir. Toplumun siyasete belirleyen düzeyde bir katılımı yoksa halk tarafından seçilmiş yerel yönetim görevlileri de iktidarcılığın taklidini yapmaktan öteye gidemezler. Yerel yönetimler kendi kendini yöneten nitelikte olmadığında toplumsal maddi-manevi değerleri devletleştirmekte ve bunlardan rant devşirmekle meşgul olacaktır. Vergi, tapu kaydı, sicil kaydı, gelir gider kaydı, üretim-tüketim kaydı, alım-satım kaydı, imar kaydı, devir kaydı, doğum kaydı, kira kaydı gibi uzayan tüm işlemler, kayıtlar ilk önce yerel yönetimlerde gerçekleştirilir. Bahçede yetişen domatesten, iki insanın evlenme kararına kadar devletin hiç olmaması gereken özel, manevi, mahrem şeyler dahil yerel yönetimlerde devletleştirilir.

Yerel yönetimi peşinen demokratik saymak, peşinen halkın yönetimi saymak bir yanılgıdır

Toplumsal ilişkiler karşılıklı etkileşim yaratan ilişkilerdir. Her ilişki eşit derecede olmasa bile karşılıklı etkileşim yaratır. Devlet-toplum ilişkisinde, devlet toplumu devletleştirme amacıyla olduğu gibi, toplum da devleti toplumsallığa saygı ve uyum göstermeye zorlayabilir. Bunun da en yoğun yaşandığı yer, yerel yönetim alanıdır. Devlet olabildiğince her şeyin merkezi yönetimi bağlanmasını ve her şeyin merkezi yönetim tarafından belirlendiği bir kurumlaşma yaratmaya çalışmaktadır. Bu şekilde yerelin bütün ekonomik, siyasal, sosyal, maddi-manevi olanak ve değerleri üzerinde belirleyici kullanım imkanına kavuşur. Yerel yönetim ise devletin tersi olarak devletten boşaltılarak, kendi kendini belirleyen olanaklar, durumlar oluşturmaya çalışır. Bu etkileşim birkaç yılda

bir yapılan seçimlerle gerçekleşen bir durum değil. Olayların günlük olarak aktığı toplumsal katılım da olur. Toplumun katılım oranı, bu etkileşimlerin yerel yönetim ya da devletle yine gerçekleşme durumunu belirler. Bir belediye, yaptığı bütün projelere toplumu doğrudan dahil edebilir, projelerin tartışılıp somut fikir haline gelmesinden karar düzeyine varmasına, ihale sürecinde pratikleşmesine kadar her aşamasına toplumu dahil edebilir veya toplum örgütlü gücüyle bunu sağlayabilir. Her projeyi toplumla beraber tartışıp kararlaştırarak toplumun bizzat yöneticisi olduğu, katılım gösterdiği kolektif şirketler, kooperatifler yapılacak çalışmaları pratikleştirebilir. Yerel yönetim bu demokratik yönetime en açık yapıdır. Ancak bu şekilde demokratik davranırsa rant olanaklarını ortadan kaldıracaktır. Her şey şeffaf, denetlenebilir ve gözlemlenebilir olacağı için, hileli ihalelerin, kişi kurum ve kuruluşların haksız kazanç sağlama, sömürme, aldatma, toplumun ve doğanın değer ve emeklerini çalma ve zarar verme olanağı en minimuma inecektir. Bunun çatışmasız, mücadelesiz olması beklenemez. Rant, sömürü, iktidar olanaklarını kaybedenler ile yerel yönetimi kendi kendini yöneten toplum olmak üzere dönüşüme zorlayan toplum arasında siyasi, hukuki, ekonomik çekişme, çatışma, mücadele kaçınılmazdır.

Toplumsal varoluşu resmiyet veya devlet hukuku ile alakalı bir şey değildir

Bu bağlamda yerel yönetim-belediye-aynı zamanda halkın ve halk için çalışanlar ile halkın emek ve değerlerini çalmak için uğraşan bütün kişi, kurum, kuruluşların mücadele alanıdır. Bu durumda etkileşimin niteliğini zihniyet, siyasal fikir ve bu siyasal fikrin belirlediği amaçlar doğrultusunda gerçekleşen mücadele belirleyecektir. Peşinen belediyenin yerel yönetimin demokratik sayılması mümkün değildir. Niteliğine bakılmadan “halkın kendi kendi yönetmesi” olarak tanımlanamaz. Yerel yönetim demokratikleşmeye en açık idari kurumdur. Ancak çok anti-demokratik bir yöntemle de yönetilebilir, yetkilerinin çoğu merkezi yönetimde olabilir; merkezi

yönetimin izni olmadan çoğu işi yapamayabilir. Bütün bu durumdan yerel yönetimlerin hangi nitelikte işletilmek isteniyorsa ona göre şekillendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Komün ve Yerel Yönetim İlişkisi

Arapça’da “belediye” şehir yönetimi demek. Bu yönetimin niteliğini belirleyen otonomi, federasyon, konfederasyon, anayasal otonomi, idari otonomi, kültürel otonomi, siyasal otonomi gibi kavramsal tanımlamalar ulus-devlet hukuku içinde tanımlanmış ve ulus-devlet ile farklı kimlik ve özgünlükleri bulunan toplumları, bu hukukun belirlediği sınırlar içinde resmiyete kavuşturma durumudur. Yerel yönetim bu resmiyet dairesi içinde algılıp işlevselleşmektedir. Komün ise, bu resmiyet, devlet hukuku veya devlet yurttaşlığı gibi olgulardan azade; onların anlam ve bağlarından çok farklı bir anlayış ve amaç üzerine yerleşerek oluşan toplumsal yaşam biçiminin kendisidir. Toplumun varoluşu resmiyet veya devlet hukuku ile alakalı bir şey değildir. Toplum bunlarla var olmadığı gibi bunlar olmadığında da yok olmaz. İnsan ve toplum birbirinin koşullu olup biri olmadan diğersinin var olamayacağı gibi, tek varlığın iki yüzüdür. Birbirini yaratan bir diyalektliğe bağlıdır ve komünalitesi “ikinci doğa” oluyor. İnsan-toplum olarak var olabilmenin nitelikleri olan ahlak, politika, kültür-sanat, inanç gibi maddi ve manevi varoluşun gerçekleşmesi ile açığa çıkan bir olgudur. Maddi ve manevi oluşumların birleşerek (kom) yoğurulup sentezlenmesi ile oluşan yaşama biçiminin komünalite olmasının temelinde bu birlik esaslı gelişme vardır. Bugünün modern oluşumları da bu tarihsel varoluş gerçeğine uyumlu olmalıdır. Çünkü insan ve toplumun varoluş habitatu komünalitedir.

“Komün” kavramının ifade ettiği şey ise (genel) yönetim veya genel tanımı ile şehir yönetimi-belediyeden bambaşka bir şeydir. Yerel yönetim, bir kurum niteliğini, kurumsal bir formu ifade ederken komün ise her türlü toplumsal ilişki ve sosyalitenin oluşturuca dokusudur. Tıpkı bedendeki hücreler gibi. Bütün organlar hücrelerden oluşur o kuşatıcı, oluşturuca bütündür. Her organın-formun oluşumunda temel maddedir ama hiçbir zaman bir forma, şekli hapsolmaz. En katı oluşumlarda bile akışkan özelliktedir. Maddi olduğu kadar manevi (psikolojik) niteliktedir. Bir vücudun

veya organlarının sağığı, hücrelerin sağığına bağıdır. Tüm tıbbi tedaviler de organa veya bedene yönelik değıl, hücrelerin sağılıklı gelişme ve yaşamasına yönelik yapılmaktadır. Komün de doğanın-evrenin diyetliğine uyumlu bağımlı bir oluşum olup her eylem ve söylemin toplamından oluşur. Noktalardan oluşan doğru ve eğrilerinin oluşturduğu yaşamın tamamıdır. Devletin, kentin, köyün, mekana hapsolmuş tüm oluşumların ötesindedir.

İktidar-devlet, toplumsal varoluş hakikatinde oluşan anomalidir

Madde ile manadan yoğunlaşmış bir sarmaldır. Bütün kıvrımlarında beraber var olan bir oluşum, eylem halidir. Temelinde “kom” olma felsefesi vardır. Birlik; tüm madde ve manaların uyumlu birliği ilkesine uyan bir konu olma! Komün, dar ve sığ bir tanımlamayla, bir kısım maddiyatın pay edilmesi değıldir. Anlamın, kavramın oluşturduğu etik ve estetik bütünlüğünün oluşturduğu anlama göre, maddi ve manevi toplumsal yaşama şekil vermesidir. Örneğın komünde “dayanışma” basit bir acıma olgusundan doğmaz; eşit, özgür birlik olma felsefesinin oluşturduğu sorumluluk ve gerekliliğı eylemidir. Eylem onun sonuç kısmı olup maddi yönüdür ve temelinde manasal birlik “kom” vardır. Komün kendi başına bir kurum değıldir ancak bütün kurumlara biçim veren eşit, özgür, toplumsal yaşam biçiminin kendisidir.

İktidar-devlet, toplumsal varoluş hakikatinde oluşan anomalidir. O bünyeye zarar vermektan başka bir sonuç yaratmamaktadır. İktidar ve devletin yaptığı şey toplumun ve doğanın oluşturduğu tüm şeyleri tekeline almak olmuştur. Komünalite toplumsal var olmanın hakikatiyken; iktidar-devlet ve komünaliteye yabancı ve karşıt olan yapılarıdır. Zararlı ve fazlalıktır. Sistemli bir kararlılıkla ve kültürel, sosyal evrim diyalektiğini bozmadan, bunların toplumsal yaşamdan çıkarılması gerekir. Özellikle de toplumun kendi kendini yönetme niteliğini gasp edip tekleştirdiğinde toplumsallığın diğerk nitelikleri de işlevsiz, işlemez ve sadece kültürel bir gelenek olarak kendini devam ettirebilen bir duruma düşer.

Sonuç;

Siyasal nitelik, toplumsallığın bütün diğerk niteliklerini işlevselleştiren bir olgudur. Siyasal yönetim niteliğı gasp edilmiş toplumda ahlak kendini politikaya dönüştürmediğı için hem gerilemekte, hem de iyi niyetli insanların erdemli özelliğı gerileyerek toplumsallıktan bireyciliğı doğru daralmaktadır. Örneğın sanat-estetik, politikayla tamamlanmadığında toplumsal gelişme ve manevi olarak yücelme amacından saparak, topluma rağmen geliştirilen bir kâr aracı, metaya dönüştürölmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, ortaklaşma gibi politik karar alma ve eylem vasfından soyutlanan kültürel, ahlaki bir bireysel “iyilik” eylemi ve niteliğıne gerilemektedir. Bu durum aynı zamanda toplumsallığın niteliklerinin gerilemesi, aşınması, parçalanmasıdır. Komünal toplumsallığın politik niteliğıyle gerçekleşmediğı durumda en asgari yaşam, ilişki ölçüleri olan dayanışma, birlik, yardımlaşma gibi edinimler nitelikler, iktidar ve devletin geliştirdiğı toplumlarda azami ve bireysel olarak sergilenen “iyilik”, “lütuf” gibi edim ve nitelikler biçimine almıştır. Ancak toplumsal komünalite hücre hücre geliştirilerek bu olumsuz durum tersine çevrilebilir.

Toplumsal tarihte, komünalite ve iktidar-devlet oluşumundan sonra açığa çıkan toplumsal yarılma, iki karşıt toplumsal var olma hali olarak günümüze kadar süre gelmiştir. Bugünün sorunları, bu tarihsel, karşılıklı mücadele sürecinde biriken sorunların toplamıdır. Bunu, toplumun komünaliteyi ifade eden hücrelerini tedavi edip sağılıklı çoğalmalarını sağladığımız oranda tersine çevirmek tarihsel ve güncel görevdir. Yerel yönetim, bu inşada bir araç olmayı ifade ederken, komünalite; bütün araçların, kurumların, ilişkilerin, sosyalitenin, toplumun kendi tarihsel doğasına, evrendeki diyalektikle uyumlu yaşama dönüşmesini ifade etmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Yerelde Siyaset; Yönetici Seçme ve Geri Çekme Felsefesi

Erdal Karakuş

Yerel yönetim tartışmalarında en sık yapılan hatalardan biri belediye kurumu ile yerel yönetim kavramının birbirine eşitlenmesidir. Oysa bu iki kavram tarihsel ve siyasal açıdan birbirinden oldukça farklıdır.

Yerel yönetim, insan topluluklarının kendi yaşam alanlarını ortak karar süreçleriyle düzenleme pratiğini ifade eder. Bu pratik insanlık tarihi kadar eskidir. İnsan türünün kolektif yaşam biçimlerini geliştirdiği Neolitik dönemden itibaren, yerel topluluklar kendi yaşam alanlarını düzenleyen karar mekanizmaları oluşturmuşlardır.

Bu mekanizmalar çoğu zaman doğrudan katılıma dayalıdır. Avcı-toplayıcı topluluklarda veya erken tarım toplumlarında üretim, paylaşım ve toplumsal ilişkiler büyük ölçüde kolektif karar süreçleriyle belirlenmiştir. Bu anlamda yerel yönetim pratiği, devlet kurumlarının ortaya çıkışından çok daha önce var olan bir toplumsal örgütlenme biçimidir.

Buna karşılık belediye kurumu, modern devlet sisteminin bir ürünüdür. Belediyeler tarihsel olarak yerel toplulukların karar süreçlerini devlet idari yapısına entegre eden kurumlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle belediye kurumu çoğu zaman yerel demokrasinin değil, merkezi devletin yerel uzantısının kurumsal ifadesidir.

Modern kapitalist toplumlarda belediyeler giderek daha fazla ekonomik ve mali işlevler üstlenmiş durumdadır. Kentsel altyapı yatırımları, ulaşım projeleri, imar planları ve büyük ölçekli kent projeleri

belediyelerin faaliyet alanını belirlemektedir. Ancak bu süreçler çoğu zaman yerel toplumun doğrudan katılımından ziyade piyasa mekanizmaları ve merkezi siyasal kararlar tarafından belirlenmektedir.

Bu durum belediyelerin giderek neoliberal ekonomi politikalarının yerel düzeyde uygulanmasının araçlarından biri haline gelmesine yol açmıştır.

Merkezi Devlet ve Yerel Toplum Arasındaki Tarihsel Çelişki

Tarih boyunca devletler, yerel halkların özgürlüğünü ve özerkliğini sistematik olarak yok etmeye çalışmıştır. İlk şehir devletlerinden imparatorluklara ve modern ulus-devletlere uzanan süreç, yalnızca siyasal bir merkezileşme değil; aynı zamanda toplulukların kendi yaşam alanlarını, kültürel kimliğini, dilini ve inancını yok etmeye dönük bir saldırdır.

Uygarlığının büyük sıçrayışları, merkezi otoritenin baskısından bağımsız, yerel özerklik alanlarında gerçekleşmiştir. Mezopotamya kent devletleri; kendi hukuklarını geliştiren, tarım ve ticaret ilişkilerini toplumsal katılım ile yöneten topluluklardı. Antik Ege ve Yunan kentleri doğrudan demokrasi geleneğini kurmuş, bilim ve felsefe üretiminin merkezi olmuş; düşünürler bu özgür ortamda yetişmiştir. Rönesans Avrupasında kent cumhuriyetleri bilim, sanat ve hukuk üretmiş; imparatorluk baskısından bağımsız bu kentler, insanlığın bilimsel ve kültürel sıçrayışlarının merkezleri olmuştur.

Buna karşılık imparatorluklar ve ulus-devletler, yerel toplulukların özgürlüğünü gasp etmiş; bilim ve kültürü despotizmin hizmetine sokmuş, toplulukların kendi karar alma iradesini yok etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk dönemlerinde; Kürt ve Türkmen halkları, beylikler ve konfederasyonlar aracılığıyla görece özerk bir yaşam sürmekteydi. Kendi hukuklarını ve toplumsal karar mekanizmalarını belirleyebiliyor, iktisadi ve yaşam alanlarını yerelde iradeleriyle yönetebiliyorlardı. Ancak Osmanlı'nın merkezi güç kazandığı her aşamada bu özerklik sistematik olarak daraltıldı: eyaletler, sancaklar ve kazalar ile merkezi denetim artırıldı; Cumhuriyet döneminde devlet aygıtı her köye, mahalleye ve sokağa kadar sirayet ederek yerel toplulukların iradesini merkeze bağladı.

Modern ulus-devletler, yerel halkların özerkliğini yok etmekle kalmamış; anadillerini, inançlarını, kültürel değerlerini ve yaşam alanlarını sistematik olarak kendi çizgisine doğru dejenere etmeye çalışmıştır. Köyler, mahalleler ve şehirler merkezi planlamalar doğrultusunda yeniden şekillendirilmiş, toplulukların tarihsel ve kültürel sürekliliği bilinçli bir biçimde kırılmıştır. Bu, sadece merkezi yönetim değil, aynı zamanda bir kültürel soykırım ve uygarlık gaspıdır.

Bu saldırılar, Kürt halkının tarih boyunca yürüttüğü mücadelenin temel nedenlerinden biridir. Merkezileşmiş devletler, sınıf çelişkisi ile açıklanamayacak kadar derin bir biçimde, toprak, mülkiyet, ekoloji ve yerel irade üzerinden bir uygarlık mücadelesini bastırmıştır. Yerel toplulukların kendi yaşam alanlarını yönetme ve karar süreçlerine katılma hakları sürekli engellenmiştir.

Bugün demokratik yerel yönetimler, merkezi devletin bu yıkıcı politikalarına karşı direnişin bir aracı olarak önemlidir. Kürt halkının mücadelesi, tarih boyunca yerelin merkezi baskıya karşı yürüttüğü direnişin güncel bir devamıdır. Yerel özerklik, demokratik irade ve kültürel varlık, sadece tarihsel bir hak değil; bugün ve yarın için mücadele edilmesi gereken temel bir özgürlük alanıdır.

Atanmış Bürokrasi ve Seçilmiş İrade; Yerel Demokrasiye Abluka

Yerel yönetimde demokratik meşruiyet halkın kendi

iradesiyle seçtiği temsilciler aracılığıyla sağlanır. Ancak Türkiye'de merkezi devlet, bu temel ilkeyi fiilen anlamsız hale getirmiştir.

Vali ve kaymakam gibi atanmış bürokratlar, yerel yönetimleri denetlemekle kalmaz; doğrudan merkezi iktidarın çıkarlarını dayatan araca dönüşür. Bu, halkın iradesi ile merkezi baskı arasındaki demokratik paradoksu ortaya çıkarır: halkın iradesi, kendi temsilcileri aracılığıyla uygulanamaz hâle gelir.

Bugünün temel toplumsal çelişkisi burada görülür. Örneğin merkezi iktidar bir kente, çevreyi yıkıcı ve ekolojik felaket yaratacak bir fabrikanın kurulmasına kolayca onay verir, hukuksal engelleri fiilen işlevsiz hâle getirir; oysa yerelin en meşru çevre savunusu dahi güvenlik güçlerinin şiddetine maruz kalabilir. Bu, yerel demokratik irade ile merkezi otoritenin despotik uygulamaları arasındaki çatışmanın en somut ve yıkıcı örneğidir.

Yine merkezi idare, yerel bütçeler üzerinde mutlak bir egemenliğe sahipken, yerel kurumların merkezi bütçe üzerinde söz kurması dahi söz konusu değildir.

Modern devlet sistemlerinde yönetim çoğu zaman iki farklı meşruiyet alanı; yani atanmış bürokrasi ve seçilmiş arasında şekillenir. Bürokratik yapı, devletin idari işleyişini sağlayan teknik bir mekanizma olarak ortaya çıkmıştır; ancak tarihsel süreç içerisinde bürokrasi çoğu zaman siyasal karar süreçleri üzerinde belirleyici bir güç haline gelmiştir. Bu durum, demokratik meşruiyet açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır.

Yerel demokrasi perspektifinde, demokratik meşruiyetin tek kaynağı seçimdir. Dolayısıyla hiçbir atanmış yönetici, seçilmiş temsilcinin üzerinde siyasal bir konumda bulunamaz. Atanmış bürokrasi yalnızca teknik ve idari işleyiş sağlayan bir mekanizma olarak işlev görür; siyasal iradenin sahibi ise toplum tarafından seçilmiş temsilcilerdir.

Bu mesele, özellikle merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerde belirginleşir. Türkiye'de belediye başkanları ile merkezi yönetimin temsilcileri olan valiler ve kaymakamlar arasındaki yetki ilişkileri uzun süredir tartışma konusudur. Yerel demokrasi perspektifinden bakıldığında, merkezi bürokratik müdahalelerin yerel iradenin üzerinde konumlanması, demokratik meşruiyet açısından

ciddi bir problem yaratmaktadır. Çünkü demokratik siyaset, toplumsal iradenin yönetsel yapılara doğrudan yansımaları gerektirir.

Kürt illerinde bu paradoks kayyım uygulamalarıyla yeryüzünde eşine az rastlanır bir antidemokratik saldırı ile somutlaşmaktadır. Halkın demokratik tercihleri fiilen yok sayılmıştır; yerel irade, gasp edilmiştir.

Britanya İmparatorluğunun kendi kolonilerine binlerce kilometre uzaktan vali ataması gibi, günümüzde kayyım uygulaması da tarihte binlerce yıl geriye gidiştir. İktidarın kayyım inadı aynı zamanda Kürt halkı ile tüm demokratik kanallarını imha ederek, büyük bir kopuşun da önünü açmıştır. Bu durum, Kürt halkının demokrasi taleplerine karşı, geleneksel otoriter devlet aygıtlarının hiçbir çözüm üretemediğini ve gerçekte kendi tarihsel faşizminden bile güvenmediğini açığa çıkaran bir itirafı ifade eder. Kayyım uygulamaları, merkezi otoritenin halkın iradesini yok saymasının ötesinde, bu iradenin tarihsel olarak bastırılmasına yönelik derin bir çaresizlik halinin somutlaşmış bir örneğidir.

Çelişkinin Koridorunda Yerel Yönetimler

Toplumsal analiz açısından sınıf teorisi modern toplumların ekonomik yapısını anlamak açısından son derece güçlü bir araçtır. Kapitalist toplumun en önemli dinamiklerinden biri; üretim araçlarının mülkiyetine dayalı sınıf ilişkileridir.

Ancak toplumsal çelişkileri yalnızca sınıf ilişkileri üzerinden açıklamak yeterli değildir. Modern devlet yapıları yalnızca ekonomik ilişkilerin bir sonucu değildir; aynı zamanda siyasal iktidarın örgütlenme biçimidir. Bu nedenle toplum ile devlet arasındaki gerilim de tarihsel bir çelişki olarak değerlendirilmelidir.

Bu noktada; demokratik toplum yaklaşımı önemli bir teorik katkı sunmaktadır. Bu yaklaşıma göre tarih boyunca iki farklı toplumsal eğilim bir arada var olmuştur:

- 1- Devletçi uygarlık sistemi
- 2- Demokratik toplum arayışı

Devletçi uygarlık sistemi iktidarın merkezileşmesini ve hiyerarşik toplumsal yapıların oluşmasını

ifade ederken demokratik toplum geleneği daha yatay, katılımcı ve kolektif karar mekanizmalarına dayalı toplumsal örgütlenmeleri ifade eder. Yerel yönetim meselesi bu iki eğilim arasındaki çelişkinin somutlaştığı alanlardan biridir.

Devlet, Kapitalizm ve Yerel Yönetimlerin Yapısal Paradoksu

Yerel demokrasi, kapitalist moderniteye hapsolmuş siyasal sistemlerin temsil krizine alternatif bir çözüm perspektifi sunar. Yönetici seçme ve geri çağırma mekanizmaları, siyasal meşruiyetin doğrudan toplumsal iradeye dayanmasını sağlayan temel araçlardır.

Modern ulus-devlet sistemleri, siyasal egemenliği merkezileştirme eğilimindedir; bu durum yerel demokrasi ile merkezi devlet arasında yapısal bir gerilim yaratır. Demokratik yerel siyaset, bu gerilimi ortadan kaldırmayı değil; aksine demokratik toplum lehine dönüştürmeyi hedefler. Yerel toplulukların siyasal kapasitesi arttıkça, merkezi devletin toplum üzerindeki belirleyiciliği azalır. Bu süreç, devletin ortadan kaldırılması yoluyla değil; toplumun kendi kendini yönetme kapasitesinin gelişmesiyle gerçekleşir.

Klasik Marksist kuramın temel eksiklerinden biri, devletin yalnızca üretim ilişkilerinin bir türevi olarak ele alınmasıdır. Karl Marx ve Friedrich Engels, üretim araçlarının dönüşümünü toplumsal dönüşümün belirleyici aktörü olarak konumlandırırken, devletin bu süreçteki rolünü türevsel ve geçici bir üstyapı kurumu olarak değerlendirmiştir. Oysa tarihsel gelişim, devletin yalnızca mevcut üretim ilişkilerini koruyan bir aygıt olmadığını; aynı zamanda bu ilişkilerin oluşumunu, sürekliliğini ve yeniden üretimini aktif biçimde kuran bir yapı olduğunu göstermektedir.

Devlet, kapitalizmin dışsal bir bekçisi değil, onun için bir üretim mekanizmasıdır. Devletin kökeni, kapitalist üretim tarzıyla sınırlı olmayıp mülkiyet ilişkilerinin ortaya çıkışıyla birlikte tarih sahnesine çıkmış; “fazla ürünün denetimi” ve toplumsal organizasyonun kastaşmasıyla paralel biçimde gelişmiştir. Ulus-devlet, hukuki düzenlemeler, mülkiyet güvenceleri, emek alanının baskılanması ve sermaye birikiminin sürekliliği için gerekli kurumsal çerçeveyi sağlayarak

kapitalist üretim ilişkilerinin vazgeçilmez bir bileşeni haline gelmiştir.

Bu durum, klasik sosyalist stratejinin merkezinde yer alan “devletin ele geçirilmesi ve dönüştürülmesi” tezini de problemli kılar. Devlet, nötr bir araç değil; kendi iç işleyişi, bürokratik örgütlenmesi ve iktidar üretme kapasitesiyle toplumsal mantığı yeniden üreten aktif bir öznedir. Bu nedenle devletin kullanımı, onu kullanan toplumsal güçlerden bağımsız değildir; tersine, devlet bu güçleri belirli bir yönde şekillendirir.

Uygarlığın kısa hikayesinin bize öğrettiği şey, kapitalizmin devleti, devletin de kapitalizmi ürettiği gerçeğidir.

Belediyeler ve Büyüme Paradoksu

Modern belediyecilik ve merkezi devlet vesayeti altında yürütülen yerel yönetimler, sürekli büyüme ve sermaye birikimi üzerine kuruludur. Kent altyapısı, ulaşım projeleri, limanlar, konut alanları ve kentsel dönüşüm programları yalnızca bugünün değil, gelecek kuşakların yaşam alanlarını da sömürgeleştirir ve borçlandırır.

Bu büyüme, klasik sınıf çelişkisiyle açıklanabilir; ancak analizde göz ardı edilen bir unsur vardır: zamanın ve kuşaklar arası mirasın ekonomik ve ekolojik baskısı. Kapitalist üretim yalnızca bugünün emekçilerini değil, gelecek kuşakları da sermaye mekanizmasının borç ve risk alanına hapseder.

Kapitalist şehirlerde ve merkezi devlet vesayeti altındaki belediyeler, altyapı ve üst yapıyı rant ve finans piyasası üretmek için sürekli genişletir. Kıyılar, kentler, kırsal alanlar ve limanlar sermaye birikiminin hizmetine sunulur; ekolojik denge, kültürel yaşam ve yerel özerklik tahrip edilir. Bu durum, üretim ve büyüme ritminin toplumsal ve ekolojik zamanla uyumsuz bir biçimde hızlandırıldığı bir ekonomik anarşiyi ifade eder.

Tarihsel olarak sosyalist denemeler de, kapitalist sistemin hızlandırılmış büyüme mantığını eleştirebilse de, yerel yönetim birimlerinde altyapı ve üst yapı genişlemesini kuşaklar arası adalet ve ekolojik dengeyle eşitleyememiştir; bu, merkezîyetçi planlama ile hızlı kalkınma baskısının, ekonomik ve

toplumsal ritmi bozduğu, doğal ve toplumsal mirası sürdürmede yetersiz kaldığı bir paradokstur.

Zaman Paradigması ve “Yavaşlatma” İlkesi

Çözüm, “zamanı yavaşlatmak” ilkesinde yatmaktadır. Kapitalist üretim ilişkileri ve modern devletin merkezi planlama mantığı, altyapı ve üst yapı yatırımlarını toplumsal ve ekolojik zamanla uyumsuz bir hızda genişletir; bu durum yalnızca bugünün ihtiyaçlarını değil, gelecek kuşakların yaşam olanaklarını da sermaye ve borç mekanizmasına bağımlı kılar.

Komünal yerel yönetim perspektifi, bu hızlandırılmış büyüme ve sermaye birikimi sürecini; ekolojik denge, toplumsal cinsiyet eşitliği ve demokratik toplum temelinde sınırlandırabilir.

Altyapı, ulaşım, konut ve diğer kolektif hizmetler, toplumun kendi ritmine ve doğal evrimine uygun bir biçimde planlanmalıdır; büyüme ve genişleme yalnızca toplumsal, ekolojik ve kültürel değerlerle hizalanmışa meşru hale gelir.

Aksi takdirde, kapitalist zaman paradigması ve merkezi devlet vesayeti, yerel toplulukların kendi kendini yönetme kapasitesini erozyona uğratar; kuşaklar arası borç ve yabancılaşmayı derinleştirerek, toplumsal ve ekolojik mirası sistematik olarak tahrip eder.

Devletin ve kapitalist modernitenin, toplum ile arasındaki bu eşitsiz ilerleme hızı, insan türünün sosyolojik evrimini de sıfırlar. Kendi dünyasına yabancılaşan bu insan; özne olmaktan nesneye doğru savrulmuştur. Rüzgarın önünde uçan yaprak gibi, kendi kaderini kaybetmiştir.

Bu çerçevede, “zamanı yavaşlatmak” yalnızca bir taktik değil, kapitalist üretim ve modern devlet iktidarının dayattığı hızlanmayı kıran, toplumsal, ekolojik ve kuşaklar arası sosyolojik bağı yeniden tesis eden radikal bir teorik ilkedir.

Yerelde Siyaset

Modern devlet sistemleri içerisinde siyaset büyük ölçüde profesyonelleşmiş bir faaliyet alanı haline gelmiştir. Siyasal temsil kurumları zamanla toplumdan görece bağımsızlaşmış ve siyasal karar süreçleri dar

bir elit grubun kontrolüne girmiştir. Bu durum, demokratik temsil ile toplumsal irade arasında giderek büyüyen bir mesafe yaratmaktadır.

Profesyonelleşmiş siyaset anlayışı, yöneticiliği bir kariyer alanına dönüştürür. Bu bağlamda siyasal görevler geçici kamusal sorumluluklar olmaktan çıkar; kalıcı bir iktidar pozisyonuna dönüşür. Böyle bir yapı, siyasal yabancılaşmanın en önemli kaynaklarından biridir.

Toplum merkezli demokrasi anlayışı ise siyasal faaliyetleri profesyonel bir uzmanlık alanı olarak değil, toplumsal yaşamın doğal bir parçası olarak değerlendirir. Bu perspektifte yönetim, toplumun belirli bireyleri tarafından geçici olarak üstlenilen bir kamusal görevdir. Yönetici konumunda bulunan bireyler toplum adına iktidar kullanan aktörler değil, toplumsal iradenin uygulanmasından sorumlu emanetçiler olarak kabul edilir.

Bu yaklaşım, siyasal meşruiyetin kaynağını kurumsal otoriteden değil, doğrudan toplumsal iradede türetilir. Dolayısıyla yönetimin toplumdan doğması, toplum tarafından denetlenmesi ve gerektiğinde yine toplum tarafından geri alınabilmesi, demokratik siyasetin temel koşullarından biridir.

Seçme Yetkisi ve Demokratik Meşruiyet

Yerel yönetimlerde siyasal meşruiyetin temel kaynağı seçimdir. Ancak seçim, yalnızca yöneticilerin belirlenmesini sağlayan teknik bir süreç olarak görülmemelidir. Seçim aynı zamanda toplumun kendi kaderi üzerinde söz sahibi olmasının kurumsal ifadesidir.

Her yerleşim birimi kendi toplumsal örgütlenmesi ve demokratik kuralları çerçevesinde yöneticilerini seçme hakkına sahiptir. Bu hak, toplumun kolektif iradesinin yönetsel yapılara yansımaları sağlar.

Yerel yönetici bu bağlamda toplum adına karar veren bir otorite değil, toplumun iradesini uygulamakla yükümlü bir temsilcidir. Onun siyasal konumu bireysel gücünden değil, kendisini göreve getiren toplumsal iradede kaynaklanır.

Bu yaklaşım demokratik yönetimin yalnızca seçim dönemlerinde gerçekleşen bir temsil mekanizması

olmadığını; aynı zamanda sürekli bir toplumsal denetim sürecini gerektirdiğini kabul eder. Çünkü seçimler, demokratik meşruiyetin başlangıç noktasıdır; ancak bu meşruiyetin korunması sürekli bir toplumsal denetimi zorunlu kılar.

Geri Çağırma Mekanizması: Sürekli Demokrasi

Yerel demokrasinin en önemli araçlarından biri geri çağırma mekanizmasıdır. Bu mekanizma, seçmenlerin yalnızca yöneticileri seçme değil; aynı zamanda görevlerini yerine getirmedikleri durumlarda onları görevden alma hakkına sahip olmasını ifade eder.

Geri çağırma mekanizması demokratik sistemin sürekliliğini sağlar. Çünkü bu sistemde yöneticiler yalnızca seçim dönemlerinde değil, görev sürelerinin tamamı boyunca toplumsal denetime açık kalırlar.

Eğer seçilmiş bir yönetici görevini kötüye kullanıyorsa, toplumsal beklentilere cevap veremiyorsa veya yönetsel yetersizlik gösteriyorsa toplum önceden belirlenmiş demokratik kurallar çerçevesinde bu yöneticiyi görev süresi dolmadan geri çekebilir.

Bu mekanizma demokrasiyi yalnızca dört veya beş yılda bir gerçekleşen seçimlerden ibaret bir siyasal ritüel olmaktan çıkarır. Bunun yerine sürekli işleyen bir toplumsal denetim sistemi oluşturur.

Bu tür bir demokratik modelde yöneticilik bir iktidar pozisyonu değil, toplumsal sorumluluk alanı haline gelir. Yönetici ile toplum arasındaki mesafe azalır ve siyasal yabancılaşma önemli ölçüde ortadan kalkar.

Seçme ve seçilme hakkının tarihsel gelişimi, çoğu zaman demokratik ilerlemenin bir göstergesi olarak sunulsa da, bu mekanizmanın mülkiyet ilişkileriyle paralel evrimi daha derin bir çelişkiye işaret eder. Modern toplumlar mülkiyetin belirli bir azınlığın elinde yoğunlaşması ile siyasal temsilin yine sınırlı bir yönetici tabaka aracılığıyla örgütlenmesi arasında yapısal bir bağ bulunmaktadır. Bu durum, siyasal alanın ekonomik ilişkilerden bağımsız olmadığını; tersine, bu ilişkilerin bir devamı olarak işlediğini gösterir. Seçme ve seçilme hakkı bu bağlamda toplumun kendi iradesini doğrudan kullanmasından ziyade, bu iradenin temsil yoluyla devredilmesini ifade eder. Böylece toplum, kendi ürettiği maddi ve siyasal

değerlerin sahibi olduğu yanılışmasını yaşarken, bu değerler fiilen sınırlı bir kesimin denetiminde kalır.

Bu durum, temsili demokrasinin temel bir paradoksunu ortaya çıkarır: halk egemenliği söylemi ile fiili iktidar arasındaki ayrışma. Seçimler, görünürde toplumsal iradenin yönetime yansımaları sağlarken, gerçekte bu iradenin belirli aralıklarla devredildiği ve siyasal karar süreçlerinden dışlandığı bir mekanizmaya dönüşebilir. Bu yapı içinde siyaset, toplumun geniş kesimlerinin aktif katılımına açık bir alan olmaktan çıkar; dar bir yönetici çevrenin kontrolünde işleyen bir sisteme dönüşür. Böylece halk, kendi adına karar alındığını düşünürken, karar alma süreçlerinin öznesi olmaktan giderek uzaklaşır.

Seçme ve seçilme hakkının bu biçimi aynı zamanda derin bir toplumsal yabancılaşma üretir. Siyasal alanın profesyonelleşmesi ve kurumsallaşması, toplumu kendi kendini yönetme kapasitesinden koparır. Birey, yurttaşlık bağı üzerinden siyasal sisteme dahil olduğunu düşünür; ancak bu dahil oluş, gerçek bir katılım değil, sembolik bir aidiyet üretir. Siyaset, gündelik yaşamın içinden çıkan kolektif bir faaliyet olmaktan çıkarak bürokratik ve teknik bir uzmanlık alanına dönüşür. Bu süreçte toplum, yalnızca siyasal iradesine değil, kendi toplumsal varoluşuna ve doğayla kurduğu ilişkiye de yabancılaşır.

Bu çıkmazın aşılması, temsili demokrasinin sınırlarını genişletmekten ziyade, onun kategorik sınırlarını aşmayı gerektirir. Yerel demokrasi bu noktada belirleyici bir eşik olarak ortaya çıkar. Seçen ve seçilen ayrımının aşıldığı, karar alma ve uygulama süreçlerinin sürekli ve doğrudan toplumsal denetime açıldığı bir model, siyasal yabancılaşmayı tersine çevirebilir. Bu yaklaşımda yönetim, belirli bireylerin iktidarı değil; toplumun kendisini sürekli yeniden örgütlediği kolektif bir süreçtir. Geri çağırma, doğrudan katılım, komünler, yerel meclisler gibi mekanizmalar, siyasal meşruiyeti dönemsel seçimlerden çıkararak kesintisiz bir toplumsal denetime dayandırır. Böylece demokratik toplum, mülkiyetin, iktidarın ve toplumsal yaşamın yeniden kolektifleştirildiği somut bir siyasal forma dönüşür.

Yerel Siyasetin Toplumsallaşması

Yerelde siyaset anlayışı, yönetim mekanizmasını dar bir

yöneticiler grubunun faaliyet alanı olmaktan çıkarak toplumun geniş kesimlerinin katılımına açmayı hedefler. Bu sistemde mahalle, köy veya kent ölçeğinde örgütlenen topluluklar yalnızca seçim dönemlerinde değil, yönetim süreçlerinin her aşamasında aktif rol oynar.

Toplumsal katılımın kurumsallaşması çeşitli demokratik mekanizmalar aracılığıyla mümkün olabilir;

a- Komünler

b- Yerel meclisler

c- Halk denetim komisyonları

d- Geri çağırma süreçleri

Bu yapılar sayesinde yönetim süreçleri, toplumun gündelik yaşamından kopuk bir bürokratik alan olmaktan çıkar. Yönetim yeniden toplumsal bir faaliyet haline gelir. Bu model, demokratik siyasetin yalnızca temsil kurumları aracılığıyla değil, doğrudan toplumsal katılım yoluyla işleyebileceğini gösterir.

Yerel Demokrasi Kültürünün İnşası

Yerel yönetimlerde yöneticilerin seçilmesi ve gerektiğinde geri çekilebilmesi, yalnızca teknik bir yönetim düzenlemesi değildir; aynı zamanda demokratik bir kültürün inşası anlamına gelir. Toplum, kendi yöneticilerini belirleme, denetleme ve gerektiğinde değiştirme kapasitesini geliştirdikçe, demokrasi kurumsal bir yapı olmaktan çıkar ve toplumsal yaşamın doğal bir parçası haline gelir.

Yerelde siyaset anlayışı üç temel ilke üzerine kuruludur:

1- Yerele Dair Tüm İnşa Süreçleri ve Programlar Toplumun Kolektif İradesiyle Belirlenir

2- Yöneticiler toplum tarafından seçilir ve toplum tarafından denetlenir.

3- Toplum gerekli gördüğünde yöneticiyi geri çağırma hakkına sahiptir.

Bu ilkeler, yerel demokrasiyi yalnızca yönetsel bir model olmaktan çıkarır; toplumun kendi kendini yönetme kapasitesini geliştiren özgürlükçü bir siyasal pratiğe dönüştürür.

Belediyeler ve diğer yerel idari yapılar, modern devlet aygıtının kurumsal uzantıları olarak işlev görür. Mali

yapıdan planlama süreçlerine kadar kapitalist birikim mantığına entegre olmuşlardır. Altyapı yatırımları, kentsel dönüşüm projeleri ve yerel ekonomik politikalar, çoğu zaman toplumsal ihtiyaçlardan ziyade sermaye birikiminin gereklilikleri doğrultusunda şekillenir.

Gerçek bir demokratik dönüşüm, devlet aygıtının yeniden düzenlenmesiyle değil; toplumun kendi kendini örgütlenme kapasitesinin geliştirilmesiyle mümkündür. Komünal, yatay ve doğrudan katılıma dayalı toplumsal örgütlenmeler, devletin hiyerarşik ve merkezileştirici mantığına alternatif bir siyasal form sunar. Özgürleşme, devletin ele geçirilmesi ya da reforme edilmesiyle değil; onun toplumsal yaşam üzerindeki belirleyiciliğinin aşılmasıyla ilişkilidir.

Devlet ve kapitalizm arasındaki yapısal bağ çözülmeyen, ne yerel demokrasi ne de sosyalizm gerçek anlamda inşa edilebilir.

Bugün, kapitalist modernitenin boyunduruğunda ezilen halklar ve doğa, tüm insanlığın geleceğini tehdit eden bir krizin eşiğinde durmaktadır. Modern devletin, yalnızca sınıf ayrımlarını derinleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda ekolojik tahribatları hızlandırarak insanları ve doğayı sömürdüğü bu sistem, büyük bir yok oluşun kapılarını aralamaktadır. İnsan, hem toplumsal ilişkilerde hem de doğayla olan bağında yabancılaşmış, bireysel ve kolektif anlamda varoluşsal bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Küresel çapta büyüyen eşitsizlikler, cinsiyetçi ve kastik sistemin güç kazanarak toplum üzerinde kurduğu baskı, kapitalizmin ve devletin sadece kârı maksimize etme amacına hizmet etmesi, dünya üzerindeki yaşamı tehdit eden bir tehlike oluşturmıştır.

Bu karanlık tabloya karşı bir çıkış yolu, yalnızca yerel demokrasi ve halk iradesinin güçlendirilmesinde yatmaktadır. Yerel yönetimler, halkların kendi toplumsal, ekolojik ve kültürel ihtiyaçlarına göre şekillenen, devletin ve eşitsizliğin dışlılarından bağımsız bir alternatifin kapılarını aralamaktadır. Komünler, halk meclisleri ve geri çağırma ilkeleri, bu yeni toplumsal yapıyı inşa etmenin önemli başlıklarıdır. Halklar, yalnızca seçimler aracılığıyla değil, sürekli katılım ve denetim mekanizmalarıyla kendi yaşamlarını yönetebilecek kapasiteye sahiptir. Bu anlayış, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden ekolojik

felakete kadar her türlü sömürüyü aşmanın, insanın doğaya ve diğer halklara yeniden kavuşmasının yoludur.

Kapitalist modernite, bir yandan sınıf çatışmalarını büyütürken, diğer yandan insanlık tarihinde belki de hiç görülmemiş bir küresel çatışma tehlikesini de körüklemektedir. Onlarca ulus-devletin dahil olduğu güncel çatışmalar ile 3. Dünya Savaşı'nın kavşağında, uçurumun kenarında bir uygarlık gerçeği ile karşı karşıyayız. Yeni özgür yaşam; halkların kendi iradeleriyle yönetildiği, toplumsal çatışmaların ve şiddetin son bulduğu, ekolojik denetimin yeniden sağlandığı bir yapının inşasıyla mümkün olacaktır.

Yerel demokrasi, yalnızca politik bir model değil, demokratik toplumun ve özgürlüğün en güçlü kaldıraçlarından biridir. İnsan türünün, hem çatışma hem de yok oluş temelli modernitenin düzeninden çıkabilmesi için bu yeni toplumsal yapının inşasına geçilmesi gerekmektedir. Yeni özgür yaşamın anahtarı işte burada, bu perspektifte yatmaktadır.

Yerel demokrasinin bu potansiyeli, yalnızca bir ideolojik kavram değil, tüm insanlık için hayatta kalma meselesidir. Bu koridor, sadece geleceğin toplumunu kuracak değil, aynı zamanda varoluşsal anlamda insanlık için özgür bir yaşamın yolunu açacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Siyasette Komünal Bir Deneyim: Eşbaşkanlık

Çiğdem Kılıçgün Uçar

Siyasetin karakterini ve niteliğini belirleyen esas faktör, onun kimler eliyle, nasıl yürütüldüğüdür. Erkek egemenliğinin en kurumsallaşmış araçlarından biri olan siyaset, bütün toplumu, tüm ülkeyi hatta dünyayı tanımlayan, yöneten, belirleyen niteliğini, toplumu saf dışı bırakarak merkezileştirmiştir. Gasp edilen tüm ahlaki politik değerlerin inkârı üzerinden de kendini sürdürmeye devam etmiştir.

Bugün içinde olduğumuz kapitalist sistemin eşitsizliği, sömürüyü ve iktidarı derinleştiren kök aklın başlangıcında tarihsel olarak gasp ile yaratılan kadın erkek eşitsizliği vardır. Ve bu eşitsizlik sosyal, siyasal, ekonomik tüm yaşam alanlarımızı işgal ederek tarihsel, toplumsal hakikatleri bükmeye devam ediyor. Din, felsefe, bilim ve birçok alan bu hakikatin yerine sahte bir yeniye inşa etmek için bin yıllardır erkeklik sözleşmesine hizmet ediyorlar. Tıpkı Adem ile Havva anlatısında kadının tarihini bir elmaya indirgenmesi gibi, milliyetçilik ve cinsiyetçiliğin ideolojik kardeşliği gibi, felsefede kadının erkeğe arkadaşlık edemeyecek kadar eksik insan olduğu anlatısı gibi, kadının bilgi ve iradesinin ev ve aile ile hapsedilmesi gibi...

Nasıl bir dünya? Nasıl bir yaşam? soruları toplumun tarihsel seyrinde hiç eksik olmayan bir arayışı ve mücadeleyi canlı tutmuştur. Bu arayış ve mücadelenin en fazla omuzlayanlar ise kadınlar olmuştur. Kadınların varlığını, hakikatini ve tarihini yok sayan iktidarcı aklın aslında bu vesileyle toplumsal hakikati yok saydığı bilgisi kritik bir eşiği ifade etmektedir. Nicel olarak toplumun yarısı olmak ama nitel ve

tarihsel olarak toplumun tamamlayan, bütünleyen bir irade ve mücadele sahibi olmak bu eşiğin en gerçek tanımıdır.

Kadının varlık ve özgürlük mücadelesinin başa baş yürüdüğü geniş bir tarihsel arka planın, bilinen ve bilinmeyen yanları ile topluma nasıl yön verdiği ve geleceği nasıl etkileyeceği aynı zamanda demokrasinin, özgürlüğün ve eşitliğin turnusolu mahiyetindedir. Kök eşitsizliği, kök sömürüyü, kök köleliği ortadan kaldırmak, nasıl kadınların kurtuluşu için büyük bir adım ise kadınların kurtuluşu da toplumsal kurtuluş için kök bir adımdır. Kadının varlığını kendi iktidarı için yok sayan ve sömüren erkek egemenliğinin, kadının varlığı ve özgürlüğü ile dönüşmesi en zor olan olmakla birlikte en gerçekçi olduğu da su götürmez bir gerçekliktir. Bu aşamada kadının özgürleşmesi ve erkeğin dönüşümü iç içe geçmiş bir mücadele bütünüdür.

Bu bağlamda Abdullah Öcalan'ın 8 Mart 1998 tarihinde ilan ettiği Kadın Kurtuluş İdeolojisi önemli bir eşiktir. Kadını köleleştiren tarihsel süreci tersine çevirerek, onu kendi hakikati ile buluşturan bu ideoloji, yaşamın yeniden komünal inşasında güçlü bir referans olmuştur. Birçok toplumsal ve siyasal mücadelenin kendini inşa ederken kadının tarihsel köleliğini tali görmesi ya da kapitalist sistem sömürsünün bu tarihsel kölelikle olan bağı kuramamasının toplam bir eleştirisidir Kadın Kurtuluş İdeolojisi. Kürt Kadın Hareketi ile yaşam bulan bu ideoloji, kadınların sisteme eklenmesini değil, sistemin dışına çıkarak özgür alternatif bir yaşamı örmeyi hedefler. Öcalan'ın

bu ideolojinin en kapsayıcı anlatımı olarak ifade ettiği, “Kadın özgürleşmeden toplum özgürleşemez” tespiti kadının köleliğinin kadın öncülüğü ile sökümlünü ideolojik ve pratik olarak mücadele gerekçesi yapmıştır.

2004 yılında ise, yaptığı görüşmelerde, siyasetin toplumsallaşması, kadınların siyasette aktif yer alması ve eril siyasetin değişimi için eşbaşkanlık uygulamasının önemli ve gerekli bir sistem olduğu önerisini geliştirmiştir.

Bu öneri sadece farklı bir sistem önerisi değil tam tersine Kürt ve kadın sorunu temelinde güçlü bir çözüm önerisidir. Öcalan, erkek devlet siyasetinde çözümsüzlüğe mahkûm edilen Kürt sorununun ve beraberinde yaratılan toplumsal, siyasal, ekonomik sorunların aşılmasında, demokratik siyasetin yani toplumsallaşan siyasetin önemli bir çözüm gücü olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. Yine erkek egemenliğinin her türlü sömürüsüne ve katliamına mahkûm edilmeye çalışılan kadınların kurtuluş mücadelesinin bu sistemin köklü değişim ve dönüşümündeki öncü rolünü ısrarla vurgulamıştır. Bu tespitler bağlamında; eşbaşkanlık, siyasetin çözüm marifeti ile kadınların dönüştürücü öncülüğünün tarihsel buluşmasıdır.

Oy kullanma hakkı için mücadele eden Süfrajetlerden, seçilme hakkına, oradan eşbaşkanlığa uzanan bu zorlu ve uzun yolculuk, kadınların siyasetteki varlığını fiziki katılımdan çıkarıp dönüştürücü ve kurucu bir aşamaya taşıyan güçlü bir mücadeleyi anlatıyor.

Kadın katılımının kota ile belirlendiği, örgütlenme çalışmalarının kol faaliyetleri ile yürütüldüğü, karar alma mekanizmalarında çok sınırlı kadın katılımının olduğu bir mevcudiyetten çıkılarak belirleyenin merkezine taşınmak her koşulda ağır ve tarihi bir sorumluluktur. Ama bir yerden başlamalıydı... Kürdistan'da, Türkiye'de ve Dünya'da kadın mücadelesinin hem güçlendiği hem ortaklaştığı hem de kazanarak ilerlediği bu dönemde sorumluluğun paylaşılabileceği geniş bir sahiplenme zeminini de yaratmıştı. Çünkü kadın mücadelesinin kümülatif birikimi sınırları, kimlikleri aşan evrensel niteliği ile her dönem dayanışmacı ve çağırıcı olmayı başarmıştır.

Erkek varlığının ve erkek egemenliğinin bu kadar işgal ettiği bir zeminde eşbaşkanlık sistemini uygulamaya

geçirmek taşıdığı zorluklarla birlikte, önemli bir başlangıca rehberlik etmiştir. Tarihteki ayak izlerine beton dökülmüş, tarih, anlatı ve kitaplarından özenle çıkarılmış, sözü, emeği erkek egemenliğinin gaspına uğramış, yaşamı kastik katillerce elinden alınmış kadınlar için erkek devlet siyasetini ve tarihini değiştirmenin önemli bir fırsatını yaratmıştır.

Siyasette 2005 yılında Demokratik Toplum Partisi ile hayata geçirilen eşbaşkanlık sistemi öncelikli olarak sadece merkezi düzeyde uygulanmaya başlandı. Yerelerde Kürt Kadın Hareketinin özgün örgütlenmeleri olsa da eşbaşkanlık sisteminin yerelerde hayata geçirilmiş hiçbir uygulaması yoktu. Avrupa'da uygulamalar olsa da Türkiye siyasi tarihinde bir ilkti ve en çok baskı ve kapatılmaya maruz bırakılan Kürt Demokratik Siyaseti tarafından hayata geçiriliyordu. Bu hem büyük bir risk hem de büyük bir cesaretti. Kadınların, cesareti omuzlayan mücadeleciler emeği ve Kürt Özgürlük Hareketinin ideolojik yaklaşımı, öngörülen riskleri bertaraf etmiş ve 4 yıl sonra yerelerde eşbaşkanlık sistemi uygulanmaya başlanmıştır.

Aynı yıl kadınlar tarafından toplanan binlerce imza ile meclise başvuru yapılmış ancak eşbaşkanlık uygulaması erkek devlet siyasetinin siyasi partiler kanunu gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Bu yasak, kanunun ötesinde tarihsel bir göndermeyi yani kamusal alanın kadına kapatıldığının, erkek iktidarı dışında siyasette alan açılmayacağını da beyanıydı.

İşte o tarihten itibaren fiili olarak uygulanmaya başlayan eşbaşkanlık sistemi devletli siyasetten alamadığı yasallığın karşısında toplumsal siyasetten (özellikle kadınlardan) aldığı meşruluk ile yıllarca fiili olarak devam ettirildi. Bir anlamda fiili uygulama ile meşru kimlik yasanın zorunlu kıldığı resmi kimliği anlamsız kıldı. Eş başkanlık esasta kadının siyasete katılımının adı olarak kodlandı, erkek ise henüz eş başkan değil, başkandı. Bir süre devam eden bu ikili tanım ilerleyen süreçte değişse de kadınların eş başkanlıkta karşılaşacağı zorlukların habercisiydi. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal kabullerin eril karakteri, erkeklerin siyasette (eleştirdiğimiz eril siyasette) elde ettiği tecrübe, erkek egemenliğinin erkelere sunduğu konfor alanı, kadınların ekonomik bağımlılığı, siyasetin görünür yüzündeki tecrübesizliği,

eşbaşkanlık sisteminin belirleyeni yapılmaya çalışıldı. Yani devleti, iktidarı küçültmek, erkek egemenliğini dönüştürmek, için uygulanmaya konulan eşbaşkanlık yine bu sistem tarafından kuşatılıp etkisiz kılınmak isteniyordu. Sistem uygulanırken bir yandan da en doğrusunu ve gerçeğini aramaya devam ediyordu. Mesela ilk uygulama döneminde ağırlıklı olarak erkeklerin resmi başkan, kadınların fiili eşbaşkan olarak belirlenmesi, birçok parametrenin belirleyici olduğu bu tercihte erkek niceliğinin ve egemenliğinin rolü elbette yadsınamaz. Yine belli bir süre resmi olanın başkan, resmi olmayanın eşbaşkan olarak tanımlandığı bir ara dönem yaşandı. Halbuki eşbaşkanlık, görev alan her iki kişi için de kullanılması gereken ortak tanımdı. Çünkü başkanlık erkek ve iktidar kültürünün merkezileşmiş bir kurumuydu; esas değişmesi ve çözülmesi gereken bu kültür.

Eşbaşkanlık sistemi uygulanmaya başladığında devlet ile karşı karşıya gelindiği kadar, örgütsel yapı içerisinde de benzer pratikler yaşandı. Mesela kadını kamusal alanın dışında bırakan ve sömüren bu sistemi sorgulamak yerine kadının “yapabilirliği” sorgulandı. Ya da yerel ve merkezi yönetici kadro ağırlıklı olarak erkek eş başkan ile iletişimde olup onunla çalışma yürüttü. Eşbaşkanlık sisteminin yürütülmesi ve oturtulmasında tek sorumlu olarak kadınlar görüldü. Erkeklerin bu sistemin hayata geçirilmesindeki sorumlulukları, kadınları iktidarlarının gölgesinde bırakacak kadar mesafeli ve hatta uzaktı (Bu sistemin ideolojik mücadelenin temel bir ayağı olduğunun farkında olan sınırlı erkek yöneticiyi saymazsak tabi). Örneğin; kadının eşbaşkan olarak siyasete katılımını, “Ne fark yaratacak, kadına bu kadar misyon biçmeyin. Sonuçta Tansu Çiller de bir kadın siyasetçiydi” diyen bir erkek akli da vardı. Bu örnekte esas tartışılması gereken şey; siyasetin eril karakterinin varlığı ve değiştirilmesinin zarureti ile kadın bilincini koruyarak siyaseti yapabilme marifeti. Yine herkesin yüzünü erkek eşbaşkana döndüğü bir zamanda, kadın eşbaşkanın yanında durarak, partideki çalışma mekanını işlevli kılarak, “sen daha iyi olduğun için değil, eşbaşkanlık ideolojik bir mücadele ve güçlenmesi gerektiği için buradayım” diyen erkek çalışma arkadaşları da vardı.

Kadınlar için yeni yaşamın kurucu iradesini tarif eden eşbaşkanlık, erkekler açısından yeniyi kurmak

için, erkek tekelindeki eskinin yıkımı sürecini tarif ediyordu. Yıkılan erkek egemenliğinin iktidarı idi. Yıkılan iktidarın tekçiliği ve hiyerarşisiydi. İşte bu durum Kürt demokratik siyaseti açısından önemli bir sınavdı. Eşbaşkanlık, demokratik modernitenin ideolojik mücadelesini güçlendirecek, zihniyet dönüşümünü sağlayacak önemli bir zemindir.

Görünmeyen Emekten Dönüştüren Mücadeleye

Kadınların fiili olarak yaşamsal kıldığı eşbaşkanlık tüm kadınlar açısından önemli mücadele kazanımları ile dolu. Devletin yasal olarak kabul etmemesi hatta kriminal yaklaşması eşbaşkanlık sistemi bağlamında, erkek devletin, kadına yaklaşımının tarihsel sürekliliğini göstermektedir. Kabul edilmeyen kadınların söz sahibi olması, siyasette görünür olması ve erkek egemenliği ile daha güçlü mücadele etmesidir.

Neolitik dönemin demokratik-komünal niteliğinde, doğal toplumun ahlaki-politik kimliğinde, doğayla toplumun uyumlu ilişkisinde kadının varlığı, kurucu, üretici ve yapıcı bir nitelikte tarihsel toplumun uzun bir kesitinde yer edinmiştir. Yine komünal yaşamın, özgür, eşit ve politik niteliği, ilk toplumsallığın oluşmasında yaşamsal bir hakikat olarak hayat bulmuştur. Esas belirleyen faktör ise toplumsallık içinde bugün yaşadığımız iktidar ve egemenlik ilişkilerinin olmamasıdır. Ancak geçmişi otuz bin yıl önceye kadar uzanan kadına dayatılan kastik şiddetin kurumsallaştığı beş bin yıllık devletçi uygarlık, tarihi kendinden başlatarak bu tarihsel realiteye karşı büyük bir savaşın yürütücüsü olmuştur. Bu savaş özünde kadınların köleleştirildiği, tahakküm altına alınarak erkek iktidarının ilan edildiği tarihsel bir kırılmadır. Erkeğin yürüttüğü bu savaş, kadınlar şahsında, doğal toplumun hiyerarşik devlete ve onun tahakkümüne kurban edilmesidir. Ahlaki ve politik değerlerin iktidar aracılığıyla yapı sökülmesine uğratıldığı bu tarihsel kırılma, erkek egemen devletin ve onun sisteminin başlangıç noktasıdır.

Bu tarihsel pencereden bakıldığında eşbaşkanlık sadece kadının siyaset koltuğuna oturması değil, kadın şahsında yaşanan bu tarihsel kırılmayı radikal bir mücadele yürüterek hakikatine kavuşturmadır. Bu tarihsel kırılmanın muhafaza edildiği siyaset

mekanizmasında erkeklerin işgal ettiği alanı, kadının ve toplumun gücüyle temizlemektir. O yüzden eşbaşkanlık sistemi isminden daha derin bir tarihsel mücadeleyi taşımaktadır.

Eşbaşkanlık ile birlikte kadınların siyasetteki sınırlı varlığının sadece kadınları ilgilendiren konularda söz ve pratiğe dönüşmesi artık değişiyor ve tüm konularda kadınların söz ve pratiğine geniş bir alan açılıyordu. Bu açılan siyasal zeminde kadınların toplum lehine fark yaratan katılımı önemli bir demokrasi deneyimi olmuştur. Öncelikle eşbaşkanlık sistemi ile erkekte merkezileşen iktidar ve onun siyaseti hem sorgulanmış hem de mahkûm edilmiştir. Karar almaktan pratik çalışmaya erkeğin tekelinde şekillenen siyaset artık daha demokratik bir işleyişe tabi tutuluyor. Hem de iktidarın en savunmasız bıraktığı ezilen kadınlar tarafından kolektif bir süreç ve çalışma inşa ediliyor. Kadının sürece katılımı sadece bireysel ve güncel değil aynı zamanda tarihseldir. Bu fark yaratan tutum, erkek egemenliğinin esas alındığı devletli siyasetin alternatifinin mümkün olduğunu, kadının siyasetteki varlığının önemli bir demokratik değişimi yaratabildiğini göstermiştir.

Kadınların eşbaşkanlığı ile birlikte siyasetin kalkınma haline gelen bürokratism zayıflatılmış, yerelin temsiliyetini kendinde taşıyan kadınların yetkili bir görevde sorumluluk alması, toplumun en ötekisi olan tüm kadınları siyasete çağırması ve katmıştır. Kadınların eşbaşkan olarak varlığı, erkek siyasetin erişilmezlik için ördüğü duvarları yıkmış ve kadınları onları dinleyen, sorunlarını kadın bakış açısıyla gerçek bir çözüme kavuşturan ve kadınlar için kadınların karar aldığı bir siyaset ile buluşturmuştur. Yani erkekte biriken iktidara ortak olan değil, kadın eliyle bu yetkinin topluma yani gerçek sahiplerine devredildiği bir sürecin itici gücü olmuştur.

Eşbaşkanlık uygulaması ile siyasetin tekelleştiği iktidar alanlarında da önemli dönüşümler yaşanmıştır. Kimin siyaset yapabildiğinin, kimlerin seçilebileceğinin, cinsiyet kimliği, etnik kimliği ve sınıfsal kimliğinin üstünlüğüyle kabulünü dayatan erkekler kulübü, artık büyük bir yüzleşme ile karşı karşıya kalmıştır. Eve, özel alana hapsedilen tüm kadınlar ellerinden çalınan yönetim marifetini ve hakikatini eşbaşkanlık aracılığı ile geri kazanmıştır.

Hatta siyaset demokratikleştirilmek üzere kadınlara emanet edilmiştir. En öteki olan kadının siyasette varlık mücadelesi, aynı zamanda diğer ötekileştirilmiş kimlik ve inançların da kendi kimlikleri ile siyasetteki varlığına ve görünürlüğüne vesile olmuştur. Kendisine benzemeyene kapatılan siyaset alanı, kendi kimliği, öz gücü ve sözü ile siyasette varlık gösteren, tekçi, iktidarcı kodları zorlayan kadınların mücadelesi ile tüm ötekilere siyasette kolektif bir alan açmıştır.

Toplumsal zeminde incelikli işlenerek yaratılan cinsiyetçilik ve milliyetçilik en çok erkek devlet siyaseti tarafından derinleştirilmiş ve korunmuştur. Siyaset zemininde ise güçlü bir hiyerarşiye dönüşen bu zihniyet, toplumla siyaset arasında çok kalın sınırlar çizmiştir. Bu sınır erkek egemenliğine, tekçiliğe, sömürüye karşı direnen herkese, tüm ötekiler, en çok da kadınlara karşı konulmuştur. Eşbaşkanlık tam da bu sınırlara demokratik bir müdahaledir. Yapabilirliği sorgulanan, emeğierkeksiyasetingölgesindekarartılan, yalnızlaştırılan, kabulü için erkek ile uzlaşması, eril bir siyaset yürütmesi dayatılan kadınlar, yine kendi örgütlü mekanizmaları ile en güçlü cevabı vermiştir. Siyasetin hiyerarşisine karşı yatay örgütlenmeyi esas alan kadın meclisleri kurulmuş, kota değil eşit katılım, eşit temsiliyet güvence ve karar altına alınmış, erkeklere tanınan seçilme üstünlüğüne karşı fermuar sistemi ile kadınların seçilme hakkı korunmuştur. Kadınlar, erkek egemenlikli siyasette kendi öz güçleri ve örgütlü mücadeleleri ile bu mekanizmaları kurmuş ve varlıklarını kabul ettirmiştir. Yıllara yayılan görünmez emek, artık duvarları yıkmış, toplumla gerçek bir buluşma sağlamış ve emek artık sözün gücüne dönüşmüştür.

Siyaset özü itibarıyla yerel esastır, kadınlar ise bu iktidarcı merkezi sistem karşısında ve dışında yereldir. Bu bir avantaj olarak kadınların toplumu siyasete taşımada, taleplerini görünür kılmada önemli bir misyon sahibi kılmuştur. Diğer deyimle, siyasette ve özelde eş başkanlıkta iktidarcılığın kadınlara dayattığı tarihsel yalnızlığın yerini, kadınları gören ve güçlendiren tarihi bir kalabalığa bırakmıştır.

Kadınların eşbaşkanlık sistemini fiili uygulayarak erkek devletin toplumsal olmayan, anti-demokratik yasalarını değiştirmiştir. Meşru olanın gücünün yasal olanı belirlemesi açısından çok önemli bir kazanımdır.

Yine bu kazanım hem parti içindeki erkekler için hem de toplumsal kabullerdeki erkek egemenliği için bir zihni dönüşümü gerekli kılmıştır. Eşbaşkanlık, siyaset yürütülürken demokratik olmayı, kadınların varlığını ve taleplerini ölçü almayı, erkek egemenliğinin süregelen yöntem ve dilini değiştirmeyi büyük oranda başarmıştır. Örneğin, erkek egemenliğinin kadın katliamlarını namus cinayetleri olarak tanımlayıp meşru kılma çabası, kadın mücadelesinin ve kadın odaklı siyasetin hayat bulması ile kadın cinayetleri olarak adlandırılmış ve kadına yaklaşımın politik temelleri daha görünür kılınmıştır.

Tarihsel olarak inşa edilen kadın köleliğinin, kadınlar eliyle köleliğin inşa edildiği yönetsel mekanizmalarda yer alarak değiştirmesi bir anlamda devrim niteliğindeydi. Kadınları heyecanlandıran, örgütleyen, geliştiren bu tarihsel demokrasi deneyimi tüm zorluklara rağmen durmadan duraksamadan devam etmiştir. Bugün genel siyasette eşbaşkanlık adına elde edilen yasal kabul henüz yerel yönetimlerde sağlanmamış olsa da fiili uygulama ile meşruluğu korunmaya ve savunmaya devam ediliyor.

Siyasetin içeriğini, niteliğini, erkek aklını sorgulayan ve sorgulattıran bu sistemdeki başarı sadece kadına yazılan değil, kadın şahsında topluma akan, topluma nefes aldırın bir başarıdır. Bugün itibarıyla genel siyasette kadın özgürlükçü paradigmanın temeli olan eşbaşkanlık ve siyasette kadının güçlü katılımı önemli oranda yol almışsa da erkeğin dönüşümü için katedilecek mesafe meşakkatli ve uzun. Bu tespitte siyasette elde edilen demokratik kazanımların siyaset zemininde olduğu kadar günlük ve toplumsal yaşamda hayata geçiril(e)memesinin etkisi büyük. Kadınların daha büyük bir emek sahibi olduğu bu dönüşümde erkeklerin sistem karşıtı örgütsel mücadelede kadın özgürlüğünün dönüştürücü gücüne dair farkındalığın ve kabulün zayıflığı da belirleyici bir etkidir. Tüm bu etkenler merkezden yerele doğru gittikçe kadınların katılımını ve eşbaşkanlığın misyonunu görünmez kılıyor. Bu anlamda toplumsal yaşamı eril tahakkümden arındırmanın mücadelesi olarak özgür eşyaşam perspektifi ve tüm bilimlerde hakim kılınan cinsiyetçi karaktere karşı bilimin en gelişkin anlam yorumu olan jineoloji, eşbaşkanlığın ayrılmaz teorik ve pratik yol arkadaşıdır.

Toplumun Komün Hafızası ve Eşbaşkanlık

Öcalan, “Tarih bir sınıf savaşımı tarihi değil; bir devlet ve komün çatışmasından ibarettir” tespitiyle tarihsel bir hafızaya ve gerçekliğe dikkat çeker. Hatta yeni bir tarihsel okumayla yeni bir insanın imkanlarını tartışmaya ve kurmaya çağırır.

En yerelden özgür örgütlenme yöntemi olarak komün, toplumsal, siyasal, ekonomik, ekolojik alanda söz ve karar sahibi olmayı, ortak akıl ve irade ile toplumu kendi gerçekliğinde yeniden örgütlemeyi ifade eder. İnsanlığın ilk toplumsallığına tekabül eden komünler politik, demokratik ve özgürlükçü karakteri ile nasıl yıllarca varlığını sürdürebilmiş ise bugün de mevcut sistemi değiştirmede aynı potansiyeli çözüm olarak topluma sunuyor.

Ahlaki ve politik toplum tanımı aynı zamanda komünü ifade eder. Devletin ortaya çıkışı ile beraber en büyük toplumsal yabancılaşma inşa edilmiş ve toplumun politik, özgürlükçü ve demokratik gücü olan komünler baskı ve tahakküm ile tarihin ve yaşamın kaybedeni olarak yazılmıştır. Buna rağmen Bedrettin’den Paris Komünü’ne kadar tarihin seyrinde hep izler bırakarak devam etmiştir.

Toplumsal yabancılaşmanın ilk adımı, kadın erkek eşitsizliği yani cins çelişkisi üzerine inşa edilmiştir. Bugün ataerkil sistem, erkek egemen sistem, kapitalist sistem olarak tarif ettiğimiz toplum karşıtı sistem, karakterini yarattığı cins çelişkisinden, bunun etrafında inşa ettiği tüm eşitsizliklerden almaktadır. Eşitsizliğin yarattığı ezilen ve yöneten ikilemi her türlü baskı ve tahakkümü iktidarların yönetme pratiği olarak kurumsallaştırmıştır.

Toplumun örgütlenmesine yönelik gerçekleşen her türlü baskı ve engellemeler ile iktidarlar korunmuş, devletin yönettiği, toplumun yönetildiği bu kısa tarihin sürdürülmesi için her şey mübah kılınmıştır. Bugün bir örgütlenme aracı olarak var olan siyasi partiler, devletin belirlediği yasa ve kanunları ile sınırlandırılan, devletli siyasetin kabul sınırlarına kadar var olabilen, bu sınırlarda sözünü kurabilen, talebini dile getirebilen bir tahakkümün altındadır. Siyaseti gerekli kılan, siyaseti yaratan toplumsal varlığın bu kadar inkâr edilmesi en büyük hakikat sapmasıdır. Komünlerin toplumsallığı karşısında inşa

edilen ve toplumsal dokuya yabancı olan devletlerin seyri ile toplumsal bir marifet olan siyasetin, toplumdan çalınarak iktidarlarda merkezileşmesi en büyük siyasetsizliği yani çözümsüzlüğü beraberinde getirmiştir.

Bu tarihi hafızanın farkındalığı ile siyaset zeminini komün fikriyatıyla daha güçlü kılabilir miyiz? Ya da komünlerin varlığı demokratik siyaseti ve eş başkanlığı nasıl güçlendirir?

Siyasetin kendisini de bir komün olarak ele almak ve bu fikriyatla pratikleştirmek hem mümkün hem de gerekli. Bir siyasal organizasyonda, partide, kolektif kararlar almak, farklı kimlik ve inançların taleplerini gözetken bir güvence yaratmak, işleyişte demokratik ve özgürlükçü ölçüleri esas almak, toplumsal talepleri ve toplumun kendisini siyasetin temel dinamiği yapmak başlı başına komünal fikriyatı siyasete taşımak demektir. Kendilerine ve birbirlerine yabancılaştırılmış, tahakküm ile eşitsizliği derinleştirilmiş kadın ve erkeğin siyasette eşit temsiliyet ve sorumlulukla görev alması yine toplumsal siyasetin formu olan komüne ve komünal yaşama önemli bir örnektir. Eşbaşkanlık sistemi, kadının siyasete katılımını sadece niceliksel olarak tarif etmez. Başkanlıkta biriken iktidarı etkisizleştirerek topluma iade eder. Bu aşamada toplumda güçlü komünlerin olması hem bu yetkinin toplumda korunmasını sağlar. Hem de iktidar karşısında eş başkanlığın rol ve misyonunu güçlendirir. Toplumdaki tüm cinsiyetler ve kimlikler arasında kurulan ilişkilerin tahakkümden arındırılarak yeniden tanımlanmasının perspektifi olan özgür eşyaşam perspektifi, siyasette eşbaşkanlığı toplumda ise komünleri esas alan ve güçlendiren yeni bir yaşamın formudur. Alternatif yeni yaşamın toplumdaki sosyal, ekonomik, politik karşılığı olan komünler, kendi kendini yönetmenin çekirdek birimidir. Eşbaşkanlık ise toplumdaki ve siyasetteki tüm hiyerarşik yapılanmalara karşı komünal yaşamı kurmak için ekilen bir tohumdur. Tarihin derinliklerinde olan kökü bugün yaşamlarımızda yeşermeye başlayan bir tohum.

Komün örgütlenmesinin en tarihsel düşmanı olan iktidarın, eşbaşkanlık marifetiyle küçültülmesi, erkekte merkezileşmesinin engellenmesi, komünal fikriyatın ve yaşamın önemli bir adımı olmuştur.

Kadının inkârı ile başlayan ve toplumun inkarına kadar giden iktidarların, devletlerin bir yönetim formu olan siyasette, kadınların etkili bir mücadele yürütmesi bu inkârı aşındırmıştır. Toplumsal örgütlenmenin engellendiği ve hatta kriminalize edildiği bu siyasi atmosferde kadınların siyasete katılımı ve eşbaşkanlık sistemi siyasetin toplumsallaşmasına önemli bir alan açmıştır. Nicel olarak toplumun yarısı olan kadınlar, yerel özellikleri ve statüleri ile siyasete katıldıklarında kadının varlığı ile birlikte eksikliklerine rağmen toplumun varlığını da temsil etmişlerdir. Toplumun komünal değerleri olan özgürlük ve demokrasiyi en ezilmiş kimliğin bilgisi ile savunmak, kadınların siyasal varlığını sözün gücüne dönüştürmüştür. İşte devletin yasal engeline rağmen kadınlar tarafından fiili olarak ısrarla devam ettirilen eşbaşkanlık sisteminde bu ısrarın motivasyonu kadını dışlamayan komün örgütlenmesi ve hafızasıdır. Bu hafızanın siyasete taşırmının en etkili aracı ise eşbaşkanlıktır. Bugün temsili aşan karakteri ile eşbaşkanlık toplumu ve siyaseti tahakküm ilişkilerinden arındırarak yeniden inşa etmenin önemli bir emeğini taşımaktadır.

Devletli siyasetin ve temsili demokrasinin sınırlarına mahkûm edilen demokratik siyasetin, devleti aşarak toplumla buluşmasında, siyasetin toplumsallaşmasında esas kriter toplumun en yerelden, en kapsayıcı ve demokratik örgütlenmesidir. Güçlü komünler aynı zamanda güçlü ve politik toplumu örgütlemektir. Yerelde örgütlü olan, yerelin sorunlarının çözümünde güç ve irade olan, toplumun tüm kimliklerini ve değerlerini hem koruyan hem geliştiren, demokratik bir işleyişi esas alan, özgürlük ve eşitliği tüm zeminlerde içselleştiren ve mücadelesini veren, iktidarı değil toplumu güçlendiren her komün, tarihin yeniden yazılması ve sistemin toplum lehine güçlü bir değişime uğraması demektir.

Neolitik dönemin bilgisinden Rojava Kadın Devrimi'ne kadar kazanımlarını büyüten kadınların mücadelesi, demokratik modernitenin inşacı; komünler ise demokratik modernitenin üzerine bina edileceği yegane toplumsal zemindir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Demokratik Komün Toplumun Kendini Varetme ve Savunmasıdır

Zilar Stêrk

İnsan denilen varlık, insanlaşma yolundaki uzun oluşum sürecini “kom”ün tarzında yaşadı. “Kom”ünleştiği oranda da varlığını daha kalıcı ve sürekli kılmayı başardı. Ondan önceki diğer insansı türler bunu başaramadıkları için yok olup gittiler. Bu konuda düşünce dünyamızı ontoloji, antropoloji ve arkeoloji gibi bilimlerin ortaya çıkardığı gerçekler doğrultusunda yeterince aydınlatmamız gerekiyor ki günümüz açısından da toplumsal bir varlık olarak insanın, önündeki yok olma tehlikesini görüp bunu berteraf etmenin doğru yollarını bulabilelim.

Sosyoloji, insan varlığının birbiriyle olan ilişkiseliliğini tarihsel ve güncel hakikatler temelinde inceleme bilimi ise o zaman en fazla da komüne odaklanması, komünü incelemesi gerekir. Konuya tarihsel gerçekliği içerisinde bakıldığında komün tarihi, çokça bilindiği ve söylendiği gibi Paris Komünü ile başlamıyor.

Konuya Abdullah Öcalan’ın “tarihsel sosyoloji” perspektifi ışığından bakarak değerlendirmeye çalışacağım. Buradan baktığımızda her şeyden önce komün kavramının, Kürtçedeki “kom” kökünden geldiğini görürüz. “Kom” kökü, günümüz Kürtçe’sinin Kürmançî lehçesinde “grup veya topluluk halinde yaşamak ve eylemek” anlamına gelir. Ek almış hali olan “komün” kelimesi ise “toplanmış olanlar, bir arada olanlar, birlikte ve bir arada yaşayanlar, kendini birlikte savunanlar, tartışma ve toplantı halinde

olanlar” gibi anlamlara gelir. Gruplar halinde bir arada olmak, birlikte yaşamak, birlikte eylemek, birlikte kendini savunmak ve korumak, birlikte anlam üretmek, birlikte zaman geçirip tarih yapmak; insanın her açıdan sosyolojik bir varlık olduğunun temel göstergeleridir.

Dolayısıyla tarihsel sosyoloji ışığındaki incelemelere baktığımızda komün tarzı düşünce ve pratiğin, insanın kendi varlığını sürekli ve kalıcı kılmasının biricik yolu olarak yaşandığını görürüz. Nitekim Homo Sapiens türü komün tarzında yaşamayı, hareket etmeyi ve anlam üretebilmeyi başarabildiği için günümüze kadar varlığını sürekli bir gelişim seyri içerisinde devam ettirebiliyor. O zaman varlıksal açıdan günümüzde yok oluşla yüzyüze kalmış olan insanın kurtuluşu için tek yol yine komüne dönmesine bağlı kalıyor.

Bilindiği üzere canlı yaşamların kendini sürdürebilmesi üç temel şarta bağlıdır. Bunlar; beslenme, çoğalma ve güvenlik şartlarıdır. Sadece beslenip, çoğalmak varlığını sürdürmeye ve kendini süreklileştirmeye, kalıcılaştırmaya yetmemektedir. Süreklileşmek ve kalıcılaştırmak, o varlığın yaşamını ve yaşamını mümkün kılan habitatını koruyabilmesine, savunabilmesine de bağlıdır. Birlikte yaşamak, birlikte yiyip-içmek, birlikte savunmak, birlikte ortak bir zamanı ve ortak bir anlamı da yaratmak demektir. Bu da ortak dil, ortak tarih ve kültür yaratımı demektir.

Tüm bu ortak yaratımların oluşabilmesi için birlikte ortak komünal bir yaşam ortamını yaratmaya ihtiyaç duyulmuştur. İnsanlık tarihindeki bu ilk ortak yaşam “kom”larına çeşitli araştırmacılar kendi dillerinde klan adını vermişler.

İnsanın ilk komünü olarak da tanımlayabileceğimiz klanların ömrü, toplam insanlık ömrünün %98’ini oluşturuyor. Ortalama yirmi beş-otuz kişilik gruplar halindeki bu ilk komünal örgütlenme içerisinde kast, sınıf, devlet gibi olgular elbette yoktu.

Klan toplumunun hiç mi sorunları yoktu. Elbette vardı. Ancak o dönemin sorunları insan eli ve insan aklı sonucunda ortaya çıkan sorunlar değildi. Daha çok doğal afetler sonucunda ortaya çıkan kuraklık, sel baskınları, deprem ve toprak kaymaları, ani buzul ve erimeler gibi doğal evrimleşmeden kaynaklı sorunlar, bunlarla birlikte yiyecek bulma ve yiyeceklerini koruyabilme gibi sıkıntılardı.

Komünleşmeyi İlk Yaratan Kadındır

Doğanın evrimleşmesinden kaynaklı tüm bu sorunlarla baş etmenin tek yolu olarak insan, birlikte yaşamının ve birlikte hareket etmenin biricik yol olduğunu kavradı ve bu kavrayış etrafında geliştirdiği ortak bir akılla ilk komün deneyimi olarak kabul edebileceğimiz klan tarzını geliştirdi. Klan toplumu, kucağında yaşadığı doğadan kendisini daha üstün görmedi. Daha çok kendisini ona ait, onun bir parçası gibi gördü. O yüzden doğaya benzeyerek, onu taklit ederek yaşamaya ve korunmaya çalıştı. Bunun için de tıpkı doğadaki canlı öbekenmesi gibi grup tarzında bir yaşama yöneldi.

Bunu ilk geliştirenin insan dışısı yani ana-kadın olduğu artık çoğunlukla bilinen bir gerçeklik olsa da insanlığın ilk dönemlerinden bahsediyoruz. Durumu gerçeğe yakın yorumlayabilmek için o günün ana-kadınını his ederek olaya bakmak lazım. Erkek-insan, sadece birey olarak kendini doyurmak ve kendini korumaktan sorumluydu. Ya da kendi topluluğu kendisi gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek yetişkin erkeklerden oluşmaktaydı. Doğurduğu ve bakmak, doyurmak, savunmak zorunda olduğu bakıma muhtaç bebe ve çocukları yoktu. Ancak ana-kadının, kendisi dışında ama kendisinden bir parça

olarak doğurduğu, bakıma muhtaç yavrularına da bakma zorunluluğu vardı. Kadın biyolojisinden gelen bu farklılığın, kadının kendisiyle beraber yavrularını da korumaya dönük çeşitli yol yöntemler geliştirme zorunluluğuna yol açmış olma ihtimali yüksektir. Bundan dolayı kadındaki örgütlenme ve birarada yaşama özelliği gelişkinlik kazanmıştır. Dolayısıyla yaşamını sürekli kılmanın, kalıcı kılmanın ve kendini koruyup savunabilmenin temel yöntemi olarak toplumsallaşmayı, komünleşmeyi ilk yaratan kadındır diyoruz.

Doğanın kuytuluklarına çekilip doğurduğu savunmasız ve bakıma muhtaç çocuklarını kendine bakabilir yaşa gelinceye kadar eğitip, besleyip, korumak amacıyla ana-kadın, ilk klan toplumunu geliştirdi. Doğurgan ananın bu ilk itkisini şekillendiren, doğurduğu çocuğu korumak ve büyütme için gerekli şeylerdir. Doğurduğu ve büyüttüğü çocuklar da başka yeni çocuklar doğuracak ve büyütme için benzer süreçleri yaşayacaklardır. Burada toplumsallaşmaya kapı aralayan ilk sosyal ilişkinin ana-çocuk ilişkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü bir anne önce karnında sonra da dış dünyada yıllarca bakıp yaşattığı, besleyip büyüttüğü yavrusuyla doğal bir ilişki içinde olacaktır. Buradaki anne-çocuk ilişkiselliğinde, insanın ilk kez kendinden başkasını da düşünebilme kaygısı ve yeteneği gelişiyor. Büyük ihtimalle benzer bir kaygı ve duygu durumunu, başta diğer insan kadınları olmak üzere başka doğurgan canlılara karşı da yaşıyor ve bu onun toplumsallaşmasına ve komünleşmesine temel teşkil ediyor. Giderek ananın doğurduğu kızlar ve genç oğlanlar, anneannenin doğurduğu çocuklardan yani dayılar ve teyzelerden, torunlar ve yeğenlerden oluşan bir klan toplumu gelişiyor. Hepsi giderek artık kendisi dışında başkalarını da doyurmayı, eğitmeyi ve koruyup kollamayı kendine dert edinen bir insan topluluğu haline dönüşüyor.

Örgütlenme ve komünalite anlamında toplumsallaşmanın da insanda bir tür savunma refleksi olarak geliştiğini bilmek gerekiyor. İnsanın kendini korumaya tek başına gücü yetmediği için toplumsallaşmaya ihtiyaç duymuştur. Toplumun korunma ve savunma kuralları, tüm toplumların en vazgeçilmez kuralları olarak kabul görmüştür.

Ekonomiden sağlığa, “ilkel ahlak” ve politikadan totemik inançlara kadar, toplumsal hayatın tüm alanlarında yaşamın devamlılığı için birçok kural belirlenmiştir. İradi bir varlık olarak kendi biyolojik ve fiziki zayıflığının farkına varan insan, yaşamını sürekli kılmak ve tehlikeler karşısında hem korumak hem savunmak için çözümü, hayatın tüm alanlarını örgütlü kılmada ve ihtiyaca göre düzenlemede görmüştür. Bunu önce klan tarzındaki toplum birimleri biçiminde daha sonra ise daha kalabalık bir bileşimden oluşan kabile tarzı örgütlenmeyle düzenlemiştir. Günümüze doğru yakınlaştıkça ve toplumsal katmanlaşmalar derinleştikçe, kabileler gücünü birleştirerek, daha büyük aşiret yapılarını oluşturmuştur. Çeşitli kabile ve aşiret yapılarının kendi aralarında ortak çıkarlar etrafında ve daha büyük saldırgan devlet güçlerine karşı daha geniş konfederasyonlaşmalara giderek varlıklarını korumaya çalışmışlardır.

Bütün bunlar günümüz insanı ve toplumu için de son derece gerekli şeylerdir. Ancak günümüzde kapitalist modernist sistemin toplumu içine sokmuş olduğu duruma baktığımızda, insan denilen varlığın durumu içler acısıdır. Toplumsal yaşamın kendisi büyük ve derin krizlerden kurtulamaz hale getirilmiştir. Sosyal yaşamın neredeyse tüm alanlarında çok derin krizler yaşanmaktadır.

Günümüz toplumu savaş ve şiddet sarmalından bir türlü kurtulamamaktadır. Şu anda içinde bulunduğumuz Üçüncü Dünya Savaşı koşulları, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarına taş çıkarırcasına her gün biraz daha yükselip derinleşmektedir. Savaşın üzerinde cereyan ettiği coğrafya olan Ortadoğu’da her gün bir büyük şehir ediliyor. Bu büyük insan kentlerini havadan, tanrıymışçasına bombalayan savaş pilotları, bastıkları bir düğmeyle binlerce hayatı durmadan söndürmeyi “çok itibarlı bir meslek” olarak görmeye devam ediyor. Günümüz dünyası, insanı en kısa ve en ekonomik yoldan öldürmenin taktik eğitimlerini geliştiren askeri akademilerle dolup taşmış durumdadır. Aslında birer ölme ve öldürme merkezi olan bu sözde akademi ve okullarda, asker adına birer savaş robotu, birer savaş makinesi aralıksız ve seri bir biçimde üretilmektedir. Buna NATO ve gizli GLADYO örgütlenmesi ev sahipliği yapsa da NATO dışında kalan diğer ulus-devletlerin de onlardan aşağı kalır bir yanı kalmamıştır.

Ölme ve öldürmeyi öğreten merkezler sadece bu askeri akademi ve okullarla artık sınırlı kalmamaktadır. Ölme ve öldürme biçimleri sanal ortam simülasyonlarında da pazarlanıp öğretilmekte ve “oyun” adı altında insanlar henüz çocuk yaşlarda iken bile sonuna kadar şiddete ve öldürmeye teşvik edilmektedir. Urfa ve Maraş’taki okul katliamları buna verilebilecek son canlı örneklerdir. Yine devlet-mafya-çete üçgeninde cereyan eden kadın cinayetleri ve tecavüz olayları da ulus-devletçi kapitalist sistemin yarattığı krizi örtbas etmenin bir yöntemi olarak geliştirilmektedir. Yıllardır bilinçli bir biçimde ortaya çıkarılmayıp karanlıkta bırakılan Munzur Üniversitesi öğrencisi Gülistan Doku cinayeti, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğrencisi Rojin Kabayış cinayeti, Amed’teki Narin Güran cinayeti de bilinçli olarak yaşatılan toplumsal krizin birer canlı örneğidir.

Savaş ve şiddetin yaşanmakta olan tüm toplumsal sorunlara kaynaklık ettiği doğrudur. Ancak günümüz toplumunun yüzyüze kaldığı tek sorun sadece savaş ve şiddet sorunu değildir. Toplumsal yaşamın sorunsuz bırakılan tek bir alanı neredeyse bırakılmamıştır. Çünkü ulus-devletçi kapitalist modernitenin el atmadığı, oynamadığı, dengesini bozmadığı tek bir yaşam alanı kalmamıştır. İnsanların birbirleriyle nasıl yaşayacaklarından, nasıl ilişkileneceklerinden, nasıl sevişeceklerinden tutalım da neyi nasıl giyeceklerine, neyi nasıl yiyeceklerine, nasıl düşünüp nasıl davranacaklarına, nasıl konuşup nasıl gülüp nasıl ağlayacaklarına kadar insanların yerine karar veren ve insanı aslında ele geçiren bir sistem söz konusudur. Yani kapitalist modernist sistemin yaratmış olduğu hayat anlayışı, adeta kurulu bir saat gibi, sistemi yönetenler tarafından kurulmuş durumdadır ve herkese buna göre yaşaması dayatılmaktadır.

“Moda” adı altında genel geçerlilik kazanmış tektipleştirilmiş bir insan gerçeği koca topluma dayatılmaktadır. İşin garip yanı ise toplumda öne çıkan kesimlerin de bu durumu fazla sorgulamadan kabul etmeleridir. Sanki hayatı bu belirlenmiş modlar dışında yaşamak mümkün değilmişçesine, bir kabullenme durumu var. Kapitalist modernite çarkını çevirenlerin çizmiş olduğu sınırları aşma çabası ve bu sınırların ötesinde de farklı yaşam seçeneklerinin olabileceği gerçeğine inanç, gün geçtikçe biraz daha azalıyor. Dayatılan bu egemen sistem çarkına, aslında çok da

farkında olmayarak, bir tür boyun eğmişlik durumu var. Sistemin çarkı öyle hızlı ve öyle ince yöntemlerle dönüyor ki, kendini sistem karşıtı olarak tanımlayan bazı kesimlerin bile giderek sistemin kendisine nasıl benzeşmeye başladığını görmeye başlıyoruz.

Ulus-Devlet Canavarlaşarak Toplumu Adeta Yutmuştur

Günümüz kapitalist modernite dünyasında toplumsal sorunlar çok fazla çeşitlenmiş durumdadır. Neredeyse sorun yaşamayan toplum alanı yok gibidir. Ekonomiden sağlığa, eğitimden siyasete, hukuktan askeriye, demokrasiden kültüre, sanattan spora, felsefeden bilime, ekolojiye hemen hemen tüm alanlarda çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır ve yaşanan bu toplumsal sorunların çoğu, neredeyse kriz düzeyinde boy vermektedir. Ancak tüm bu sorunları üreten ana sebep ise toplumun toplum olmaktan çıkarılmış olmasıdır. Çünkü toplumsal sorunların ana orjinini temel toplumsal dinamiğin çığnenmesi oluşturunur.

Kapitalist modernite sisteminin çiğnediği temel toplumsal dinamik ise toplumun etrafında şekillendiği ortak değerler sistemi, yani ahlaki ve politik yapısıdır. Toplum doğası gereği ahlaki ve politik bir yapıda gelişmiştir. İnsanları toplum tarzında bir arada tutan esas etken ortak değerler bütünü olarak ahlak ve politika üretme özelliğidir. Toplumu kendi içinde demokratik bir güç ve irade halinde tutan bu temel niteliğidir, bu temel özelliğidir. Bu da toplumun komünal karakteri oluyor. Toplumsal demokrasinin özü de bu özellikten geliyor. Şayet bir toplum birlikte yaşamının temel harcı olarak, üzerinde uzlaşılmış ortak bir değerler bütünü olan ahlak ve günlük politika üretilmiyorsa o toplum artık toplum olmaktan çıkmış ve başka bir şeye dönüşmüş demektir.

Bir toplumun üzerinde uzlaştığı ortak etik ve ahlaki kurallarını, kendi içinde paylaştığı geçim kaynakları ve işleyen ekonomik sistemini, birlikte yaşadığı halklarla komşuluk ilişkilerini ve bu ilişkiler üzerinde söz kurma hakkını, kendi sağlığı ve güvenliği için ihtiyaç duyduğu kural ve kurumları, çocuklarını istediği gibi eğitme ve yetiştirme hakkını kaybetmişse, orda toplum adına bir şey kalmamış demektir. Nitekim günümüz toplumuna baktığımızda tamda böyle bir gerçekliğe

mahkum edilmiş durumdadır. Birey, kendi doğal habitatından, içine doğmuş olduğu doğal toplum ortamından koparılmış durumdadır. Kendi bireysel hayatı dışında hiçbir konuda düşünme ve söz söyleme, karar mekanizmalarına katılma, dolayısıyla toplum dediğimiz ortak ahlak ve politika üretme süreçlerine katılma hakkına sahip değildir. Açıkçası bu yoksunluğu bir sorun olarak görecektir, bunu kendine dert edinecek bir birey gerçekliği de bırakılmamıştır. Tam bir evcilleşme, ehlileşme ve uyuşma hali yaşanmaktadır.

Kapitalist modernitenin kendini üzerinden sistemleştirdiği üç temel ayağından en belirleyicisi ulus-devlet ayağıdır. Ulus-devleti sadece bir devlet modeli olarak görüp üzerinden geçmemek gerekiyor. Aslında işin özünde kapitalist moderniteyi ayakta tutan yegane araç konumundadır. Çünkü ulus-devlet bir devlet biçimi olmak kadar kapitalist sistemi ayakta tutan temel bir ideolojik yapıdır da aynı zamanda. Günlük olarak işleyen bir düşünce biçimi, kendini kurumsallaştırarak bedenleştiren bir ideoloji, bir inanç biçimi ve “onsuz hayat sürmez” fikrini tüm topluma egemen kılmış bir paradigmasal bakış biçimidir. “Yeryüzünde yaşayan her insanın mutlaka bir ulus-devlete ait olması gerekir; yoksa yaşayamaz, yaşamda tutunamaz, varlığı meşruluk kazanamaz” gibi bir bakış, algı ve inanç günümüzdeki tüm toplumlara egemen kılınmış durumdadır. Her insan en az bir ulus-devletin vatandaşı olmak zorundadır. Yoksa kaçak, yoksa yasadışı, yoksa aidiyetsiz ve kimliksiz sayılır. Yerinden hareket bile edemez ve hem devletler hem de toplumlar nezdinde yasadışı ve kaçak kabul edilir.

Aslında ulus-devletin tarihi çok eski bir tarih değildir. İnsanlık tarihinin sadece son iki yüz-iki yüz elli yıllık süreci ulus-devlet tarzında yaşanmış durumdadır. Yani en kısa süreli bir devletler sistemi, fakat bu kısa süre zarfında da kendisini tüm dünyaya hakim kılmış bir egemen sistem gerçekliğini ifade ediyor. Başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın bazı bölgeleri ulus-devlet bedenleşmesini çok özümsemese de onsuza da yaşamaya yanaşmıyorlar. Büyük bir özentiyile kendi ulus-devlet formasyonlarını yaratmanın savaşını veriyorlar. Çünkü “ulus-devletsiz toplum olunamaz” biçiminde bir inanç tüm dünyaya egemen kılınmış durumdadır. O yüzden küresel kapitalist sistem içerisinde kendisine yer açmak isteyen her halk veya toplum biran önce kendi egemen ulus-devlet sistemini

yaratmanın savaşını veriyor. Nitekim ulus-devletleşme savaşlarının en büyükleri geçen yirminci yüzyıl boyunca verildi. Bu amaç uğruna yirminci yüzyıl boyunca oluk oluk kan akıtıldı.

Oysa ki geçen yüzyıl boyunca uğruna oluk oluk kan akıtılarak egemen ulus-devlet haline gelmiş bu toplumların, günümüzdeki haline bakıldığında hiç birinin halinden memnun olmadığı görülüyor. Çünkü ulus-devlet denilen sistemin kendisi canavarlaşarak toplumu adeta yutmuş; üzerine konduğu toplumun tüm doğasını, ortak değerlerini, ruhunu emmiş ve eritmiş durumdadır. Toplumun elindeki dinamikleri, kendi tekeline almış durumdadır. Toplumu her bakımdan soymuş, çınlıplak ve savunmasız, iradesiz bırakmıştır. İnsan dediğimiz varlık, toplum haline gelerek insanlaşmıştı. Günümüzden geriye bakıldığında çok geri görülen ilk klan toplumu, kabile toplumu bugünkü topluma oranla çok daha güçlü ve iradeli bir durumdaydı. Her bakımdan kendine yeten; kendi kendini yaşatabilen, yönetebilen ve savunabilen bir durumdaydı. Bunun için gereken her türlü donanımını kendi öz bilinci çerçevesinde sağlama yeteneğini ortaya çıkarabilen bir durumdaydı. Oysa bugünün toplumu atomlarına kadar parçalanmış, etrafında güç ve destek alabileceği, birbirine yaslanarak ortak düşünebileceği, ortak söz kurabileceği, ortak plan-proje oluşturup eyleyebileceği kimsesi kalmamış gibidir.

Bir ulus-devlet projesi olarak vatandaş safsatalığı etrafında toplum tamamen savunmasız kılınmış, elindeki tüm nimetlere ve silahlarına el konulmuş durumdadır. Tıpkı tanrıların ateşi çalması gibi varıyoğu çok sinsice elinden alınmış ve ona yaşam veren ateşi herkesin gözü önünde çalınmıştır.

Dikkat edilirse, bir atom altı parçacık bile yok olmaya karşı, parçalanmaya karşı müthiş bir direnç gösterebiliyor. Çünkü maddenin bölünebilen en küçük parçacığı bile direncini yitirdiğinde başkalaşmaya uğruyor, bütünlüğünü yitirip başka bir şeye dönüşüyor. Bir tür iradi kırılmaya uğruyor, bozuluyor; kendisi olmaktan çıkıyor; yok olup başka bir şeye dönüşüyor. Ve işin garibi madde bunun farkında olduğu için bölünmeye, parçalanmaya yok olmaya karşı tepki göstererek yüksek düzeylerde enerji açığa çıkarıyor. Bu etki-tepki olayı hem maddenin iç yapısında hem de tüm canlılar dünyasında benzer biçimde işliyor.

Yukarıda da anlatmaya çalıştığımız gibi canlılar alemi içinde biyolojik açıdan savunması en zayıf olan varlık insandır. İnsan yavrusu, bebeklik dönemi başta olmak üzere, büyüdükten sonra da biyolojik ve fiziksel açıdan oldukça savunmasızdır. Baskı ve saldırıdan kurtulmak için tehlike anında uçacak kanatları, öldürecek zehri, parçalayacak bir pençesi veya bir gagası, saplayacağı dikenleri yoktur. İradi bir varlık olarak insanın kendisini savunması, akıl gücünü kullanmasına bağlı kalıyor. İnsan tarih boyunca aklını kullanarak kendini korumayı başarmış ve her türlü tehlike karşısında kendini savunabilmiştir. Kendini savunma refleksi sürekli devrede tutulmazsa, insan denen varlık, tür olarak kendini uzun süre ayakta tutamazdı. Kısa süre içinde yok olup giderdi. Ancak akıl gücü sayesinde kendini ve birbirini durmadan koruyarak ve savunarak günümüze kadar var olmayı başardı.

Demokratik Konfederalizmin Bedenleşmesi

Şimdi ne yapmak gerekiyor? Toplumu bu hal ve vaziyetin içinden nasıl çekip çıkarmak gerekiyor? Çok açık ki konu “birey mi, toplum mu?” düzlemindeki tartışmaların çok çok ötesinde hayati bir konudur. Çünkü geline aşamada bireyin durumu da içinde yaşadığı toplum durumundan daha iç açıcı değildir. Geline noktada devleşen ulus-devlet canavarı karşısında yapayalnız kılınmış, kendi bireysel dünyasına hapsedilmiş birey tek başına ne yapabilir ki? Ya dünyayı yöneten kastik katil sistemin kendisini merkezine yerleştirdiği kapitalist modernite ve ulus-devlet bedenleşmesi içinde utanmazca ve acımasızca kendisine bir yer açar ya da dönen çarkın dişleri arasında çiğnenen milyonlar gibi sessizce kendi üzerine düşen sistem yükü altında inim inim inlemeye devam eder. Mevcut egemen sistem içerisinde bireyin tek başına yapabileceği farklı bir şey yoktur. Ya adına “vatandaş” denilen birey, sistemin iyi bir adamı olur ve tüm günahlarına ortak olur ya da ölünceye kadar çalışıp, hizmet edip sistemin tüm yükünü sessizce kendi sırtında taşımaya devam eder, bunu bir kader gibi görür. Nitekim günümüz dünyasında bu kadere razı olmuş bir çoğunluk var. İşte tam da bu razı olmuş gibi görünen çoğunluğun uyandırılması, ayağa kaldırılması, kendisi için düşünen, kendisi için üreten, kendisi için konuşup eyleyen yeni bir insan gerçeğine dönüşmesine ihtiyaç var.

Dünya insanlığının yüzde onunu tekel ve sermaye sınıfı olarak sayarsak, geri kalan yüzde doksanını toplum dediğimiz varlık oluşturuyor demektir. Bunun yüzde onunun da ulus-devletlerin yüksek bürokrasisini oluşturduğunu varsayarsak, geriye kalan yüzde seksenlik bir toplum var. Dünya insanlığının yüzde sekseni hacimsel olarak küçük bir oran değildir. Aslında bu çoğunluk sadece hacimsel bir çoğunluk değildir. Kendi içinde bilimi, felsefeyi, teknolojiyi, sosyolojiyi, ekonomiyi, savunmayı üreten bir çoğunluktur. Ancak bu, ürettiklerine sahip çıkmayan, ürettiklerini sistemin tepesindeki yüzde onluk kan emici vampirlerin ellerine veren bir çoğunluktur. Kendi varlığının, kendi gücünün, kendi kudretinin farkında olmayan bir çoğunluktur. Sadece işçi-emekçi çoğunluktan bahsetmiyoruz. Kastik katil sistem içinde “sahip” konumunda olmayı seçmemiş olan herkes, aslında bu çoğunluğun içerisinde kendisine yer bulabilir. Yeter ki bilinçli ve istekli bir biçimde kan emici bir kastik katil haline gelmiş olmasın.

Ancak dünya insanlığının bu yüzde seksen çoğunluğunun çok ciddi bir sorunu var. Bilerek veya bilmeyerek tüm enerjisini, tüm düşünsel ve bedensel enerjisini maalesef kastik katil sistem olan kapitalist modernitenin hizmetine harcıyor. Toplumsal çoğunluğun bu durumdan kurtulması gerekiyor. Bunun içinde bulunduğu durumun farkına varıp bir uyanma, bir aydınlanma ve ona paralel bir demokratik örgütlenme sürecini yaşamasına ihtiyaç var. Çünkü dünyayı yönetip-yönlendiren kastik katil gerçeği, içinde yuvalandığı kapitalist modernist sistem, çarkını sürekli ve aralıksız bir biçimde, son derece örgütlü bir biçimde yürütüyor. Hiç boşluk bırakmıyor. Ama onun karşısında konumlanabilecek sözkonusu toplumsal çoğunluk ise aynı oranda örgütsüz, systemsiz ve dağınık durumdadır. O yüzden toplumsal çoğunluğun canavarlaşan ulus-devlet sistemi karşısında kendini örgütleyip sistemli kılmasına, güç ve irade sahibi olmasına ihtiyaç var. Bu durum, insan toplumunun hem küresel çapta hem bölgesel çapta hem de kendi ülke koşullarımız açısından geçerli bir ihtiyacı olarak ortaya çıkmış bulunuyor.

Kendi ülke koşullarımız açısından varolan imkan ve olanaklar gözler önündedir. Abdullah Öcalan ve Kürdistan Özgürlük Hareketi öncülüğünde tam elli üç yıldan beri yürütülmekte olan amansız bir mücadele

gerçeği var. Elli üç yıllık mücadelenin ardından geline bir nokta var. Bilinçlenme, aydınlanma, eğitim, örgütlenme, silahlı mücadele gibi her biri kendi içinde derya kadar birikim ve değer oluşturan çalışmalar geliştirildi. Ancak elde edilen birikim ve tecrübe ne Kürt sorununun çözümünü geliştirmeye ne de toplumun diğer sorunlarının çözüme kavuşmasına yetebilmiş değildir.

Abdullah Öcalan'ın 2005'ten beri başta Kürtler olmak üzere bölge ve dünya halklarının gündemine koymuş olduğu yepyeni bir paradigma fikri var. Demokratik ekolojik ve kadın özgürlükçü bu yeni paradigmanın ulusal toplumunu ise demokratik ulus olarak formüle etti. Nasıl ki kapitalist çağın ulus zihniyeti ve biçimi ulus-devlet ise demokratik çağın alternatif ulus zihniyet ve biçimi olarak da demokratik ulus formasyonunu Kürtlerin ve birlikte yaşadıkları diğer halkların gündemine koydu. Dokuz temel boyut üzerinden demokratik ulusu tanımladı. Demokratik ulusun temel örgütlenme politikasını ise demokratik konfederalizm bedenleşmesi olarak ortaya koydu. Halkın, toplumun kendi içinde komün ve meclisler biçiminde örgütlenerek demokratik konfederalizm bedenleşmesini geliştirmesini istedi. Aslında bununla toplumu, ulus-devlet karşısında yeniden örgütlü ve iradeli bir güç haline getirmeyi amaçladı. Dört parça Kürdistan'da demokratik konfederal toplum sisteminin gelişmesi için önemli bir mücadele ve çalışma yürütüldü. Ancak gelinen noktadan dönüp arkamıza baktığımızda Kürtler olarak, her ne kadar devletleşmemiş bir halk olsak da, devletçi zihniyetten ve işleyen sisteminden nasibimizi aldığımızı görebiliyoruz. Dolayısıyla demokratik konfederal toplum sistemini Abdullah Öcalan'ın öngördüğü temelde geliştiremediğimizi kabul etmek durumundayız. Bunu zamanında ve istenilen biçimde yeni paradigma zihniyetiyle geliştirmeyi başarabilmiş olsaydık, Kürdistan'daki durum belki de bambaşka olabilirdi. Benzer bir durumu Rojava devrim sahası da yaşadı ve yaşıyor.

Geldiğimiz noktada, geçmiş pratiklerimizi de sorgulayarak yepyeni bir sürece giriş yapmaya çalışıyoruz. Bunun için öncelikle kendimizi devletçi, iktidarcı zihniyet ve kalıntılarından arındırarak yeni bir başlangıç yapmaya yoğunlaşıyoruz.

Çıkardığımız bazı önemli dersler var. Bu temelde demokrasiyi doğru kavramaya ihtiyaç olduğu ortaya

çıkıyor. Demokrasi, ne parmak sayısı ne de toplumun bazı kesimlerini siyasete taşımak da değildir. Siyasette kadın ve gençlerin sayısını sadece artırmak da değildir. Halkların temsili için belli kotalar oluşturmak da değildir. Kuşkusuz bunların tümü geliştirilecek toplumsal bir demokrasinin birer parçası ama kendisi değildir. Gerçek bir demokrasi, söz konusu toplumun gerçekten kendisi için düşünebilir, kendisi için konuşabilir, kendisi için üretebilir, kendisini savunabilir, haklarını koruyabilir ve kendisini yönetebilir bir duruma gelme halidir. Bir başka deyişle toplumun elindeki ekmeği ulus-devlet canavarına kaptırmama gücünü ve iradesini açığa çıkarma halidir. Bunu başarmak için ne gerekiyorsa onu yerli yerinde yapma halidir. Gerçek bir toplumsal demokrasi değişken, akışkan ve dinamik olmalıdır. Ortaya çıkan ihtiyaçlara göre kendini değiştirme yeteneğine sahip olmalıdır. Kesinlikle devlet gibi statik ve donmuş bir cisim gibi olmamalıdır. Kendisini her an yenileyebilen canlı bir metabolizma gibi olmalıdır. Toplum adına örgütlenme değil toplumun kendi örgütlenmesi olmalıdır. Toplum adına birilerinin örgütlenip güçlenmesi değil, toplumun kendi örgütlenmesine dayalı bir toplumsal güçlenmeyi ortaya çıkarmalıdır. Toplum adına söz kurma değil toplumun kendi kurduğu sözleri olmalıdır. Kuşkusuz tüm bunlar kendi içinde çok ciddi bir toplumsal eğitim ve aydınlanma faaliyeti gerektirir.

Demokratik toplumun iki esas üzerinden kendini oluşturması ve inşa etmesi önemlidir.

Birincisi; yukarıda biraz anlatmaya çalıştığımız düşünce ve zihniyet faaliyetleridir. Toplumun da öncüsünün de kendini zihniyet anlamında çok ciddi bir demokratizasyondan geçirmesi gerekiyor. Kendini bu konuda eğitmesi, aydınlatması, çözümlemesi gerekiyor. Kendini her yaşta eğitmek, değiştirmek-dönüştürmek, geriliklerini ve yetmezliklerini görüp tespit etmek, bunları gidermek için kendini ideolojik-politik ve entelektüel açıdan beslemek ve donanımlı kılmak kesinlikle kompleks yapılacak, gurur yapılacak, basite alınacak bir konu değildir ve işin özünü oluşturuyor.

İkincisi ise, toplumun her alanda kendisini komünler temelinde örgütlemesidir. Örgütsüz toplum canavarlaşan ulus-devlet karşısında güçsüz, paramparça dağılmış bir toplumdur. Dolayısıyla örgütsüz toplum, demokratik bir toplum da olamaz. Demokratik olabilmesi için güç ve irade sahibi

olması gerekir. Kendi kararlarını alamayan, iradesini ortaya koyamayan bir toplumu, bırakalım egemen ulus-devletleri, hiç kimse dinlemez. Ama örgütlü toplumu, her konuda kendi kararlarını alabilen, günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilen bir toplumu devlet de dahil herkes dinlemek zorunda kalır. Çünkü kendisi hakkında alacağı kararların, üreteceği günlük politikanın savunuculuğunu yapar. Kendi ahlaki yasalarını ve günlük politikasını kendi özgür iradesiyle örgütlü zemininde belirler ve içinde yaşadığı devlete de kabul ettirmenin demokratik mücadelesini yürütür. Kuşkusuz tüm toplumların ulus-devletler karşısında böyle bir demokratik örgütlülüğe ihtiyacı var. Ancak elli üç yıllık mücadele sahibi olan Kürdistan toplumunun buna çok daha fazla ihtiyacı var.

Kürt Toplumunun Tarihsel Sosyolojisini Komün Oluşturuyor

Kürdistan'da demokratik toplum örgütlenmesinin kök hücrelerini komün oluşturur. Kürdistan'da demokratik toplum örgütlenmesinin komünal temele oturtulması rastgele yapılmış bir seçim veya tercih değildir. Kürt toplumunun tarihsel sosyolojisini komün oluşturuyor. Kürt ve Kürdistan tarihi sosyolojik açıdan incelendiğinde neredeyse bir komün tarihi olduğu görülür. Abdullah Öcalan'ın görüş ve değerlendirmelerinden oluşan Demokratik Komünal Toplum Manifestosu'nda, Kürt ve Kürdistan tarihi özellikle de sosyolojik açıdan kapsamlıca incelenmiş ve bu sosyolojiye damgasını vuran kök hücrenin klan-kabile komünleri olduğu çok açık bir biçimde ortaya konulmuş. Zaten konunun başında da anlatmaya çalıştığımız gibi klan ve kabile toplumu, komün toplumdur. Dolayısıyla komün aslında Kürt'ün tarihsel sosyolojisinin kök hücreleridir. On binlerce yıllık kültürel ve sosyolojik şekilleniş bu demokratik komünalite üzerinden yürümüş. O yüzden günümüz Kürt kültür ve sosyolojisine de en çok denk düşecek bir örgütlenme tarzıdır demokratik komünal toplum.

Kürtler kendi tarihlerinde mutlaka bir kabilenin bir aşiretin ferdi olarak yaşamışlar. Kabile ve aşiretten önce de klanlar düzeyinde bir yaşam sürmüşler. Günümüzde bile hala Kürdistan'ın sınır boylarında özellikle de Botan'da kabile ve aşiret yapıları hala varlığını koruyor. Mevcut aşiret yapılarının gericileşen birçok yönü vardır. Ancak tarihteki varlıkları itibarıyla, kastik katil

düzenler ve baskıcı zalim devletçi yapılar karşısında kendi toplumunu koruyan yapılar olarak varlıklarını sürdürmüşler. Yani Kürdistan'da tarih boyunca kabile ve aşiret yapıları çok önemli bir rol üstlenmiş ve bu rolleri sayesinde Kürdistan'da Kürt varlığı kendini ayakta tutmayı başarabilmiştir. Bu atıfta bulunurken ya da Kürdistan'da bu sosyolojik gerçekliği ortaya koyarken aşiretlerin gericileşmiş yönlerini övmek veya savunmak amacıyla değilim. Ancak kültürel yatkınlığın, sosyolojik yatkınlığın olduğunu bilmek bakımından belirtiyorum. Toplumsal bir olgunun gericileşmiş yanlarını eleştirmek, ama toplumsal varlığın kendisini sürdürmesi bakımından yapmış olduğu hizmetlerini de görmek gerekiyor. Bu anlamda kabile ve aşiret yapılarının örgütlü toplum iradesini devleşen kastik katil düzeni karşısında nasıl savunduğunu da görmek ve bilmek gerekiyor. Ama kendi içinde yaşamış olduğu gericileşen ve aşması gereken yanlarını da iyice görüp adaletli bir biçimde ayıklamak gerekiyor. Başka bir deyişle; ne pozitivist inkarcı bir yaklaşımla ne de sorgusuz sualsiz kaderci kültüralist bir bakış ve yaklaşımla ele almamak gerekiyor. Buradan bakıldığında klan, kabile ve aşiret yapıları Kürdistan'da toplumsal varlığın kendini koruması, savunması ve sürdürmesinde tarihsel bir rol oynamıştır. Kabile ve aşiret toplumundan kopan unsurlar ise şehir varoşlarında yoksul bir Kurmanclaşma süreci içerisine girmiştir. Kurmanclaşmayı, aileciliğe dayalı bir şehirleşen Kürtlük olarak anlamak lazım. Abdullah Öcalan Kürdistan'daki bu yeni sosyal yapıyı manifestoda çok çarpıcı bir biçimde ortaya koymuş. Ancak Kurmanc denilen yeni sosyal yapının devleşen ulus-devlet yapısı karşısında kendini güç ve irade haline getiremediği de açıktır. İşte tam da bu yeni sosyal yapının kendisini ve diğer çevreleri de ortak potaya çekerek, ulus-devlet tekeli karşısında demokratik komünler biçiminde örgütleyip, güçlü ve iradeli yeni bir toplumsal yapıya dönüştürmesine ihtiyaç var. Kürdistan'da tam elli üç yıldan beri yürütülen özgürlük mücadelesini kalıcı bir toplumsal örgütlenme iradesine dönüştürecek olan da budur.

Geçen süreçte Kürdistan'ın birçok yerinde bir halk örgütlenmesi olarak komün ve meclisler oluşturulmaya çalışıldı. Bazı iyi pratikler de ortaya çıktı. Ancak genel bir değerlendirme yaptığımızda

demokratik toplumun amacına uygun bir biçimde, süreklilik kazanan komün hareketine dönüşmediği de açıktır. Kürdistan'ın Bakur'u, Rojava ve Başur'da da kalıcı bir demokratik toplum örgütlenmesine dönüşmediğini görüyoruz. Bunun en temel nedeni bu işin paradigmasına tam olarak girmemektir. Kürt toplumu olarak belli kavrayış sorunlarımız elbette var. Bunu inkar edemeyiz. Dolayısıyla öncü yapı olarak da toplumsal yapı olarak da bir demokratikleşme sorunumuzun olduğunu inkar edemeyiz. Bir de kendi toplumsal tarihimizi ve sosyolojimizi tanıma, bilme ve çözümleme sorunumuz da var. O yüzden oluşturmaya çalıştığımız demokratik komünal toplumun köklerinin kendi tarihsel toplum gerçekliğimizden geldiğini de yeterince kavrayamıyoruz. Bunu başarmak için en çok da tarihsel sosyolojimizi güncel demokratik modernite ile buluşturmamız ve birbirini beslemesini sağlamamız gerekiyor. Yani ne tek başına tarihte yaşadıklarımız ne de günceldeki halimiz, demokratik bir toplum olmamıza yetmeyecektir. O yüzden tarih ile güncel gelişmeleri buluşturmamız gerekiyor.

Bu ne demektir?

Bu güncel olarak demokratik toplumu tarihteki sosyolojik kök hücremizle de uyumlu hale getirerek, komünler üzerinden yeni bir toplumsal örgütlenme hareketini geliştirmek anlamına geliyor. "Neden komün?" sorusunun cevabı tarihsel sosyolojimizde yatıyor. Çünkü komün tarzı, tarihte toplumsal bir varlık olarak bizi ayakta tutmuş, bizi korumuş, bizi savunmuş; bitmemizi ve yok olmamızı önlemiş. Kastik katil unsurların acımasız saldırıları karşısında gerektiğinde göçebe komünler olarak dağların doruklarına çıkmış, oradan kendimizi savunmamızı sağlamış, gerektiğinde çöllerin derinliklerinde, ormanların kuytuluklarına yerleşmiş ve orada hayatımızı sürdürmemizi sağlamış. Tehlike geçtiğinde yerleşik köy ve ovalara yerleşerek toplumsal varlığımızı sürdürmemizi sağlamış. Yani "kom" tarzı veya "kom"ün tarzı yaşam, varlığını garantiye alma tarzıdır. Her şeyin başında bir korunma ve savunma tarzıdır. Nitekim Kürdistan'da birer komün olan her kabilenin, her aşiretin kendine yeter düzeyde bir geçim kaynağı, koruma ve savunma gücü, değerler sistemi, ahlaki yapısı ve politik duruşu vardı. Yine Kürdistan'da oluşturulacak bir demokratik komünler hareketinin de toplumu bu düzeyde bir özyeterlilik ve özirade sahibi kılması gerekiyor. Bunu kendine amaç

edinmesi gerekiyor. Bunun için de sonuna kadar demokratik olması gerekiyor.

Demokratik olmayan bir komün, ne Kürdistan'da ne de dünyanın başka bir yerinde pratikleşemez. Çünkü demokratik komün sistemi "canımız istedi de hadi kuralım" deyip kurulacak bir yapı değildir. Reel sosyalizmde olduğu gibi kaba materyalist mekanik yöntemlerle, modernite adına pozitivist sünni yöntemlerle ya da tıpkı bir devlet kurar gibi devletçi iktidarcı zihniyetin zaptı raptı altında kurulacak bir yapı değildir. Toplumun giderek daha da canavarlaşan ulus-devlet tekeli karşısında yok olmamak için kendini yeniden var etme ihtiyacından kaynaklı olarak oluşturulacak demokratik bir toplum yapısıdır. Toplumun yok olmamak için ve yeniden var olmak için günlük kararlarını alabileceği, gündemlerini oluşturabileceği, birbirini tanıyabileceği, birbirine karşı oluşturulmuş yabancılıklarını giderebileceği; ekilmiş sınıfsal, dini, mezhepsel, etniksel yarılımları aşabileceği; her türlü tartışma-plan ve projeyi gündemine alıp yeterli düzeyde tartışabileceği; ihtiyaç duyacağı her türlü kararı alabileceği ve aldığı kararların pratik sahada uygulayabilme iradesini açığa çıkarabileceği bir demokratik toplum sistemidir. İşte giderek daha da canavarlaşan ulus-devletin karşısına böyle bütünlüklü, güçlü, iradeli bir demokratik toplum olarak dikilmek için her düzeyde ve her alanda komün tarzında bir örgütlenmeyi esas almaktan bahsediyoruz.

Geçmiş süreçte Kürdistan'ın bazı yerlerinde başlatılan komün çalışmalarının demokratik toplum amacına tam ulaşma şansını bulamamış olması, bu konuda bir soğumaya ve kendini geride tutmaya yol açmamalıdır. Tam tersine neden doğru ve amaca uygun bir pratiği ortaya çıkaramadığını tartışmak, bundan önemli dersler ve sonuçlar çıkarmak, daha güçlü bir kararlılık ve heyecanla pratikleşmeye yönelmek önemlidir. Komünler pratiğinde özellikle de ruhta ve düşüncede bir yenilik yakalamak pratikleşme aşamasında da bir yeniliğe götürecektir. Yeni bir komünler hareketine yoğunlaşıırken, oluşturulacak komün anlayışının günümüz aile kurumundaki bütünlüklü duyguya denk bir duygu ve düşünce düzeyini ortaya çıkarmasına da yoğunlaşmak gerekir. Bir aile ferdi, niye ölümüne kendi ailesini sahipleniyor ve koruyor da neden bir komün üyesi, kendi komününü buna denk bir duygu ve düşünce ile sahiplenip, savunmuyor diye kendimize

sormamız gerekiyor. Demek ki öyle bir yeni anlayış ve pratikleşme düzeyi ile demokratik komünleri kurmak gerekiyor ki, ona üye olacak herkesin tıpkı kendi ailesini sahiplenir gibi sahiplenmesi ve savunur gibi savunması gerekiyor. Bu da oluşturulacak olan demokratik komünler sisteminin büyük bir aşkla ve şevkle örgütlenmesine bağlı olarak gelişebilecek bir durumdur. Demokratik bir komünü oluşturacak olanların kendilerinden kattıkları istek, sevgi ve aşk, şevk düzeyi bunu belirleyecektir.

İçinden geçmekte olduğumuz Barış ve Demokratik Toplum sürecinin bütünlüklü hukukuna dayalı olarak gelişecek olan demokratik siyaset stratejisinin, pratikleşme zemini tam da demokratik komünler temelindeki bu demokratik toplum örgütlenme çalışmaları olacaktır. Bu açıdan Kürt halkının ve Kürdistan toplumunun önünde duran en temel çalışma demokratik komünler çalışması olmaktadır. Demokratik siyaset birçok kesimin anladığı gibi parlamentodaki yüksek siyaset zemini değildir. Kuşkusuz parlamenter siyasete de yön verir niteliktedir. Ancak bizzat kendisi değildir. Parlamentoda siyaset yapmak halk adına orada siyaset yapmaktır. Halk adına karar almaktır. Ancak gerçek demokratik siyaset halk adına değil bizzat halkın kendi siyasetini yapmasıdır. Halkın kendi yerel örgütlenme zemini içerisinde düşündüğünü söylemesidir; ihtiyaç duyduğu kararı bizzat kendisinin alabileceği mekanizmalara sahip olmasıdır. Bu da çok geniş olan yerel demokratik komün örgütlenmesi sayesinde pratikleştirilebilir demokratik toplumsal sistemdir. Halkın kendisi hakkında doğrudan karar alabileceği zemindir, demokratik komün zemini. Günlük olarak sözünü doğrudan söyleyebileceği, kendi yaşamı ve içinde yaşadığı habitatı konusunda uygun göreceği her türlü kararı alabileceği ve pratikleştirme alanlarını oluşturabileceği demokratik bir sistemdir. Bu anlamda komün esasında; demokratik toplumun öz iradesi, özyönetimi ve öz savunma zeminidir. Demokratik Kürdistan bireyinin ya da özgür yurttaş bireyinin yeni evi, yeni ailesi, yeni okulu, yeni ocağı ve yeni yuvasıdır. Kendini kattığı oranda onu koruyacak ve kollayacak olan biricik demokratik dünyasıdır. Bu yenilik karşısında heyecanlanmamak ve kalp çarpıntısını duymamak mümkün değildir, değil mi!

İçindekiler İçin Tıklayınız

Ekonomi Merkezli Üretimde Ekolojik Temel Arayışı

Derya Akyol

Son yıllarda, çevre haberlerine bakmak neredeyse bir felaket bültenini izlemeye dönüştü. Yangınlar, seller, kuraklık, toprağın çoraklaşması... Birbiri ardına gelen bu haberler, çoğu zaman tekil ve geçici olaylar gibi ele alınıyor. Ormanların yok edilmesi, suların kirletilmesi, toprağın verimsizleşmesi... Bunların hepsi aynı zihniyetin, aynı yaşam anlayışının doğurduğu kaçınılmaz sonuçlar. Doğayı, kendi başına var olan canlı bir bütün olarak değil de, üzerinde istediğimiz gibi tasarruf edebileceğimiz bir kaynaklar deposu olarak gören bir zihniyet bu. İşte bu zihniyet, bugün ekolojik kriz dediğimiz tablonun temelinde yatıyor. Ama kriz yalnızca doğayla kurulan yanlış ilişkinin bir sonucu değil; aynı zamanda bu ilişkiyi mümkün kılan düşünsel ve toplumsal zeminin bir ürünü. Bu zemin, kapitalist moderniteyle birlikte şekillenen egemen uygarlık anlayışı.

Bu yazıda, tam da bu noktadan hareketle, bugün karşı karşıya kaldığımız sorunların (ekolojik, ekonomik, toplumsal vb.) neden yalnızca teknik çözümlerle aşılamayacağını; doğa, toplum ve ekonomi arasındaki ilişkiyi yeniden kurmanın neden zorunlu olduğunu tartışacağız. Bu tartışmayı yaparken, eko-ekonomi perspektifinin bu kopuşu aşmaya yönelik nasıl bir çerçeve sunduğuna bakacağız. Çünkü mesele, doğayı daha verimli kullanmanın yollarını bulmak değil; doğayla birlikte yaşamının, onunla kurduğumuz bağı yeniden anlamlandırmanın yollarını bulmaktır.

Mevcut sistem, doğayı kendi başına var olan canlı ve ilişkisel bir bütün olarak değil, üzerinde hâkimiyet

kurulacak, denetlenecek ve sömürülecek bir alan olarak kavrar. Doğa, bu bakış açısı içinde kendi içsel değeri, döngüleri ve sınırlarıyla değil; ekonomik faaliyetlere sağladığı katkı ölçüsünde anlam kazanır. Böylece doğayla kurulan ilişki, karşılıklılık ve denge temelinden koparak, tek yönlü bir kullanım ve kontrol ilişkisine indirgenir. Söz konusu zemin, doğayı nesneleştiren, toplumu hiyerarşik ve merkezi yapılar içinde örgütleyen ve yaşamı sermaye birikimi ile sürekli büyüme üzerinden tanımlayan kapitalist moderniteye dayalı egemen uygarlık anlayışıdır. Bu uygarlık anlayışı, doğayı yalnızca ekonomik süreçlerin girdisi olarak tanımlamakla kalmaz; aynı zamanda bu yaklaşımı bilimsel, teknik ve ideolojik araçlarla meşrulaştırır.

Ekosistemler aslında birbirine sıkı sıkıya bağlı bir bütündür; su döngüsü, toprak verimliliği, bitkiler ve hayvanlar sürekli etkileşim halindedir. Ancak bu bütünlük göz ardı edildiğinde doğa, sanki bağımsız ve sınırsız kullanılabilir parçalardan oluşuyormuş gibi görülür. Örneğin bir nehrin yalnızca enerji üretimi için kullanılabilir bir kaynak olarak görülmesi, o nehrin çevresindeki ekosistemleri besleme, canlılara yaşam alanı sağlama ve su döngüsünü sürdürme gibi işlevlerini yok saymak anlamına gelir. Bu yaklaşım kısa vadede belirli bir yarar sağlıyor gibi görünse de (daha çok sermayeye), uzun vadede kuraklık, erozyon ve biyoçeşitlilik kaybı gibi sorunlara yol açar.

Benzer bir kopuş toplumsal yaşamda da görülür. İnsanlar artık yaşadıkları yerle, ürettikleri şeyle ve

birbirleriyle kurdukları doğrudan ilişkilerle daha az bağ kurar hale gelir. Örneğin şehirde yaşayan biri, tükettiği gıdanın nerede ve nasıl üretildiğini bilmez; üretici ise ürününün kimler tarafından tüketildiğinden habersizdir. Bugün tükettiğimiz ürünlerin nereden, nasıl ve kim tarafından üretildiğini çoğu zaman bilmeyiz. Gıda, üretildiği yerden koparak anonim bir meta haline gelirken, üretici ile tüketici arasındaki bağ da görünmezleşir. Oysa geçmişte, yerel üretimin daha güçlü olduğu koşullarda, insanlar tükettikleri ürünlerle ve onları üreten kişilerle doğrudan bir ilişki kurabiliyordu. Bu ilişki yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda karşılıklı güvene dayalı toplumsal bir bağ niteliği taşıyordu. Mevcut durumdaki bu kopukluk, yalnızca üretim ve tüketim süreçlerini değil, aynı zamanda bireyler arasındaki toplumsal bağların zayıflamasını da beraberinde getirir.

Bugün yaşanan kriz sadece çevre kirliliği ya da iklim değişikliği gibi tek başına ele alınabilecek bir mesele değildir. Doğayı tüketen, krizler yaşadıkça bu tüketimi yeniden üreten yapısal bir sorundur. Kapitalist moderniteyle birlikte bu yaklaşım yalnızca düşünsel düzeyde kalmamış, aynı zamanda kurumsal ve yapısal bir karakter kazanmıştır. Yaşam, kendi doğal döngüleri ve ekolojik sınırları içinde değil; büyüme, birikim ve tahakküm üzerinden tanımlanır. Bu durum, ekonomik faaliyetlerin temel amacının yaşamı sürdürmek değil, sermayeyi genişletmek haline gelmesine yol açar. Üretimin sürekli genişlemesi, tüketimin kesintisiz sürmesi ve var olan her şeyin ölçülebilir bir değere indirgenmesi, bu sistemin temel işleyiş mantığını oluşturur. Bu süreçte doğa, kendi içsel bütünlüğü ve yenilenme kapasitesi göz ardı edilerek parçalanır; piyasa ilişkileri içinde anlam kazanan bir nesneye dönüştürülür.

Kapitalizm Savaşları Belirler

İnsan, doğayla kurduğu yaşamsal bağdan koparıldıkça, yaşam üretim ve tüketim süreçleriyle sınırlı hale gelir. Bu durum, insanın yalnızca doğaya değil, kendi toplumsal varoluşuna da yabancılaşmasına neden olur. Yabancılaşma, yalnızca bireysel bir deneyim değil; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin ve kolektif yaşam biçimlerinin çözülmesi anlamına gelir. Böylece insan hem doğadan hem de toplumdan

kopuk bir varlık haline getirilir. Aynı zihniyet toplumsal ilişkilerde de belirleyici hale gelir. Yerel bilgi, kolektif deneyim ve topluluk temelli yaşam pratikleri değersizleştirilirken, merkezi ve soyut mekanizmalar yaşamın temel belirleyicisi haline gelir. Toplum, kendi kendini örgütleyen bir yapı olmaktan çıkarılarak, dışsal güçler tarafından yönetilen bir nesneye dönüştürülür. Bu durum, yalnızca siyasal bir merkezileşmeyi değil; aynı zamanda yaşamın tüm alanlarında bir yabancılaşmayı beraberinde getirir.

İnsan, doğayla kurduğu yaşamsal bağdan koparıldıkça, yaşam üretim ve tüketim süreçleriyle sınırlı hale gelir

Bu nedenle, bugün anlamı aşındırılmış toplumsal değer ve üretimlere yeniden dönüp bakmak gerekir. Bu noktada ekonomi ile doğa arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğu, yalnızca teknik bir tercih değil, uygarlığın kaderini belirleyen bir iktidar sorunu olarak karşımıza çıkar. Ancak bu tartışmaya girmeden önce, «ekonomi» kavramının kendisini tarihsel ve kavramsal olarak yerli yerine oturtmak gerekir. Bugün «ekonomi» denildiğinde anlaşılan şeyin, bu kavramın kökenindeki anlamdan ne kadar uzaklaştığını görmek, eleştirinin zeminini güçlendirecektir.

Ekonomi sözcüğü, Antik Yunanca “oikonomia” teriminden türemiştir. Oikos (ev, hane) ve nemein (yönetim, idare) kelimelerinin birleşiminden oluşan bu terim, tam anlamıyla “ev idaresi” ve ya “hane yönetimi” demektir.¹ İlk kullanımı M.Ö. 4. Yüzyılda Ksenophon’un “Oikonomikos” adlı eserine kadar uzanır. Bu eserde ekonomi, bir hanenin varlıklarının nasıl verimli ve erdemli bir şekilde yönetileceğini konu alır. Buradan hareketle, ekonominin gerçek anlamının, sınırsız büyüme ve kâr maksimizasyonu değil, bir topluluğun maddi varlığını ve yaşamın devamlılığı için ihtiyaçların karşılanması denilebilir.

1 <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekonomi>

Kelimenin anlamındaki bu ayrışma, kapitalist moderniteyle birlikte belirginleşir. ‘Politik iktisat’ kavramı ilk kez 1615 yılında Fransızlar tarafından kullanılmıştır ve Yunanca ‘politika’ (şehir, devlet, toplum) ile ‘ekonomi’ (hane yönetimi) kelimelerinin birleşiminden oluşur.² 18. Yüzyılda ekonomi, hane yönetimi anlamından uzaklaşarak ulusal ölçekte zenginlik ve kaynakların yönetimi olarak düşünölmeye başlanır. Zamanla ekonomi, doğadan ve toplumsal yaşamdan kopuk, kendi kurallarıyla işleyen bir alan gibi ele alınır. 20. Yüzyılda, özellikle Büyük Buhran sonrasında ise ekonomi, büyüme oranları, milli gelir ve piyasa mekanizmalarıyla ölçölen bir sistem haline gelir. Bugün ekonomi denildiğinde çoğu zaman bu büyüme odaklı anlayış akla gelir; oysa kavramın kökeni, ekonominin aslında yaşamı sürdürmekle ilgili olduğunu hatırlatır.

İşte bu tarihsel ve kavramsal arka planın ardından, ekonomi ile doğa arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğı sorusuna dönebiliriz. Kapitalist sistem, ekonomiyi doğadan kopuk, kendi başına işleyen bir alan olarak kurgularken, doğayı ilk metaya dönüştürür. Günümüz dünyasına bakıldığında, bu dönüşümün sonuçları her yerde görölüyor. Bugün «ekonomi» denilen şey, insanların yaşamını sürdürmesine yarayan bir araç olmaktan çıkmış; kendi başına bir amaç haline gelmiştir. Üretim, insanların ihtiyaçları için değil, kâr için yapılır. Kâr, yeni yatırımlara dönüşür, yatırımlar daha fazla kâr getirir ve bu döngü böyle sürüp gider. Bu döngünün dışında kalan her şey insanların/ toplumun gerçek ihtiyaçları, doğanın dengesi sistemin işleyişinde ikinci planda kalır.

Bu döngünün toplumsal yansımalarına baktığımızda, muazzam bir eşitsizlik tablosuyla karşılaşırız. Dünyanın dört bir yanında halklar yoksullaşırken, servet giderek daha küçük bir azınlığın elinde toplanmaktadır. Oxfam’ın³ 2023 raporuna göre, dünyanın en zengin yüzde 1’lik kesimi, küresel servetin neredeyse yarısına sahiptir. Bu rakam, sadece sayısal bir eşitsizlik göstergesi değil; aynı zamanda ekonominin kimin için işlediğinin de açık bir ifadesidir. Sistemin ürettiğı zenginlik, toplumun tüm

katmanlarına yayılmamakta, aksine, belirli bir sermaye grubu ile onlarla iç içe geçmiş siyasi iktidarlar arasında paylaşılmaktadır. Yoksulluk, bu sistemde rastlantısal bir durum değil, yapısal bir özelliktir. Kapitalist sistemin işleyişi, zorunlu olarak bir yanda servet birikimini, diğeryanda ise emeğın değersizleşmesini üretir. Ücretler, üretkenlik artışının gerisinde kalırken; güvencesiz çalışma, taşeronlaşma, esnek istihdam gibi biçimlerle emek giderek kırılğanlaşır. Sosyal devletin geri çekilmesiyle birlikte, sağlık, eğitim, barınma gibi temel haklar da piyasanın insafına bırakılır. Zenginlik ise bu sistemin kendi iç işleyişinin bir ürünüdür.

18. Yüzyılda ekonomi, hane yönetimi anlamından uzaklaşarak ulusal ölçekte zenginlik ve kaynakların yönetimi olarak düşünölmeye başlanır

Kapitalist sistemin işleyişi, zorunlu olarak servetin belirli merkezlerde toplanmasını ve sürekli olarak yeniden üretilmesini sağlar. Vergi politikaları, kamu ihale sistemleri, yasal düzenlemeler bunların hepsi, sermaye birikimini kolaylaştıracak biçimde şekillendirilir. Bu durum, zenginlik ile iktidar arasındaki ayrılmaz bağı gözler önüne serer. Servet, siyasal iktidarı satın alırken; siyasal iktidar da servetin korunmasını ve genişlemesini sağlar.

Bu durum, devletler arasındaki ilişkide de kendini gösterir. Devletler, adeta birbirleriyle yarışan şirketlere dönüşmüş durumdadır. Yarışın ölçütü, büyüme rakamlarıdır; yarışın amacı ise sınırsız büyümedir. Bir ülkenin «gelişmiş» sayılması için, artık o ülkede yaşayan insanların yaşam kalitesi, eğitim düzeyi, sağlık hizmetlerine erişimi veya ekolojik yaşam koşulları değil; sahip olduğu doğal ‘kaynaklar’, sanayi üretim kapasitesi ve küresel pazardaki rekabet gücü belirleyici hale gelmiştir. Değerli madenlere, fosil yakıtlara, stratejik minerallere sahip olan ülkeler, bu varlıkları sayesinde «zengin» ve «güçlü» kategorisine sokulur. Oysa bu zenginlik, çoğu zaman o ülkenin

2 <https://iktisatvetoplum.com/politik-iktisat-ekonomi-politik-tarihsel-ve-kavramsal-gelisim-ercan-eren/>

3 Oxford Committee for Famine Relief (Oxford Kıtık Yardım Komitesi)

kendi halkına değil, bu kaynakları işleyen ulusötesi şirketlere ve onların oluşturduğu küresel talep zincirlerine hizmet eder.

Kapitalist modernitenin bu mantığı, aynı zamanda savaşların temelinde yatan dinamikleri de belirler. Savaşlar, bu sistemin işleyişinde ne rastlantısal ne de dışsal bir olgudur. Aksine, sermaye birikiminin, kaynak rekabetinin ve piyasaların yeniden düzenlenmesinin aracı olarak sıklıkla devreye girer. Değerli madenler, enerji kaynakları, su havzaları, stratejik ulaşım koridorları bunların hepsi, sermaye için hayati önem taşıyan varlıklardır ve bu varlıklar üzerindeki denetim, askeri güçle güvence altına alınır. Bugün bunun en çarpıcı örneklerinden biri, ABD Başkanı Donald Trump'ın Grönland'a yönelik girişimleridir. Nitekim Trump, Grönland konusunda askeri güç kullanmayacağını belirterek ada ve Arktik bölgesi üzerine bir "anlaşma çerçevesi" oluşturduklarını ifade etmiştir.⁴ Ancak bu girişim, diplomatik bir arayış olarak değil; Grönland'ın zengin nadir toprak elementleri, uranyum, petrol ve doğal gaz rezervleri ile küresel ısınmayla birlikte erişimi kolaylaşan yeni ticaret yolları düşünüldüğünde, stratejik ve ekonomik çıkarlarla yakından ilişkili bir yönelim olarak değerlendirilmelidir. Bu durum, bir coğrafyanın üzerinde yaşayan toplumsal gerçeklikten kopuk biçimde, 'kaynak' değeri üzerinden ele alınmasının ve kapitalist modernitenin mantığının açık bir tezahürü olarak karşımıza çıkar. Aynı zamanda silah sanayisi de küresel ekonominin en kârlı sektörlerinden biridir ve savaşlar, bu sektörün sürekli genişlemesini sağlar. Savaşların sonucunda ise toplumsal doğa üzerinde geri dönüşü imkânsız hasarlar kalır.

Devletlerin bu yarışa girmesi, onların asli işlevini de dönüştürmüştür. Devlet (kuramsal olarak tanımlanan işlevleri açısından), toplumsal refahı sağlamak, adaleti tesis etmek, yaşam koşullarını iyileştirmek gibi işlevlerinden uzaklaşmış; sermaye birikiminin önündeki engelleri kaldıran, piyasanın işleyişini güvence altına alan bir aygıt dönüşmüştür. Bu amaçlarla, kamu hizmetleri özelleştirilmekte, sosyal haklar aşındırılmakta, çalışma koşulları sermayenin talepleri doğrultusunda şekillenmektedir. Eğitim, sağlık, barınma, ulaşım gibi temel hizmetler, giderek

piyasa mantığının egemenliğine girmektedir. Özetle devlet; sermayeye hizmet eden, çoğu zaman alan, açan bir aygıt dönüşmüştür.

Bu tablo, ekolojik krizle de yakından bağlantılıdır. Değerli madenlere ulaşmak için ormanlar yok edilmekte, dağlar patlatılmakta, nehirler kirletilmekte; fosil yakıtların çıkarılması ve işlenmesi, iklim krizinin temel nedenlerinden biri olmayı sürdürmektedir. Sermaye birikiminin sürdürülebilmesi için doğa, kendi varlığını sürdüremeyecek ölçüde sistematik olarak tahrip edilmektedir. Bu süreçte, yıkımın yükü de eşitsiz bir biçimde dağılmaktadır. Zengin ülkeler ve zengin kesimler, tüketimlerinin yol açtığı ekolojik tahribatın sonuçlarından en az etkilenenler olurken, yoksul halklar ve coğrafyalar iklim felaketlerinin, kuraklığın, gıda güvensizliğinin ve çevresel yıkımın ağır yükünü taşımaktadır.

Devletler, adeta birbirleriyle yarışan şirketlere dönüşmüş durumdadır

Benzer bir işleyiş yerel düzeyde de karşımıza çıkar. Enerji üretimi bunun en somut örneklerinden biridir. Barajlar ya da büyük enerji projeleri, çoğu zaman "kalkınma" ve "ihtiyaç" söylemleriyle meşrulaştırılır. Ancak bu projeler hayata geçirilirken yerel halkın yaşam alanları dikkate alınmaz. Tarım arazileri sular altında kalır, köyler boşaltılır ve insanlar zorunlu göçe maruz bırakılır. Üstelik üretilen enerji çoğu zaman bu bölgelerde yaşayan insanlara doğrudan fayda sağlamaz; enerji başka merkezlere aktarılırken, yerel halk hem yaşam alanını kaybeder hem de enerjiye erişimde adaletsizlik yaşamaya devam eder. Böylece enerji, temel bir ihtiyaç olmaktan çıkarak piyasada alınıp satılan bir meta haline gelir.

Madencilik faaliyetleri de bu işleyişin bir başka örneğidir. Maden çıkarma süreçleri, doğrudan doğruya toprağı, suyu ve havayı etkiler. Ormanlar kesilir, yer altı ve yer üstü su varlıkları kirlenir, tarım yapılamaz hale gelir. Bu süreçte ortaya çıkan ekonomik değer ise çoğunlukla yerel halka değil, büyük şirketlere ve sermaye gruplarına aktarılır. Oysa bu faaliyetlerin

4 <https://www.bbc.com/turkce/articles/c8r36y7418yo>

bedelini en çok o bölgede yaşayan insanlar öder. Sağlık sorunları artar; solunum hastalıkları, kanser riskleri ve su kirliliğine bağlı hastalıklar yaygınlaşır. Aynı zamanda geçimlik ekonomi ortadan kalktığı için insanlar yoksullaşır ve yaşam koşulları giderek ağırlaşır.

Gıda alanında da benzer çelişkiler dikkat çeker. Tarımı desteklediği iddia edilen politikalar çoğu zaman büyük ölçekli tarım işletmelerini ve endüstriyel üretim biçimlerini öne çıkarır. Bu da yerel üreticilerin rekabet edemeyerek üretimden çekilmesine yol açar. Örneğin küçük çiftçiler artan girdi maliyetleri karşısında ayakta kalamazken, büyük şirketler hibrit tohum, sözleşmeli üretim ve teşvik mekanizmalarıyla üretimi giderek daha fazla kontrol etmeye başlar. Bu süreçte yerel tohumlar ve geleneksel üretim biçimleri hızla geri çekilir. Sonuçta üretim çeşitliliği azalır, gıda sistemi daha kırılgan hale gelir ve dışa bağımlılık artar. Bu da gıda güvensizliğini derinleştirir; toplumun geniş kesimleri için sağlıklı, güvenilir ve erişilebilir gıdaya ulaşmak giderek daha zor hale gelir.

İnsan doğanın bir parçasıdır; "doğanın efendisi" değil, doğanın kendi içinden çıkmış bir varlıktır

Tüm bu örnekler, sorunun yalnızca yanlış politikalar ya da uygulama hatalarıyla açıklanamayacağını; daha köklü, tarihsel bir zihniyet dönüşümüne dayandığını gösterir. Bugün yaşananlar, doğa ile insan arasındaki ilişkinin nasıl tanımlandığıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu, uygarlık tarihinde önemli bir kopuştur. Hiyerarşilerin ortaya çıkışıyla birlikte devlet, sınıf, ataerkillik doğayı "yönetilmesi" ve "denetim altına alınması" gereken bir unsura dönüştürür. Kapitalizm bu eğilimi en uç noktasına taşır: Doğa artık yalnızca bir «kaynak»tır. Bu kurgu, ekonomiyi sanki doğadan bağımsız bir süreçmiş gibi gösterirken, gerçekte tüm ekonomik faaliyetler doğaya dayanır ve onun sunduğu maddi koşullar içinde gerçekleşir. Oysa insan doğanın bir parçasıdır; "doğanın efendisi" değil, doğanın kendi içinden çıkmış bir varlıktır. Kapitalist

modernite bu ilişkiyi tersine çevirerek, insanı doğadan koparır ve doğayı insanın karşısında salt bir nesneye indirger. Doğanın ekonomik süreçlerden bu şekilde ayrıştırılması, bir yandan ekolojik yıkımın derinleşmesine yol açarken, diğer yandan toplumsal yaşamın bu yıkımla uyumsuz biçimde yeniden üretilmesine neden olur. Başka bir deyişle, söz konusu olan yalnızca yanlış uygulamalar değil, doğa, toplum ve ekonomi arasındaki ilişkinin köklü bir biçimde yeniden tanımlanmış olmasıdır.

Ekonomiyi Yeniden Düşünmek

İnsanlık tarihinin erken dönemlerine bakıldığında, bu kopuşun doğal olmadığı açıkça görülür. Üretim faaliyetleri, doğrudan yaşamın sürdürülmesine yöneliktir ve doğa, bir kaynak değil, yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak deneyimlenir. Üretim, toplumsal ilişkiler ve doğayla kurulan bağ birbirinden ayrılmaz bir bütünlük oluşturur. Bu bağlamda ekonomi, yaşamdan kopuk bir alan değil; yaşamın kendisini yeniden üretme biçimidir. Friedrich Engels'in vurguladığı gibi, tarihte belirleyici olan unsur "maddi yaşamın üretimi ve yeniden-üretimi"dir.⁵ Bu süreç, yalnızca ekonomik yapıyı değil; aynı zamanda toplumsal ilişkileri ve doğayla kurulan bağ da belirler.

Bu bütünlüğün kapitalist üretim biçimiyle birlikte bozulduğu görülür. Kapitalde Karl Marx, insan ile doğa arasındaki ilişkiyi emek aracılığıyla gerçekleşen bir "madde alışverişi" (metabolizma) olarak tanımlar. Bu ilişki, insan ile doğa arasındaki karşılıklı etkileşime dayanan bir birliktir. Ancak kapitalist üretim koşulları altında bu ilişki düzenli bir biçimde sürdürülemez hale gelir. Üretim süreçlerinin doğanın kendi döngülerinden kopmasıyla birlikte, doğa ile toplum arasındaki etkileşimde dengesizlikler ortaya çıkar. Marx'ın ifadesiyle kapitalist üretim, "bütün zenginliğin iki kaynağını —toprağı ve emeği— aynı anda aşındırır." Bu durum, üretim sürecinin yalnızca emeği değil, aynı zamanda toprağın verimliliğini ve doğanın kendini yenileme koşullarını da tahrip ettiğini gösterir.^S

Marx'ın bu tespitleri daha sonra John Bellamy Foster tarafından "metabolik yarılma" kavramı çerçevesinde

5 Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Friedrich Engels, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları

sistematiik hale getirilmiştir. Foster'a göre kapitalizm, insan ile doğa arasındaki metabolik ilişkiyi yapısal olarak koparır. Bu nedenle ekolojik kriz, sistemin dışsal bir sonucu değil, onun işleyişinin doğrudan bir ürünüdür. Nitekim bu süreç, insanın doğayla kurduğu ilişkinin tarihsel olarak bozulmasıyla açıklanır ve Marx'ın analizinde bu durum, insan ile doğa arasındaki ilişkinin kopuşu olarak kavranır. Bu bağlamda söz konusu kopuş, yalnızca ekolojik bir yıkımı değil, aynı zamanda insanın doğayla kurduğu ilişkinin anlamını yitirmesini ve yabancılaşmasını ifade eder.⁶

Bu süreç toplumsal ilişkilerle de doğrudan bağlantılıdır. Murray Bookchin'e göre doğa üzerindeki tahakkümün kökeni, insanın insan üzerindeki tahakkümünde yatar. Bu nedenle doğanın egemenlik altına alınması, hiyerarşik ve tahakkümcü toplumsal ilişkilerin bir yansımasıdır. Ekolojik sorunlar bu bağlamda yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorundur; doğayla kurulan ilişkinin dönüşümü, toplumsal örgütlenme biçimlerinden ayrı düşünülemez.⁷

Bu noktada, Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği demokratik modernite perspektifi, doğa, toplum ve ekonomi arasındaki kopuşu aşmaya yönelik bütünlüklü bir yaklaşım sunar. Kürt özgürlük hareketinin ortaya koyduğu bu perspektifte ekonomi, ayrı bir alan olarak değil; toplumun kendi kendini sürdürme ve yeniden üretme biçimi olarak ele alınır ve doğayla kurulan ilişki bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır. Nitekim Öcalan'ın da belirttiği gibi, "ekonomi temel mahiyette bir tarihsel toplum eylemidir."⁸ Bu anlamda ekonomi, ne devletin ne de piyasanın kontrolüne bırakılabilecek bir alan değil; doğrudan toplumun kendi örgütlülüğü içinde anlam kazanan bir yaşam pratiğidir. Ekolojik denge, toplumsal özgürlük ve demokratik örgütlenme birbirinden kopuk alanlar değil; ancak birlikte var olabilen ve birbirini mümkün kılan bir bütünün farklı boyutlarıdır.

Peki ne yapmalı? Bu soruya verilecek yanıt, mevcut sistem içinde sınırlı reformlarla ya da daha "yeşil"

politikalarla çözülebilecek bir mesele değildir. Çünkü sorun, yalnızca uygulamalarda değil; doğa, toplum ve ekonomi arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğuna dair temel kabullerde yatmaktadır. Bu nedenle ekonomiyi yeniden düşünmeyi ve onu yaşamın bütünlüğü içinde yeniden konumlandırmak gerekmektedir.

Ekonominin doğayla ilişkisini yeniden kurma ihtiyacı, yalnızca üretim düzeyinde değil; aynı zamanda düşünsel düzeyde de bir dönüşüm gerektirir

Eko-ekonomi yaklaşımı da bu kopuşu aşmaya yönelik önemli bir düşünsel müdahaledir. Birçok farklı düşünür tarafından eko-ekonomi yaklaşımları geliştirilmiş ve doğanın üretim ve tüketim süreçlerinde kullanılan bir kaynak değil, hakları ve yaşam döngüleriyle birlikte var olan canlı bir bütün olarak ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu yaklaşımlar, ekonomiyi sınırsız büyüme mantığından çıkararak, ekolojik denge ve toplumsal yaşam temelinde yeniden tanımlamayı amaçlar. Bu dönüşüm, yalnızca düşünsel bir öneri değil; mevcut sistem içinde gerçekleştirilen pratiklerin yaygınlaşmasıyla mümkün olabilir. Bu noktada üretim anlayışının köklü bir dönüşümü zorunlu hale gelir. Sürekli genişlemeyi hedefleyen, tüketimi teşvik eden ve doğayı bir hammadde deposuna indirgeyen üretim biçimleri yerine; yerel ihtiyaçlara dayalı, ekolojik dengeyi gözetken üretim biçimleri geliştirilmelidir.

Gerçekten de dünya üzerinde bu tür alternatif yaklaşımların farklı ölçeklerde hayata geçirildiği örnekler bulunmaktadır. Bu bağlamda Mondragon Kooperatifleri, üretimin yalnızca kâr maksimizasyonuna değil, kolektif ihtiyaçlara ve ortaklaşa karar alma süreçlerine dayalı olarak da örgütlenebileceğini gösteren önemli bir örnektir. İşçi mülkiyetine dayalı yapısı, demokratik yönetim biçimleri ve görece dengeli gelir dağılımı, bu modelin öne çıkan yönleri arasındadır. Bu tür deneyimler, üretim ilişkilerinin kaçınılmaz olarak hiyerarşik ve merkezileşmiş olmak zorunda olmadığını; aksine,

6 Marx'ın Ekolojisi, John Bellamy Foster, çev. Ercüment Özkaya, Ankara: Epos Yayınları, 2001

7 Özgürlüğün Ekolojisi, Murray Bookchin, çev. Mustafa Kemal Coşkun, İstanbul: Sömer Yayıncılık, 2015

8 Ekonomi Üzerine, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları

toplumsal ve ekonomik örgütlenmenin farklı biçimlerde kurulabileceğini ortaya koyar.⁹

Latin Amerikada geliştirilen Buen Vivir¹⁰ yaklaşımı ise doğayla uyumlu yaşam fikrini toplumsal bir ilke haline getirmiştir. Bu anlayışta doğa, yalnızca ekonomik bir kaynak değil; kendi başına değeri olan bir varlık olarak kabul edilir. Bu durum, ekonomik faaliyetlerin sınırlarını yeniden düşünmeyi zorunlu kılar.

Mesele yalnızca mevcut sistemi eleştirmek değil, onun yerine nasıl bir yaşamın kurulabileceğini somut biçimlerde ortaya koyabilmektir

Benzer şekilde Zapatista hareketi, yalnızca alternatif bir ekonomik model değil; aynı zamanda farklı bir yaşam ve örgütlenme biçiminin mümkün olduğunu gösteren somut bir deneyim sunar. Hareketin ortaya çıkış koşulları, yoksulluğun doğal ya da kaçınılmaz bir durum olmadığını açıkça ortaya koyar. Yerli ve köylü halkın yoksullaşması; tarihsel olarak şekillenen mülkiyet ilişkileri, toprakların belirli kesimlerin elinde toplanması ve neoliberal politikalarla derinleşen eşitsizliklerin bir sonucudur. Bu durum, ekonomik eşitsizliklerin doğadan değil; siyasal ve tarihsel süreçler tarafından üretildiğini gösterir. Zapatistalar bu duruma yalnızca karşı çıkmakla kalmamış, aynı zamanda doğayla daha uyumlu, kolektif ve sürdürülebilir bir yaşam biçimini inşa etmeye yönelmiştir. Kolektif toprak kullanımı, agroekolojik üretim pratikleri ve yerel ihtiyaçlara dayalı ekonomik örgütlenme biçimleri, üretimin doğanın sınırlarıyla uyumlu biçimde yeniden kurulabileceğini gösterir. Bu yönüyle Zapatista deneyimi, ekolojik yaşam ile toplumsal adaletin birbirinden ayrı değil; aksine iç içe geçmiş süreçler olduğunu ortaya koyar.¹¹

Ekonominin doğayla ilişkisini yeniden kurma ihtiyacı, yalnızca üretim düzeyinde değil; aynı zamanda düşünsel düzeyde de bir dönüşüm gerektirir. Bu noktada Murray Bookchin'in belirttiği gibi, doğa üzerindeki tahakküm ile toplumsal tahakküm biçimleri arasında güçlü bir bağlantı vardır. Bu nedenle ekolojik kriz, yalnızca çevresel değil; aynı zamanda toplumsal bir sorundur.

Bugün yaşadığımız krizlere baktığımızda, meselenin yalnızca ekonomiyle sınırlı olmadığını görmek zor değil. Asıl sorun, hayatın nasıl örgütlendiğiyle ilgili. Kararların merkezileştiği, iktidarın dar bir çevrede yoğunlaştığı ve toplumun büyük kesimlerinin bu süreçlerin dışında bırakıldığı bir düzende, ne doğayla sağlıklı bir ilişki kurulabiliyor ne de insanlar kendi yaşamları üzerinde gerçek anlamda söz sahibi olabiliyor. Ulus-devlet biçiminde somutlaşan bu merkezi yapı, yalnızca siyasal alanı değil, ekonomik ilişkileri de belirler hale geliyor. Böyle bir düzende ekonomi, insanların ihtiyaçlarından çok, büyüme hedefleri, rekabet baskısı ve iktidarın öncelikleri doğrultusunda şekilleniyor.

Yaşam, yukarıdan planlanabilecek kadar homojen ve tek boyutlu değildir; insanlar, yaşadıkları yerlerde, kendi toplumsal ve ekolojik bağları içinde var olur. Bu nedenle ekonomi, merkezi ve soyut mekanizmalarla değil; komünal yaşamın, yerel ihtiyaçların ve doğrudan katılımın esas alındığı bir biçimde örgütlenmelidir. Bu çerçevede mahalle, köy, sokak, çocuk, kadın meclis ve komünleri gibi demokratik yapılar aracılığıyla insanların karar süreçlerine doğrudan katılması; ne üretileceği, nasıl üretileceği ve nasıl paylaşılacağına birlikte karar verilmesi esastır. Bu katılımın gerçekten kapsayıcı olabilmesi için her bireyin, inancın, cinsiyetin eşit ve özgün biçimde yer aldığı, söz ve karar hakkını doğrudan kullandığı bir örgütlenmeyi gerektirir. Kooperatifler, kolektif üretim alanları ve dayanışma ağları bu yapının somut araçları olarak öne çıkar.

Doğayla kurulan ilişki de bu dönüşüm ile birlikte değişir. Doğa artık üzerinde tasarruf edilecek bir nesne değil, birlikte var olunan bir yaşam alanı olarak görülmeye başlanır. Bu nedenle üretim süreçlerinin doğanın sınırlarını gözetken bir biçimde yeniden kurulması gerekir. Agroekolojik üretim,

9 Özal, Ç. Sosyal Politika Disiplini Üzerinden Kooperatifleri Yeniden Düşünmek

10 <https://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/buen-vivir-philosophy-south-america-eduardo-gudynas>

11 <https://sentezfikir.wordpress.com/2024/10/26/toplumsal-hareketlerde-bir-gecis-ornegi-olarak-zapatistalar/>

yerel tohumların korunması, su ve enerjinin ortak ve katılımcı biçimde yönetilmesi bu yaklaşımın somut karşılıklarıdır. Kentlerde topluluk bahçeleri, komünal üretim alanları ve gıda dayanışma ağları ise hem doğayla hem de toplumsal yaşamla kurulan bağı güçlendirir. Böylece insan, doğaya hükmeden bir özne olmaktan çıkar; onunla birlikte yaşayan ve onu koruyan bir toplumsal varlığa dönüşür.

Bu değişim süreci yalnızca üretim biçimleriyle sınırlı değildir; tüketim alışkanlıklarının da yeniden ele alınması gerekir. Günlük hayatta nasıl ve ne kadar tükettiğimiz, doğayla kurduğumuz ilişkiyi doğrudan etkiler. İhtiyaçtan fazlasını tüketmek, kısa sürede atılan ürünler kullanmak ve israfa dayalı alışkanlıklar, doğal varlıklar üzerindeki baskıyı artırır. Üstelik bu tüketim biçimi çoğu zaman bireysel tercihlerden çok, reklamlar ve piyasa yönlendirmeleri aracılığıyla şekillenir. İnsanlar sürekli daha fazlasını tüketmeye teşvik edilirken, gerçek ihtiyaç ile yaratılan ihtiyaç arasındaki fark giderek belirsizleşir. Bu nedenle daha sade, ihtiyaç odaklı ve yerel tüketim pratiklerinin geliştirilmesi önemlidir. Mevsiminde ve yerel ürünleri tercih etmek, kullanılabilir olanı onarmak, paylaşım ve yeniden kullanım alışkanlıklarını yaygınlaştırmak, takas kültürünün geliştirilmesi bu dönüşümün somut adımlarıdır. Böylece tüketim, doğaya zarar veren bir faaliyet olmaktan çıkarak, yaşamın dengesiyle uyumlu bir hale gelebilir.

Böyle bir yaklaşımda ekonomi, ayrı bir alan değil; toplumsal ilişkilerle, doğayla kurulan bağla ve yaşamın yeniden üretimiyle iç içe geçmiş bir süreçtir. Bu yaklaşım, eko-ekonomi olarak ifade edilebilir; yani ekonomiyi doğanın sınırları içinde, toplumsal ihtiyaçlara ve yaşamın devamlılığına göre yeniden kurma anlayışıdır. Ancak bu yalnızca üretim ve paylaşım biçimlerini değiştirmekle sınırlı değildir; aynı zamanda doğaya nasıl baktığımızı da dönüştürmeyi gerektirir. Doğa artık yalnızca fayda sağladığı ölçüde değer kazanan bir araç değil, kendi başına var olma hakkı olan bir yaşam alanı olarak görülmelidir. Belki de meseleyi bu kadar karmaşıklaştırmadan şöyle sormak gerekir: Nasıl bir dünyada yaşamak istiyoruz? Sadece daha fazla üreten, daha fazla tüketen bir düzen mi; yoksa doğayla uyum içinde var olabilen bir yaşam mı? Bu soruya verilecek yanıt, yalnızca ekonomik tercihleri değil, yaşamın bütününe belirler. Daha çok üretmek

değil, ihtiyacımız kadar üretmek; daha çok tüketmek değil, gerçekten ihtiyaç duyduğumuz kadarını almak; büyümek değil, doğayla uyumlu bir yaşam kurmak önem kazanmaya başlar. Çünkü suyu, toprağı, havayı ve tüm canlıları yalnızca kullandığımız şeyler olarak değil, birlikte var olduğumuz bir bütünün parçaları olarak gördüğümüzde, onlara verdiğimiz zararın aslında doğrudan kendi yaşamımıza yöneldiğini de fark ederiz.

Bu dönüşüm büyük teorilerden çok, gündelik yaşamın içinden de başlar. Nasıl tükettiğimiz, neyi tercih ettiğimiz, nasıl üretim ilişkileri kurduğumuz ve yaşadığımız yerle nasıl bir bağ kurduğumuz bu sürecin parçalarıdır. Yerel üretim, paylaşım pratikleri, kolektif karar alma süreçleri ve doğrudan katılım, ekonomiyi yeniden toplumsallaştırırken, doğayla kurulan ilişkiyi de daha somut ve sorumlu hale getirir. Özgürlük de bu noktada yalnızca bireysel bir durum olmaktan çıkar; birlikte karar alma, birlikte üretme ve birlikte yaşam kurma pratiği içinde anlam kazanır.

Dolayısıyla mesele yalnızca mevcut sistemi eleştirmek değil, onun yerine nasıl bir yaşamın kurulabileceğini somut biçimlerde ortaya koyabilmektir. Bu mümkün olduğunda, doğayı korumak ayrı bir görev olmaktan çıkar; nasıl yaşadığımızın doğal bir sonucu haline gelir. Böylece doğa, toplum ve ekonomi arasındaki kopukluk yavaş yavaş ortadan kalkar ve yerini, doğayla uyum içinde kurulan daha bütünlüklü bir yaşama bırakır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Üzerine Bir Değerlendirme

Bülent Aşa

Tarihsel açıdan bakıldığında devletlerin yerinden yönetimin prensibini kabul etmeleri birtakım tarihsel toplumsal mücadeleler sonrasında gerçekleşmiştir. Yerinden yönetim kavramının Avrupa ülkelerinde bir yönetim prensibi olarak 19. Yüzyılın başından itibaren kabul görmeye başlamasının gerisinde 1830 ve 1848 devrimlerinin etkisi bulunmaktadır. Bu devrimler sonrası Avrupa'da mutlak monarşilerin zayıflamasıyla yerinden yönetim prensibi pek çok ülkede anayasal olarak tanınmıştır.

Ulus-devlet modelinin homojen toplum varsayımına dayanması, farklı etnik kimliklerin siyasal ve yönetsel düzeyde temsil edilmesini zorlaştırmıştır. Ulus-devlet modelinin merkezîyetçi yapısı, özellikle etnik, kültürel ve dilsel farklılıkların bulunduğu ülkelerde siyasal gerilimleri derinleştirmiş ve demokratik temsil sorunlarını gündeme getirmiştir. Geline aşamada ise Avrupa'daki katı merkezîyetçi ulus-devletler, ulusal ve azınlık sorunlarının çözümünde yerel özerkliği bir model olarak kabul ederek dönüşümü gerçekleştirdiler. Böylesi bir noktada da "yerel demokrasinin" rolü daha çok ön plana çıkıyor.

Bu bağlamda yerel demokrasinin en geniş uygulama alanı bulduğu yerler ise yerel yönetim birimleridir. Belediyeler, il genel meclisleri, muhtarlıklar, kent meclisleri, komünler gibi siyasal ve toplumsal yapılar yerel yönetim mekanizmalarını oluşturur. Yerel demokrasi "yerel ve dar ölçekte kendi kendini yönetme hakkı" olarak ilk kez komünlerle ortaya çıkmıştır.

Yerel yönetimler, demokrasinin başlıca değerleri olan katılım ve temsil mekanizmalarıyla halkın kendi kendini yönetmesine imkân tanıyan ve toplumun demokratikleşmesini sağlayan kurumlardır. Bir ülkede yerel demokrasinin gelişmesi öncelikle o ülkede demokrasinin kendisinin gelişmesine bağlıdır. Zira yerel demokrasi anti-demokratik bir ortamda gelişemez. Bu nedenle demokrasinin öncelikle bir siyasal kültür olarak ele alınıp geliştirilmesi gerekmektedir.

Yerel demokrasinin önemli savunucularından olan Alexis de Tocqueville'le bunu şu sözleri ile savunmaktadır: Hür halkın asıl gücü kasabalardadır. İlkokullarda ilim ne ise, komünal kurumlarda da hürriyet odur. Bu kurumlar hürriyeti halkın emrine arz ederler. Halka hürriyeti kullanmanın zevkini tattırırlar ve ondan istifade etmeye alıştıırırlar. Komün kurumlarına sahip olmayan bir millet hür hükümet kurabilir fakat asla hürriyet fikrine sahip olamaz. Tocqueville'e göre, demokrasinin beşiği yerel demokrasidir ve özgürlüğün temelinde ortak çıkarları adına örgütlenen halk vardır. Tocqueville yerel demokrasi kavramını, seçimlerin alt ölçeği olarak değil; yurttaşın kamusal yaşama fiilen katıldığı, sorumluluk aldığı ve ortak meseleleri tartışarak siyasal olgunluk kazandığı düzey olarak tanımlar. Bu bakımdan Tocqueville'in düşüncesi, bugün Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın savunduğu demokrasinin ilk düzeyi anlayışıyla da uyumludur.

Avrupa Konseyi de yerel toplulukları demokrasinin ilk kullanım alanı ve yerel özyönetimi korunan bir hak olarak tanımlar.

Yerel demokrasi kavramının Avrupa'da gerçek anlamda kurumsallaşması ise, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile olmuştur. Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerinden yönetim ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi amacıyla oluşturulmuş önemli bir siyasal ve hukuki çerçeve sunmuştur. Özellikle çok kimlikli ve çok kültürlü toplumlara sahip Avrupa ülkelerinde etnik ve demokratik sorunların çözümünde bu şart, önemli bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Abdullah Öcalan 16 Şubat 2026 tarihinde Dem Parti İmralı Heyeti ile yaptığı görüşmede; "Demokratik bütünleşmenin ruhuna uygun olan, bir yerel demokrasinin varlığı ve kurumsallaşmasıdır. Suriye için de önerdiğimiz de budur. Yerel demokrasi dediğim şu: Bir kent ya da köy olabilir, bunların kendilerini özgürce ifade etme ve kendilerini yönetme hakkı olmalıdır. Yerel yönetimin şartları belli. Ayrı devlet, bölge demiyorum. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın toplumsal gerçekliğimizle uyumlu ve genişletilmiş bir hali de buna güçlü bir dayanak olur" belirlemesinde bulunmuştur.

Türkiye'de Yerel Yönetim Çıkmazı

15 Ekim 1985'te imzaya açılan ve 1 Eylül 1988'de yürürlüğe giren Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlerin demokratik sistem içerisindeki rolünü güçlendirmeyi hedefleyen uluslararası bir sözleşme niteliği taşımaktadır. Şart, bugün Avrupa Konseyi'nin 46 üye devletinin tamamı tarafından onaylanmıştır. Avrupa Konseyi bu metni, yerel özerklik ilkelerini tanımlayan ve koruyan ilk çok taraflı bağlayıcı hukukî araç olarak nitelendirmektedir. Şart, yerel demokrasiyi soyut bir ilke olarak değil yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğini güvence altına alan belirli asgari standartlarla birlikte bir hak olarak tanımlanmaktadır.

Bu yönüyle Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, demokratik katılımın artırılması ve merkezîyetçi yönetim anlayışının demokratikleştirilmesi bağlamında Kürt sorununun demokratik çözümü açısından önemli bir

referans noktası oluşturmaktadır. Şart'ın içeriğinde belirleyici olan kavram ise "yerel özerklik"tir.

Yerel özerklik/muhtariyet kavramı Cumhuriyetin kuruluş aşamasında ilk olarak 1921 Anayasası'nda vücut bulmuştur. Bu anayasa Cumhuriyet döneminin en demokratik anayasasıdır. 1921 Anayasası'nın en dikkat çekici özelliği, özerklik ilkesine dayalı yönetim modeli olmasıydı. Anayasanın 23 maddesinden 14 maddesi yani yarısı muhtariyet konusunu düzenlemiştir. 1921 Anayasasının 1. maddesi, idare usulünün "halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi" esasına dayandığını belirtir; 11. maddesi ise vilayetlerin "mahallî umurda mânevi şahsiyeti ve muhtariyeti haiz" olduğunu açıkça düzenler. Aynı anayasal çerçevede eğitim, sağlık, iktisat, ziraat, nafia ve sosyal yardım gibi alanlarda vilayet şûralarına önemli yetkiler tanınmıştır. Bu hükümler, 1921 Anayasası'nın belirgin biçimde adem-i merkezîyetçi bir ruh taşıdığını göstermektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1921 Anayasası'nın yerel özerklik imkânı taşıyan dili, 1924 anayasası ile günümüze dek tekçi vatandaşlık ve merkezîleşme lehine tasfiye edilmiş ve Kürtler hukukun dışına itilmiştir. Bu durum, merkezîyetçi ulus-devlet modelini güçlendirmiş ve yerel yönetimlerin özerkliğini sınırlamıştır.

Türkiye'de yerel demokrasinin gelişmesi açısından en azından Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ndaki çekincelerin kaldırılması ve mevcut yasal düzenlemelerde yer alan merkezi idarenin yerel yönetimler üzerinde vesayete imkan veren yasal düzenlemeleri özerklik şartındaki ilkelere göre düzenlemesi demokrasi artı devlet düzleminde iyi bir başlangıç olabilir.

Türkiye Şart'ı 21 Kasım 1988'de imzalamış, 9 Aralık 1992'de onaylamış ve Şart 1 Nisan 1993'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na taraf devletler arasındadır. Ancak, taraf olunduğundan bugüne Şart'ın uygulanması konusunda ciddi sorunlar yaşanmıştır, bu sorunlar bugün de sürmektedir. Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na taraf olma aşamasında şartın 4.6, 6.1, 7.3, 8.3, 9.4, 9.6, 9.7, 10.2, 10.3 ve 11. maddelerle bağlı olmadığını beyan etmiştir. Bu çekinceler Yerel yönetimlerin iç idari örgütlenmelerini kendi organlarıncı belirlemesi, merkezi vesayetin

azaltılması, mali özerklik kapsamında yerel yönetimlere hareket özgürlüğü, uluslararası alanda yerel makamlarla işbirliği yapmaları ile uluslararası birliklere katılma hakkının tanınması ve yargı yollarına başvuru hakkının genişletilmesi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na Türkiye tarafından çekince koyulan konuları oluşturmaktadır.

Şartın 2. maddesine göre, özerk yerel yönetimler ilkesi ulusal mevzuatla ve uygun olduğu durumlarda anayasa ile tanınacaktır. Bu ilke yerel özyönetimin, yalnızca sembolik bir kabul değil; demokratik karar organları, geniş bir özerklik alanı ve bu yetkilerin kullanılmasını mümkün kılan araçlarla birlikte anlaşılması gereken çok boyutlu bir ilke olduğu belirtilmektedir. Böylece Şart, yerel demokrasiyi merkezî iktidarın lütfuna bağlı bir idarî düzenleme olmaktan çıkarıp, hukukî korumaya sahip kurucu bir ilkeye dönüştürür. Türkiye için Anayasal düzeyde, tanımaya karşılık gelen açık bir hüküm bulunmamaktadır. Anayasa'nın mahalli idareleri düzenleyen 127. maddesinde, "yerel özerklik" deyiimi yerine maddenin 2. fıkrasında "yerinden yönetim" ilkesi denmiştir. Ancak bu ifade, Şart'ın içerdiği ölçülerdeki bir yerel özerklik vurgusunu karşılar nitelikte görünmemektedir.

Özerk yerel yönetim "kavramı" 3. maddede açıklanmaktadır. Bu madde özerkliği bir hak ve yerel yönetimlerin kapasitesi olarak tanımlamaktadır. Buna göre, özerk yerel yönetim kavramı, yerel yönetimlerin, yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel halkın çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve olanağı anlamını taşır. Aynı maddede bu hakkın, gizli oyla seçilen meclisler veya kurullar eliyle kullanılacağı; ayrıca yurttaş meclisleri, referandumlar ve doğrudan katılım biçimlerinin de hukuken mümkün olduğu ifade edilir. Bu düzenleme, yerel demokrasinin iki ayağını birlikte kurar: Temsili demokrasi ve doğrudan yurttaş katılımı. Dolayısıyla Şart, belediye meclislerini yalnızca hizmet üreten idarî organlar olarak değil, yurttaş iradesinin yerel düzeyde kurumsallaştığı demokratik alanlar olarak görür.

Sözleşme, yerel özerkliği bir hak olarak tanımladığı için bu durumda sözleşmede tanınan haklara ilişkin devletin negatif, pozitif ve usuli yükümlülükleri karşımıza çıkmaktadır. Negatif yükümlülükler, 6. Maddede "yerel yönetimlerin görevleri için gereken

uygun idari örgütlenmeye karar verme hakkı," 11. Maddede "Birlik kurma ve birliklere katılma temelinde örgütlenme hakkı" 7. Madde de ise görev süresince seçilmişlere sağlanan statü güvenceleridir. Pozitif yükümlülükler ise 6/2 maddesinde yerel yönetimlerin, liyakat yeterlilik kriterlerine göre personel istihdamına imkan vermesi, 9. Madde de yerel yönetimlerin yeterli ve görevlerle orantılı öz kaynaklara sahip olma hakkıdır. Sözleşmede tanınan hakların usuli yükümlülükleri ise şartın 4. Maddesin 6. Fıkrasında, 5. Maddesinde ve 9. Maddesinin 6. Fıkrasında tanımlanan danışma (Yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılması) hakkıdır. Bu hak aynı zamanda yerel yönetimlere siyasi ve idari bir güvence tanımaktadır. Sözleşmenin 11. Maddesi ise yerel yönetimlere yargı yoluna başvurma hakkı tanıyarak yargısal güvence vermektedir.

Şart'ın 8. maddesi, yerel makamlar üzerindeki idarî denetimin ancak anayasa veya kanunla öngörülen usul ve hallerde yapılabileceğini, bu denetimin normal olarak hukuka uygunlukla sınırlı olması gerektiğini ve müdahalenin korunmak istenen menfaatle orantılı tutulmasını şart koşar. Bu hüküm, merkezî yönetimin yerel demokrasiyi etkisizleştirecek ölçüde vesayet yetkisi kullanmasını sınırlayan temel güvencelerden biridir. Yerel seçimlerle oluşmuş iradenin, ölçüsüz idarî denetim yoluyla fiilen hükümsüzleştirilmesi, Şart'ın mantığıyla bağdaşmaz.

Yerel demokrasinin olmazsa olmazlarından biri yerel yönetimlerin mali özerkliğini sağlayacak düzenlemelerin yapılmasıdır. Şart'ın 9. maddesi, yerel makamların kendi yetkileri çerçevesinde serbestçe tasarruf edebilecekleri yeterli mali kaynaklara sahip olması gerektiğini, bu kaynakların üstlendikleri sorumluluklarla orantılı olmasını ve en azından bir bölümünün oranını belirleyebilecekleri yerel vergi ve harçlardan gelmesini öngörür. Özellikle aşırı merkezî finansman sistemi, sınırlı öz gelir, hibe ve fonlara erişimde merkezi onay süreçleri, siyasi iktidarın mali konularda yerel yönetimlere danışmaması gibi sorunlar mali özerklik açısından şartın koruyucu etkisini işlevsiz bir hale getirmektedir.

Şart'ın 11. maddesi ise yerel özerkliğin yargısal korumasını güvenceye bağlar. Buna göre yerel

makamlar, yetkilerini serbestçe kullanabilmek ve anayasa veya iç hukukta yer alan yerel özyönetim ilkelerine saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla yargısal başvuru hakkına sahip olmalıdır. Bu hüküm son derece önemlidir; çünkü Yerel demokrasi, ancak seçilmiş yerel organların yetki alanlarını koruyabilecek etkili hukuk yolları bulunduğu anda gerçek anlamda güvence altına alınmış sayılabilir.

Yerel Yönetimler ve Devlet Baskısı

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın, Şart'ı onaylayan devletlerce uygulanmasının denetimi ise Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından yapılmaktadır. Bu denetim yargısal olmayıp siyasal nitelik taşımakta ve düzenli olarak yapılmakta ve denetimlerin sonuçları rapor edilmektedir. Avrupadaki bölgesel demokrasiyi izlemesinin bir parçası olarak Kongre, Avrupa Konseyi üye devletleriyle düzenli bir diyalog yürütmektedir. Bütün konsey üyesi ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasinin durumu hakkında ülke raporları hazırlamakta ve özellikle, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ilkelerinin nasıl uygulandığını izlemektedir. Avrupa Konseyi, üye ülkelerde gerçekleştirilen yerel ve bölgesel seçimlere zaman zaman gözlemci göndermekte ve raporlar hazırlamaktadır. Bu raporlar, Kongre'nin izlenen ülkeye ilişkin olarak alacağı tavsiye kararına da esas oluşturmaktadır.

Türkiye'de yerel yönetimlere ilişkin düzenlemeler ise, Avrupa standartlarına ve bu bağlamda Yerel Yönetimler Şartı'na aykırı durumdadır. Çünkü, demokrasinin gereği olan yönetimde yerellik ilkesi uygulanmamaktadır. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin Türkiye'ye ilişkin çok sayıda rapor ve tavsiye karar içeriğinde, Türkiye'de yerel yönetimlere dönük demokratik olmayan uygulamaların, Avrupa Yerel Özerklik Şartı'nın hedeflerine ve ilkelerine aykırılığı tespitine yer verilmiştir.

Kongre, yönetim sisteminin temel yapısına dönük olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 127. maddesinin Avrupa Yerel Özerklik Şartı'na uygun hale getirilmesini vurgulamaktadır. Kongre, 127. maddede, özel olarak, beşinci fıkranın değiştirilmesi üzerinde durmaktadır. Bu fıkra'ya göre: "Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin

bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir." Buna göre, Anayasa'nın 127. maddesine dayanarak, merkezi hükümet, yerel yönetimler üzerinde genişletilmiş bir vesayet denetimi yürütmektedir. Bu durum, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda vurgulanan yerellik ilkesine aykırı bulunmaktadır.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin 2007 raporu ve tavsiye kararı, Türkçe yanında diğer dillerde de kamu hizmeti sunma kararı alan Diyarbakır Sur Belediye Meclisinin organlık sıfatının düşürülmesi üzerine yapılan şikayetler sonrasında hazırlanmıştır. 2005'te yeni Belediye Kanunu'na işlenen ve siyasi konularda karar alma halinde Belediye Meclisinin feshi konusu bu raporda ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu doğrultudaki belirlemelere göre, Türkiye'de Türkçe dışında dillerde konuşan vatandaşların kültürel hakları zedelenmektedir. Siyasi karar yasağı, kamusal işlere karar verme ve bunları yönetme hakkını kapsayan yerel özerklikle bağdaşmamaktadır. Türkiye'nin, Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi ile Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartını onaylaması, çözüm olarak önerilmiştir.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yerel Yönetimler Kongresi Türkiye'ye ilişkin 2011 yılındaki tavsiye kararında, 2005 yılından sonra yerel ve bölgesel demokrasi açısından reformların yavaşladığı ve yeni anayasa sürecinin ülkedeki adem-i merkezîyetçiliği güçlendirmek için kullanılması gereği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, idari vesayet kaldırılması, kamu hizmetlerinin sunumunda dil tercihinin gündeme getirilmesi, yeni köy kanununun kabul edilmesi, yerel yönetimler için yeni bir gelirler kanununun kabul edilmesi, il özel idarelerinin işlerinde valinin görevlerinin azaltılması ve Avrupa Yerel Özerklik Şartı'na koyulan çekincelerin kaldırılması gibi tavsiyeler dile getirilmiştir.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin 2017 raporu, Olağanüstü Hâl döneminde yerel yönetim yasalarında yapılan antidemokratik düzenlemelerin, Avrupa Yerel özerklik Şartı'na uygunluğunun değerlendirilmesi açısından önemlidir. 2017 raporunun yazıldığı dönemde onlarca belediye başkanı ve ayrıca

meclis üyeleri görevden uzaklaştırılıp tutuklanmıştır. Şikayetler üzerine Türkiye'ye gelen delegasyon, yerel yönetim temsilcileri ile sivil toplum temsilcileriyle görüşüp, bu görüşler rapora yansıtılmıştır. Türkiye'de, 2016-2018 arasındaki olağanüstü hâl yönetimi döneminde, 5393 sayılı Kanuna 674 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname yoluyla eklenen, terör suçları düzenlemesiyle, Anayasanın 127. maddesindeki görev suçları nedeniyle geçici görevden alma hükmünün kapsamı genişletilmiştir. Belediye Meclisi içinden bir kişinin seçilmesi hükmüne istisna getirilerek, görev suçları nedeniyle geçici görevden alınan belediye başkanlarının yerine, merkezi yönetim tarafından, seçimle gelmeyen kişilerin belediye başkanı olarak atanması olanağı sağlanmıştır. Bu atamaları, büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde de valiler gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemeler halen yürürlükte olup, olağanüstü hâl yönetim biçimi, yerel yönetimler bakımından olağanlaşmıştır. Kongre'ye bu düzenlemeler, Avrupa yerel Özerklikler Şartı'nın; kamusal işlerin seçilmiş temsilciler eliyle görülmesi (madde 3), idari vesayetin sınırlılığı (madde 8), etkili başvuru hakkı (madde 11), yerel yönetim yetkilerinin diğer makamlarca işlevsizleştirilmesi yasağı (madde 4) gibi güvencelerinin ihlaline neden olmaktadır.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin 2022 tarihli Türkiye izleme raporu, yerel demokrasi bakımından daha somut sorunlar da tespit etmiştir. Raporda, belediye başkanlarının mahkeme kararı olmaksızın görevden uzaklaştırılması pratiğine son verilmesi, kayyım niteliğindeki hükümet görevlendirmelerinin bırakılması ve geçici görevden uzaklaştırma halinde belediye meclisinin kendi içinden vekil başkan seçebilmesine imkân tanınması tavsiye edilmiştir. Aynı raporda, mevcut müdahale pratiklerinin toplam etkisinin yerel işlere müdahalede gerekli orantılılık ilkesine uymadığı; belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılması ile yerlerine hükümet görevlisi atanmasının yerel demokrasiyi özellikle ağır biçimde bozduğu belirtilmiştir. Türkiye raporu, bu bakımdan, Şart'ın yerel demokrasi için neyi korumak istediğini anlamak açısından oldukça öğreticidir.

Mali özerklik bakımından da benzer bir tablo söz konusudur. Şart'ın 9. maddesi yerel makamların kendi yetkileri çerçevesinde serbestçe kullanabilecekleri

yeterli mali kaynaklara sahip olmasını öngörür. Buna karşılık Türkiye'de yerel yönetimlerin öz gelirlerinin sınırlı oluşu, merkezi transferlere yüksek derecede bağımlılık ve bütçe süreçlerinde yerel makamlarla danışma mekanizmalarının zayıflığı, mali özerkliği fiilen daraltmaktadır. Kongre raporu, mali desantralizasyonun güçlendirilmesini ve yerel gelirlerin artırılmasını özellikle tavsiye etmektedir.

Sonuç;

Yerel halkın karar alma süreçlerine doğrudan ya da etkili biçimde katılması, seçilmiş yerel organların yetki ve meşruiyetinin tanınması, kamusal hizmetlerin yerel ihtiyaçlara göre düzenlenmesi ve kültürel-toplumsal taleplerin yerel düzeyde ifade edilebilmesi, pozitif barışın kurumsal dayanaklarını güçlendirecektir.

Türkiye'de yerel yönetimlerin özerkliği, mevcut haliyle anayasal ve yasal düzenlemelerle sınırlandırılmış durumdadır. İdari vesayet, merkezi onay süreçleri, kayyım atamaları ve mali bağımlılık, demokratik meşruiyetin zayıflamasına neden olmaktadır. Yerel demokrasinin geliştirilmesi için Özerklik şartına konulan çekincelerin kaldırılarak 1921 Anayasası'nın "yerel demokrasi" ruhunun yeniden güncellenmesi elzemdir. Anayasa'da yerel özerklik ilkesinin açıkça düzenlenmesi, Yerel yönetimler mevzuatının Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uyumlu biçimde revize edilmesi, Kayyım uygulamalarının kaldırılması ve seçilmiş iradenin anayasal bakımdan güvence altına alınması, yerel yönetimlerin mali özerkliğinin güçlendirilmesi, kamusal hizmetlerin kültürel çoğulculuğa uygun bir şekilde yerine getirilmesine yönelik mevzuat değişikliği, Türkiye'nin kamu yönetimi sisteminin daha adem-i merkeziyetçi bir yapıya dönüşümünü sağlayacak şekilde merkezi yönetimden yerel yönetimlere yetki devrinin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak yasal değişiklikler, merkezi idarenin ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri gidermek, insan haklarının uygulanmasını sağlamak için belediyelere ek kaynaklar sağlaması gerekmektedir. Bu reformlar, demokratik halk katılımının ve yerinden yönetim ilkesinin hayata geçirilmesi noktasında önemli katkı sunacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız